THEORI-
CÆ PARTES
QVATVOR.

ΦΥΣΙΟΛΟΓΙΚΗ. I

ΥΓΙΕΙΝΗ. II

ΠΑΘΟΛΟΓΙΚΗ. III

ΣΗΜΕΙΩΤΙΚΗ. IIII

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf
urn:nbn:de:hbz:061:2-171166-p0014-8

DE DEFINITIONE ET PARTIBVS MEDICINÆ, EX HIPPOCRATE, GALENO ET AVICENNA.

MEDICINA (inquit Hippocrates) est adiectio deficientis & ablatio superantis, in hominum corporibus.

MEDICINA (ait Galenus) est scientia salubrium, insalubriũ & neutrorum.

MEDICINA (ait Auicenna) est scientia qua humani corporis dispositiões noscũtur, ex parte qua sanatur, uel ab ea remouetur, ut habita sanitas conseruetur, & amissa recuperetur: cuius partes sunt duæ,

- THEORICA, quæ proprie confert demonstrando scientiam, & in quatuor diuiditur partes. Nã uel demonstrat
  - Res naturales, quibus corpus humanum conflatur, quæ sunt
    1. Elementa.
    2. Temperamenta.
    3. Humores.
    4. Membra siue partes.
    5. Spiritus.
    6. Virtutes seu facultates.
    7. Operationes seu functiones.

    } Dicitur φυσιολογικῶς.
  - Res non naturales, quæ sanitatem tuentur: quæ sunt (Gal. cas constitutiones vocat, scripsit n. corpis constitutione. adeoq; sanitatem quasdam accipiunt seruant, sed nostri temporis medici res non natas appellant, non q̃d natã destruant, sed q̃d nostrum corpꝰ nostrum, nisi hoc vel q̃ vt, ut verus sit vsꝰ, immutant.)
    - Aër.
    - Cibus.
    - Potus.
    - Motus.
    - Quies.
    - Somnus.
    - Vigilia.
    - Repletio.
    - Inanitio.
    - Animi affectus.

    } Dicitur ὑγιεινὴ.
  - Res præter naturam, quæ corpus humanum lædunt, ac destruunt: quæ sunt
    - Morbus.
    - Causa.
    - Symptoma.

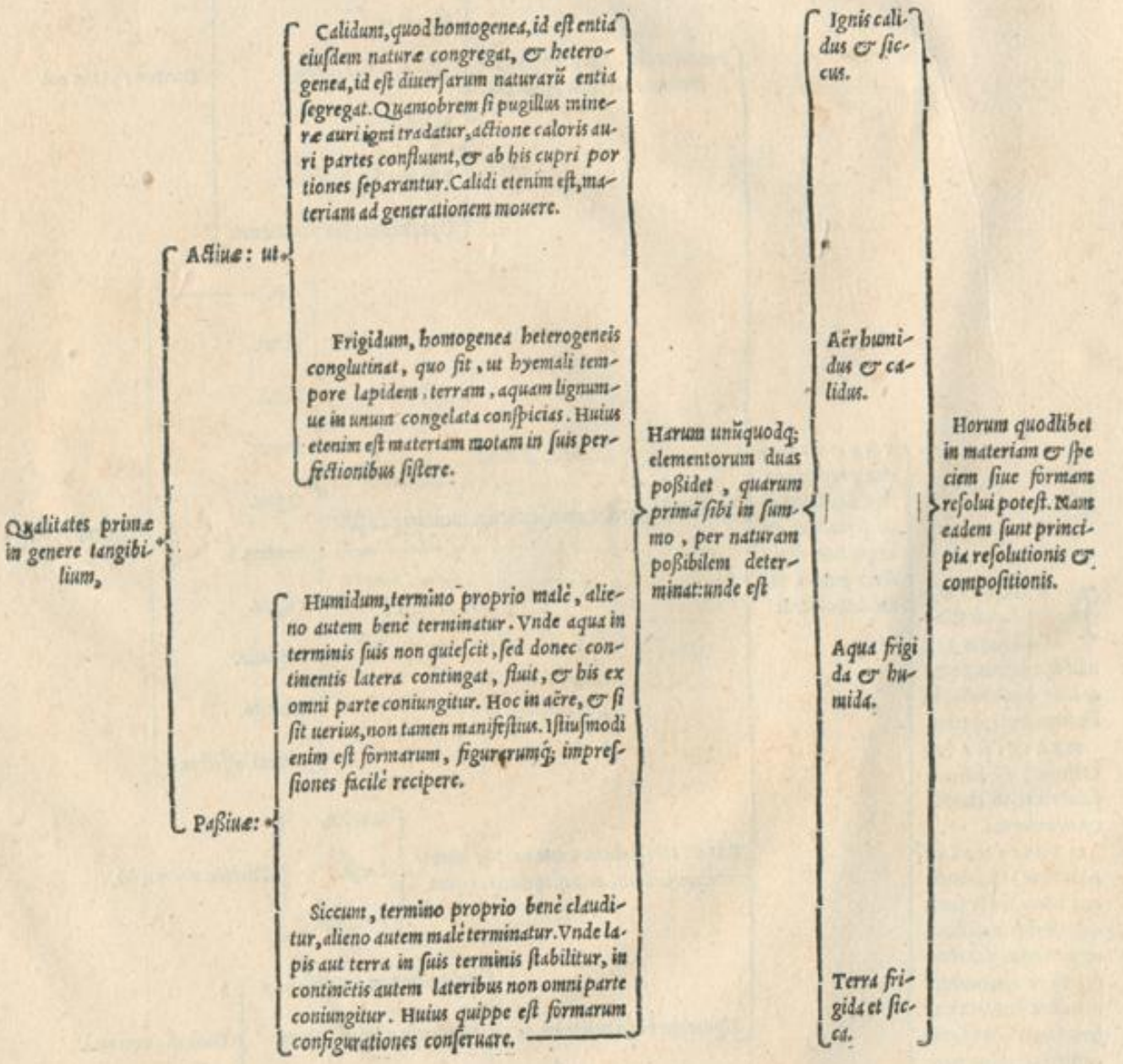
    } Dicitur παθολογικὴ.
  - Signorum obseruationem, per
    - Præteritorum cognitionem.
    - Præsentium inspectionem.
    - Futurorum præsagia.

    } Dicitur σημειωτικὴ.
- PRACTICA, quæ proprie confert demonstrando methodum curandorum morborum, & tripliciter,
  - Victu: & dicitur διαιτητικὴ.
  - Medicamentis: et appellatur φαρμακευτικὴ.
  - Manu et nocatur χειρουργικὴ.

  } Dicitur θεραπευτικὴ.

4 ΦΥΣΙΟΛΟΓΙΚΗ

De qualitatibus primis elementaribus, ex Aristotele & alijs philosophis.

De elementis, ex Aristotele & alijs philosophis.

ELEMENTVM (inquit Aristoteles 5. Metaphysicorum) est, ex quo aliquid componitur, primo inexistenti indiuisibili specie in aliam speciem.

ELEMENTA (inquit Auicenna) sunt corpora simplicia, & sunt partes primæ corporis humani, & aliorum, quæ in corpora diuersarum formarum diuidi minimè possunt: ex quorum commistione species diuersæ generatorum fiunt, quorum duo sunt

- **Leuia**
  - Ignis, qui calidus est & siccus, in modum orbis cœlestis, sub concauo lunæ continetur, & ad motum eius circumducitur, & rapitur, quo fit ut caliditas eius augeatur. Est autem talis ignis, substantia pura, ex materia & forma sua propria substantiali composita, clara ac subtili, ut nec uisum nostrum uersus astra respicientem, prohibeat. Huius esse in generatis, prodest concoquendo, attenuando, permiscendo: in omnibus quidem ignis, & per omnia clarè uenit, & remouetur, & est
    - Lucidus.
    - Immensus.
    - Acutus.
    - Rarus.
    - Actiuus.
    - Mobilis.
    - Potens per se ipsum ad actionem propriam.
    - Renouatiuus.
    - Naturæ custodia.
    - Discretus.
    - Sursum ferens.
    - Acutè means.
    - Excelsus.
    - Semper motus mouens.
    - Incomprehensus.
    - Latenter crescens à seipso.
    - Aëre
      - Duplo rarior.
      - Triplo mobilior.
      - Quadruplo acutior.
  - Aër, qui humidus est & calidus, rarus, mobilis obtusúsq;, sub concauo orbis ignis locatur, eius esse in generatis prodest rarificando, alleuando, attenuando. Hic enim spiritus est uitalis, cuncta permeans entia, omnibus uitam & consistentiam præbens, ligans, mouens & implens omnia. Ipse enim proximè cœlestium omnium influxus in se concipit, non minus etiam rerum omnium, cùm naturalium, tum artificialium, & sermonum, quorumcunque species, uelut Deificum quoddam speculum in se suscipit, & retinet. Est quidem aër aqua duplo acutior, triplo rarior, quadruplo mobilior, & est calidus ut cum igne concordet, humidus uerò, ut & ignis siccitati resistat, & aquæ se alliget. Verùm hæ qualitates in omnibus aëris partibus ex accidenti non sunt æquales. Nam diuiditur in tria aër interstitia: quorum
    - Supremum, ab igne circumrotatur, & plus solito calescit, & intenditur. Quo fit ut in illo impressiones ignitæ, lanceæ ardentes, perpendiculares ignes, scintillæ, candelæ, flammæ tam ascendentes quàm descendentes, saltantes capræ, cadentes stellæ, fatui ignes, uolantes dracones, & aliæ si quæ sint impressiones, cernantur.
    - Medium, plus frigidum est, quoniam à sphæra ignis supremo remotius est, nec radiorum solis reflexu receptiuum, turbidum ac spirituum immundorum habitaculum, in quo propter sui frigiditatem impressiones aquosæ, sicuti nix, grando, & si quæ sint aliæ gignuntur.
    - Infimum, humidum est & calidum, cuius caliditas per accidens augmẽtatur ex reflexione radiorũ solis, in terræ superficie, & in hoc generantur ros, pruina.
- **Grauia**
  - Aqua, quæ frigida est, & humida, densa, mobilis, obtusa, circa omnem terrarum orbem se recipit, & ab aëre undiq; circundatur. Eius esse, in generatis prodest, figurando, lineando, temperando. Clara etenim est & limpida, sed ex uaporibus, narijsq; terrestreitatibus (sicut & aër) redditur turbida, fœcundat etenim omnia, & est terra duplo acutior, triplo rarior, quadruplo mobilior. Ipsa grandiora, mirabiliora q; animalia, quàm terra, in se recipit, ut sunt Cetæ, & reliqua grandia.
  - Terra, quæ frigida est, & ficca, obtusa, densa, quietáq;, unam cum aqua constituens sphæram, in superficie concaua aëris continetur, & tanquam centrum in medio mundi consistit. Eius esse in generatis prodest retinendo, figendo, & formas conseruando. Ipsa enim obiectum, subiectum & receptaculum omnium radiorum, influxuumq; cœlestium est, & omniũ rerum semina, seminalesq; in se uirtutes continet. Ideoq; animalis uegetalis, & mineralis dicitur. Habet terra in se lapides, & saxa magna, & parua, quemadmodum animal ossa pro uisceribus & intestinis, concauitates & cauernas, in quibus ex uaporibus ibidem inclusis, diuersa generantur metalla, mineralia & flumina, quæ sunt ut sanguis in animali, & quidem naturalia, ne sua siccitate ipsa redigatur in puluerem. Est tandem terra receptiua omnium fœcunditatum, & ueluti prima parens etiam omnium pullulatiua, centrum & fundamentum, & mater omnium.

De temperamentis, ex Auicenna.

- Temperamẽtum est qualitas, quæ ex actione ab inuicem, et paßione contrariarum qualitatum in elemẽtis inuentarũ prouenit: & uel
  - Alterum, dominatum ab æqualitate, in qua æqualitas cum pondere æqualiter existit. Quod duobus fit modis, quorum
    - Alter est, ut sit temperamentum æquale, ita ut quantitates qualitatũ contrariarum in cõplexionato sint æquales, non superantes, neque superatæ: & sit temperamentum, qualitas in medio earum uerè. — Æqualitatem hanc (si physicis credimus) impossibile est inuenire, quantò magis ut hominis temperamentum, aut membri humani.
    - Alter, ut non sit temperamentum qualitatum contrariarum medium absolutè, sed ad unum magis declinet extremitatum: aut contrarietate, quæ est inter caliditatem & frigiditatem: aut in contrarietate, quæ est inter humiditatem & siccitatem, aut inter utrasque.
  - Temperatum: quod est duplex,
    - Primus, est cùm species humana tota, comparatur alteri speciei. Et est æqualitas, quæ in homine attenditur comparatione aliorum generatorum, & est res habẽs latitudinem, quæ non est comprehensa in termino uno, neque illa qualitercunque existit, sed additione, & diminutione, seu intensione & remißione, duas obtinet extremitates: ab una quarum tum egressa fuerit, non poterit esse humana complexio.
    - Secundus, cùm species humana comparatur ad indiuiduum temperatius, quod est in ea, & dicitur medialis, qui inter duas extremitates huius lati temperamenti existens, inuenitur in indiuiduo, quod est in ultimo æqualitatis, ex specie, quæ est in fine æqualitatis, & in ætate, in qua augmentum ad suum peruenit finem, & hæc quidem æqualitas, licet non sit illa æqualitas certa, de qua suprà, rarò tamen inuenitur.
    - Tertius, est cùm pars humanæ speciei comparatur, ad aliam partem extra se, eiusdem speciei, ut gens unius regionis uel climatis, ad gentem alterius regionis uel climatis, cuiusmodi latitudo angustior est latitudine primi modi, scilicet æqualitatis specialis. Latitudinem tamen habet temperamentum hoc magnam, & est temperamentum quod alicui gentium congruum existit, secundum comparationem alicuius climatis & alicuius aëris. Indi nanque temperamentum habent ambiens, seu commune sibi, quo sani exàstunt. Et Sclaui aliud habent temperamentum, quo sani degunt, & unumquodq; eorum per comparationem ad suam speciem, suæ speciei comparatione, est temperatum, quod comparatione alterius non est temperatum.
    - Alterum, non denominatiũ ab æqualitate, in qua æqualitas cum pondere æqualiter existit, sed à iustitia in diuisione. Et hæc est, quæ secundum humana attẽditur corpora, cui octo considerationum accidunt modi, quorum
      - Quartus, est cùm pars humanæ speciei, puta gens unius regionis uel climatis comparatur ad indiuiduum, quod est temperatius in illa regione uel climate, & est medium, quod est inter duas extremitates latitudinis, & complexionis climatis, & ipsum est temperamentum complexionibus illius partis speciei temperatius.
      - Quintus, est cùm indiuiduum aliquod humanæ speciei comparatur ad aliud indiuiduum eiusdem speciei, & hic modus est angustior primo & tertio, & est temperamentiũ quod debet habere indiuiduum designatum, quo uiuum & sanum reperitur: quod etiam latitudinem habet, ad quam duæ terminantur additionis & diminutionis extremitates.
      - Sextus, est cùm indiuiduum aliquod humanæ speciei comparatur ad se ipsum, secundum suas ætates, uel suas dispositiones diuersas, quæ sunt in eo. & est medium quod est inter istos duos terminos, quod est temperamentum: quod cùm habuerit indiuiduum, erit melioris complexionis, cuius ipsum esse oportet.
      - Septimus, est cùm membrum aliquod alicuius hominis comparatur ad aliud membrum eiusdem hominis, & est temperamentum, quod unaquæq; membrorum species habere debet.
      - Octauus, est cùm membrum aliquod alicuius hominis, comparatur ad se ipsum secundum diuersas dispositiones eius. Et est complexio membri singularis, quam cum habuerit, erit melioris dispositionis, quàm habere poterit.
  - Distemperatum: quod siue acceperis secũdum comparationẽ speciei, aut partis, aut indiuidui, aut mẽbri, est octuplex: cuius egressus ab æqualitate aut est
    - Simplex, scilicet quatuor simplicibus temperamẽtis cõstans, æqualitatem non excessit, nisi secũdum unã cõtrarietatẽ: quod duobus efficitur modis, nam aut est
      - Secundum contrarietatem agentẽ: et est aut
        - Calidior quàm oportet, sed nec humidior nec siccior.
        - Frigidior quàm oportet, sed nec siccior nec humidior.
      - Secundum contrarietatem patientem: & est aut
        - Siccior quã oportet, sed nec calidior, nec frigidior.
        - Humidior quã oportet, sed nec frigidior, nec calidior.

      He non diu permanẽt, sed alias sibi qualitates asciscunt.
    - Compositus, scilicet quatuor cõpositis temperamentis constans, æqualitatem secundũ duas cõtrarietates excessit, ut cùm fuerit cõplexio
      - Calidior & humidior,
      - Calidior & siccior,
      - Frigidior & humidior,
      - Frigidior & siccior

      quàm oportet.

De temperamentis partium humani corporis, ex Auicenna.

- Partium humani corporis aliæ
  - Calidæ, ut
    - Spiritus.
    - Cor.
    - Sanguis.
    - Iecur.
    - Caro.
    - Musculi.
    - Splen.
    - Renes.
    - Arteriarum tunicæ.
    - Venarum non pulsatilium uasa.
    - Cutis manus, temperatæ frigiditatis.

    } Descendendo per caliditatis gradus, à spiritu usque ad cutim manus, temperatæ frigiditatis.
  - Frigidæ, ut
    - Pituita.
    - Pili.
    - Ossa.
    - Cartilago.
    - Ligamentum.
    - Membrana.
    - Neruus.
    - Nuca.
    - Cerebrum.
    - Adeps.
    - Pinguedo.
    - Cutis.

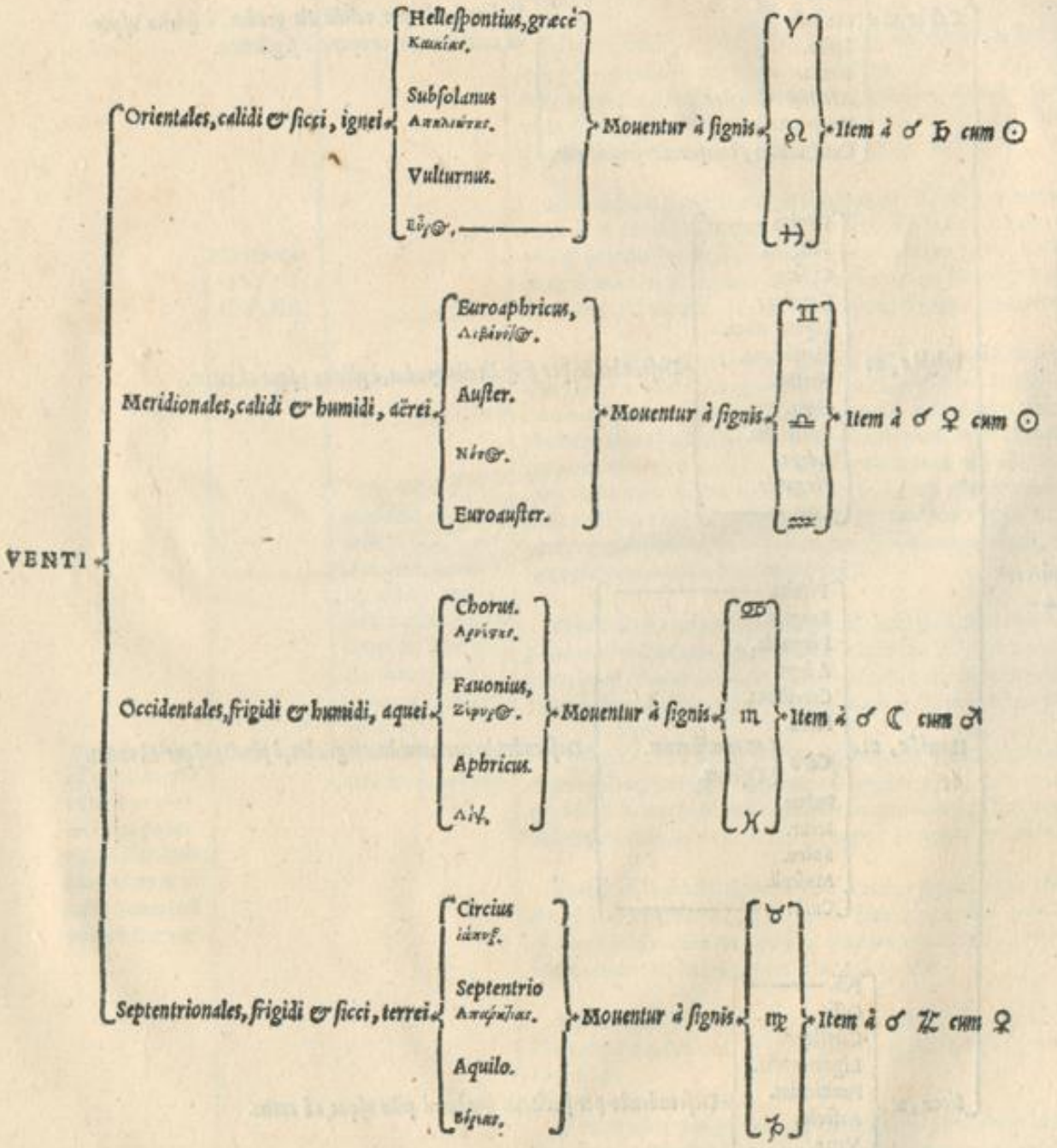
    } Descendendo per frigiditatis gradus, à pituita usque ad cutim.
  - Humidæ, ut
    - Pituita.
    - Sanguis.
    - Pinguedo.
    - Adeps.
    - Cerebrum.
    - Nuca.
    - Caro { Mammillarum. / Testium. }
    - Pulmo.
    - Iecur.
    - Splen.
    - Musculi.
    - Cutis.

    } Descendendo per humiditatis gradus, à pituita usque ad cutim.
  - Siccæ, ut
    - Pili.
    - Ossa.
    - Cartilago.
    - Ligamentum.
    - Panniculus.
    - Arteriæ.
    - Venæ.
    - Nerui motiui.
    - Cor.
    - Nerui sensus.

    } Descendendo per siccitatis gradus, à pilis usque ad cutim.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171166-p0019-0 DFG

De uentorum temperamentis.

De temperamentis locorum habitabilium, ex Auicenna.

- Temperamenta locorum habitabilium, proueniunt uel à
  - Cœlestium corporũ influxu, uidelicet cùm plures stellæ Soli, & in uno cõiunguntur loco. Ex hoc enim prouenit calefactio
    - Multa, his quorum capita ipsis sunt coniunctionibus oppositæ.
    - Pauca, his quorum capita ab ipsis multa remouentur longitudine. Impressio enim rectitudinis capitis in calefaciendo, non est sicut impressio durabilitatis rectitudinis & propinquitatis.

ANNOTATIO.

¶ De *frigidis coniunctionibus nihil hic Auicenna, ex altero nanque oppositorum reliquum cerni posse, præsumpsit.*

- Terræ situ, uidelicet
  - Latitudine regionum, fiunt loca
    - Calida, quorum sunt
      - Regiones, quæ sunt circa reuolutionem capitis cancri in septentrione, aut capricorni in meridie: & post ipsas illæ, quæ ab ea, in duobus elongantur lateribus ad partes duorum polorum, quantitate quindecim graduum.
    - Æqualitati proxima, quorum sunt
      - Regiones illæ, quæ existunt sub æquatoris circulo: quoniam causa cœlestis calfaciens ibi, est una tantùm, scilicet Solis oppositio capitis, quæ non magnam infert impressionem, ut infert durabilitas oppositionis. Sub eiusmodi enim æquatoris circulo non opponitur sol capiti, nisi paucis diebus: quo fit, ut ibi commorantes, æqualitati plus proximi sint, quàm in alijs locis.

ANNOTATIO.

¶ Etsi Astronomi, & philosophorum non pauci, Æquinoctialem zonam, quam Torridam appellant, inhabitabilem crediderint. Hac tamen nostra ætate, eos errasse deprehensum est, per eos qui ad nouos (ut aiunt) Indicos, & ad Chalecut, per Oceanum Athlanticum, ad austrum primò, deinde ad Orientem nauigantes, iter inuenêre, ubi loca, ciuitates scilicet & oppida, hominum frequẽti cultu habitata, sub æquinoctiali linea, se asserunt probantq; uidisse, quod Auicenna ueris perquirens rationibus, luce clarius apparuit.

    - Frigida, quorum sunt
      - Regiones, quæ magis à tropicis distant, aut uersus æquinoctialem lineam, aut uersus septentrionem: & quanquam frigiditas in terris, quæ ab ista reuolutione ad septentrionem longè sunt, sit maior, tamen regiones incoli possunt.
  - Respectu montium
    - Calida
      - Reuerberando radios solares, & in septentrione, ad ciuitatem, uel loca alicuius regionum septentrionalium.
      - Prohibendo uentum frigidum, uel inferendo calidum.
    - Temperata
      - Quæ ab oriente & septentrione simul discooperta sunt, & cooperta ab occidente & meridie simul.
    - Frigida
      - Prohibendo radios solis, cùm mons est in parte orientis.
      - Inferendo uentum, uel prohibendo calidum.
  - Vicinitate marium fiunt loca
    - In oriente humida magis.
    - In occidente humida minus.
    - In meridie humida crassa.
    - In septentrione, humida & frigida, propter eius uenti frigiditatem, uolando super faciem aquæ.

    → Hæc loca sunt putrefactioni præparata, si uentorum exsufflatio à montibus reflectatur.
  - Separatione uentorum
    - Naturali
      - Orientalium
      - Occidentalium
      - Meridionalium
      - Septentrionalium

      → Fiunt loca
        - Calida & ficca temperatè.
        - Frigida & humida minus temperatè.
        - Calida & humida } Distemperatè.
        - Frigida & ficca }
    - Accidentali
      - Orientalium. } Transeuntium per niues & glaciem, fiunt loca frigida.
      - Occidentalium. }
      - Meridionalium. } Transeuntium per deserta, adusta, fiunt loca calida.
      - Septentrionalium. }

¶ *Vide humanissime lector, quanta ingenij ratione princeps noster Astronomicorum, regionum temperamenta, mathematicè dissecta, ad hanc nostræ medicinalem scientiæ ueritatem reduxit, pluribus difficillima uisa, & sobriè, & non sine grandi cõfusione ab alijs tractata: quæ omni semota confusione, hic ab Auicenna, & per nos distincta, comperies.*

Profunditate, fiunt loca calidiora, cùm plus solares radios comprehendant.
Altitudine, fiunt loca frigidiora, cùm minus solares percipiant radios.

- Qualitate terræ
  - Naturaliter fiunt loca, si ipsa terra fuerit uel
    - Lutosa, siue cœnosa, frigida & humida.
    - Libera, frigida & ficca.
    - Petrosa, frigida & ficca.
    - Arenosa, frigida & ficca.
    - Limosa fœtida, frigida & humida & ficca, pro metallorum temperamento.
  - Accidentaliter uerò à solaribus radijs alterata, temperamenta permutant.

De temperamentis temporum anni, ex Hippocrate & Galeno.

Temperamenta tẽporum anni, quatuor,

- **Ver, temperatißimũ & saluberrimũ est.** Nam in eo sicut in hyeme, non plus ualet frigidum quàm calidũ, neq; sicut in æstate, minus siccitatis humiditatisq; in eo spectes, neque sicut in æstate, prævalente sicco, neq; sicut in hyeme exuperante humido. Ideoq; saluberrimum, & minimè morbis qui mortem afferant, obnoxium: cuius principium est in eo, quod hyemem sequitur æquinoctium. Pueris enim, infantibus, adolescentibus q; tempus hoc omnino conferens, quo humana corpora laxari ac rarefieri incipiunt. Eius enim natura est, ut si aliquod corpus sanum excipiatur, illud & saluberrimum seruet, & nihil ei de natura propria renouet. Verùm ubi plena corpora euaserint, id totũ quod profundo corpori uitiosorum humorũ inest, à principalibus partibus ad eum transfert, & ad alias corporis partes. Quamobrem sæpius non ex sui natura causare, sed palam facere hos morbos uidetur, scilicet
  - Furores.
  - Atrabilarios morbos.
  - Comitiales.
  - Profluuia sanguinis.
  - Anginas.
  - Grauedines.
  - Tusses.
  - Lepras.
  - Impetigines.
  - Vitiligines.
  - Pustulas ulceroſas.
  - Tubercula.
  - Articulorum dolores.
  - Raucedines.

  → Libro: Prædictionum 3. / Aphorismorum 3. / Temperamentorum 1.

- **Æstas, calida & sicca.** Nam cùm in ea humor mutatur à siccо, & frigidum à calido, calidi & sicci temperamenti existit: cuius principium est, in ipso Pleiadum ortu. Senibus certè utilißima est, quo tempore in cibis pauca, & frequenter apponi debent. Hæc enim celeres parit morbos, propterea quod in corporibus humores fundũtur inutiles, & per totum corpus feruntur, atq; diffluntur. Sæpius autem sua caliditate humores adurit, & hos excitat morbos, scilicet
  - Vomitus.
  - Alui profluuia.
  - Lippitudines.
  - Aurium dolores.
  - Oris ulcera.
  - Genitalium putredines.
  - Pustulas in summa cute.
  - Ægritudines omnes calidæ.
  - Febres: Continuas. / Ardentes. / Tertianas.

  → Libro: Prædictionũ 3. / Aphorismorum 3. / Temperamentorum 3.

- **Autumnus, siccitate humiditatem uincit, qua ratione meritò siccus appellatur. In calore uerò et frigore mixtum quoddam ex ambobus statuatur.** Nam eodem die in ipsa anni tempestate modò calor, modò frigus nos afficit: cuius principiũ est, oriente arcturo. Ipse nanq; autumnus omnibus ætatibus, naturis, regionibusq; malus existit, quanquam calidis & humidis minus morbos acutißimos gignit, atq; mortiferos. Nam subsequitur æstiuũ tempus, in quo uires corporũ debilitatæ sunt, & multi humores assati, qui cùm prius æstate difflarẽtur ab ambientis autumni aëris frigiditate truduntur, & ad interiora compelluntur. Quamobrem hos execrabiles morbos sæpius excitat, scilicet
  - Lienes.
  - Aquam inter cutem.
  - Tabes.
  - Stillicidia urinæ.
  - Coxendicum dolores.
  - Anginas.
  - Ileos.
  - Comitiales.
  - Furores.
  - Atram bilem.
  - Febres: Quartanas. / Erraticas.
  - Intestinorũ: Difficultates. / Leuitates.

  → Libro: Prædictionum 3. / Aphorismorum 3. / Temperamentorum 1.

- **Hyems, cùm in ea superet frigiditas caliditatem, & humiditas siccitatem, frigidi & humidi temperamenti dicitur: cuius principiũ Pleiadum occasu euenit.** Hoc enim tempus consistentibus corporibus aptißimum est. In eo autem uẽtriculus calidißimus, ex caloris retroceßione existit, quapropter rarò & plurimum cibi assumere cõcedendum, maximè idem prolongat morbos, ab ipso genitos, qui eiusmodi sunt, scilicet
  - Morbi laterales.
  - Pulmonis inflammationes.
  - Raucedines.
  - Tusses.
  - Pectoris doloret.
  - Lumborum dolores.
  - Capitis dolores.
  - Vertigines.
  - Apoplexiæ.

  → Libro: Aphorismorum 1, 2. / Temperamentorum 1.

De temperamentis ætatum humani corporis, ex Hippocrate & Galeno.

- **Temperamẽta ætatis humanæ: cuius quatuor sunt partes.**
  - **Prima, est calida & humida, sanguinea: & diuiditur in tres, ut**
    - Infantiam, quæ est à die ortus usque ad annos 4.
    - Pueritiam, quæ est ab anno quarto usque ad septimum.
    - Adolescentiã, quæ est ab anno septimo, usq; ad 14.

    Hi enim plurimum sanguinis habent, quorum alteratrix facultas, & calor iuuenum maior est. Ideoq; ieiunium minimè tolerant, in cæteris uerò facultatibus sunt inferiores, quibus si ægrotare contigerit, ægrò trant
    - Infantes
      - Oris ulceribus.
      - Tussi.
      - Vigilijs.
      - Pauoribus.
      - Vmbilici inflammationibus.
      - Aurium fluxionibus.
      - Comitiali morbo.
      - Vermibus.
    - Pueri
      - Gingiuarũ pruritu.
      - Febribus diuturnis.
      - Conuulsionibus.
      - Alui profluuijs.
      - Vermibus.
      - Epilepsia.
    - Adolescẽtes
      - Tonsillarum inflãmationibus.
      - Asthmate.
      - Calculo.
      - Rotũdis uermib.
      - Strumis.
      - Tuberculis.
      - Sanguinis profluuio.

    Horũ aliqui iudicãtur
    - Quadragesimo die.
    - Septimo mẽse.
    - Septimo anno.
    - In fine uitæ.
    - Si septimũ annũ pertrãsierint.

    Libro
    - Medicinarum definitionũ.
    - Prædictionũ tertio.
    - Aphorismorum 1. 3.
    - De symptomatum causis 3.
    - De sanitate tuenda 5.
  - **Secunda, calida est et sicca, cholerica, quæ iuuentus siue pubertas appellatur, quæ tamẽ & si sic dicatur, primũ eius septennium calidum & humidum est, aliorũ respectu. Hæc enim dimidium ipsius adolescentiæ in se continet, à 14. anno, ad 21. usq; Quæ quidem pubertas, quanquam sit acutioris caliditatis quã infantiæ, pueritia & prima adolescentiæ pars, minus tamen caloris in se continet. Terminatur autem secũda hæc ætatis pars, quinto septẽnio, in qua si ægrotare cõtingat, ægrotãt iuuenes**
    - Primo septennio, omnibus his morbis, quibus superius adolescentes ægrotare ostensum est.
    - Secundo, & tertio septennio,
      - Comitiali morbo. — Nõ naturaliter, sed ex accidente.
      - Tabe. — propter eorum incontinentiam.
      - Febribus acutis.
      - Pleuritide.
      - Igne sacro.
      - Herpete.

      Libro
      - Medicinarũ definitionum.
      - De symptomatum causis 3.
      - Aphorismorum 1, 3.
      - Prædictionũ 3.
      - Temperamentorum 1.
  - **Tertia, quæ ætas consistentiæ appellatur, septimo terminatur septennio. Calida est & sicca. Melancholica, in qua multi insaniunt, & huiusmodi morbis ægrotant, nempe**
    - Atrabilarijs morbis.
    - Asthmate.
    - Laterali morbo.
    - Pulmonis inflammatione.
    - Lethargo.
    - Phrenitide.
    - Ardore.
    - Diuturno profluuio.
    - Cholera.
    - Intestinorũ {Difficultate. Leuitate.}
    - Hæmorrhoidibus.

    Libro
    - Prædictionum 3.
    - Aphorismorum 1. 3.
    - Temperamentorum 1, 2.
  - **Quarta, senectus, in qua diminuitur animal, ac deficit pauciore & diminuto calore, cùm iam siccitas & frigiditas in eo pariter dominetur. Maximè ideoq; decipiuntur ij, qui senes tum frigidi tum humidi temperamenti esse cõtendunt, cùm in eis excrementorũ multitudo à siccitate proueniat. Ieiunium quidem senes minimè tolerare possunt, cùm parũ innati caloris habeant. Ideoq; crebris & paucis fomentis indigent, nam à multis extinguuntur. Quibus si ægrotare contingat, his præcipuè morbis torquentur, uidelicet**
    - Branchis.
    - Corizis.
    - Distillationibus.
    - Calculo.
    - Articularibus morbis.
    - Spirandi difficultate.
    - Vrinæ {Stillicidijs. Difficultatibus.}
    - Vertigine.
    - Malo habitu.
    - Apoplexia.
    - Pruritu totius corporis.
    - Humiditate {Oculorum. Narium.}
    - Obtusione uisus.
    - Auditus grauitate.

    Libro
    - Temperamentorum 2.
    - Prædictionum 3.
    - Aphorismorum 1. 3.
    - Medicinarum definitionũ.
    - Sanitatis tuendæ 5.
    - De symptomatũ causis 2.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171166-p0023-8 DFG

De humoribus, ex Galeno.

- Humores humani corporis, quatuor, ut
  - Sanguis calidus et humidus, aëri correspondens,
    - Syncerus siue naturalis,
      - Ex hepate & uenis, qui cæteris rubicundior existit saporis dulcis, toti corpori nutrimentum præbens, & ex moderato hepatis calore generatur. Ex arteriis & corde, in quo exuperat: & hic colore quàm plurimum flauior est, spiritualem toti corpori præbens calorem & uitam. — Libro
        - De cholera nigra.
        - Medicinarum definitionum.
        - De sanguinis missione.
        - De crisibus.
        - De naturalibus facultatibus.
        - Qui dicitur medicus.
    - Commixtus siue præternaturalis,
      - Cholericus
      - Pituitosus
      - Melancholicus
      - Libro
        - De inæquali intemperie.
        - De atra bile.
  - Bilis flaua, calida & sicca igni consentiēs,
    - Syncera, siue naturalis,
      - In hepate, in quo exuperat, ex aëria & leuiori portione sanguinis, eiusq; pinguedine generatur: & est cæteris humoribus calidior & siccior, colore flaua, sapore semper amara, duplici usu à natura producta, uidelicet
        - Vt
          - Bilios as particulas nutriat.
          - Corpus ab excrementis abstergat.
        - Libro
          - De atra bile.
          - Ad Glauconem primo.
          - De naturalibus facultatibus.
          - De usu partium.
          - De crisibus.
          - Qui dicitur Medicus.
    - Commixta siue præternaturalis,
      - Pallida, commixtione humoris tenuioris & subtilioris, & generatur in uasis, ¶ Libro de Atra bile.
      - Vitellina, quæ magis proprie crocea nominatur, commixtum in se habens pituitosum, crassumq; humorem, ouorum uitellis similem: generatur in uasis. — Libro
        - Præsagiorum secundo.
        - De atra bile.
        - De naturalibus facultatibus.
      - Porracea (Græci πρασοειδὴς uocant) in uentriculo generatur propter quorundam excrementorum cruditatem.
      - Eruginosa (Græci ἰοειδὴς dicunt) quæ etiam in uentriculo oritur.
      - Cærulea siue cæsia, quam Græci à cesio colore quo infectores utuntur, nominant ἰκτεροειδὴς. Hæc etiam in uentriculo ortum habet.
      - Libro
        - Præsagiorum secundo.
        - Temperamentorum secundo.
        - De atra bile.
  - Pituita, frigida & humida, aquæ cōuenientes,
    - Syncera siue naturalis
      - Est autem insipida, & animantibus tum salutaris tum naturalis existit, cuinullum instrumentum natura condidit, quo expurgari posit. Verùm quia uelut ex dimidio coctum nutrimentum est, non utique uacuari talis succus desiderat, sed in ipso corpore alterari. Duplici enim usu à natura producta est, uidelicet — Exuperat in capite. libro
        - Qui dicitur Medicus.
        - De atra bile.
      - — Lib.
        - Vt articulos humectet,
        - Vt cibū attrahat,
        - De morborū causis.
        - De naturalibus fac.
        - Medicinarum diffi.
    - Commixta siue præternaturalis,
      - Vitrea, fuso uitro haud dissimilis, egregiè frigida & crassa, dolores faciens, cùm concluſa fuerit.
      - Arida, minus frigida quàm uitrea, sed magis quàm dulcis.
      - Salsa
        - Propter putredinem.
        - Propter biliosam serositatem commixtam.
      - Libro
        - De sanitate tuenda.
        - De locis affectis.
        - De differentijs febrium.
        - Aphorismorum tertio.
        - De medicinarum deffinitionibus.
        - De atra bile.
        - De naturalibus facultatibus.
  - Atra bilis, frigida & sicca, terræ similis,
    - Syncera, siue naturalis, quæ uocatur ater succus.
      - Est fex sanguinis, in splene exuperans, fæcibus uini haud dissimilis, quæ in terrā effusa nō inducit feruorē, nisi fortè sit ardenti febre præassata: & hæc non atra bilis, sed ater uocatur succus, duplici usu à natura productus, uidelicet
        - Vt
          - Membra terrestria nutriat.
          - Sanguinem inspisset.
        - Libro
          - De locis affectis. 3.
          - De differētijs febriū.
          - De usu partium.
          - De cholera nigra.
          - Aphorismorum 3.
    - Commixta, siue præternaturalis
      - A bile flaua præassata, tenuioris essentiæ, acido sapore, quæ terram radit, attollit & fermentat, quæ etiam à cholera fit uitellina adusta.
      - Ab atro succo, uidelicet ex eius assatione & putrefactione.
      - Libro
        - De locis affectis tertio.
        - Aphorismorum tertio & quarto.
        - De naturalibus facultatibus secundo.

ANNOTATIO.

¶ Galenus atram bilem, quæ à bile flaua præassata oritur, terram attollere, radere & fermentare fatsus est. Auicenna uerò minimè hanc, sed illam quæ ab atro succo præassato prouenit, id totum efficere, ut apud ipsum uidere licet.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171166-p0024-4 DFG

De humoribus aliter, ex Galeno & alijs.

- Humorum alij à natura facti sunt
  - Primò & perse, quales sunt
    - Sanguis, qui uel est
      - Naturalis, qualis ruber est, dulcis sine graueolentia. Qui hoc abundant, modesti, uenusti, floridi & blandi esse solent.
      - Non naturalis, uel
        - Impermixtus, quando uel calefit, uel frigefit nimis, non tamen adeò, ut genuinam prorsus naturam exuat.
        - Permixtus aliquo humore qui uel
          - In ipso gignitur, ueluti si putrescens partim in flauam, partim atram bilem conuertatur.
          - Extrinsecus accedit quales sunt tũ
            - Bilis flaua
            - Bilis atra
            - Pituita
            - Serositas

            Est
            - Amara.
            - Acida.
            - Turbulenta.
            - Salsa.
    - Pituita
      - Naturalis, hæc est saporis expers, & si dulcis aliquando Galeno dicatur, & albos, somnolentos, pingues, segnes & citò senescentes facit homines.
      - Non naturalis, cuius species principes sunt,
        - Acida, quæ in uenis aut nullam, aut exiguam coctionem siue mutationem accepit. Generatur enim acidus sapor à calore mutante, sed non uincente, ex sententia Galeni.
        - Salsa, hæc ex naturali insipida putrescente nascitur. Aliquando etiam ex permixtione serosi humoris salsedinem nanciscitur.
        - Dulcis, hæc paulò quàm naturalis est calidior, & fortasse nondum naturæ ingrata.

        Quomodo autem hi omnes sapores generentur, Galenus uberrimè docet in lib. 4. de Simplicium prædicamentorum facultatibus.
    - Bilis flaua
      - Naturalis, colore pallida est uel flaua, splendens, leuis, tenuis, mordax. Iracundos, celeres ingenij, agiles, macilentos, citò concoquentes homines facit.
      - Non naturalis, cuius species sunt
        - Vitellina, hæc fit cùm naturalis aduritur.
        - Porracea, in uentre & uenis aliquando gignitur.
        - Aeruginosa.
        - Cærulea.
        - Ysatidis colorem referens. Galenus libro decimo, de Facultatibus medicamentorum simplicium.
    - Atra bilis
      - Naturalis, atra hæc est, & succus ater aut niger appellatur, fæci uini similis. Qui hac abundant, subdoli, auari, cogitabundi, tristes & tardi censentur. Nigri sunt & cõtemplationibus aptißimi.
      - Non naturalis, à superiori differt, quod sex usta à non usta. Dicitur usta non quia in cinerem uertatur, sed quoniam fluida sit et ualidißimè exiccetur.
        - Prima ex atro succo aduſto oritur.
        - Secunda ex uitellina bile. Hæc priore tanto est pernicioſior, quanto flaua atra bile est acrior.
        - Tertia ex aduſtione sanguinis secundo de Differentijs fe brium: mitior est reliquis duabus, ut Galenus Prognoſticorum (credo) docet.
        - Quarta, ex aliquorum sententia, ex salsa pituita torrefacta gignitur, quam Galenus ignorasse putatur.
  - Secundò, & per accidens: ex his alij sunt
    - Vtiles, atque adeò naturalibus proximi, cùm ad aliquos usus natura illis quoque abutatur. Sunt autem
      - Melancholia in liene. Hæc uentrem roborat & cibos exactè comprehendere atque retinere cogit, dum concoquantur.
      - Bilis flaua in uesica. Excretiones irritat, inteſtina à mucoſitate & uiscoſitate purgat.
      - Pituita in articulis. Hæc motiones adiuuat articulorum.
    - Inutiles, & excrementitij dicti, siue naturaliter se habeant siue non. Sunt autem
      - Pituita extra nasa, cuius species
        - Aquoſa, tenuis, hæc illi similis, quæ stillat ex naribus. Ex capite in plurimas corporis partes effunditur.
        - Mucoſa, hæc à priore generatur calore increſcente.
        - Vitrea, quãdo mucoſa in frigido corporis loco diutius clauſa manet, craſſeſcit et frigidior redditur, et ſic uitrea gignitur, eadẽ hæc loco calido incluſa, dolores intolerabiles facit.
        - Gypſea, hæc fit in pulmone, renibus, articulis, &c. quando ex humidi reſolutione reliquæ craßiores partes in formam gypſi ſeu lapidis dureſcunt.
      - Vrinæ.
      - Sudores.
      - Deiectiones.
      - Excrementa cutis.

De partibus humani corporis, ex Galeno & Auicenna.

- **Partes humani corporis (inquit Auicenna) sunt corpora, quæ ex prima generantur commixtione. Quarum aliæ sunt secundum**
  - **Galenum**
    - *Instrumentales*
      - *Principales*
        - *Cerebrum, cui subministrant* { *Nerui.* / *Spinalis medulla.* }
        - *Cor, cui subministrant arteriæ.*
        - *Iecur, cui subministrant uenæ.*
        - *Testiculi, quibus subministrant uasa spermatica.*
      - *Minus principales* { *Brachia* / *Crura* / *Manus* / *Pedes* } *Hæc habent potentias* { *In se insitas.* / *Aliunde emanãtes, ut neruis & uenis à quibus fiunt.* }
    - *Simplices, uel consimilium partium*
      - *Ossa.* / *Cartilagines.* / *Ligamenta.* / *Lacerti.* / *Caro, pinguedo, &c.* — *Hæ à seipsis gubernantur, nec aliarum partium gubernationi præsunt.*
      - *Nerui.* / *Spinalis medulla.* / *Venæ.* / *Arteriæ.* — *Hæ principalibus membris subministrant.*
  - **Auicennam**
    - *Simplices, uel similares, uel consimiliũ partium* { *Ossa* / *Cartilagines* / *Nerui* / *Lacerti* / *Chordæ* / *Ligamenta* / *Panniculi* / *Venæ* / *Arteriæ* / *Caro* / *Pinguedo* } *Ex his partibus*
      - *Aliæ sunt, quæ spermaticæ uocantur, ut ossa, quæ cùm continui solutionem patiuntur, non conualescunt, nisi in paucis, & ætate pueritiæ.*
      - *Aliæ, quæ ex sanguine sunt creatæ, ut caro, quæ post perditionem suam renascuntur.*
      - *Aliæ, quæ ex sanguine, in quo erat adhuc uirtus spermatis, dum nondum inter ipsum & sperma tempus interceſſerit, nisi pariuum. Hæ partes quæ cùm tolluntur renasci possunt, sicut dentes in ætate pueritiæ.*
    - *Instrumentales*
      - *Principales*
        - *Cerebrum, à quo oriuntur nerui: cuius seruiens* { *Præparator, est sicut hepar & alia membra nutrimenti.* / *Lator, est sicut nerui.* }
        - *Cor, à quo oriuntur arteriæ: cuius seruiens* { *Præparator, est sicut pulmo.* / *Lator, sicut arteria.* }
        - *Hepar, à quo oriuntur uenæ: cuius seruiens* { *Præparator, est sicut stomachus.* / *Lator, sicut uenæ.* }
        - *Testiculi, à quibus oriuntur semimis uasa, quorum seruiẽs* { *Præparator, est sicut uasa spermatica.* / *Lator, sicut uirga, & uenæ inter ipsam & ipsos existentes.* }
      - *Animæ & toti corpori seruientes* { *Brachia.* / *Manus.* / *Crura.* / *Pedes, &c.* }

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf
urn:nbn:de:hbz:061:2-171166-p0026-5
DFG

De exteriorum corporis partium nominibus, ex Galeni libro, qui dicitur Introductio, seu Medicus.

- **Partium exteriorũ corporis nomina, & situs**
  - **Capitis**
    - Frons, anterior pars, pilis uacua, supercilia excedens.
    - Sinciput, supra fronte est, capillis intectum.
    - Tempora, inter utrumlibet oculum & aures posita sunt.
    - Vertex, inter occiput & sinciput medius est.
    - Occiput, posteriorem capitis partem occupat, ad tendines usq;.
    - Ceruix, caput excipit, cuius posteriores partes tendines appellãtur.
  - **Faciei**
    - Supercilia, sunt ubi frons à superioribus descendens, desinit.
    - Aures, ubi tempora cessant, emergunt. Quarum partes sunt —— Ala, quæ est pars earũ aperta, refracta ab anteriori in posterius ipsis summitatib. inflexis cubiformis, sub qua semicirculus rotundus in mucronem exurgens, Græcè xyster appellatur. Conchula, cauum est ipsius auris. Meatus auditorius, foramen est in conchulæ medio.
    - Oculi supercilijs subiacent, quorum partes sunt — Album inter ambos angulos contentum. Circulus iris uocatur, pupillam ambiens. Pupilla, circuli medium uisum ministrans.
    - Palpebræ, quæ superius inferiusq; oculum contegunt. Harum partes sunt — Tarsi, qui palpebrarum sunt extremitates, à quibus pili oriuntur. Cilia, pili dicuntur, à tarsis emergentes. Anguli, interioris oculi termini dicuntur, ubi palpebræ coalescunt. Quorum —— Alter scilicet maior, iuxta nasum. Alter scilicet minor, iuxta tempora. } Existit.
    - Nasus, oculos interiacet: cuius partes sunt tres, ut — Nares, utrinque sitæ, quibus animalia respirant. Pinnulæ, siue alæ, exterius apparentes. Interseptum, quod nares discrimmat.
    - Concaua, dicuntur partes inter nasum & malas sitas.
    - Malæ, quæ Priscis etiam genæ dicuntur, inter nasum & aures eminent.
    - Maxillæ, ad mentum usque descendunt, & in mucronem desinunt.
    - Mentum, totum illud est, quod labro inferiori subiacet.
    - Μύστης græcè, pars illa uocatur, quæ superiori labro, statim sub naso existit.
    - Os, quod intra labra describitur, & ab eis constituitur, & continetur.
  - **Thoracis**
    - Humeri, sub ceruice utrinque prominent, quorum uerticem ἀκρώμια græci nominant, quasi summum humerum.
    - Clauiculæ, existunt quæ à summis humeris uergunt.
    - Iuguli, inter clauiculas habentur.
    - Costæ, sub clauiculis & brachijs utrinque sunt.
    - Latus, utraque costarum regio dicitur.
    - Pectus, in medio costarum locum habet.
    - Στέρνον græcis dicitur, dimidij ossis pectoris pars, usque ad cartilaginem, sub qua uentriculi os delitescit.
    - Abdomen, sub pectore oritur, & ante ilia & hypochondria comprehendit.
    - Subchartilagia, hæ dicuntur partes, quæ sub uentriculi ore ad partem exteriorem apparent, græcis ὑποχονδρία, latinis neotericis etiam præcordia, quanquam æquiuocè interiora uiscera uocemus præcordia, sed exteriora propriè.
    - Inania siue ilea utrinque sub lateribus existunt.
    - Vmbilicus, iliorum medium occupat.
    - Sumen, sub umbilico oritur, græcis ὄμφαλος.
    - Pubes, quæ & aquaticulus dicitur, græcis ἐπίτονον, finis thoracis est.
  - **Pudendorum**
    - In uiris
      - Coles, postremo thoracis pendet: cuius partes sunt quatuor, ut — Glans, quæ eius est summitas, quæ foramen habet ad excretionem, βάλανος ab usu nuncupatur. Præputium, cutis est, quæ glandem contegit. Sutura, græcis ῥαφὴ inferior pars in longum protensa. Taurus, græcis ταῦρος, pars est, quæ ad sedem producitur.
      - Testes, membro genitali subiacet.
      - Scrotum, sinus est, qui testes continet, quod ὄσχεον græcis dicitur.
      - Anulus, siue fibula, quo fæces eijcimus.
    - In mulieribus
      - Sinus, ea pudendi pars est, quæ pilis decoratur, græcis κτὴς.
      - Alæ, quæ sinum ambiunt.
      - Colliculum, græcis νυμφὴ, caruncula est inter alas, ad fixuram exorta. Hanc Ægyptij in uirginibus excidebant.
  - **Dorsi**
    - Scapulæ, in utroque latere habentur, græcis ὠμοπλάται.
    - Spina, media ad amussim pars est, à collo ad anum usque descendens.
    - Lumbi, ubi succingimur, spinam excipiunt.
  - **Manuũ, quæ ab humeris originem ducunt: partes sunt hæ,**
    - Brachium, quod ab humero ad cubitum permeat, qua manus flectitur.
    - Cubitus, quo homines metiuntur, existit.
    - Brachiale, est ubi cubitus desinit, & cum summa manu coarctatur.
    - Μετάκαρπον, brachiali succedit, quasi postbrachiale.
    - Nodi, græci δακτύλους appellant, à quibus digiti omnes oriuntur. Quorum — Pollex, maximus est. Index, post pollicem sequitur. Medius, post indicẽ prominet. Medicinalis, siue annularis, post medium uenit. Mimimus, omnium postremus existit.
    - Summa manus, à brachiali dicitur.
    - Vola, pars est, interior, iuxta pollicem, græcis θέναρ.
    - ὑπαντίχειρ uolæ oppositа pars est: cuius nomine latini carent.
    - Pecten, interior pars est, unde digiti prodeunt.
    - Palma, concauum manus dicitur.
  - **Coxarum, crurum et pedum**
    - Coxæ, utraque sacri ossis parte existunt.
    - Ischios, coxarum compago dicitur.
    - Σφαιρώματα, uocantur ossium coxarum conuexitates.
    - Nates, in coxis sunt, carnosæ, ut magna quæ subsunt ossa, cõtegant.
    - Femora, à coxis statim incipiunt.
    - Crura, dicuntur à coxis ad extremas partes.
    - Genua existunt, ubi femora committuntur cruribus.
    - Poplites, genibus opponuntur.
    - Tibia, à parte quidem { Anteriori Crea / Posteriori Sura } Dicitur.
    - Talus, postrema tibiæ pars est.
    - Pes, sub ipso talo existit: cuius partes sunt septem, ut — Calx, qui posterior pars est. Τάρσος, pars est à talo usque ad digitos. πλάτος interior pedis pars dicitur, quasi planities. Concauum, illud est, quod sub planitie statim in medio imi pedis habetur. Planta, est qua solum contingimus. Pecten, siue pectus est, quod post concauum ad digitos assurgit. Digiti, à pectine oriuntur, numero manuum digitis pares, non tamen eadem sortiti nomina, quoniam eosdem non præstant usus.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171166-p0027-1 DFG

De interiorum corporis partium nominibus, ex Galeno.

Partiũ interiorũ corporis nomina et situs

- **Cerebrũ, quod intra carneum residet: cuius hæ sunt partes**
  - Cerebellum, græcis παρεγκεφαλίδα, in occipite collocatur, à quo dorsalis oritur medulla.
    ANNOTATIO.
    ¶ Dorsalem medullam, ex cerebro, nõ ex cerebello oriri Vesalius cõprobat, lib. 7. cap. 4. cõtra Galenum.
  - Vẽtriculi quatuor, animalis facultatis receptacula. nã inter duos anteriores, et quartũ posteriorẽ tertius exiſtit.
  - Camera siue Fornix, græcis καμάρωμα περὶ ἐγκέφαλον, particula est in fornicis modum conflata, tertio incumbens uentriculo.
  - Κεκρύφαλον, particula est glandulosa, cono persimilis, uentriculum medium in cerebro coniungens.
  - Nates, græcis γλουτοὶ περὶ διάβασιν, sunt corpora rotunda in utraq; parte illius medij uentriculi, natium siue testiculorum figuram referentes.
  - Vermis, utrinq; circa basim, substantia una, pellicularis est, rubea, ab uno extremo ad aliud cuiuslibet uentriculi porrecta, totum meatũ contegens. Est enim forma lignorum uermibus non absimilis: & hinc est quod corpus hoc, græci σκωληκοειδὲς ἐπιφύσιν uocat.
  - In fundibulum, labrum siue peluis, græcis κύλικα περὶ χοάνην, ea pars dicitur, quæ à duobus canalibus, ex medio cerebri uentriculo procedentibus, pituitam palato excernendam assumit.
- Meninx
  - Tenuis, passim Pia mater, græcis χοροειδὴς, cerebrum uniuersum circumuelans.
  - Crassa, dura mater dicitur, supra tenuem membranam extensa.

  περικράνιον, membrana est caluariam contegens.
- Rete mirabile, plexus est reticularis, ex ijs, quæ in caput uemũt arterijs, ad cerebri basim ptractus, græcis ἀκτινοειδὲς πλέγμα.
  ANNOTATIO.
  ¶ Reticulare plexum ab arteria soporali fieri, Vesalius affirmat lib. 7. cap. 12. & alibi, contra Galenum.
- Olfactus, organa, siue mamillares processus, à priorum uentriculorum anguſtis terminis prodeunt, animalem spiritum, præcipuè olfactus instrumento deferentes.
- Colatorium, dicuntur oßium foramina, cribrum imitantia, quibus cerebrum excremẽta in nasum transmittit, græcis ἐθμοειδὲς.
  ¶ Vesalius contra Galenum lib. 1. cap. 11. attestatur nullum esse in capite os, excernendæ pituitæ conflatum, cui foramina spongiam seu cribrum imitantia, insint. Ideoq; Galeni sententiam fictitiam esse fatetur.

Capitis

- **Oculi, qui his partibus cõstãt, ut**
  - Neruis, qui græcis ὄπτικοι dicuntur ab una cerebri parte, qua uentriculi desinunt, prouenientibus.
  - Tunicis
    - Anterioribus, quæ sunt
      - Coniunctiua, græcis ἐπιπεφυκὼς.
      - Cornea, κερατοειδὴς.
      - Vuea, ἀραχνοειδὴς.
      - Aranea, ἀμφιβληστροειδὴς.
    - Posterioribus, quæ sunt
      - Sclirotica, σκληροειδὴς.
      - Secundina, χοριοειδὴς.
      - Retina, ἀμφιβληστροειδὴς.
  - Humoribus, qui sunt
    - Vitreus, qui inter retinam tunicam & humorem crystallinum residet, græcis ὑαλοειδὴς.
    - Crystallinus, inter uitreum & araneam tunicam locum habet, à quo uidendi facultas est. λεπτοειδὴς.
    - Albugineus, inter Secundinæ & Retinæ partem in totum spacium quod araneam ab uuea disſecat, diffunditur, ὑαλοειδὴς græcis dicitur.
- Os, cuius hæ sunt partes
  - Lingua, locutionis instrumentum est.
  - Palatum, totius oris tectum, græcis ὑπερῶον περὶ ἐπιστόμιον.
  - Gingiuæ, quæ dentibus basim conficiunt, superius inferiusq; in ore habentur.

Gutturis & colli

- Tonsillæ utrinque, circa linguæ radices sitæ sunt, græcis παραθύμια.
- Coopertorium, particula illa est, à quo aspera tum clauditur, tum reseratur arteria, græcis ἐπιγλωττὶς.
- Vua, gurgulio, siue columella, in extremitati palati, super fauces pendet, σταφυλὴ περὶ γαργαρεῶνα.
- Hyoideum os est, ex ipsa linguæ radicæ, Λ græcæ literæ persimile.
- Fauces, græcis φάρυγξ.
- Trachea arteria, canna est pulmonis: cuius caput græcis λάρυγξ dicitur.
- Οἰσοφαγὸς, meatus est, quo cibus in stomachum ingeritur. Aphris meri dicitur.

Thoracis

- Mediastinum, membrana est, pectus in duas partes diſcriminans, secundum eius longitudinem, græcis διαφράγματα, πλευρὰς græcis, latinis latus. Regio costarum in utroque latere exiſtit.
- Pulmo, siue uentilabrum, nota particula est, quæ trachææ arteriæ connectitur.
- Cor, in pectore medio, sedem sibi asciſcit, in quo uitalis facultas continetur, græcis καρδία.
- Capsula cordis, ueluti marsupium est, cor circumuelans, græcis περικάρδιον nominatur.
- Septum transuersum, membrana est dura, spiritualia membra à nutritiuis diuidens, græcis διαφράγμα.

Ventris

- Ventriculus, est sacculus ad continendum cibum concoquendumq; procreatus, græcis στόμαχος appellatur. πυλωρὸν græcis, dicitur inferius uentriculi hoſtiolum.
- Epar, naturalis facultatis sedes, prope uentriculum, dextrum latus sibi uendicat.
- Fel, sacculus est, bilem flauam continens, concauo hepatis annexus, græcis χολὴ dicitur.
- Splen, à siniſtris uentriculo adhæret. Est enim sanguinis sentina, græcis σπλὴν.
- Omentum, rete est ualde pingue, uentriculum & inteſtina circumuelans, Aphri, zirbum, græci uerò ἐπίπλοον.
- Meſenterium, pinguis & glandulosa caro est, inteſtina uinciens, & ea dorso connectens.
- Inteſtina, sub uentriculo residẽt, quæ sex sunt, ut
  - Primum, à uentriculo exortum, græcis ἀρχοῖα dicitur.
  - Secundum, ieiunum
  - Tertium, tenue
  - Quartum, cæcum
  - Quintum, κόλον
  - } Dicitur.
  - Sextum, rectum, ad anum descendens.
- περιτόναιον græci, Aphri uerò Siphach dicunt, pellicula est, uentrem uniuersum ambiens.
- Renes, in utroque latere lumbis inhærent.
- Vesica, sacculus est urinam excernens.
- Οὐρητῆρας græci uocant uenas, à renibus in uesicam permeantes.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171166-p0028-7 DFG

De ossibus humani capitis, ex Galeno & Auicenna.

- Ossis humani capitis
  - Figura
    - Naturalis, est ut sphæra quædam oblonga, in qua tres principales cõspiciuntur futuræ. Sphærica quidẽ forma oblonga fuit, ut neruorum origines imitaret. Eminens deinde & in occipite, & syncipite, ut neruos tam ad frontem quàm ad ceruicem permeantes, custodiret. Sphærica autem figura in capite duos habet usus, uidelicet ——
      - Vnus recipiendo interiora. Nam figurâ rotunda est, maioris dimensionis, quàm ea, quæ est rectæ lineæ.
      - Alter respectu exteriorum. Quoniam figura sphærica non obuiat occurrentibus, ut habens additamenta.
    - Præternaturalis, Galenus 9. de usu partiũ, capite 7. & lib. de Ossibus.
      - Prima, est quando caput ambas amiserit eminentias capitis, & fit caput ut sphæra, longitudinem & latitudinem habens æquales. In eiusmodi enim figura, duæ tantũ futuræ apparebũt, bifariam inter se ipsas secantes. Vna quidem transuersa ab aure, una ad alteram, reliqua uerò per mediam summitatem, uersus medium frontis, secũdum rectitudinem extẽsa, ad imitationem X literæ græcæ.
      - Secunda, est in qua, secundum frontem eminentia perit, quæ amissa coronali commissura, eam quæ secundùm longitudinem est, cùm sola lambdoide retinebit ad imitationem T literæ græcæ.
      - Tertia, est in qua, quæ secundum occipitium debet esse eminentia perijt, in hac enim lambdoidis amittitur, & remanet coronalis, & ea pariter quæ secundum longitudinem permeat, imitando figuram T literæ græcæ.
      - Quarta, quæ est omnino acuminati capitis, excogitari quidem potest, sed fieri non potest, ut si caput ad utranq; aurem efficeretur prominentius quàm in fronte & occipitio.

  ¶ Vesalius lib. 1. cap. 6. octauum capiti os addit, in frontis ossis basi contentum, quod à Galeno nusquam describitur.

  - Superioris
    - Partes septem
      - Vna sincipitis, græcè μετώπιον.
      - Duæ uerticis, græcè φλεγμονῶν.
      - Duæ temporum, græcè ληναῖαι.
      - Vna occipitis, græcè ἰνίον.
      - Vna palato iungitur, cunei forma ducta, græcis σφηνοειδὲς. ——
      - Quæ præstant duos usus, ut quod
        - Si quãdo craneum rumpatur, ne in id totum rupturæ procedant, sed cessent in illis partibus, in quibus os quoq; percussum cessat. } Galenus 9. & 11. de Vsu partium.
        - In partibus unius ossis durities & mollities, raritas & densitas, tenuitas & crassities non habeatur. —— } Auicenna 1. can.

    ¶ Ὀβελιαῖα aliquando coronalem futurã intersecans, etiã os ipsum frontis diuidit, quod non omnibus cõmune est. Ves. lib. 1. cap. 6.

    - Suturæ quinq;
      - Prima per synciput, græcis στρουθιαία.
      - Altera à uertice, per medium caput procedit, græcis ἰφιάλτικαι.
      - Tertium, occipitium à summo capite deducit ad aures, græcis παμβδοειδὲς.
      - Duæ super aures, tempora à superiore capitis parte discernentes, quas λοφοειδεῖς græci uocant, κροταφιαῖαι. ——
      - Quarum usus est
        - Vt per ea crassa meninx pericaneo corpuletur, & suspendatur.
        - Vt fuliginosarum superfluitatum transpiratio per os fiat.
        - Vt excidant sanguinis uasa, hæc quidem intro, hæc autem extra.
        - Vt ex neruis, à cerebro ortis, pericraneo et circumstantibus partibus, sensum tribuãt.

      } Galenus lib. 8. 9. 11. de usu partium.
    - Substantia cauernosa, siue spongiosa existit, duplici de causa, uidelicet
      - Vt inde ualentißimè cerebri excrementa transmitteret.
      - Vt leuius esset os, & cerebrum minimè grauaret. ——

  ¶ In auditus organo lib. 1. cap. 8. præter alia, duo ossicula commemorat Vesalius, quæ Galeno non fuerunt cognita.

  - Inferioris
    - Partes, ut
      - Aurium utrinq; tres,
        - Prima, ossa sunt lapidosa, græcis πετρώδεις, è quibus ea oriuntur ossa, quæ processus columniformis appellantur, in quibus auditorius continetur meatus.
        - Secunda, apud exortum habetur, quorum alter mammillaris dicitur, alter uerò iugalis ossis pars est.
        - Tertia, à temporibus occupatur.
      - Ossis iugalis, quod græcis ζυγωδὲς dicitur, duæ temporis musculo præpositæ sunt, quarum
        - Anterior cum parte supercilij extrema, ad paruum oculi angulum continuatur.
        - Posterior cum capitis osse, quod iuxta aurem habetur, coniungitur.
      - Maxillæ superioris
        - Vtrinq; tres, quarum
          - Maximæ iuxta iugale os habentur ad eam usque partem quæ mala scilicet narium foramenta ad palatum tendunt. } His mutor & latere os unum insigni magnitudine subiacet.
          - Magnæ in oculis habentur.
          - Minimæ iuxta magnum oculi angulum locantur. ——
        - Duæ, in quibus incisorum firmantur dentes quanquam aliquibus una tantum dicatur.
      - Narium duæ, quæ futuris à medio superciliorum discernuntur.
      - Maxillæ inferioris duæ, quamuis quibusdam una tantùm putetur, nam in mento futum existit.
    - Suturæ
      - Duæ, quæ superiori maxillæ, & ossi cuneiformi communes existunt.
      - Vna, qua os iugale secatur.
      - Vna, sub ossi iugali exoritur, & in duas diuiditur partes, quarum
        - Altera, posterius tendens, sub eiusdem ossis concauo perficitur.
        - Altera sursum ad oculorum mediũ inferiorum ambitum uadit, ibiq; tripartitur. Nam
          - Prima pars, magnum prope angulum exterius in medium superciliorum procedit.
          - Secunda, per concauum sub eodem angulo ad communem capitis futuram uadit.
          - Tertia, in inferiorem oculi sedem, oculi ambitum inscendens, ad imum tendit, ibiq; capitis communi futuræ iungitur.
      - Vna, recta per medium palatum.
      - Vna, utrinque à medio superciliorum incipit, & inter caninos & incisorios dentes defertur.
      - Vna, quæ in duas diuiditur, & earum
        - Altera quantum, scilicet extremũ dentem ambit, cùm ossis cuneiformis futura conuenit.
        - Reliqua, cum recta palati futura coniungitur.
      - Vna,
        - Nasum intersecat, è medio superciliorum exorta.
        - Quæ ossa dentium incisiuorum diuidit, & cum ea, quæ per palatum fertur, iungitur.
        - Maxillæ inferioris, quamuis quibusdam os unum tantùm maxillæ uideatur. ——

  } Galenus libro de Ossibus.

¶ Maxillam inferiorem uno tantùm osse constare, Vesalius lib. 1. cap. 10. contra Galenum asserit.
In futuris, & ossibus superioris maxillæ, Ves. lib. 1. cap. 9. à Galeno pluribus in locis dissentit.

Si uis dentium numerum esse duos & triginta, certò scias, quorum
- Octo anteriores, græcis τομεῖς.
- Quatuor caninos, græcis κυνόδοντες.
- Viginti molares, græcis μύλαι.

De ossibus totius humani corporis, ex Galeno.

Caluariæ siue capitis ossa, uideri possunt in præcedenti schemate.

OSSA totius humani corporis, ut

- Thoracis, ut
  - Anterioris partis, sunt
    - Clauiculæ, claues, iugula, græcis κλεῖδες, ab utroque latere summæ pectoralis ossis extremitati annectuntur, extremitatibus autem alijs, cum scapularum osse cohærent.
    - Os pectoris στέρνον græcis, septem constans ossibus, ab utroque latere, Lunam referens, in cuius imo cartilago quædam dependet, quæ græcis ξιφοειδὲς appellatur. Latinis uerò malum granatum, quanquam ab aliquibus etiam os pectoris totum ξιφοειδὲς dicatur.

    ¶ Os pectoralis tribus tantùm ossibus constare, lib. 1. cap. 19. Ves. fatetur, totumq; simul ξιφοειδὲς uocatum esse, eo quòd formam gladij manubrij referat.
  - Posterioris partis, sunt
    - Colli, quod græcis τράχηλος dicitur, septem. Collum enim pars prima spinæ dorsi existit, quæ ῥάχις græcis dicitur. Hæc enim uertebris, uel ut græci dicunt σπονδύλοις uigintiquatuor constat, ab ipso occipitio incipiens, & usque ad os sacrum permeans.
    - Dorsi Metaphreni, græcè ὑποτείνων, quod secunda pars spinæ existit, duodecim.
    - Renum, Lumborum, græcè ὀσφύς, quæ ultima spinæ pars dicitur, quinque.
    - Costæ, græcè πλευραί, in quolibet latere duodecim. Rarissimè enim cernitur tertiadecima costa, tum & rarius undecima. Septem primæ pectoris ossibus, anteriori parte cohærent. Octaua uerò iuxta radicem xiphoidis cartilaginis est. Reliquæ autem quatuor, in obliquas partes thoracis finiunt, quæ tantum ab anterioribus partibus deficiunt, quantum etiam maiores sunt cæteris: omnes igitur retro uertebris dorsi, nodo duplici, altiori coniunguntur. Quæcunque autem earum non attingunt pectus, nothæ, spuriæq; uocantur, & sunt utrinque quinque.

      ¶ Ves. lib. 1. cap. 9. Costis omnibus non par ad uertebras obtigit articulatio. Nouē enim superiores dupli coarctantur articulo. Vndecima autem & duodecima simplici, quemadmodum & decima rarissimè duobus articulis, suæ comittitur uertebræ.
    - Scapulæ, græcè ὠμοπλάτη, utrinque unum magnum post thoracem existit. Ambo enim cum osse occipitis.

      ¶ Ves. superiorem scapulæ processum ἀκρώμιον uocantur, summum humerum appellat.
    - Spina ac etiam cum thoracis costis, & eo ossi, quod gutture præiacet, musculorum opera copulatur.
    - Quærum ceruix in acetabulum desinit, & cum humeri capite alligatur. Est autem huic ossi alter interiori parte exiguus, acutusq; processus, qui quum ancoræ, uel cornuti rostri similitudinem referat, ἀγκυροειδὲς, ἢ κορακοειδὲς græcè appellatur, ac etiam ἀκρώμιον.
    - Os sacrum, græcè ἱερὸν, fini dorsalis spinæ accumbit, & ex tribus componitur ossibus.
    - Coccigis, os est caudæ, & tribus construitur ossibus.

    ¶ Ves. os sacrum ex ossibus constare fatetur. Coccigis uerò quinque, prima & secunda figura. 18. cap. primi libri.
- Extremarũ partium, ut
  - Brachij: sunt
    - Os humeri, adiutorium, brachium, græcis βραχίων.
    - Cubitus, Focile maius, græcis πῆχυς dicitur, cuius extremitas, quæ Rasceræ coniungitur, ὠλεκράνη nuncupatur.
    - Radius, Focile minus, κερκὶς græcè, os minus est inferioris bracij.
  - Manus:
    - Brachiale, Rasceta, græcis καρπὸς, septem constat ossibus, duplici ordine distinctis.
    - Superior enim pars tribus, inferior uerò quatuor componitur.
    - Postbrachiale, palma, pecten, græcis μετακάρπιον, ossibus quatuor conformatum est.
    - Digiti, græcis δάκτυλοι, singuli externi conformantur ossibus, priori semper internodio in subsequentis sinum subeunte, uerùm pollicis tantummodo prius internodium, ex transuerso ipsi postbrachiali annexum est.
  - Crurũ: ut
    - Anchæ duo utrinq;, unum magnum ac ualidissimum, quibus integris nullum nomen inditum est: nam latæ ipsorum superiores partes Ilium os. exteriores post femoris ingressum, inferioresq; coxendicum, & quæ inde in anteriores protensæ, tenues ac foratæ, atque inter se in extremo conatæ sunt.
    - Pectinis ossa appellantur, utroque coxendici prægrande acetabulum ineſt, cum femoris capite nexu ualidissimè copulatum.
    - Femur, Femen, os coxæ, quod ab osse Anchæ ad genu permeat, græcis μηρὸς.
    - Rotula siue Patella, genu scuti instar, græcis ἐπιγονατὶς.
    - Tibia, canna maior, Focile maius, græcis κνήμη, à genu ad talum continuè descendit: cuius anterior pars carne uacans, Crea dicitur.
    - Sura, os minus, quod genu non tangit, sed tibiæ per synarthrosin coarticulatur.
    - Malleoli, sunt tam tibiæ, quàm suræ, extremæ processuum partes.
  - Pedis: ut
    - Talus, ab imis tibiæ suræq; processibus comprehenditur, altera enim parte cum osse nauiculari committitur. Talus enim græcis ἀστράγαλος dicitur.
    - Os nauiforme, siue nauiculare, talo coniungitur, græcis σκαφοειδὲς.
    - Calcis unum, quod rotundas partes, ex talo recipit, & geminos, quos habet excessus, in sinuum eius percommodè inserit. Pars uerò qua ingredimur, leuiter rotunda, & latiuscula est.
    - Posterior uerò rotunda est, tibiæq; rectitudinem longè excedit, totum os græcis πτερνὰ.
    - Rasceta pedis, græcis ταρσὸς, quator ossibus constat, quarum maximum Cyboides græcè dicitur, reliqua uerò nominibus carent. Hæc enim nauiformi cohærent.
    - Planta, pecten, græcis πέλμα, ossibus quinque constituitur, rasceræ inhærentibus.
    - Digiti quinq;, cunctiq; ternis internodijs constantes, magno tantùm excepto, qui duobus tantùm ossibus constructũ est. Quorum alterum, scilicet pectini, contiguum est, unum ex sesaminis existit.

ANNOTATIO.

¶ Vesalius lib. 1. cap. 22. hallucinatur & ipse, asserẽs in ceruino corde nullum reperiri os præter cartilagineas magnæ arteriæ, & uenæ arterialis radices, quod uitulis & agnis commune esse contendit. Verùm res aliter se habet, ut mihi sæpius masculorum ceruorum corda secanti (in fœmellis enim non reperitur) manifestè apparuit, nam ossiculum (non dico cartilagineum) ab ipsis cartilaginibus longius semotum solidumq; inueni. Quo fit, ut Ves. ipse, hac in re delusus euaserit.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171166-p0030-6 DFG

De musculis caput & collum mouentibus, ex Galeno.

- **Musculi caput & collum mouentes, quorũ aliqui dicuntur**
  - **Anteriores, qui flectũt, octo:**
    - Duo, qui stomacho subiacent, per
      - Primas quidem fibras, quæ in primum ac secundum spondylum sunt infixæ, caput solum ipsum inflectunt, ac simul obliquis fibris, ad obliquũ etiam deducũt, per quas musculorum, etiam paruorum primam habent circumscriptionem.
      - Reliquas uerò collum flectentes, simul cum eo totum caput flectunt.
    - Sex reliqui, non rectum, quomodo superiores capitis motum, sed sensim obliquum efficiunt, cum quo etiam caput in anteriora conuertunt. Post aures enim exorti, sub ipsis ad pectus, & clauiculam, sibi ipsis continui pertingunt, ut si quis ipsum (cùm unus sit) triplicem esse dixerit, non errauerit.
  - **Posteriores, qui erigũt, 14. quorum**
    - Octo, ijdemq; parui, retrò circũ ipsum sunt locati: quorum
      - Quatuor, motus recti sunt, auctores, qui ex osse occipitis oriuntur, paulò super articulationem: inseruntur autem in secundi spondyli processum posteriorem, ac in partem primi proximam.
      - Duo quidem, quomodo prædicti, ab osse occipitis producti, foras tamen obliqui digredientes, obliquis, primi spondylis processibus inseruntur, motum totius capitis obliquum efficientes, unà cum eo secundam uertebram ad primam adducunt.

      Horum qui caput in obliquum flectunt, recta quidem erectionem efficiunt, cùm ambo angunt: obliquè autem quando solus eorum solus agit. ——— Horum ultimorum quatuor situs utrinq; est, dictas duas musculorũ coniugationes coniungentium in angulum efficit.
    - Duo, primum spondylum secundo coniungentes, obliqui positionem habent, duobus prædictis contrariam ac motum oppositum. Hi autem ad naturalem statum, ideſt rectum inclinatum, ipsum reducunt.
    - Sex magni, qui tres coniugationes habent, quæ possunt & quatuor dici, per musculorum implicationem. Hi enim per ———
      - Primas quidem fibras (quæ primum & secundum spond. inseruntur) solum caput mouent retrorsum.
      - Reliquas uerò, in primum quidem & reliquos quinque colli spondylos, simul etiã cum eis capitis motum retrorsum adiuuant.

      Hi in totum collum extensi sunt, quorum, qui sunt obliqui, motus parum obliquos faciunt.
  - **Laterales quatuor robusti ac magni, collum lateraliter, cum parua declinatione mouent: quorum**
    - Duo anteriores, in unoquoque latere, qui ex perforata secundæ uertebræ apophysi productionem habent, antrorsum paululum inclinantes.
    - Duo posteriores (uidelicet utrinque unus) ex primi spondyli obliqua eminentia nascuntur, retrorsum paululum flectentes. ———

    Horum si
    - Vnus solus egerit, ad illum inclinat caput.
    - Tota anterior coniugatio exiguum quiddam flectit retrorsum nusquam præterea inclinans ad latera.
    - Tota posterior coniugatio agat, paululum quidem attollitur, uerùm in neutram partem inclinat.
    - Omnes quatuor agant, in nullum omnino partem propensum perstat caput.

VESALIVS LIBRO SECVNDO, CAP. XXVIII.

¶ Caput autem uno proprio motu, uel quiescente etiã ceruice flectitur & extenditur, seu in posteriora anterioraq; fertur: ad latera autem, non nisi ceruici beneficio agi potest. Quandoquidem immota, rigidaq; ceruice, nemini ad humeros caput inclinare conceditur. Vtcunque id parum refellè, in quarto de administrandis sectionibus libro, Galeno usum fuerit. Cæterùm præter flexionem & extensionem, quas caput quidem, mea sententia, repugnanteq; Galeni placito, super primã ceruicis obit uertebram, alium etiam capiti motum, superiori libro largitum esse prodidimus, qui alter capitis proprius motus est: cuius ope instar rotæ quodammodo, ad axem circumducitur, siue flexum, siue extensum cum ceruice, aut citra ceruicem fuerit, atque hunc ad secundam uertebram confici, contra Galeni dogmata dictum est.

De musculis faciei, ex Galeno IX, X & XI. de Vsu partium, & Vesalio lib. II.

Musculi faciei,

- Frontis unus, isq; ualde latus, multas neruorum fibras in se suscipiens: cuius cutem excoriari non licet, cùm ipsi musculo sit coalita: cuius quidem usus est, ut supercilia, supertendat. Locum si secare aliquando contigerit, secandum quidem est per longum ipsius corporis, ne superciliorum motus destruatur.

¶ Hæc quidem ex Anatomicorum quorundam sententia, non ex se, dixisse Gal. ostenditur, eo quòd palpebræ motum uiderit ex recto cauterio in ὠφθαλμοῦ, & ad totius fermè illius regionis combustionem, imò ossium, ex qua motionem minimè impediri.

- Palpebrarum
  - Superiorum
    - Alter quidem in maiori oculi angulo ad nasum obliquus constitutus ad tarsi partem dimidiam, quæ illic est, peruenit. Hic enim cùm agit, partem palpebræ sibi continuam, quæ est ad nasum, deorsum trahit.
    - Alter uerò totus & ipse quoque obliquus, & ad minorem angulum extensus, ad reliquam tarsi partem dimidiam sibi propinquam prorumpit. Hic autem cùm agit, reliquam palpebræ partem sursum trahit.

    Quòd si uterque eodem tempore tenduni, accidit, ut oculus non magis sit apertus, quàm clausus.
  - Inferiorum nullus describitur musculus, quò fit, ut alicuius motus non particeps uideatur.

ANNOTATIO.

¶ Superioris palpebræ musculi, ab Auicenna tres reperiuntur. Nam per duos iam dictos, tertium ad aperiendum ex media palpebra exortum, ad frontem permeare cõscribit, id totum à Galeno accipiens, qui in libro de Locis affectis idem affirmat, quod tum Vesalius nesciuit damnare.

- Oculorum septẽ. Quorum
  - Primus, in dextro angulo explantatur,
  - Secundus, in sinistro angulo oritur.
  - Tertius, in parte super: situs est,
  - Quartus, in inferiori parte firmatur,

  Et oculum mouet { Dextrorsum, Sinistrorsum, Sursum, Deorsum } Hi omnes aceruati sui aponophrosibus circulum unum efficiunt, lati tenuis in iride dismentis.
  - Quintus, Sextus, } Positione obliqui sunt, singuli quidem in singulis palpebris, uersus minorem angulum supra ac infra extensi, & oculum circulariter mouent.
  - Septimus, qui magnus est, constringit quidem, ac munit nerui illius mollis immißionem, oculum uerò sursum attollit, & eleuat, ac nonnihil & simul cõuenerit. Ad hunc igitur usum musculus hic factus, in orbem totam oculi radicem complectens, quibusdam Anatomicis triplex, alijs uerò duplex esse uidetur. At siue unum quis ipsum ex pluribus compositum, siue duos, siue tres, uelit dicere, una tamen eorum est utilitas.

ANNOTATIO.

¶ Gal. 10. de usu partium, septimum oculi musculum, simul cum neruo oriri, oculum ne foras procidat, fulsus est, quam tamen sententiam Ves. reprobat lib. 2. cap. 11.

- Narium, quorum
  - Proprij duo, utrinque unus, isq; ualde durus, sed exigui sunt, ut partium ab eis mouendarum ratio postulabat. Enascuntur enim circa principia musculorum, ad labia descendentium, & alas diuersimodè mouent: cuius mobilitatis usus in repentinis exsufflationibus mirificè prodest.
  - Communes, duo utrinq;. A malis enim iuxta proprium superioris labri musculũ, carneus quidẽ sed tenuis membraneusq; enascitur musculus, qui in ipso modicè, uersus priora descensu in duas diuiditur portiones, quarum
    - Altera ad nasi radicem uadit, ut alam ipsam extrorsum, sursumq; moueat.
    - Altera ad superiorem labri partem quam Mustacem uocant, proreptat, ut labrum sursum uellat.

    Hæc enim de causa communes appellantur.

- Labiorũ quatuor, quorũ
  - Duo, scilicet superiores superiori labro deseruiẽtes, parum sub malis enascuntur,
  - Duo, scilicet inferiores inferiori labro simulantes, ab ora ultima inferioris maxillæ oriũtur.

  Ex his octo oriuntur motus
  - Recti 4. cum pariter mouẽtur omnes, quorũ
    - Primus, cùm scilicet labra plurimum à se distant, alterum sursum ad nasum protensum, alterum deorsum ad mentum detractum.
    - Secũdus, qũ simul cõmittuntur, altero à superire loco deorsum, altero uerò ab inferiore sursum ꝓtensum.
    - Tertius, cùm labia foras euertuntur, tensis exterioribus uillis.
    - Quartus, cùm labra intus implicantur.

    Horũ motus ab his magnificatur musculis, qui narium communes esse diximus,
  - Obliqui quatuor, cum duo tantũ mouentur, uidelicet { Duo uersus malas. Duo uersus inferiores mandibulas.

- Maxillæ inferioris sex, ad
  - Claudendum
    - Duo in uno quoq; tempore unus, qui à uerticis & frontis ossibus enascuntur, ac deinde concrescendo perreptant, & in cauitatem quandam, in ossibus capitis, ibi exculptam, descendunt, & ad iugale os usq; se recipiunt, inde in tendonem magnum exeuntes, maxillæ inferioris curuo acumini infigũtur.
    - Duo ex posterioribus capitis partibus exorti, prope ossa, quæ græcis πτερυγοειδῆ siue ζυγοειδῆ, appellatur, maxillæ inferiori infiguntur, statim post flexionem, ad eum usq; locum, qui est ad mentum.
  - Aperiendum
    - Primus uersus zygomatis extremitatem porrigitur.
    - Secundus uersus inferiorem mandibulam permeat.
    - Tertius, uelut basis quædã, prædictum utrũq; latus omnibus, maxillæ inferioris memoratis partibus coniungens, secundum ipsius longitudinem extenditur.
  - Molendum

    Duo græcis μασητῆρες dicũtur, eo quòd isti propriè masticatores existant. Hi carnosam quoq; genarum partem cõstituunt, quos nonnulli utrũq; non simplicem musculum, sed triplicem esse existimant, quod tres ipsorũ sunt aponeuroses, aut tẽdones, aut in maxillas insertiões, instar principiorũ quorũdã, quorũ

De musculis linguæ, ex Vesalio, libro secundo, capite XIX.

¶ *Hoc de linguæ musculis* σχημὰ *ex Galeni libris confici posse, minimè datum est. Nam ea de administrandis sectionibus pars, in qua linguæ musculos proculdubio recensuit, unà cum libris de Musculorum sectione, uel interijt, uel in tenebris latitat.*

Musculi linguæ euidentes nouem: quorum

- *Duo quidem recti sunt, & impensè crassi, obscureq; ab inuicem, ac si plures duobus essent aliquot locis discreti, qui ex media, superioriq; ossis, Y imaginem referentis sede, carnei, sed utcunque fungosi principium ducunt, ac secundum longitudinem linguæ protensi, ipsius medio rectà inseruntur, quam contracti rectà introrsus, & uelut ad posteriora uellunt.*
- *Duo, ex duobus superioribus ossis hyoidis ossiculis oriuntur, ac etiã aliquando ab humilioribus ipsius hyoidis ossis lateribus, quæ superioribus scutiformis cartilaginis processibus colligantur, principium sumant. Inde enim obliquè quodammodo procedentes, linguæ lateribus implantantur. Quorum si*
  - *Alter uno remisso, laxatoq; tendatur, lingua, & potissimũ sua radice, in latus deorsum uellitur, at si simul uterque agat, lingua in neutram partem inclinãs deorsum, uersus interiora quoq; mouetur.*
- *Duo similiter carnosi, & utcunq; crassi, duobus ductis opponuntur, ac à temporum ossium processibus, qui styli acusq; imaginem referunt, explantati, linguæ ad nuper dictorum fines innascuntur. Quorum si*
  - *Alter in se colligatur, lingua sursum tracta ad alterum latus inclinatur.*
  - *Ambo simul conuelluntur, uersus interiora linguam sursum agunt.*
- *Duo, linguam ad inferiora trahẽtes, ac ad latera inuoluentes, qui ex inferioris maxillæ lateribus, intus ad dentium molarium indicem, utrinque lato, ac utcunque mucoso principio enati, linguæ secundum ipsius longitudinem, usque ad ligamenti finem, quo faucibus illa colligatur, sese inserunt, non quidem prorsus in linguæ medium, sed duorum, quos primos enumerauimus, musculorum latera. Quorum*
  - *Altero tantùm suas fibras colligente, conspicua linguæ pars, antè sectionem, in contracti musculi latus conniuet.*
  - *Vtroque laborante, pertinaciter lingua faucibus recto motu adigitur.*
- *Vnus, uidelicet nonus, ueluti carnea quædam moles existit, quæ ab interna quoque inferioris maxillæ sede ex menti regione enascitur. Hæc enim moles sursum, retrorsumq; ad fauces ducta, in linguæ radicem, amplam insertionem molitur. Ex hac enim lingua nunc contrahi uidetur ad*
  - *Mentum.* — *Labrorum medium latus.* — *Prout has illas ue laxat & intendit fibras.*

¶ *Verùm qui, qualesq;, & quot numero linguam agant musculi, cognitu est quàm difficillimum. Adeò enim inuicem cõnectuntur, ipsorumq; fibræ mutuò tam uariè coëunt, ut iustum numerum formamq; musculorum, & motuum linguæ differentias cognoscere non iniuria arduum censeatur. Imò linguæ constructionem hactenus à nemine ad amussim perspectam fuisse, neque etiam ocyus fore metuo adeò, ut fateri cogamur, eò Conditoris nostri in effigiendo ex terra Adamo artem industriamq; processisse, ut tota hæc non inueniatur, quantumuis longo temporis spacio, idq; à uiris illustribus indagata.*

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171166-p0033-4 DFG

De musculis hyoidis, ex Vesalio libro secundo, cap. XVII.

¶ Hoc quoque schema ex Vesalio prodendum placuit, cùm non nisi implicitè à Galeno libro septimo & decimotertio de Vsu partium, ac & quarto de Administrandis sectionibus, de his tractatum fuerit.

- Musculi Hyoidis ossis
  - Proprij octo, quorum
    - Primus & secundus, qui unus tantùm (propter eorum in sese compactionem) ab aliquibus habetur, scutiformi, laryngis cartilagini & asperæ arteriæ in collo exporrectus. Lato nanq; & carneo principio ex eminentiori pectoris ossis sede, ad partem magis internam exoritur, rectáq; sursum tensus in anteriorem hyoidis ossis partem inseritur. Quorum usus est, ut
      - Os hyoidis deorsum retrahatur, si quando uiolẽtius à superioribus musculis sursum uellatur.
      - Scutiformi cartilagini asperæ; arteriæ propugnaculi loco haberi possit.
    - Tertius & quartus, utrinque unus, his superioribus apponuntur, & ampli, breues, ac omni ex parte carnei, à maxilla inferiori, sub summo mento interius enascuntur, ac inde deorsum protensi, hyoidi ossi duobus primis contermini inseruntur. Quorum facultas est, os illud
      - Protrahere.
        - Sursum opposito duobus primis motu
        - Modicè in exteriora
    - Quintus & sextus, ab utroque latere singuli admodum graciles, teretesq; sunt musculi, qui ab ossis temporis processuum radicibus, stylum, & galli calcaria imitantium, explantati hyoidis ossi inseruntur, ad latus amplitudinis, quam primi quatuor musculi occuparunt. His enim duobus musculis, ne os in dextrum aut sinistrum latus reuellatur munus creditum est, & præterea illud quoque sursum nonnihil, introrsumq; contrahunt.
    - Septimus & octauus, utrinq; & singuli graciles longiq; uisuntur. Horũ etenim principium, quod carneum est, ex latiori scapulæ costa, iuxta ipsius ceruicis radicem obtinet, & sub musculo scapulam ad occipitiũ trahẽti occultatus, sursum obliquè protẽditur, sub musculo à pectoris osse & clauicula, in mammillarem capitis processum inserto repit, & in eam tandem hyoidis regionem inseritur, in quam sextum & septimum, insertionem moliri dictum est. Quorum usus est ut
      - Motibus quinti & sexti musculi, eorum motus apponatur.
      - Os hyoidis
        - Deorsum
        - Vtrinq;
      - Detrahant.
  - Non proprij, ex osse ipso originem mutuantes, alijs partibus inseruntur. Nam
    - Quatuor laryngi, ut melius sequenti schemate ostendetur.
    - Cæteri linguæ, ut in superiori schemate habetur,
    - Inseruntur.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171166-p0034-9 DFG

De musculis laryngis, ex Galeno, libro septimo, cap. XI. & XII. de usu partium.

- Musculi laryngis uiginti, uidelicet
  - Communes, scutiformi tantùm, & partibus adiacẽtibus, uidelicet
    - Duodecim ipsius laryngis proprij cõmunes, in tribus laryngis cartilaginibus, uidelicet
      - Quatuor, qui secũdæ primã cartilaginem adnectũt, in animãtibus magna uoce præditis, inter quæ & homo numeratur, reperiuntur. Deriuãtur autẽ ex prima cartilagine scutiformi, ad secundã iuxta finem inferiorẽ utriusq; cartilaginis, ubi tracheã arteriam tangunt, & se inuicem ex magna cartilagine proueniunt ad secundã, extrorsum quidem duo musculi, introrsum autem duo utraq; parte externis externi, internis interni prorsus æquales. Hi enim exactè angustãt oram laryngis inferiorem, primam cartilaginem secundæ applicantes. Horum
        - Duo anteriores partes copulantes claudunt magnã laryngis cartilaginem.
        - Duo profundas partes referant.
      - Quatuor, secundam cum tertia iungunt, & laryngis finem superiorem aperiunt. Quorum qui
        - Parte sunt posteriore, cartilaginem aritænoidem retroflectunt.
        - Obliqui sunt, ad obliqua plurimum deducunt.
      - Duo superioribus quatuor actionem cõtrariam, ac positionem habentes, claudunt exactè os superum laryngis ad internam capacitatem, primam cartilaginem trahentes, quæ similis est crumenis, quæ contrahi solent, ob neruosarum membranarum, quibus circumplectitur multitudinem.
      - Duo in basi aritænoideos existunt. Verùm in animalibus, uoce parua præditis, non insunt, in quibus & simia numeratur. Horum quidem facultas est, basim tertiæ cartilaginis constringere.
    - Communes, scutiformi tantùm, & partibus adiacẽtibus, uidelicet
      - Duo ex inferioribus hyoideos ossis lateribus, originem habent, indeq; secundũ totam longitudinem primæ cartilaginis, parte anteriore producuntur. Quorum facultas est, à posterioribus primam cartileginem adducere, meatumq; amplificare.
      - Duo, ab ipsa cartilagine exorti, sed ad pectoris os tendentes alijs duobus commiscentur, in illis solùm animalibus, quibus magna sunt, & totus larynx, & cartilago scutiformis. Hi enim
        - Partes cartilaginis contrahunt, trahuntq; infra, asperam arteriam leuiter contrahunt atque constringunt, ut neque duplicetur quicquam in ea, neque complicetur, neque plurimum amplificetur, cum animal uult loqui.
      - Duo transuersi, ex obliquis scutiformis partibus enati, deinde in orbem stomachum complectentes, simul inter se coeunt, & partes primæ cartilaginis protrahunt, secundæq; applicant, quo meatus astringatur.

ANNOTATIO EX VESALIO LIB. II. CAP. XI.

¶ Communes Galenus octo enumerauit, tamen sex tantùm explicauit, qui soli scutiformi cartilagini, non autem alijs duobus committuntur. Ego præter eos sex, alios duos obseruaui, non quidem scutiformi cartilagini nexos, sed ipsi laryngis operculo, quapropter hi etiam inter eos, qui Galeno communes nuncupantur, referendi neutiquam ueniunt,

VESALIVS LIB. II. CAP. XXI.

¶ Præter hos sex, alios duos animaduerti musculos, ac ex media interiori ossis hyoidis sede explantatos, & utrinque singulos radici eius corporis, quod laryngis censetur operculum, insertos. Hi liquidò admodũ (si modò quis ipsorum nouerit administrationem) usui sese offerunt. Galeno tamen cùm in nullis, quæ hodie extant operibus ipsorum memimerit, incognitos fuisse opinor, non enim (quod fortè quis arbitraretur) in communium laryngis musculorum numerum sunt reijciendi. Quamuis enim hos octo Galenus esse dixerit, & interim sex tantùm descripserit, omnes tamen octo, primæ cartilagini committi postmodum sermoni subnexuit. Porrò his duobus, id munus concreditum est, ut laryngis operculum cibis potuq; depressum denuò eleuent: ipsorum nanque principijs uersus hyoides os tractis, operculum illud erigi conspicitur.

De musculis scapularum, ex Galeno libro XIII. de Vsu partium capite ultimo.

Scapularum musculi septem, quorum

- Primus, ultimo loco inter brachij musculos numerabitur, qui sursum ad brachium fertur, scapulæ parti inferiori inseritur, ipsam unà cum brachio ad inferiora trahit.
- Secundus, latus ac magnus, qui à spina scapulæ enatus sursum ad os occipitis peruenit.
- Tertius, qui tenuis est, ab ijsdem capitis ossibus ortus, ipsi ad spinæ basim inseritur.

  (Secundus et Tertius: Hi enim sursum scapulam trahunt.)
- Quartus, & quintus, scapulam ad totam animalis spinam adducunt. Quorum
  - Altior ipsam inflectit sursum ad colli spondylos.
  - Depressior abducit ad spondylos dorsi.

  (Altior et Depressior: Tensis uerò ambobus simul secundũ proprij situs rectitudinem, ad humerũ, ideſt ad dorsum scapulæ erigitur.)
- Sextus, ex lateralibus primi spondyli apophysi exoritur, scapulæq; finibus, qui sunt ad acromium, inseritur, unà cum acromio, totam scapulam ad laterales colli partes trahit.
- Septimus, scapulam magis, quàm prædictus, uersus anteriora trahens à lambdoide sutura enatus est, scapulæ propè summitatem humeri, inseritur.

ANNOTATIO EX VESALIO, LIBRO II. CAPITE XXVI.

¶ Scapula ijsdem cum brachio agitur motibus, si illum duntaxat exceperis, quo brachium circunuertitur. Cæterùm etsi Galenus scapulæ nullum tribuit musculum, qui proprio motu ad pectus antrorsum ue scapulam ageret, & nos tamen hunc, illi priuatim ascribimus.

Galenus parum rectè prodidit hunc musculum, qui brachij, ad dorsum uersus inferiora, motus autor est, scapulam quoque deorsum ducere.

Tertium ac quartum scapulæ musculum non dari in homine, etsi in simijs inueniatur, probat Vesalius contra Galenum.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171166-p0036-1 DFG

De muſculis brachij, ex Galeno, libro XIII. cap. ultimo, de Vſu partium.

- *Primus ad mãmam oritur, magnitudine mediocris: qui brachium ad pectus adducit, brachiumq; trahit deorſum leuiter, depreßionisq; humilioris eſt author.*

  ¶ *Veſ. lib. 2. cap. 23. Minimè quidem (ut Galenus autumat) muſculus is, altioris brachij motus, ad pectus eſt author, imò ſcapulæ gratia, ut ſcilicet eam ad pectus ducat, creatus eſt.*

- *Secundus uerò contrà, ex editis pectoralis oßis partibus enatus, adductionis ſurſum eſt author.*

- *Tertius, geminus eſt, aut duo coaleſcentes (utrouis enim modo de ijs dixeris, non errabis) ex toto pectoris oſſe oritur, cùm enim*
  - *Ambo tenduntur, adducunt pectori os brachij totum, idq; æquabile atque in nullam partem propendens.*
  - *Alterum tantum tenditur, uidelicet ſi*
    - *Is qui ex inferioribus partibus oritur, humiliorem efficit adductionem. Verùm non adeò humilem, ut prædictorum primus.*
    - *Alter uerò editiorem, non tamen editam adeò, ut prædictorum ſecundus.*

- *Quartus, exiguus, qui à mammis attollitur, primo ſuccedens, humilem brachij adductionem efficit.*

- *Muſculi brachium mouentes undecim, quorũ*
  - *Quintus, ad internam rectam' ue regionem uertens, cui duo inſunt capita, quorum*
    - *Vnum, uidelicet quod internis quidem partibus opomidos, ipſi dico claui eſt inſertus, ad internam regionem inclinat.*
    - *Alterũ, quod externis partibus ſcapulæ ſpinæ adhæreſcit, in demißioribus ipſius partibus, brachium extrorſum extẽdit, parum à media, ac recta omnino extenſione ad latus inclinãs.*

    Tenſis autem æquè fortiter ambobus brachium rectam planè ac mediam extenſionem aſſumit, nuſquam inclinans.

  ¶ *Veſalius ibid. Præter hunc muſculum (pace interim Galeni dixerim) nullus alius brachium pectori admouet. Nam quem inter brachij muſculos primum enumerat, in homine neutiquam reperies.*

  - *Sextus & ſeptimus ſurſum utraque ſpinæ, que eſt ad ſcapulam, parte, ſimilem prædicto habent actionem. Nam ſi*
    - *Ambo ſimul tendantur, brachium ſublimem prorſus tollent.*
    - *Alter tantum agat, modicum ad latus inclinabit.*

  - *Octauus, ex maxima coſtæ imæ ſcapulæ parte, brachium extrorſum abducit ijs, qui ſunt ad pectus, oppoſitus, qui brachium ſurſum tollunt.*

  - *Nonus, ex inferiori ſine coſtæ imæ ſcapulæ proficiſcitur, & amplius quidem extra brachium circumagendo abducit.*

  - *Decimus, qui eiuſdem coſtæ partem ſimam complectitur, minus quidem extra, ſed deorſum magis brachiũ circum agit.*

  - *Vndecimus, qui deprimit, ipſumq; retro agit: cui prædictus muſculus paruus ſuccedit, qui efficit, ne brachium dum deprimitur, ullam in partem inclinet.*

ANNOTATIONES.

¶ *Muſculos tres Veſalius commemorat, brahium circum agentes.*

¶ *De brachij muſculis, ac eorum motu, multa contra Galenum à Veſalio prodita ſunt, quæ annotatiunculis (ut ſolemus) æquè referri nequeunt. Ideoq; ſi quis accuratius ea tractare uolet, Veſalium ipſum perlegat.*

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171166-p0037-7

De musculis ulnæ & extremæ manus, ex Galeno, primo & secundo de Vsu partium.

Musculorum

Interiores, quorũ sunt septem

Vlnæ alij

- Vnus minimus, & omnium musculorum interni cubiti tenuissimus, in superficie sub cuti apparet, mediam cubiti & radij regionem internam occupans. Minor quidem alijs, quoniam nullam mouet dearticulationem, nec ullus digitorum motus ei commissus est. Sed paulò ante carpi articulationem enascitur ab eo tendo: dilatari autem incipit ad illam primum, indeq; sub tota cuti manus summæ, internæ & digitorum extensus, uelut quædam cutis secunda, alba & exanguis apparet, hunc usum præstans, ut eam internam cutim, in corporum contactu, minus uersatilem, depilem, & tota cuti reliqua, sensibiliorem efficiat, ad certam tractilium qualitatum dignotionem.
- **Duo, qui digitos flectunt, quorum**
  - Maior minori subiectus, inter cubitum & radium deliteſcens, ad carpum fertur, ibiq; in quinq; tendones scinditur. Quorum quatuor primo & tertio, quatuor digitorum articulo inseruntur. Sed primo articulo non sunt cõiuncti, nimirum per ligamentũ membranosum. Quintus uerò per medium uolæ, tanquam ex circulo delatus, secundo & tertio pollicis articulo inseritur. Præterea huius musculi quatuor tendonibus in uola, alij singuli stricti, & longi adhærent, qui ad primi quatuor digitorum articuli flexionem auxiliantur.
  - Minor maiori, per medium cubitum insidet, rectà ad carpum excurrens, ubi in quatuor tendones scinditur, tendones angulos æquales efficientes, secundo quatuor digitorum articulo, uti ipsum solùm moueant, inseruntur. Qui quidem tendones paulò antea quàm ad secundum articulum peruenerint, ibi rursus singuli bifariàm finduntur, & utraque parte amplificata circa subiectos tendones, qui primum & tertium articulum flectunt, inuoluuntur, ipsiq; inde transitum præbent ad tertiam digitorum articulationem.
- **Duo à lateribus duorum præcedentium adiacentes, carpum flectunt, quorum**
  - Alter ad pollicem prælongæ cuidam apophysi cartilaginosæ, primi in carpo ossis, tendone bifido implantatur: nec tibus huic symphysi soli committitur, sed usque ad metacarpium adducitur, & ibi applicatur, ad principium ossium medio digito, & indici prælocatorum.
  - Alter ad paruum digitum, octauo ossi carpi cartilaginoso, tendone simpluci inseritur.

  → Hi cartilaginosis ossibus carpi tendonibus obliquis inseruntur, quod etiam cum externis carpum extendentibus, extremam manum cum carpo ad pronum supinumq; circumducitur.
- Duo lati tendonibus carentes ad pronum agunt, quippe fieri non potuit ut ex locis tam continuis tendones crearentur. Orti enim in cubito ad radium membranosa quadam parte, pertinent.

Exterioris, quorũ sunt 9.

- Vnus & is quidem maximus, in superficie sub ipsa cute locatus est, mediamq; maximè totius membri regionem externam obtinens. Qui in carpo scissus, quatuor tendones, tribus quatuor digitorum articulis distribuit, solus hos extensurus. Sed primo & secundo articulo per ligamentum membranosum tantùm coniuncti sunt.
- **Duo exiles, qui superiori adiacent, quorum**
  - Superior indicem à pollice suis tẽdonibus abducit.
  - Inferior paruo & annulari eiusdem actionis gratia tendones amittit

  → Horum digitorum tribus articulis, dextris ad dextra, sinistris ad sinistra, extrinsecus hi tendones immittuntur ad latus.
- **Duo superiori primo incũbentes, pollicis gratia facti sunt, ut eum rectè subuertant, quorum**
  - Vnus radio superstratus interiora uersus tribus pollicis internodijs ad latus inseritur, ut maximum ab indice abducat.
  - Alter priori illi adeò cohæret, ut unum esse iudices. Hi enim ad carpum tendens, in duas diuaricatur partes, &
    - Altera extremæ pollicis regioni inseritur, ut illum indici abducat.
    - Altera carpo insinuatur eius extensionem ad latera promouens.
- **Duo carpum extendentes, & interna parte flectentes, biq; utrobiq; singuli. quorum**
  - Alter ad indicem
  - Alter ad minimum

  → His enim extendẽtibus cõmemoratisq; flectẽtibus, manus extrema, ad pronum supinumq; ducitur.

¶ Vesal. lib. 2. cap. 43. musculos digitos mouentes uiginti octo ostendit, ac in aliquibus motibus describens deerrasse Gal. ostendit.

- **Duo, qui regione hac, quæ ossa secundum longitudinem occupata interiacet, quorum**
  - Alter internis similis in os radij immittitur.
  - Alter à cubitti tuberculo obliq; per exteriora, ad caput radij quod carpum spectat, inseritur.

  → Hi ad supinum operantur.

Extremæ manus, 7.

- **Pollicis duo, quorum**
  - Vnus abducentis, ab alijs digitis pollicem, musculi actionem excipit.
  - Alter actionem abducentis ad indicem immittitur.
- **Minimi, unus qui ex uola ei immittitur, duplicem ipsi præbens usum, uidelicet**
  - Vt abducentis paruum digitum tendonis, actionem accipiat.
  - Vt suo uentre uolam exactè concauam reddat.
- Digitis cæteris communes quatuor, qui palmæ ossa interiacentes, tendones tribus digitorum articulis introrsum uersus distribuunt. Hi etenim quatuor, cæteros alios digitos ad pollicem agunt.

Præter hos septem, extremæ manus musculos, alij parui sunt, qui inter ossa metacarpij, palmæ subiacent. Hos Anatomici priores omnino ignorauerunt. Sicuti & Galenus multo tempore, quos tandem inuenit, ut ipse fatetur libro primo de annotationibus administrat: Ex his bini ad primum cuiusq; digiti articulum intrinsecus perueniunt, ac obliquos iam quoq; attingũt. Quapropter & flexum, non rigidum omnino, neq; indeclinabilem efficiunt, sed leuiter in latus inclinant, ut unusquisq; ipsorum tensus primum flectat articulum, modicè inclinando. Ambo uerò in rectum singulos digitos agunt, nullam in partem declinantes.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171166-p0038-3 DFG

De musculis thoracis, ex Vesalio, lib. secundo, cap. XXXV.

Duo utrinq; scilicet unus ex interiori inferioriq; clauiculæ regione, secundum ipsius lõgitudinem, qua primam utrinq; respicit costam, exoriũtur. Hi enim fibras impense obliquas, ac propemodum transuersas obtinent, quæ à clauiculis antrorsum procedentes, supernis thoracis costis, & nonnihil pectoris ossi, implantantur. — Horũ usu: Primæ costæ, sursum uersus exteriora retrahuntur. Thorax, eaq; ratione ibidem dilatatur.

Duo utrinq; scilicet unus carnoso principio, ex tota scapularũ basi enascũtur, deinde costis exporrecti, admodũ latescunt, tenuiores tantisper redduti, donec primæ, secundæ, tertiæ, quartæ, quintæ, sextæ, septimæ, & octauæ, aliquando & nonæ thoracis costis sese inserunt — Horum fibræ, si quando ad suum principium tendũtur, uniuersas costas (præter inferiores) uersus exteriora uellunt thoracem dilatantes.

¶ Etsi hi musculi secundi in hominibus sic se habeant, in canibus tamen & caudacis simijs aliter reperiuntur. Nam non solum omnibus his enumeratis costis inseruntur, uerum & plerisq; ceruicis uertebrarum processibus.

Duo utrinq; scilicet unus ex trium inferiorum ceruicis uertebrarum, ac primæ thoracis uertebræ spinis, membraneo latoq; exoriũtur principio, ac deinde primo caput mouentium musculorum pari, & hac sede repositis, dorsum thoracemq; mouentibus musculis instrati, in priora decliues, exporriguntur, carnei euadentes, latiq; musculi naturam ostendentes, simulatq; primi illius paris externum latus superauère. Deinde ubi primam thoracis costam contingunt, in latera sensim obliquè ducti, in tres ueluti digitos tripartiuntur, singulos tribus quatuor primarum costarum interuallis exporrigentes, illisq; sese costis inserantes. — Horum munere thorax attollitur, ac etiam extenditur.

¶ Præter hos duos, in ordine tertios, alij duo in simijs reperiuntur atq; canibus, qui simul cum istis eosdem præstant usus. Sed tamen in homine nusquam reperti sunt.

Duo utrinq; scilicet unus ad dorsum mouentium musculorum latera, costarum, radicibus, & transuersorum uertebrarum processuum apicibus exporriguntur. Originem suam ducentes ex posteriori ossis sacri regione, & interiori ilium ossis sede. Hinc cum undecimo dorsum mouente musculo, transuersis uertebrarum lumborum processibus innixi sursum deducuntur. Quum primùm uerò uterq; simul duodecimam thoracis respiciunt uertebram, à dorsum mouente undecimo, notatu digno interuallo adeò abscedunt, ut inibi in curiosè secantibus ex illo principium sumere uiderentur. Hinc modicè sursum obliqui in latus conscendunt, & decem superioribus costis, tendines pullulant. Qui costarum tuberculis inseruntur, cessant autem ad primam thoracis uertebram, interdum tamen adeò conscendunt, ut & transuerso septimæ ceruicis uertebræ processui tendinem quoque, non minus quàm costis offerant. — Hi infimas thoracis costas, ac reliquas omnes deorsum trahũt, ac denique thoracem arctant.

¶ Duo præter istos, bis quatuor ordine positos, adhuc ab aliquibus Anatomicis thoraci tribuuntur musculi, quibus tantum canes abundant. Nam in homine uisi nequaquam fuère.

Musculi thoracis complures, quorũ

Duo utrinq; scilicet unus in posterioris thoracis sede, secundum inferiora collocatur, originem membraneam latamq; ducentes, ex undecimæ & duodecimæ, ac aliquãdo decimæ thoracis uertebrarũ spinis. Principiũ hoc musculis dorsum agentibus, supersternitur, transuersim rectà in priora porrectũ. Vbi autem septimus musculus hos transcendit, costarumq; ossibus committitur, statim carneis adaugetur fibris, & tandem uelut in aliquot diuisus digitos nonæ, decimæ, undecimæ & duodecimæ costarum interuallis, ipsisq; sese costis inserunt. — Horum munere costæ, quibus inseruntur, thoraxq; distenditur.

Duo utrinq; scilicet unus in thoracis cauitate situm sibi peculiariter uendicat, extenduntur autem per uniuersum pectoris ossis latus, sub tota uerarum costarum cartilaginum regione, propemodũ costarum os, exteriori ipsius latere contingentes. Sunt autem hi musculi triangulares, ex duobus longissimis lateribus, & uno breui constructi, & tenues omniq; ex parte carnosi. Adnascuntur autem omnibus uerarum costarum cartilaginibus, illas ad pectoris os, in sinus nimirum, quibus illæ inarticulantur, attrahentes, & eo motu thoracem arctantes, & costarum cartilagines inuicem colligantes.

Duo & uiginti, ac deinde duodecim utrinque, scilicet qui inter costales dicuntur. Nam in singulis uerarum costarũ interuallis, quæ utrinque 6. sunt, quaterni, in reliquis quinque bini reperiũtur. Quorum aliqui dicuntur —

Exteriores, quoniam exterius positionem habent, originem ducentes, simulatq; costa à trãsuerso uertebrarũ processu in anteriora obliquè prorepit, principium habent, ac fibris constant ex superiori costa, in inferiorem obliquè in priora deorsum prorepentibus. Hi inferiorem costam superiori adducunt.

Interiores, quoniam interius positi sunt. Hi enim qua uertebrarum corporibus proximi sunt, ex inferioris costæ superioris sede, in elatioris costæ inferiorem sedem, fibras obliquè sursum in priora protensas mittunt. Harum uerò fibrarum situs exterius contrarius existit. Nam exteriores ad × literæ similitudinem intersecant fibræ. Hi superiorem costam inferiori adducunt. —

Hi omnes musculi simul thoracem arctãt & angustiorẽ efficiunt. Produxit enim natura inter costales musculos cum fortiori motu impetuq; ad efflationem, uocem, tussim, sternutationem, fæcium excretionem, ad partum facilius excludendum, breuiter ad thoracis compressionem, quàm ad inspirationem indigeamus. Verùm Galenus intercostalium beneficio musculorum thoracem stringi & laxari constet. Nam exteriores expirationem, interiores uerò inspirationem moliri prodidit. Interdum uerò non sibi constans, exteriores inspirationi, interiores autem expirationi præesse uoluit.

Vnus utriq; lateri communis, quem græci φρένας καὶ διάφραγμα, καὶ κοῦν λαρυγγίαν, latini uerò septum transuersum & præcordia aliquando uocant. Hic enim neq; situ, neq; forma ulli totius corporis musculo respondet. Siquidem amplus est, & orbicularis, & in ipsius medio principium gerit. Huius munus est, ut adhuc in uiuentibus animalibus patet, proprio motu ossis pectoris, inferiorem terminum, & spuriarum costarum extrema, ad suum caput, tanquam ad centrum, intrò trahere, ac non nihil quoq; sursum uellere. Septi enim transuersi caput in medio mouendarum partium reponitur, & elatiori sui capitis sedi, quæ thoracis amplitudinem respicit, nerui à ceruice decurrentes, inseruntur. Quum itaq; septum in se conuellitur, & spuriarum costarum extrema quodammodo ad centrum colligit, solam inferiorem, eandemq; anteriorem thoracis partem, quam spuriarum costarum cartilagines constituunt, arctat. Posteriorem uerò, quæ ab harum cartilagine ad uertebras usq; habetur, dilatat, ac inuicem quinque inferiores costas dirimit, unà cum sexta ac septima thoracis costis, quarum etiam cartilaginibus septum applantantur.

De musculis dorsalibus, ex Vesalio, lib. secundo, cap. XXXVIII.

Primus qui parem in altero latere, secundũ habet, à quintæ thoracis uertebræ corporis latere principiũ sumit, & sursum obliquè conscendens, uersus medium magis quartæ thoracis uertebræ corporis obliquo fibrarum ductu proficiscitur. Fibræ nanq; eius ab exterioribus, sursum obliquè in anteriora prorepunt adeò, ut iam ad tertiæ thoracis uertebræ corpus utriusq; lateris musculi ampliores facti, inuicem quodammodo uiciniores fiant, quousq; sensim mutuò appropinquantes, ad anticam primæ ceruicis uertebræ sedem usq; conscenderint: cuius ibidem extremo proceſſui, neruosa insertione simul ambo coeuntes, tanquam trianguli uertice inseruntur, non admodũ manifestè occipitis ossi, ad anteriorem dorsalis medulæ foraminis sedem implantati. Horum enim munere, ceruix ipsa proprio motu, & obscurè caput ipsum flectitur, diuersis motibus. Nam cùm eiusmodi musculi ——

Ambo simul agunt, recta efficitur ceruicis flexio.
Soli, uidelicet alter ipsorum tantùm in se colligitur, in cõtracti latus ceruix inclinatur.

¶ Annotatio ex Ves. Ego hos musculos, duorum duntaxat loco, ut scilicet unus utrinq; habeatur numero, semper habui, quamuis ex Galeni sententia singulos, duorum uice, aut trium etiam nonnulli enumerasse uideantur. Cæterùm hi musculi non solùm ceruicem credantur flectere, sed etiam thoracis uertebras superiores. Quod uerò Galenus parum rectè in 13. de Vsu partium, hos musculos caput releuare & sursum ducere docuerit, neminem latere sat scio.

Tertius & quartus, quorum alter in dextro est latere, alter uerò in sinistro. Dexter ex superiori, exterioriq; primæ thoracis costæ sede, carnosus enascitur, sensimq; arctatur, & in omniũ ceruicis uertebrarum transuersis processibus, interius implantatur, fibras sursum obliquè producens. Fibræ enim à costæ regione uertebris proxima principium ducentes, in transuersum septimæ ceruicis uertebræ processum inseruntur. Deinde huic sedi proximè in ortu subsequentes, transuerso sextæ uertebræ processui adnascuntur, atque ita continua semper serie insertionem moliuntur, ut illæ tandem, quæ costæ cartilagini proximæ sunt, primis ceruicis uertebris implantentur, totusq; musculus triangularem figuram referat: cuius latus ——

Primum, primæ thoracis costæ exporrigitur.
Secundum, ad ceruicis lõgitudinem, ipsiusq; in trãsuerso processus insertionẽ fertur.
Tertiũ, à costæ cartilagine ad trãsuersum primæ ceruicis uertebræ ꝓcessũ deducitur.
Horũ munus in proximè subsequentibus dicetur.

Quintus, qui sextum in sinistro latere sibi parem sortitur, principium in dorso assumit, ex transuerso sextæ thoracis uertebræ processus radice, ad primum eius uertebræ posterioris processum, seu spinæ exortum. Hinc enim ascendens, ex reliquarum quinque superiorum thoracis uertebrarum transuersis processibus enascitur, sensim crassior ualidiorq; redditus, quousque in externam sedem transuersi, processus septimæ ceruicis uertebræ insertionem tentet. Huic enim primùm inseritur, ac deinde reliquarum omnium ceruicis uertebrarum transuersis processibus, ad exteriorem eorundem sedem quanquam inualidam, in transuersum primæ uertebræ processum perficiat. Hic enim si ——

Cum tertio pariter agat, recto quidem ductu, ceruix duntaxat in dextrum latus inclinatur.
Quiescat, & tertius tantùm agat, in latus quidem, sed magis antrorsum ceruix cõuertitur.
Ipse solus agat, in posteriora magis ceruix adducitur.

Musculi dorsales, quindecim quorum

Septimus, cui in sinistro latere octauus respondet, à septimæ thoracis utrtebræ spinæ radice, deinde & à reliquarum succedentium uertebrarum spinarum quoque radicibus exoritur. Hic enim ad ceruicem exporrectus, infimam eius uertebram contingit, amplior ab illa euadit, enatas perpetuò fibras spinæ superioris uertebræ tantisper inserens, donec ualidissimè in totam inferiorem spinæ secundæ ceruicis uertebræ sedem implantetur, dexterq; musculus sinistro coniũgatur. Horum si ——

Vterque simul contrahatur, rectam ceruicis extensionem conficiunt.
Dexter tantùm egerit, dextrorsum ceruix inclinabitur.
Sinister tantum operabitur, sinistrorsum ceruix omnino conuertetur.

Nonus, cui sinistro latere decimus apponitur, enascitur ex posteriori superioriq; ossis illiũ cauitatis sede, quæ à regione superioris sedis primi sacri ossis trãsuersi processus habetur, deinde etiã ex tota illa ossis sacri quæ à regione superioris sedis primi sacri ossis trãsuersi processus habetur, deinde etiã ex tota illa ossis sacri quoq; parte exoritur, et sursum ad duodecimã ultimamq; thoracis costã proiẽditur & inseritur. Ab interno autem latere, transuersis omnium quinq; lumborum uertebrarũ processibus, secundũ ipsarum longitudinẽ, ab interna sede inseritur, lateribus etiam uertebrarũ, unde nerui primũ emergunt, applantatus. Huic enim & decimo inferioris dorsi partis, lumborum scilicet uertebrarum, flectendi munus concreditũ est. Nam cùm ——

Ambo simul agũt, rectam
Quisque per se, obliquam
Flexionem parant.

¶ Quàm uerò dilucidè uereq; Galenus hos musculos, seu lumborum carnes descripserit, & num etiam simiæ, aut cani (qui hic musculus admodum ab homine uariat) ipsius enarratio conueniat, penes te esto iudicium. Ipsa enim simiæ non admodum quadrat, & longè minus homini.

Vndecimus, cui in sinistro latere duodecimus comparet ab insima ossis sacri sede, ad primam usq; thoracis uertebrã exporrigitur, trãsuersis omnib. thoracis uertebrarũ processibus innixus, quibus singulis ex interna sede tendinem instar ansulæ cuiusdã exporrigit. Horũ etenim ope thoracẽ lumbosq; rectà, ac etiã in latera extẽdi euenit. Nã si ——

Ambo æquè contrahantur, tota pars cui inseruntur, in neutrum latus uergens extenditur.
Alter tantùm protendatur, in ipsius latus spina inuoluitur.

¶ Ex sex sequentibus musculis, bi soli, qui undecimo & duodecimo loco numerantur, Galeno cogniti tantùm fuere, quãquam etiam minus rectè descriptionem eorum nobis tradiderit.

Decimus tertius, cui in sinistro latere decimus quartus respondet, atque sub undecimo occultur ab illa ossis sacri sede principium obtinet, quæ ab ipsius spina ad connexum eius, cum ilium osse pertinet. Hinc ad transuersum, quintæ lumborum uertebræ processum ducitur, & illic à transuersis reliquarum uertebrarum processibus initium ducens, ad undecimæ usque thoracis uertebræ spinam conscendit. Exortus enim quem decimus tertius musculus ab osse sacro ducit, sui cõiugis exortui contiguus est, quemadmodũ etiam per reliquum in altiora progressum præsentes musculi inuicem committuntur, & ex inferiorum uertebrarum transuersis processibus, & spinarum radicibus enatæ in totam superiorum uertebrarum in posteriori sede amplitudinem perpetuò sese inserunt: quorum his ——

Ambobus contractis musculis, tota illa spinæ pars, cui committuntur, appositissimè extenditur.
Altero in se tantùm collecto, in obliquum hæc dorsi pars contrahitur.

Quintus decimus & sextus decimus, utrinq; scilicet unus, ab undecima thoracis uertebra, ad primam usq; ipsius protenduntur, totam spinarum amplitudinem, quæ ab ipsorum radice, ad apicem usq; consistit, amplexantes. His quoque musculis interualla spinarum opplentur, & inuicem inibi contigui sunt, cùm inter illos, ut & in lumborum uertebrarum spinis nihil mediet, sed ut præsentes musculi inter reliquos dorsi motuum authores rectis fibris, magna ex parte donantur, ita quoque ipsi admodum modicè obliquis motibus præsunt. Nam horum functio potissima est, ——

Spinas, quibus inseruntur, mutuò colligere.
Eam dorsi partem, cui adnascuntur, cum reliquis musculis extendere.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171166-p0040-2 DFG

De musculis abdominis, siue epigastrij, ex Galeno, libro quinto, de Vsu partium, cap. XIIII, & XV.

¶ *Vesalius, libro secundo, capite decimotertio. Galenus aliquando hos musculos aliter recenset in libro de Locis affectis, rursus aliter in libro de Vsu partium, & aliter prorsus in libro de Administrandis sectionibus.*

Musculi epigastrij:

- *Recti duo, secundum animalis longitudinem extensi supernè ab utraque parte cartilaginis ensiformis exorti, ad pubis ossa sese mutuò contingentes differuntur, rectas quidem fibras supernè deorsum ferentes utidem habentes.*
- *Transuersi uerò alij duo, sub rectis positi sunt, occupantes, alter quidem totum dextrum peritonæum, alter autem sinistrum, æquabiles & ipsi omnibus rebus ac similes. Hi enim superioribus rectis, neruosam, obliquis uerò inferioribus carnosam partem adhibent.*
- *Obliqui quatuor superioribus subiecti, quorum*
  - *Duo fibris ab hypochondrijs ad ilium ossa extensas habent.*
  - *Duo superiores, hos in speciem χ literæ græcæ secantes, ab ilibus ab hypochondriorũ partes extenduntur.*

Hos enim epigastrij musculos simul quidem ut propugnaculum aliquod esset & munimentum partium subiectarum, simul autem excretionis instrumenta cùm cõstruxisset abutitur, & ijs natura ipsa ad magnæ efflationis ac uocis generationem, tum autem & ad partum edendum, & quam Praxagoras uocare cõsueuit κνήμαν ἐκκαλίκειν, ideſt ſpiritus cohibitionem.

VESALIVS LIBRO SECVNDO, CAP. XXXI.

¶ *Octo abdominis musculi, præter communem omnium musculorum usum, quo corpori calefaciendo, refrigerandoq; auxiliantur, & propugnacula quædam censentur, primario usu thoracis motibus præsunt. Deinde homini ad durorum excrementorũ expulsionem aptissimè subseruiunt, quando enim omnes simul tensi laborarunt, septo transuerso interim ex spiritus retentione depresso, ita intestina simul comprimunt, ut ex angusto loco in ampliorem (qui inferior est) fæces protrudant, expellantq;, & rursus ad uentriculum superiora'ue illas differri præcaueant. Cæterũ nostri seculi medicos, qui hos tantùm musculos recensere ita uidentur, ac si alij in corpore nulli essent, omnimo dilatare existimandum est, qui rectis musculis cibum in uentrem attrahi, transuersis autem expelli, & obliquis retineri contendunt, præsentibus musculis attribuentes, quod uerè uentriculi intestinorumq; fibris ascribendum fuerat. Sed hæc absurdiora sunt, quàm quæ in medium abduci debeant, quum aliæ fibræ uoluntario motui, aliæ uerò naturali, qui à nostro non pendet impetu, fomulentur.*

¶ *Post musculos abdominis apparet, peritonæum, omentum, intestina, uentriculus, hepar, & reliqua uiscera interiora, de quibus omnibus consule Galenum 4. 5. 6. & 16. de Vsu partium, & 5, & 6. de Anatom. administ.*

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171166-p0041-8 DFG

De musculis sedis, siue ani, ex Galeno, libro quinto, de Vsu partium, cap. XIIII.

Musculi sedis tres, quorum

- Vnus solutus, ac sine pari, transuersus ipsi sedi circumfusus, ut rectum intestinum adamussim ac fortiter claudat, ne continua intempestiuaq; fiat excretio. Hoc enim musculo relaxato, alui excretio fit, musculis epigastrij ualidè omni ex parte æqualiter prementibus. Alter (si musculus tamen dici queat) etiam in ano habetur. Nam corpus est superiori extrinsecus ad ultimam oram transuersè incumbens, sedisq; extremum gignens: cuius substantia est inter cutem & musculum, uelut ex utriusque mistura conflata: cuiusmodi est labiorum pars ultima. Huius quoq; usus idem ferè ac musculi est, præterquàm quod uiribus actionis ac robore à musculo relinquitur.
- Duo obliqui, non magni, sed membranosi, latiq; utraque sedis parte super rotundum musculum siti, ex ligamento, tum quod ex sacro osse, tum quod ex pube utrinq; oritur, producuntur. Quorum usus est, ut cùm in magnis contentionibus sedem euerti contigerit, sursum ipsam denuò retrahere. Quo fit, ut cùm hi musculi aut resoluti, aut alioqui imbecilli fuerint, uix tandem sedem ipsam sursum retrahi contingat, quin etiam omnino exporrecta maneat, & manuum subsidio sit opus.

VESALIVS LIBRO SECVNDO, CAPITE LI.

¶ Præsens primus sedis musculus non adeò, atque medentium uulgus arbitratur, breuis est, sed longus, & secundum magnum recti intestini longitudinis interuallũ exporrectus ufsitur. Quod non perfunctoriè ab illis uenit perpendendum, qui sedis fistulas, & excrescentias præscindere uerentur, huius musculi muneris abolendi metu.

IDEM IBIDEM.

¶ His qui anum sursum ducunt musculis, nullus è regione opponitur, quemadmodum in omnibus ferè alijs partibus musculi opponi consueuerunt. Neque ofcitanter hic natura priuatim ab aliorum musculorum constructione aberrauit: nam sciebat interdum à musculis octo abdominis unà cum septo transuerso, sedem adeò propellendam, ut ne à relatis quidem musculis promptè queat reuelli.

De musculis uesicæ, ex Galeno, libro quinto, de Vsu partium, cap. XVI.

Vesicæ tantum inest musculus unus, qui transuersis compositus fibris circulariter uesicæ ceruicem ambit, cui triplex est usus, uidelicet ut

- Nihil in meatu urinario relinquatur, sed contractus undique depellat quicquid in ipso continetur.
- Ori uesicæ claudendo opituletur, licet sine ipso etiam claudi possit.
- Excernendum celeritatem adiuuet.

GALENVS IBIDEM.

Ne quid denuò à uesica sursum ad renes remeare possit, facit ipsorum ureterum obliqua in uesicam insertio: ne uerò continua fiat excretio, præstat fibrarum ipsius uesicæ uarietas.

- Nam cùm omnes intendit fibras, undiq; ijs, quæ continet, adstringitur, donec supramodum referta pondere grauentur, opitulante ac suppetias ferente prædicto superiori musculo.
- Cùm uerò excretioni accingitur, cæteras quidem fibras laxat, & solas intendit transuersas.

¶ Vesalius, libro secundo, cap. 50. Quod uerò ad excretionis promptitudinem uelocitatemq; quicquam (ut Galenus asserit) auxilietur hic musculus, quodq; is præcipuus ipsius sit usus, neque satis assequi possum. Quo magis remittitur uimina comprimendi laxat, eò liberiorem reddit meatum, qui apertus & amplus maiorem urinæ à circularibus uesicæ fibras præbet copiam transmittit, quàm si laxatus musculus nonnihil suas fibras ad expulsionem dum urina profluit quoque intenderet.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf
urn:nbn:de:hbz:061:2-171166-p0042-4
DFG

De musculis testium, ex Vesalio, libro secundo, capite XXXIII.

Musculi testium

- **In uiris:** *Singuli utrinque in unoquoque existunt testiculo, graciles admodum, ex ea uasorum seminalium & testis tunica efformati, quæ à peritonæo principium ducens, uasa simul cum teste cõtinet. Horum etenim musculorũ beneficio, uiri arbitrario motu testis modicè sursum alliciunt, ne plus æquo laxati, ac ad interiora pendentes nimio oneri seminarijs uasis sint, quem usum in coitu potißimè præstant. Constat autem musculos hos, ex eorum classe censendos esse, qui nullum sortiuntur musculum, contrarij motus authorem. Quid uerò Arabibus in mentem uenerit, ignoro, qui binos in uiris cuiusque testis musculos, in mulieribus autem unicum haberi scriptum reliquerunt.*
- **In mulieribus:** *Singuli utrinque in unoquoque teste cernuntur, illis specie similes, quibus uiri testes donantur. Et quamuis plerunque graciles sint, neque admodum carnei, crassi ue, ego tamen eos aliquando in nonnullis mulieribus uteri cornua esse arbitratus sum, Galeni uteri descriptionem eleganter delusus, qui non muliebrem sed uaccinum & caprinum describit uterum, cornua arietum cornibus longè similia obtinentem, secus multò, quàm muliebris uterus. Porrò his uteri musculis, obscura uteri ad superiora attractio proficitur, quam mulieres tunc facilè percipiunt, quum ilia trahere colligereq; conantur.*

De musculis pudendi, ex Galeno, libro de Vsu partium, cap. III.

Pudendi musculi quatuor sunt. Duo uidelicet utraque parte seminarij meatus & nerui concaui, qui meatui ipsi incumbit, secundum membri longitudinem habentur, quo meatus ceu à manibus quibusdam, in utranque partem distractus dilataretur, toto pudendo stabili manente. Horum usus est

- *Pudendi meatum ampliare ac diducere, ut semen quàm longißimè iaculetur.*
- *Penis radicem uoluntario uirorum motu trahere. quo fit ut erectionem etiam adiuuent. Verùm illam minimè causare uidentur, cùm à spiritu, neruum concauum implente, proculdubio eueniat.*

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171166-p0043-9 DFG

De musculis ischij, siue coxendicis, ex Galeno, libro XV. de Vsu partium, cap. ultimo.

Musculi ischij decem, quorum alij sunt

Maiores quinque, quorum

- **Primus**, ex ossium ilij parte superiori enatus, totum articulum ex posterioribus partibus tegit, proportione respondens musculo, qui est in epomide. Hic enim inclinabilem extensionem fortem efficit, femur duobus finibus sursum trahens: quorum si alterum duntaxat extenderis, non amplius inclinabilem, sed declinantem ad latera tensionem sursum efficies.
- **Secundus** sub hoc enatus, illo minor existit, & in altissimam partem magni throcantheris inseritur, paulùm etiam à parte anteriore complectens. Huius munus est femoris caput attollere, ac simul intrò trahere.
- **Tertius**, bis duobus substratus ab externis & inferioribus ossis ilium partibus emergit: inseritur autem primis internis magni trochāteris partibus, deinde autem & partibus anterioribus circum hæret.
- **Quartus**, ab osse lato emergit, inseritur autem posterioribus omnibus partibus usque ad summitatem magno trochanteri.

  Horum uterque sursum quidem tendit paululum, sed
  - Alter quidem femur extra circum agit.
  - Alter intrò paulò magis tendit, quàm sursum tendat.

  Multo uerò minus quàm musculi, qui hanc ipsam actionem habēt, quos ultimos exponā.
- **Quintus**, omnium maximus, qui in corpore sunt musculorum, internis ac posterioribus partibus, toti ossi femoris usque ad genu circum hæret: cuius fibræ
  - Posteriores quæ ex ischio manant crus firmum stabiliunt, dearticulationem extendentes. Præstant autem id maximè & fibræ quæ partes inferiores ab osse pubis exoriuntur cum minimo quodam intrò motu.
  - Altiores, femur intrò adducunt.
  - Altissimæ quidem adducunt simul, ac etiam pariter sursum trahunt.

Minores, maioribus oppositi quinque, quorum

- **Primus** rectus est, unicoq; tendone ex duplici exortu constato, in summitatem parui trochanteris inseritur.
- **Secundus**, cum eo in ipsum quoque trochanterem inferius descendens, inseritur.
- **Tertius**, ex partibus anterioribus ossis pubis enatus, uelut pars quædam maximi, obliquus attenditur, similem cum eo actionem habens.

  Horum
  - Ille qui supernè quidem defertur, paululum inclinat intrò.
  - Illi, qui à partibus ossis pubis anterioribus manant, multū quidem intrò inclinant, parum uerò sursum trahunt.

  Istis suffragatur per accidens, qui dearticulationem in genum extendit per eponeurosin, quæ patellam genu supergreditur.
- **Quartus**, **Quintus**, Quorum
  - Alter in internis
  - Alter in externis

  Partibus ossis pubis emergunt: quī ambo circa ischium nuncupatum obuoluti coalescunt, inserentes sese uni concauitati per tendones robustos, in posterioribus femoris partibus locati, ad ipsum potissimū primum magni trochanteros exortum,

  Hi omnium prædictorum musculorum soli, uterque uersus se ipsum trahens, femur inuertit ac circū agit.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf
urn:nbn:de:hbz:061:2-171166-p0044-5
DFG

De musculis femoris, ex Galeno, libro tertio, de Vsu partium, cap. XVI.

- Musculi femoris sunt decem, quorũ
  - Tres, qui in anteriori parte sunt femoris, maximi eius loci musculorum, rectà ad genu ferũtur, quorum
    - Vnus implantatur quidem molæ, seu genu patellæ, carnosis apprehensionibus.
    - Duo autem reliqui unum maximũ generant tendonem, qui inseritur toti molæ, constringens ipsam prorsus, & cõiungens subiectis. Post ea uerò præterfectus articulum, inseritur anterioribus ipsius tibiæ partibus. Huius etenim officium est & usus ipsam, si tensus fuerit
      - Tibiam sursum attollere.
      - Omnem dearticulationem totam extendere.
  - Duo utraque prædictorũ trium parte unus, hic quidem externus, ille autem internus ad laterales tibiæ partes inseruntur, obliquæ motioni uterque præfectus, quorum qui
    - Internus est, crus intrò adducit, enatus ex ossium pubis commissura.
    - Externus, enatus ab extimis partibus ischij, crus fòras adducit.
  - Tres, posteriori parte, in medio, inter superiores prædictos spacio ordine positi, paruis motibus ipsum genu mouentes, non æquè robusti sunt, ut anteriores, neque omnes in unum coeunt tendonem, quorum qui
    - Interno continuus existit
      - Genu flectit.
      - Tibiam ad interiora adducit.
    - Tangit externum, tibiam fòras simul flectendo adducit, uelut exoluens eam.
    - Reliquus & medius omnium est, in femoris caput internum insertus
      - Totum femur flectit.
      - Cum femore etiam totam tibiam attrahit.

      Incumbens partibus, quæ sunt ad dearticulationem usq; eò alterum maximorum tibiæ musculorum, cum quo & totã tibiam ipsam contrahit.
  - Vnus, qui reliquus horum musculorum existit, dearticulationem ipsius genu mouentium, strictus & longus, ex osse ilium ortus tibiam sursum tollit, in illa maximè figura, crus totum statuens, in qua mollientes ac subigentes, pedem sursum ferimus ad inguem alterius cruris.
  - Præter hos omnes, poplitis paruus est musculus, qui genu flectit.

ANNOTATIO.

¶ Galenus libro secundo, de Administrandis sectionibus, musculum quendam in poplite latitantem se adinuenisse fatetur, cui præcipuam tibiæ ac poplitis flexionis tribuit facultatem. Verùm Vesalius libro secundo, cap. 55. eiusmodi Galeni sententiam reprobans, flexionem poplitis nullam, musculum illum agere posse contendit.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171166-p0045-1

De musculis tibiæ, ex Vesalio, libro secundo, cap. LIX.

Musculi tibiæ nouem, quorũ

Primus, à radice interni femoris capitis unico enascitur principio, cuius superior pars carnea lataq; est, & deorsum protensa, paulò sub genu articulo, cum reliqua imitij parte confunditur, quæ exactè neruea liuidaq; in exortu erat, & deorsum recta per genu articuli posteriora descendens, ualde carneum crassumq; efformat musculum, qui priusquàm ad medium tibiæ longitudinis pertingat, carnosus esse desinit, & ex suæ inferioris partis amplitudine tendinem latum educit, in cuius medium aliquandiu adhuc carnosa musculi pars porrigitur. Atq; hic musculus in interno latere posterioris tibiæ sedis diuiditur.

Secundus, in externo latere consistit, qui similiter ac primus ab externo femoris capite enatus, deorsum fertur, omni ex parte primo musculo similis. Cùm uerò utrique hinc deorsum tendunt, non procul ab exortu sese inuicem contingunt fibrosis nexibus hærentes, ut iam tendo, quem singuli producunt, unus omnino sit, qui quidem tendo etsi in caudatis simijs aliter esse uideatur, quibus in posteriorem calcis sedem ualidissimè inseritur. In hominibus uerò non multo sub carnosa musculorum sede, subiecto cuidam musculo adnascitur, quem quartum inter hos recensebimus, atque hic cõnexus adeò est pertinax, ut nulla ratione tendinem hunc ad calcem usque à subiecto musculo dirimere queas. —— Hi

Tendinem unà cum quarto, constituunt ualidissimum: cuius gratia robustissimi pedis motus authores sunt. Nam & facile sursum in posteriora trahũt pedemq; terræ firmant seu in posteriora deorsum reflectunt.

Tertius, ab externo femoris capite teres enascitur, carneus gracilisq;, qui ex inde dilatescens, exacti musculi uentrem utcunq; crassiusculum refert. Verùm mox sub poplite uenter iste gracilescens, summè gracilem tenuemq; educit tendinem, qui sensim obliquè deorsum prorepit, quo usque ad internum duorum primorum musculorum tendinis latus elabatur. Hinc enim deorsum, ad internum usque calcis latus fertur, iuxta posteriorem calcis sedem ipsi implantatus. Huius etenim munus est, ——

Duobus superioribus his in internum latus, obliquo motu suppetias ferre.

Quartus, horum omnium maximus, posteriorem tibiæ regionem sua amplitudine occupat. Enascitur enim ex posteriori sede coarticulationis fibulæ ad tibiam, nerueo & ualido initio, quod deorsum modicè ductum adeò dilatescit, ut latitudinem tibiæ ossis & fibulæ uincat. Hinc ex amplo sensim arctatur, & paulò supra calcis regionem in ualidissimum & crassum degenerat tendinem, non solùm ab ipso formatum, sed etiam à primi & secundi musculi tendinis concursu.

Quintus, in posteriori etiam tibiæ sede locatus, sub duobus musculis digitorum pedis flexui famulantibus, occultatur. Ipse enim à tibiæ osse & fibulæ, qua hæc ossa inuicem dehiscere incipiũt, exoritur, carneus latusq; euadens. Ex se enim tandem tẽdinem profert, qui deorsum perreptans, sub omnibus musculis inferiorem pedis sedem occupantibus, tantisper prorepit, dum in inferiorem tarsi ossis sedem ualidè inseratur: Hi ——

Eundem præstant pedis motui usum, quem primus & secundus præstare superius diximus.

Sextus, in anteriori tibiæ sede locatus, enascitur ab anteriori sede coarticulationis fibulæ cum tibiæ osse. Priusquàm uerò medium longitudinis tibiæ superat, sensim arctatur, & multò supra pedem, in teretem finit tendinem, qui deorsum per tibiæ ossis anteriora prorepens, primo in transuersum ligamentum à tibiæ osse, in fibulam pronatum subit, ac deinde tantisper uehitur, quousque ad internum latus pedij ossis pertingat, quod pollici præponitur.

Septimus, à fibula principium ducit, eiusq; externo ferè lateri attenditur adeò, ut neq; inter tibiæ musculos anteriores, neq; posteriores recenseri deberet. Eius etenim principium, fibulæ connatum ab ipsa abscendit, sibi substratum obtinens, octaui musculi pedem mouentium caput. Cum igitur à fibula abscedit, externa ipsius parte liuidus, interna uerò rubicũdus uisitur. Vbi uerò digno natu interuallo medium longitudinis fibulæ superauit, teretem procreat tendinem, qui posteriorẽ inferioris fibulæ appendicis sedem adit, ac inde deorsum in priora uersus pedis plantam ducitur, adeò sanè inflexus, ut in radicem pedij ossis inseratur, quod pollici præiacet: quanquã aliquando in radicem pedij ossis medium digitum suffulcientis insertus tandem uideatur.

Octauus, qui sub septimo prorsus (si tendinis ipsius exteriorem sedem excipias) reconditur, ex fibula quoq; totus prodit. Aliquantulo enim, sub fibulæ superiori appendice ab externo ipsius fibulæ latere uersus anteriora nonnihil ensicitur, & ad amussim, carneus fibulæq; semper attensus, sub septimo deorsum prorepit, quousque in teretem tendinem euadat, qui in priora descendens processui ossis pedij, bicornis effectus, duplici insertione implantatur, quod tesseram referenti ossi ad nexum paruum pedis digitum sustinet.

Nonus, etsi per se musculus dici queat, non ineptè tamen alterius musculi pars appellari potest. A musculo enim, qui in anteriori tibiæ sede locatus, quatuor pedis digitos extendit, carnosa quædam partio iuxta mediam tibiæ longitudinis, ab externo ipsius latere enascitur. Quæ deorsum ducta in tendinem degenerat, qui transuersum anterioris tibiæ sedis ligamentum subit & superiori pedis regioni exporrectus, in duas bipartitur portiunculas, quas ossi pedij paruum digitum suffulcienti inserit. ——

Cõtrarij motus, cùm simul tendũtur, sunt duces. Pedem enim sursum, ad tibiæ anteriora flectunt, motu sanè non æquè atque posteriores digno & ualido. Si uerò alternatim cum posteriorem tibiæ sedem occupantibus musculis contrahuntur, in hoc illud ue latus pedem agent, atque qui ita flexionis extensionisq; sunt authores, etiam motus in latera appositissimè obeunt.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171166-p0046-7 DFG

De musculis pedis & digitorum, ex Vesalio, lib. secundo, cap. LX.

Primus, ab inferna calcis ossis sede, & anteriori illius calcis tuberculi parte, quod terræ innititur, principium ducit. Quum verò mediam pedis longitudinem ad digitos repens superauit, in quatuor carnosas diuiditur portiunculas, quæ inuicem diductæ, unicum singulæ producunt tendinem, ad sibi præpositum digitum excurrentem. Huius beneficio, secundum quatuor digitorum flectimus articulum, eum quam possimus proximè ad calcem recta linea protrahentes.

Secundus, à posteriori sede connexus fibulæ ad tibiam enascitur, statim ab ortu carnosus latusq;, uersus tibiæ extremum prorepit, ac inde ad infimam sedem tibiæ descendēs, ab interno ipsius latere teretem edit tendinem, qui pedis inferiora obliquè subiens, inter illos, qui quatuor digitos pollici adducunt, & eos, qui primum digitorum articulum flectunt, prorepens, ad pollicem contendit. Verum ad plantæ ferè medium, in duas diuaricatur partes, quarum ———

Minor, unà cum aliquot tertij musculi tendinibus cōmittitur, & cum illis ad tertij indicis, & quasi ad medij quoq; digiti articuli flexionem auxiliatur.

Maior, quæ ualidissima existit ad pollicem (ut diximus) obliquè perfertur, & in eius secundi internodij longitudinem lata insertione implantatur, & eius internodij flexionis est author.

Tertius, pari ratione cum secundo digitorum musculo in posteriori tibiæ sede exporrigitur, ad internum magis latus, quàm secundus, respiciens. Quum autem ad calcem ferè descendit, ab interno ipsius latere teretem promit tendinem, qui pedis inferiora subiens, secundi musculi tendini, ad X literæ imaginem, subijcitur, dilataturq; deinde, & in quatuor alios digeritur tendines, singuli ad unum quatuor digitorum excurrentes, illiusq; manus tendinibus respondentes, qui tertium quatuor digitorum articulum inflectunt.

Quartus, quintus, sextus, septimus, & cæteri ad decimum tertium usque, in homine illis ferè respondent, qui in extrema manu inter postbrachialis ossa conduntur. Verùm in pede non ita exactè distingui queunt. Nam rudis indigestaq; moles in planta conspicitur, quæ ad amussim carnea est, & fibris rectis interstincta. deinde secundum longitudinem ducta in quinq; digitorum radicem implantatur, utrinque ad primi internodij latus uersus interiora insertionem tentans. Hanc sanè carneam molem in musculos proprios, quemadmodum in manu subdiuidere nequeo. Verùm utcunque sit, non minus quàm in manu, musculis imaginem, hìc decem musculos, quinque digitorum primis articulis inflexione famulantes enumerare censuimus, ut bini ad singulos digitos referantur, atque bi tribus reliquis flexionis authoribus adscribantur.

¶ Cæterùm tendini, qui indicem adit, & interdum illi, qui medio exporrigitur, hoc priuatim obtingit, ut in plantæ medio portiuncula secundi muscul tendinis ad pollicem proficiscentis nancisc̄atur, quæ cum illis digitorum tendinibus omnino coit. Interdum uerò à secundi tendine nihil porrigi, sed hunc totum in pollicem absumi conspicies.

Musculi pedis digitos mouētes 22. quorum

Decimus quartus, ab osse tibiæ, qua fibulæ sub genu articulo conuertitur, nerueum assumit principium, quod illico ab exortu recto tramite, deorsum uersus pedem descendit, tantisperq; progreditur dum transuersum ligamentum à tibia in fibulam pronatum contingat. Ibidem enim in tēdinem degenerat, qui per id ligamentum, ueluti per annulum prorepit, ac prius ligamentum prætergreditur in quatuor alios scinditur tendines, qui per pedis superiora æquales angulos constituentes, ad quatuor digitos pertingunt, ac toti illorum longitudini ampliores redditi inseruntur, & simul tres illorum articulos extendunt.

Decimus quintus, ab externo tibiæ ossis latere, ubi membraneum ligamentum tota tibiæ longitudine fibulam tibiæ ossi colligans, ab ipsa educitur, exoritur. Hinc deorsum portensus, anteriorem tibiæ ossis sedem adit, ac in tendinem finiens, & per pedis superiora, ad pollicem prorepens, toti ipsius longitudini inseritur. Cuius beneficio pollex ipse in neutrum latus insigniter uergens extenditur.

Decimus sextus tanquam ampla moles carnea iuxta latus tali, ubi calcis ossi os tesseram referēs, coarticulatur, à quibusdam ibi ligamentis enascitur, quæ antrorsum obliquè, uersus digitos porrecta, in quatuor tandem carnosas dirimitur partes, quæ singulæ ex se teretem efformant tendinem, quorum ———

- Primus qui intimus est pollicis externo lateri uersus superiora inseritur.
- Secundus, indicis externo lateri implantatur.
- Tertius uerò medij digiti proprius est.
- Quartus, annularis existit. ———

Horum beneficio quatuor digiti illis donati in externum latus abducuntur.

Num uerò huiusmodi carneum corpus unus sit tantum musculus uel quatuor, cum quatuor proferat tendines, non uehementer instandum arbitror. Verùm ex Galeni sententia, duo hìc essent musculi, si simiæ ad hominem recta foret comparatio.

Decimus septimus, in externo pedis latere reponitur, insignis utcunque, & ab externo latere calcis ossis enascitur. Priusquam uerò ad primum parui digiti articulum pertingat, in teretem fiunt tendinem, externo lateri primi illius ossis insertum.

Decimus octauus, interno pedis lateri, secundùm totam ipsius longitudinem protenditur. A ligamentis enim calcem talo connectentibus nerueum assumit principium, quo tandem crassius carnosiusq; effectum, in teretem degenerat tendinem, externo lateri prioris pollicis articuli implantatum. Cuius beneficio pollex ipse introrsum à cæteris digitis abducitur.

¶ In simijs adhuc unus est musculus, à pedij osse indici præposito in pollicem pronatus, ac illum indici proximè quàm potest admouens.

Decimus nonus, uigesimus, uigesimus primus, & secundus, à ligamentis ossa tarsi posterioribus pedis ossibus in planta colligantibus, tanquam in unum corpus enascuntur. Quod postea in quatuor graciles diducitur musculos, qui interno quoque lateri, quatuor digitorum inseruntur.

¶ Si carneam hanc molem quatuor musculorum loco habueris, omnes pedis digitorum musculi duo erunt & uiginti. Si uerò unius loco, tantùm erunt decem & nouem.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171166-p0047-2 DFG

De neruis à cerebro ortis, ex Galeno VII, VIII, IX, & XVI. de Vsu partium, ac ex libro de Neruorum dissectione.

Prima, duobus consistit neruis, qui græcis σκληροὶ, latinis uerò uisorij dicuntur. Enascuntur enim ad latera, ubi uterq; anterior cerebri uĕtriculus desinit, caui ob id facti, ut spiritus in se ipsos reciperent, maximi uerò & mollissimi propter ipsorum utilitatis dignitatem, cùm oculorum usus cæterorum sensuum sit certissimus. Horum figura χ græcè literæ imaginem refert, quo fit ut si aliquis negligenter eos resecuerit ipsos mutuo super se ascendere putauerit. Verùm res multo aliter se habet: nam eos non permutauit natura, ut eum, qui à sinistris nascitur, ad dextrum perducere oculum, & econuerso. Concurrunt enim sibi inuicem intra craneum, & meatus suos uniunt, deinde confestim separantur & ad oculum eiusdem partis reuertuntur, uitreum humorem, in orbem sphæræ modò ambientes, ostendentesq; manifestè nullius se alterius gratia, quàm ut suos copularent meatus propinquasse & coiuisse simul: cuius compactionis duplex est usus, uidelicet ut ——— ——— Ne quod extra intuemur duplex nobis appareat. Clauso uel destructo altero oculo, totus spiritus per communem neruum ad alterum oculum feratur.

Secunda, duos pariter habet neruos superioribus duriores tenuioresq;, qui è calua foras emergentes, haud aliter, atque illi in musculos, qui oculos mouent, describuntur.

¶ Ves lib. 4. cap. 6. Studiosos admonendos decreui, Galenum libro de Neruorum dissectione, parum rectè tertium neruorum par esse secundo mollius, tradidisse.

Nerui à cerebro prodeuntes coniugationes septem.

Tertia, etsi duos uideatur habere neruos, ij tamen circa radicem multi diligẽtius perscrutanti, apparẽt. Oriuntur enim ubi anterior cerebri pars cum posteriore coniungitur, cæteris uisorijs exceptis molliores. Et sicut ex frequentibus primis radicibus constant, ita etiam uariè scinduntur. Verùm in duas diuaricantur ramos, quorum

- Alter qui cum secunda cõiugatione commiscetur, multifariam scindutur, sed primò in duas diuiditur partes, quarũ
  - Altera quæ parua est, ante aures erumpit, statimq; cum neruis quibusdam quintæ coniugationis commiscetur.
  - Altera magna, quæ tanquam truncus est omniũ indicium prodeuntium particularium, quæ & ipsæ ramorum, ac uirgultorum uicem rationemq; subeunt, in duas partes scinditur, nam
    - Altera est earũ propaginum quæ permeant, ad
      - Musculos
        - Temporum.
        - Molitores.
        - Superiore mandibula.
        - Orientes.
      - Palpebras.
      - Gingiuas } Superiores.
      - Dentes }
      - Cutem quæ faciei protenditur & fronti.
    - Altera est earũ propaginum quæ permeant ad
      - Dentes } Inferiores.
      - Gingiuas }
      - Labia inferiora.
      - Linguæ tunicam. ideoq; hanc aliqui coniugationem gustatoriam uocant.
- Alter per collum & thoracem descendens, sextæ & septimæ coniugationis neruis cohærens ad uiscera, & subiecta intestina permeat.

¶ Ves. tertiam neruorum sobolem simul cum sextæ, ac septimæ coniugationis nerui, ut (Galenus attestatur) ad uiscera & intestina descendere, haud meminisse uidetur.

Quarta, duos item habet neruos, qui in basi ipsius cerebri sub præcedentibus explantantur, eisq; paulò duriores inhærentesq;, prædiximus, adeò ut simul compacti caluam pertranseant, statimq; ab ipsis diuisi, rursus ad palatum retrocedunt ut totam ipsius tunicam conficiant, & ei sensum præbeant.

¶ Ves. cap. 7. Exoritur quarta coniugatio à dorsalis medullæ principio posterius paulò quàm tertia.

Quinta duos adhuc habet neruos, non ex una radice tantùm emergentes, sed uicini inter se nerui ipsi sunt, qui in ipso per ossa transitu in duas diuiditur partes, quarum ———

- Altera in auditorium meatum pergens, unà cum dura membrana simul exorta excedit, cum qua in latitudinem sese diffundens meatui leniter obducitur.
- Altera ex aduersa parte in alterum Litheidis ossis excidens foramen neruo, propè aures erumpente cohæret, ac ex his postmodum commixtis pars plurima in latum musculum scinditur, qui cuti subiectus buccam sine maxilla mouet.

¶ Ibidem cap. 8. Quinta ex media propemodum spinalis medullæ sede principium ducit, eius partis, quæ à medullæ exortu, usq; ad eam regionem pertinet, qua hæc è caluaria in uertebras labitur. Cuius aliquæ propagines in temporalem musculum, ac in illum, qui in ore delitescens, inferioris maxillæ motus ad superiora est author, digeruntur.

Sexta, ultra has est neruorum coniugatio, qui nondum etiã sunt duri, si tantũ prædictis sint duriores. Nam quãto iam spinalis medullæ appropinquantur, tanto duriores euadunt. Hi enim caluariã egressi in sex, uidelicet utrinque tres, diuiduntur neruos, quorum

- Duo cum arterijs, carotidibus inferius ducuntur, collumq; præterlapsi, dum per thoracẽ deferũtur, in duas diuiduntur partes, quarum
  - Altera dextrorsum quàm sinistrorsum ad inferiora descendens, in plures diuaricatur particulas, quarum uadunt
    - Aliæ ad
      - Thoracem.
      - Costarum radices.
    - Aliæ ad
      - Pulmonem.
      - Cor.
      - Vẽtriculũ, intestina.
      - Epar.
      - Lienem.
      - Renes.
      - Fellis ueficam.
  - Altera utrinq; enata, neruum efficit, qui per eandẽ reuertitur uiam, qua prius descenderat. Recurrit enim continuè asperæ arteriæ adhærens ad sex laryngis musculos uocis efficiendæ gratia. Nam
    - Dexter ad claues permeãs circum ramum arteriæ magnæ, quæ in dextram maxillam fertur obuolutus reflectitur sursumq; recurrit, & in tres laryngis musculos dispergitur.
    - Sinister longissimè producitur, ac deinde circa maximam arteriam obuoluitur, ea potissimum parte qua primum à corde emergentes, sese ad spinam inflectit, inde ad laryngem recurrit, & in reliquos tres suæ partis musculos dispergitur.

  Hi recurrentes siue reuersiui dicuntur, qui si secentur, uel lædantur, statim obmutescit animans.
- Quatuor, utrinq; scilicet duo in duas diuaricãtur partes, quarum
  - Altera utrosque faucium musculos, & longæ radicem occupat.
  - Altera ad scapulæ musculos ad eum, qui latus est, aliosq; eius loci proreptat.

¶ Ibidem cap. 9. Nerui qui à sexta coniugatione in stomachum inseruntur, dextri in sinistram, sinistri uerò in dextram, discurrunt partem. Præterea huius coniugationis propagines in omenti tunicam in mesenterium, in ueficam, in uterum, & in testes aliquando permeant.

Septima, duobus constat neruis, qui ubi cerebrum desinit explantantur. Hi enim aliquo usq; cum sexto pari procedunt, deinde ab ipsis seiunguntur, & in duas diuiduntur partes, quarum

- Quæ minima est musculos rectos laryngis, & latera inferiora musculorum hyoidis ossis comprehendit.
- Quæ maior est in linguæ musculos dispensatur.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171166-p0048-8 DFG

Reliquum proximæ præcedentis Tabulæ.

ANNOTATIONES HVIC OPPOSITÆ FIGVRÆ CORrespondentes, ex Vesalio, cap. 4. lib. 4. Hæc uisorijs pertinent neruis.

¶ *Inter reliquos corporis neruos, bi duntaxat meatu, qui sensu dijudicari posit, perforati dicuntur: quapropter græcis (præcipuè autem Herophilo & Eudemo) πόροι ἰνῶδεις nuncupabantur. Cæterum ego eiusmodi meatum mihi aliquando occurrisse neutiquam queo asserere, quantumuis etiam canum adhuc uiuentium & aliorum grandium animalium uisorios neruos, uel hac solùm occasione aggressus sim: & hominis, cuius caput adhuc à decollatione calebat, uixq; quarta horæ parte, cùm neruos intuerer, abtruncatum fuerat, ipsos non oscitanter spectauerim, ac calente aqua sedulò fouerim. Atq; ut eiusmodi meatus toto neruorum progressu me penitus latuit, ita sanè in mutuo neruorum coitu is neutiquam se obtulit, utcunque tamen hunc inibi oportebat esse insignem, si modò nerui ob hoc ex Galeni sententia congrederentur, quo minus simplicia nobis gemina perperàm uiderentur. Porrò ijs qui de congressu hoc meatuq; acriter citra partium inspectionem indies altercantur, non grauabor duo, quæ in congressu animaduerti, hic adijcere, quò & hinc suarum nugarum argumenta petant. Patauij itaque adolescens suspendio necatus publicæ sectioni adhibitus fuit, cui ante annum dexter oculus à carnifice eruatus fuerat. deinde mulier, eodem supplicio affecta, cui dexter quoque oculus ab ineunte ætate emarcuerat, sinistro integerrimo. Mulieri dexter uisorius neruus toto progressu longè tenuior sinistro uisebatur, non solùm in ea sede, qua iam oculo inserebatur, uerùm in exortu quoque, & in dextra sede congressus neruorum, ac præterquàm quod dexter tenuis erat, durior quoque ac rubicundior cernebatur, uti sanè & in adolescente. Sed dexter non admodum neque crassitie, neque mollitie adhuc sinistro cedebat. His ille accessit, cuius neruos uisorios in illo congressu inuicem non connasci, neque sese contingere uidimus, sed dexter nonnihil ea sede, qua caluariam egressurus fuerat sinistrorsum reflectebatur, quasi non coalitus occasione nerui congrederentur, uerùm ut commodè per suum foramen è caluaria prociderent, potissimùm quum etiam hoc ductu ingredientes in oculi posterioris sedis medium non inserantur. Hunc ductum sinister neruus etiam referebat, non tamen ita quin notatu digno interuallo dexter à sinistro dehisceret. Quàm sedulò autem ac solicitè eius uiri familiares interrogauerimus, num illi omnia gemina perpetuò oculis obuersarentur, neminem naturæ operum cognitione flagrantem ambigere sat scio. at nihil aliud rescisci licuit, quàm ipsum de uisu nunquam conquestum fuisse, uisuq; præstanti semper ualuisse, familiaresq; de uisorum duplicatione nihil unquam intellexisse.*

Ad sequentem proximam Tabulam.

Hæc uniuersis humani corporis ascribuntur neruis.

Quod uerò crassius, & alij nõnulli, eiom causam rimantur, Quamobrem dextra cerebri sede uulnerata, aut alioquin læsa, corporis sinistra pars neruorum resolutione infestetur, integra parte dextra, neruos omnes in ortu decussatim ferri, seu neruos à dextra cerebri, & dorsalis medullæ sede pronatos, in sinistram corporis regionem distribui, & econtra asserant. Apud me elegãtissimum, & inter somniandum ab illis problematum interrogatoribus excogitatum figmentum habetur, quum secundi partis neruorum, ac deinde tertij ac quarti parium, dextri exortus à sinistris aliquot digitorũ amplitudine inuicem distent, ut modò de alijs neruis nihil dicam, idq; pariter fileam, qui uisorios porcorum neruos subinde non continuos, sed perinde ac crurum nuruos, quasi è multis funiculis conflatos spectarim, ne in aliam quempiam prolixiorem disceptationem sermo deflectat, præcipuè cum illis dissectionum professoribus, qui dextrum cerebrum penitus à sinistro diremptum, posteris tradiderunt.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171166-p0049-7 DFG

De septem neruorum paribus, è ceruicis uertebris prosilientibus, ex Vesalio, libro quarto, capite duodecimo.

- **Neruorum, ex ceruicis uertebris prosilientiū, paria septē, quorum**
  - **Primū par** in primæ uertebræ eminētiori sede, ad radicē posteriorēmq; regionē ipsius cū capite articulatiōis exoritur, distribuiturq; in musculos, qui
    - A prima ceruicis uertebra in occipitis os, inseritur.
    - Ab occipitij osse in trāsuersos eius uertebræ processus implātātur.
  - **Secundū par**, binis exortibus, seu propaginib⁹ enascitur, cuius
    - Posterior, propago longè anteriori crassior per latera posteriorīs processus secundæ uertebræ educitur, & in plures diuiditur ramos. Verùm quàm primùm prodit, in duas scinditur propagines, quarum quæ
      - Maior, à prioribus, quodammodo ad posteriora sursum transuersim tendens, tertij paris sobole exporrecta sursum ad caput contendit, ibiq; uniuersam capitis cutem, tam circa aures, quàm post, ad uerticis usque summum surculos spargit.
      - Minor, in proximorum musculorum principia diuaricatur, qui tertij & sexti paris existunt, & eorum qui capitis motibus præsunt.
    - Anterior, admodum gracilis, ab anteriori dorsalis medullæ sede originem mutuatur, atque inter secundam & primam elabit uertebram, digeriturq; deinde in musculos anteriori ceruicis uertebrarum sedi adnatos, qui primum par musculorum dorsi motus authorum constituunt.
  - **Tertium par**, ex cōmuni foramine secundæ ceruicis uertebræ & tertiæ procidit, mox ab egressu in duos scinditur ramos, quorum
    - Posterior, retrorsum flectitur, ac inter musculos ceruicem extendentes, ac deinde inter caput mouentium secundum par occultatus ad secundæ uertebræ spinam contendit, atq; hinc ex mutuo, musculorum posteriorem ceruicis sedem occupantium concursu ad ceruicis properat latera, musculo suffultus, qui ex carnea constitutus membrana bucarum motus opifex censetur.
    - Anterior, in quatuor spargitur propagines, quarum
      - Prima, musculos dorsum mouentes, primum & secundum implicat.
      - Secunda, decliuis ducta, quarum adit neruorum par, cuidam ipsius surculo commiscenda, in dictos ut per musculos absumpto.
      - Tertia, sursum contendens, ac posterioris secundi paris propaginis, ramo in uerticis cutem excurrenti congreditur, unà cum illo dispergenda.
      - Quarta digeritur in
        - Musculos, qui transuersis uertebrarum processibus connati, ceruicem in latera mouent.
        - Musculū, qui à transuersis uertebrarū ceruicis processibus enatus, scapulā sursum uellit.
  - **Quartum par**, à foramine inter tertiam & quartam uertebram constituto excidens, in duos diuiditur ramos, quorum
    - Posterior, uersus tertiæ ceruicis uertebræ spinam contendit, in progressu illis, quibus intertexitur, & in musculos surculos diffundens. Quando autem spinam contigit, per mutuum elabitur congressum musculorum posteriorem ceruicis regionem occupantium, atque hinc in latum membraneumq; digeritur musculum, buccarum motus authorem præcipuum.
    - Anterior, ternas educit propagines, quarū
      - Prima, tertij paris cuidam propagini commiscetur, & in musculos deperditur stomacho substratos, ac ceruicem flectentes.
      - Secunda, in musculos distribuit, quorum beneficio ceruix in latera ducitur, ac is qui à transuersis colli uertebrarum processibus ortus, scapulam sursum adducit.
      - Tertia, decliuis fertur, cum quinti paris sobole congressura, ac simul cum illa & sexti paris propagine septi transuersi neruum constitutura.
  - **Quintum par**, ex foramine inter quartam & quintam uertebrā existente, in duos scinditur ramos, quorum
    - Posterior, ad spinarum apices retorquetur, digeriturq; ut quarti paris ramum digeri diximus.
    - Anterior, in plures scinditur ramos: nā bipartitus
      - Minorem, primum sobolem musculis ceruicem flectentibus spargit.
      - Grandiorem iterum dirimi, cuius
        - Altera pars deorsum repens, ramulosq; quinti & sexti paris secum excipiens, septi transuersi neruum efformat.
        - Reliqua, in musculum, qui brachium attollit, inseritur, à cuius portione musculis scapulam attollentibus ramuli porriguntur. Verùm ab externo huius portionis latere neruum deriuat, cutem implicans, qua musculus brachium attollens integitur, deinde reliqua portio propè scapulæ ceruicē in duos partitur ramos, quorum
          - Anterior, qui gracilior est,
            - Sub summi humeri cum clauiculæ connexu porrigitur.
            - Musculo, brachium attollenti sobolem spargit, qui à summo humero & clauicula initio principium ducit.
          - Posterior qui propagines suas mittit
            - A scapula sursum ad os refrēs.
            - Musculo occupanti sinum inter scapulæ spinam & elatiorem ipsius costam.
            - In musculum qui brachium attollit.
            - In brachij cutem extremæ sedi obductam.
  - **Sextum par**, ex foramine sub quinta uertebra excidens, in duos diuiditur ramos, quarū
    - Posterior, dispensatur ad
      - Musculos
        - Ceruicis proprios.
        - Ceruicis & capiti communes.
      - Capita musculorum, qui respirationis opifices ex ceruice in thoracem accedunt.
    - Anterior, postquàm neruum exprompsit, qui quinti paris portioni ad neruum septi transuersi constituendum permiscētur, cum contiguis paribus, septimo nimirum & octauo coit. Scinditurq; deinde, cuius portio
      - Quædam neruos unà cum cum proximis paribus efformat, qui in manum contendunt.
      - Quædam deorsum ad scapulæ cauum perreptat, & rami, tum ab hoc pari, tum à cæteris coniugijs ad musculos digeruntur, qui scapulam sursum ducunt.
  - **Septimum par**, ex communi sextæ & septimæ ceruicis uertebrarum foramine prolabens, magnum cum duabus proximus cogitationibus, sexta, & septima, perficit congressum, cuius
    - Potissima portio in manum fertur.
    - Ramulus, interdum septi transuersi neruo commiscetur.
    - Ramulus, perpetuò in posteriora ad spinam ducitur, à quo uariè diducuntur propagines, quarum
      - Aliæ, in musculos posteriori ceruicis sedi insitos digeruntur.
      - Aliæ in latum, membraneumq; musculum qui buccas mouet, feruntur.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf
urn:nbn:de:hbz:061:2-171166-p0050-8
DFG

De duodecim neruorum paribus à thoracis uertebris ortis, ex Vesalio, libro quarto, capite decimotertio.

Neruorum à thoracis uertebris orti paria 12. Quorum

- Par thoracis neruorum primum, inter septimam ceruicis uertebram & thoracis primam, quinq; humiliorum ceruicis parium modò exiliens, superioribus dorsalis medullæ neruorum paribus comparatum oportunè octauũ nuncupatur. Hoc itaq; quam primum excidit, in duos diuiditur ramos, quorum
  - Posterior, qui gracilior est, retrorsum inter musculos uertebris hic adnatos, detorquetur. Deinde in progressu plures edit surculos, quorum
    - Aliqui in radicem musculi feruntur, qui à prima thoracis costa in transuersis ceruicis uertebrarum processus insertus, ceruicem in latus uersus anteriora inclinat.
    - Aliqui in musculos, qui in posteriora ceruicis capitisq; motibus præsunt, permeant.
  - Anterior posteriori insignior, septimi & interdum noni paris magnam portionem suscipit, ac uariè uicinis paribus permixtus in duos scinditur ramos, quorum
    - Alter, secundum primæ thoracis costæ, ductum ad pectoris ossis usque summum per latus, in progressu surculos dispensat thoracis musculo, ac clauicula in primam costam inserto. Præterea propaginis huius terminus, digeritur in
      - Musculos, qui à pectoris ossis summo principiũ ducẽtes sursum exporrigũtur.
      - Mamillarem capitis processum.
      - Os, Y imagini comparatum.
      - Scutiformem laryngis cartilaginem.
    - Alter in manum fertur, de quo latius in sequentibus dicetur. Verùm antequàm eo contendat, dum alam excidit, ex posteriori ipsius regione ramuli pullulant, in cauam scapulæ partem digesti.
  - Id quod septimæ ceruicis uertebræ spinam cõtingit, & rursus trãsuersim ad spina abscedens propagines offert
    - Humiliori sedi eius musculi, qui scapulam mouentium secundus ac maior enumeratur.
    - Musculo scapulæ basi inserto, scapulamq; ad dorsum trahenti.
    - Musculo hominis thoracem mouentium tertio.
- Nonum, par inter primam & secundam thoracis uertebram exoriens, in duos diuiditur ramos, quorum
  - Posterior qui gracilior est, simili quodãmodo ratione, atq; posterior octaui paris ramulus digeritur.
  - Anterior in duos scinditur ramos, quorum
    - Alter, octaui ramo, qui in manum fertur, commiscetur.
    - Alter, primo costarum interuallo offertur, qui secundum primæ costæ ductum, ad pectus usque contendit. In progressu autem, ut & reliqui costarum interuallis exporrecti nerui, soboles diffundit in musculos thoraci exporrectos, incumbentesq;.
- Decimum, undecimum, duodecimum, & reliqua, ad primum usq; lumborũ seu uigesimum par, subsequentia, quodãmodo seriè, digeruntur, quippe omnia mox, atque è uertebrarum lateribus, exiliere, bipartitò scinduntur, ac
  - Posterior qui minor est, retrorsum ad uertebrarum spinas retorquetur, ac ramos spargit in
    - Musculos uertebris adnatos.
    - Mutuum dextri sinistriq; lateris musculorum congressum.
    - Musculos, qui ab illarum, quas contingunt spinarum apicibus, principium mutuantur.
    - Cutem dorso instratam.
  - Anterior, surculos spargit in
    - Sexti paris neruorum cerebri ramum costarũ radicib⁹ exporrectum, deinde præsentes rami costarũ exporrigũtur interuallis. Verũ hi qui costis inserũtur
      - Rectis ad pectoris os cõtingunt.
      - Spurijs in abdominis usque interiora repunt.
    - Ab his rami sparsim in progressu diffundũtur in
      - Musculos thoracis adstratos. Thoracis cutem, non quidem certa serie, sed sparsim ut errantes uasorum rami digerũtur. Verùm etsi eiusmodi neruorum cutem petentiũ series sibi cõstans non uideatur, natura tamen huerita nec tenero adhuc infanti, lac familiare illius alimentum à matre exigẽti, papilla denegaretur, exactum papillis sensum impartiri uoluit, quo tenerorum infantuli labrorũ, mollisq; linguæ contactus, papillam uoluptate afficeret, qua homines electi hãc promptius sugendam contrectandamq; offerant.
    - In musculum, cuius beneficio brachium pectori adducimus. Verùm surculos hos à neruis, qui in quartum costarum perceptant interuallum, originem ducere ne ambiges, atq; ab illis propaginibus surculi in papillam pertingunt.

ANNOTATIO, EX VESALIO.

¶ Cæterùm ut præsentes surculi duodecimo neruorum pari quodammodo peculiares censendi sunt, ita sanè decimo octauo & decimo nono id priuatim ascribendum uenit, quod principio sexti femur mouentium musculi surculos offerant.

De neruis à lumborum uertebris ortis, ex Vesalio, libro quarto, capite decimoquinto.

- Nerui à lumborum uertebris orti, thoracis uertebrarum neruis magna ex parte conueniunt, & sunt paria quinque neruorum, quorum
  - Posteriores eorum rami retrorsum ducuntur, inseruunturq; in
    - Musculi humani thoracis quartum.
    - Musculum dorsum mouentium undecimum.
    - Musculum dorsum mouentium decimum tertium.
  - Anteriores pergunt in
    - Musculum abdominis.
    - Musculum, brachium uersus dorsi humiliora, detrahentem.
    - Musculum, dorsum mouētium nonum.
    - Musculum femur mouentium sextum.

ANNOTATIO.

¶ A uigesimo primo, spinalis medullæ neruorum pari, seu lumborum secundo, unà cum seminaria suâ lateris arteria, per quam exiguus surculus ad testem ducitur, si modò à sexti paris neruorum cerebri ramis nullæ soboles eò pertingant. Quinetiam ab anterioribus ramis trium primorum parium ex lumborum uertebris prosilientium, surculi etiam diffunduntur, qui nuper dictos sexti paris ramos costarum radicibus exporrectos accedunt, illosq; adaugent. A tribus uerò humilioribus, & lumborum uertebris elabentium paribus, non minimi crus accedunt, quorum series in sequentibus exequetur.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171166-p0052-9 DFG

De neruis in brachium cubitum, radium, extremam manum & digitos adeuntibus, ex Vesalio, libro quarto, capite decimoquarto.

- Nerui brachium, cubitū & manum permeātes sex, quorū
  - Primus, eius quinti paris neruorum ceruicis rami soboles est, qui in musculi brachium attollentis, sedem à scapulæ spina pronatam digeritur, atque in extremæ brachij regionis cutem paulò sub eius longitudinis medio diffunditur, inibiq; cessat.
  - Secundus, ab implexu, quem nerui brachium subituri ad uertebrarū latera efformant, exoritur, ac inde brachiū petens, in plures diuiditur ramos, quorum
    - Duo, utrisque prioris musculi cubitum flectentium capitibus inseruntur.
    - Vnus, quàm primùm ad anteriorem cubiti flexum pertingit secundum latus tendinis musculi cubitum flectentium anterioris, ad carneam ducitur membranam in cutem dißipandus.
    - Quartus ueluti omnium truncus maximus, quamprimum ab alto emergit, in duos impares diuaricatur ramos, quorū
      - Superior, qui gracilior est, cum humeralis uenæ ramo ad mediam cubiti longitudinem exporrecto, ac deinde uersus ulnæ appendicem tendenti, deducitur, uniuersam cutem radio incumbentem, prætenuibus surculis intertexens: Quorum præcipuus inferiorem radij appendicem superans ad secundum usque pollicis pertingit internodium hic uti & toto progressu, inter carneam membranam & cutem repens, soboleſq; tenuißimas diffundens.
      - Humilior, qui crassior est, statim in duas diuaricatur propagines, sub media prorepētes uena ab humerali ad communis uenæ constitutionem proficiscente, quárum
        - Altera, quæ elatior est, relicta tandem uena, & in descensu elatius ad radij sedem conscendens, ad brachialis usque radicem profertur.
        - Altera, quæ humilior est, magis obliquè quam medium cubiti flexus consistat, deorsum fertur, & cuti potißimùm oblatæ attēsa, ad brachiale usq; prorepit, in multos exiles surculos in progressu absumpta.
  - Tertius, ex illo quoq; prodit complexu, qđ iā prius à neruorū radicibus brachiū adeūtibus conficī diximus. Is enim ciòn aliam prorepit, in duos diuaricatur ramos, quorum
    - Alter, inter musculum brachium pectori adducentem, & illum quo brachium attollitur, cuti exporrigitur, quæ illorum musculorum obducitur lateribus, qua illi mutuo se contingunt.
    - Alter, quamprimū humero appropinquat cū secundo neruo deorsum propers in duos scindit, quorum
      - Alter, in caput posterioris cubitum flectentium musculi inseritur.
      - Alter, uti ab initio ex alto repositus cubiti flexum accedit, ac inde in multas dirimitur propagines, quarum
        - Alię, spargunt in
          - Musculos internam cubiti sedem occupantes.
          - Musculū secundos quatuor digitorum articulos flectentem.
          - Musculum, qui tertios digitorum flexit articulos.
          - Musculum, qui tertium pollicis os inflectit.
          - Musculum, qui ab interno humeri prodiens tuberculo brachialis motus opifex est.
        - Quod reliquum est radio exporrigitur, unà cū uena, ac arteria hic deductus, ac inde ad brachiale properans, in plures diuiditur surculos, quorum
          - Aliqui perquàm obscuri in musculos ire dicuntur, qui in extrema manu repositi digitorum motibus præsunt.
          - Tres in uolā seruntur, quorū
            - Primus in duos dissectus surculos in pollicis internā accedit sedē.
            - Secundus, binis surculis internæ indicis sedi implantatur.
            - Tertius simplici surculo interno tantùm lateri interioris medij digiti sedis exporrigitur.
  - Quartus, à reticulari illo neruorū implexu exoriens, similiter atq; tertius occultatus cum ipso in brachiū properat, axillari uenæ & magnæ manus arteriæ attēsus, insignes utcūq; soboles musculis distribuit, quorū ministerio cubitus extēditur. Deinde prius q̄ ad mediū longitudinis brachij pertingat, in duos diuiditur ramos, quorum
    - Internus, musculos cubitum extendētes, & posteriorem cubitum flectentium in internam brachij sedem procidit, uniuersam eiusmodi sedis cutem absumendus.
    - Externus, secundum humeri posteriora reflexus, sensim ad externam brachij sedē properat, & in duos diuaricatur ramos, quorum
      - Exterior in cutem externæ brachij & cubiti articuli sedi obductam, dispensatur.
      - Interior quamprimùm exterius humeri cōtingit tuberculum, posteriori ipsius sedi immittitur, ac inde in cubitum ducitur, in duos scinditur ramos, quorum
        - Alter, ex alto emergens, errrabundo ductu sub cute ad brachiale usq; prorepit, frequentes surculos in progressu educens, ex quibus cutis externam cubiti sedem obtegens intertexitur.
        - Alter, in duos scinditur trūcos in profundo, ut et ipsorū radix recōditos, quorum
          - Elatior radio exporrigitur, ac inde ad brachiale contendit, in progressu graciles ramulos, tum musculo brachiale extendenti, tum in pronum ducenti inserens, cùm uerò externam brachialis sedem contigit, in duas dirimitur propagines, quarum ⊞
          - Altera, in duos diuiditur ramos, quorū
            - Altera, duplici surculo, externæ pollicis regioni offertur.
            - Altera
              - Alter, indici exporrigitur duplici surculo, in ipsius externā sedem ingrediens.
              - Alter, uerò simpliciter medio porrigitur digito, in ipsius exterioris sedis internum latus.

#

Reliquum proximæ præcedentis Tabulæ.

⊞ Demißior frequentes educit ſoboles, quarum
- Prima, capiti muſculi indicem medium & annularem extendentis offertur.
- Secunda, capiti muſculi minimum extendentis digitum inſeritur.
- Tertia, muſculo brachiale ſimplici tendine extendenti, commiſcetur.

In ipſo autem ſecundum ulnam proceſſu tribus muſculis, ab ulna originē ducentibus propagines ab eo exhibentur, quod uerò reliquū eſt brachiale non cōſcendit in eius articulum definens.

\# Quintus, à commemorato iam plexu inferius quàm quatuor hactenus deſcripti, principium nanciſcitur, ac quarto attenſus per axillam in brachiū fertur, nullas omnimo ſoboles, cuiquam brachij parti diſtribuens, tandem in cubitum indiuiſus delatus, in plures ſcinditur propagines, quarum

- Aliæ inſeruntur, uel in
  - Muſculos, internam cubiti ſedem occupantes.
  - Muſculum, qui ab interno humeri prodiens tuberculo brachialis flexus opifex habetur.
  - Muſculum, qui tendine lato ſummæ manus internæ cuti ſubnaſcitur.
  - Muſculum, qui quarto brachialis oßi inſertus brachiale flectit.
  - Muſculum, qui radium in ſupinum ducentium ſuperior deſcribitur.
- Quod reliquum eſt ulnæ attenſus inter muſculum ſecūdos quatuor digitorum articulos flectētem, & illum qui eorundem digitorum tertios articulos flectit, ad brachiale fertur, uena & arteria cum comitatus, quæ ulnæ exporrigun tur. Cùm uerò tranſuerſum brachiale ligamentum ſuperauit, in quatuor diuaricatur propagines, quarum
  - Prima, in duos diuiſa ſurculos, minimi digiti internæ ſedi inſeritur.
  - Secunda, pariter biſida, in internam annularis digiti ſedem fertur.
  - Quarta, omnium ſuperiorum maxima, paulò inferius quàm mediū ulnæ longitudinis conſiſtit, è profundo elabens ſecundum ulnā in externam ſedem cubiti porrigitur, et cum externam brachialis ſedem contingit, in tres diuiditur ramos, quorum
    - Primus, duplici ſurculo externam minimi digiti ſedem adit.
    - Secundus, eodem modo, externæ annularis ſedi exporrigitur.
    - Tertius indiuiſus externo implicatur lateri exterioris medij digiti regionis.

Sextus, ab infima retis iam ſæpius dicti ſede procedens, ac inconiugatus per axillam in brachium properans, nullibi in alto reconditur, ſed cuti internæ brachij ſedis ſubſtratus, ad internum humeri accedit tuberculum, in progreſſu conterminis cutis partibus frequentes depromens ſoboles. Ad interius uerò humeri tuberculum in plures partitur ramos uenæ axillaris propaginibus partim incumbentes, partim uerò ſubſtratos. qui dorſum numeroſa propaginum ſerie ſecundum ulnam digeruntur, inter cutem, & carneam mebranam deducti, & priuſquàm brachiale contingant ceſſantes, perpetuoq; ſecundum inferiorem cubiti regionem ſeu ulnam exporrecti.

De neruis in femur, tibiam, pedem, & eius digitos excurrentibus, ex Vesalio, libro quarto, capite decimoseptimo.

Nerui in femur, tibiã, et pedem excurrentes quatuor, quorũ

- Primus, à suprema parte implexus neruorũ in crus ptinentiũ originẽ ducit, et lumborũ incumbens carnibus, ac peritonæo substratꝰ, in femur fertur. Simulatq; femur cõtingit, in duos scinditur ramos, quarum
  - Minor, cuti depromitur, quæ anteriori femoris sedi uersus externum ipsius latus obducitur.
  - Maior, in alto latitãs in plures diuiditur propagines, quorũ
    - Aliæ feruntur in musculũ
      - Primũ tibiã mouentẽ, & ab antica sede appẽdicis illum exortiũ.
      - Septimum tibiam mouentem, qui à maioris femoris processus radice enascitur.
      - Manum tibiæ motuum authorem.
    - Quod reliquum est cum illis musculis, decliue deductum supra genu articulum terminatur.
- Secundus, inferius, quàm primus principium adipiscitur, è regione articulationis tertiæ lumborũ uertebræ cum quarta. Hic enim peritonæi posteriori regioni subtẽsus, simul cum uena & arteria per inguina femur petentibus, in crus porrigitur, et in duos diuiditur ramos, quorum
  - Alter uenæ ad pedis usq; pollicem attensus, cum ipsa in pedem deriuat, atq; (ut illa uena) uarias soboles passim in cutem spargit, inter quas illa præcipua habetur, quæ anteriori genu regioni offertur, in eius sedis cutem frequenti ramorum serie dissemmatur.
  - Alter, qui grandior est, simul cum uena, ac arteria reconditur, & in musculos anteriorem femoris sedem occupãtes, digeritur, præcipue in quintum ipsius femoris & octauum tibiæ. Deinde deorsum pergens, supra genu articulum cuti primus cessat, & in progressu membranulis uasa colligantibus, exiguas porrigit soboles.
- Tertius, secundo succedit, illic enatus, ubi quarta lumborum uertebra quintæ articulatur. Hic peritonæo quoq; succumbens & musculo femoris septimo uectus, ad pubis ossis foramen contendit, ac in femur prorepit. Verùm priusquàm foramen superet, in plures diuiditur ramos, quorum
  - Aliqui feruntur in
    - Musculos nonum, & decimum femur mouentes.
    - Musculos illos, qui à pubis osse pronati, penis peculiares censentur.
  - Quod reliquum est, ubi paulò demissus prorepsit, in duos diuiditur ramos, quorum
    - Alter, cuti inseritur, quæ internam femoris sedem iuxta inguina occupat.
    - Alter, suas emittit propagines in
      - Musculum secundum tibiam mouentium.
      - Portionem quinti femur mouentis musculi à pubis osse pronatam.
      - Medium longitudinis femoris ibiq; cessat.
- Quartus, tertiò subsequitur constituturq; ex 25. ac trium succedentiũ pariũ anteriorib. ramis omnium neruorũ crassissimus, durissimus, ac ualidissimus. Hic peritanæo subditꝰ, inter sacri ossis latus, et iliũ os ducitur, ac inde in duos diuiditur ramos, quorum
  - Alter, ulterius pgrediens in grandes distribuitur soboles, quarũ
    - Alter, in quarti tibiam mouentis musculi partem femoris osse enatam inseritur.
    - Altera in plures diuisa propagines, in cutem humiliori sedi posterioris femoris regionis iuxta genu obductam excurrit.
  - Quod reliquũ est, deorsum fertur, sub mediaq; ipsius femoris longitudine, in duos scinditur ramos, quorum
    - Alter, quam primum inferiorum femoris capitũ radicẽ spectat, utrinq; unã pducit propaginẽ in capita musculorũ dissemināda, qui tres primi pedis motores enumerãtur, deinde in poplite in duos impares diducitur ramos, quorum
      - Exterior, qui gracilior est, ad fibulæ cum tibiæ osse iuxta genu prorepit. Verùm priusquàm inter musculos recondatur, in duas diuiditur propagines, quarum
        - Gracilior, cuti tibiæ propria, inde ad pedis externũ latus properans, in progressu frequentes spargit soboles.
        - Crassior, inter septimum & octauum pedem mouentium musculos occultata & sexto pedem mouentiũ attensa in progressu in duos diuaricatur ramos, quorum
          - Alter, errabundo ductu in cutem dispensatur anteriori tibiæ regioni obtensam.
          - Alter, inter musculos anteriorem tibiæ sedẽ sibi uendicãtes prorepẽs, illisq; ramulos offerens ligamento incumbit, fibulã tibiæ ossi colligãti, ac unà tandem cum tendinibus, digitos extendentibus, sub transuerso illius regionis ligamento: cuius cuti propagines intertexit in pedis superiora ducitur, ac digitorũ superiori sedi ramos exporrigit.
      - Interior, exteriori grandia intercapita primi, ac secundi pedẽ mouentiũ musculorũ in tibiã subit, & in plures diuiditur ramos, quorũ
        - Alter multiplici sobole digeritur in
          - Cutem, quæ posteriori tibiæ sedi ad calcem usq; ducitur.
          - Cutem obducentem, primum secundum & quartum musculum pedem mouentium.
        - Alter, in posteriorem tibiæ sedẽ properãs, inter quartum & quintũ pedem mouentiũ musculos, duosq; qui à tibia procedẽtes digitorũ flexu præsunt, fertur. Hac itaq; deorsum tendens exterioris trũci propaginẽ assumit. Cùm uerò ad tibiæ usque humiliora contendit, unà cum huius sedis tendinibus per transuersum ligamentum, inter calcem & interiorem malleolum pedis inferiora petit, &
          - Musculis ibi repositis distribuitur.
          - Singulorum digitorũ inferiori sedi furculos mittit.
    - Quod reliquum est, deorsum fertur, sub mediaq; ipsius femoris longitudine, in duos scinditur ramos, quorum
      - Aliæ in musculorum capita feruntur, quæ à coxendicis ossis appendice principium ducunt.
      - Alter, in duas partitur propagines, quarum
        - Altera, in quarti tibiam mouentis musculi partem femoris osse enatam inseritur.
        - Altera in plures diuisa propagines, in cutem humiliori sedi posterioris femoris regionis iuxta genu obductam excurrit.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171166-p0055-7

De neruis à ſacro oſſe emergentibus, ex Veſalio, libro quarto, capite decimoſexto.

- Neruorum paria à ſacro oſſe exilientia, quarum
  - Primum par inter os ſacri oßis primum, & infimum lumborum uertebram, eo modo quo paria è lumborum uertebris egredientia procidit, ac mox ab egreſſu ramum in poſtertora, non ſecus atq; ſuperiora paria diffundit, qui etiam ſimiliter atque poſteriores illorum parium rami, digeritur. Priuatim uerò ——
    - A poſteriori regione, propago utcunque inſignis in muſculos ſpargitur, ab ilium oſſe principium ducentes, ac præſertim in
      - Primum femur mouentium.
      - Cutem clunibus obductam.
    - Ab interiori regione propago emergit cum neruis in crus deducēdis permiſcetur. Verùm non tota in crus abſumitur, nam cùm ramus ab illa ſecundum internam ilium oßis ſedem exporrigitur, ſurculos ſpargit in
      - Muſculos abdominis.
      - Muſculum femur mouentium ſeptimum ab interna ilium oßis ſede pronatum.
  - Quinque humiliora paria peculiari procidunt ratione. Nam priuſquàm ex ipſo oſſe elabantur, gemina ab utroque latere ſunt, & unum neruus utrobique à ſingulis paribus procidit, in
    - Anteriora & ibi in plures diuiduntur, quorum ——
      - Tres qui ſuperiores habentur, primi paris modo in crus properant.
      - Duo q̄ humiliores dicūtur, ſexti ſeptimiq; paris propagines ſunt, digeruntur q̄; in
        - Muſculos ani.
        - Vteri ceruicem.
        - Veſicæ ceruicem.
        - Penem in uiris.
    - Poſteriora, & ibi in plures ſcinditur propagines, quarum aliquæ inſeruntur in ——
      - Muſculos, dorſum mouentium undecimum & decimumtertium.
      - Membraneum initium muſculi brachium ad dorſi humiliora agentis.
      - Muſculum humani thoracis quartum.
      - Quatuor primos muſculos femur mouentes.
      - Cutem, clunibus obductam.

ANNOTATIO, EX VESALIO, IBIDEM.

¶ Ab hominis oſſe coccyge nullus exilit neruus. Ideo minimè mirandum eſt, ſi ego à Galeni ſententia procul declinem. In canibus uerò, & caudatis ſimijs ab eiuſmodi oſſe numeroſa neruorum paria eo proſiliunt modo, quo ex thoracis & lumborum uertebris proſilire dictum eſt. Præterea dorſalis medullæ terminus, ex ſexto ſacri oßis oſſe procidens, nerui ritu mihi haud quaquam digeri uiſus eſt, etiamſi à quibuſdā hunc neruum coniuge carentem uocari non ignorem. In homine tamen, cuius ſacrum os, quinque tantùm efformatur oßibus terminus, is ab oſſe procidens, unum utrinq; diffundit ſurculum, hac ratione ſexti paris ſacri oßis uices ſupplens.

De uena porta, ex Galeno, libro de uenarum diſſectione, capite primo.

Vena porta
- Vna breuis, quæ in nonnullis ſola apparet: plurimum autem alijs comitata capillorum modò prætenuibus, in tres ſecernitur, quarum
  - Vna, ad ἀγγειῶν tendit.
  - Altera, ad id, quod à carne pancreon, uel calicreon (id autem caro glandulosa eſt, ſubſtrata arterijs uenisq;) perreptat.
  - Tertia, ad pyloron aſſurgens, toti, quæ & circa ipſum, & antè eſt, uentriculi parti diſtribuitur.
- Sex inſigni amplitudine uariè ſcinduntur, nam
  - Prima, ad concauum uentris pergit, & propius pyloron naſcitur (is autem pars ima uentriculi eſt) uerùm ad ipſum uentriculi concauum, non æqualiter ramos mittit. Quandoquidem id omne uentriculi, quod ad ſiniſtram eſt, uſque ad gulæ exortum, aliæ amplectuntur uenæ ex alia ductæ, quæ ad lienem porrigitur.
  - Secũda parua ſatis exiſtens, lienem uerſus uadens, in plures diuiditur uenas, quarum
    - Multæ, quæ obiter pilorum modò graciles in pancreon uadunt.
    - Vna, quæ cùm propè lienem peruenerit, in duas ſcinditur uenas, quarũ
      - Altera, notabili magnitudine ad concauum uentris pergit, ac deinde ad omenti membranam.
      - Altera, ad lienem perreptans, & circa eius medium ſedem habẽs, in multis diuiſa ramis toto uiſcere, qua eſt concauũ, elatior expanditur, multis in ipſum ueluti radicibus inſita. Nec uerò hic tota in ramos exhauritur, ſed mediocri magnitudine ipſius extrema exiſtentes, in duas ſcinditur partes, quarum
        - Altera, à capite eius ad gibba uentriculi ſubit.
        - Altera, ex imo ad omenti ſiniſteriorẽ partẽ percurrit.

ANNOTATIO.

¶ Accidit enim nonnunquam priuſquàm ad ſplenis caput pertingat, magna uena, ad uentris gibba attollitur, ramos ex ſe tum ad reliquum ſplenem, tum uerò ad concaua uentris uſque ad ipſius os, remittens.

- Tertia, ad partem ſiniſtram tendens, extremum magnorum inteſtinorum meſenterium ad pedem uſq; complectitur.
- Quarta, à dextris partibus, poſt tertiam emergens, propter pyloren nata, ad gibba uentriculi effertur, à qua ſubeunte propagines, ad omenti ipſius dexteriorem partem exiſtunt, poſitum, quàm maximè fieri poteſt, ei contrarium habentes, quam modò ad omentum ipſum de lienis infima parte ferri diximus.
- Quinta, poſt ſuperiorem enaſcens, in dextro latere ad coli inteſtini meſenterium inibi poſitum, numeroſiori uenarum propagine adit.
- Sexta, inferiùs orta, ad ſpacium peruenit, quod inter duo iam dicta meſenteria iacet. Hæc enim plurimas uenas habet, quarum pars
  - Prima in ieiunum inteſtinum meat.
  - Secunda, in omne tenue inteſtinum ſiſſura multiplici incedit.
  - Tertia, in cæcum inteſtinum, In quandã coli partẽ, qua ipſum cæco adnectitur, } Vadit.

GALENVS LIBRO QVARTO, DE VSV PARTIVM, cap. 13. & 6. de Anat. adminiſt.

¶ Has uenas omnes, quæ à uentriculo, & inteſtinis omnibus chylum ſurſum ad hepar ferunt, cùm uniuiſſet natura ad portas, rurſus in quamplurimas diuiſit. Primùm, in ſingulos iecinoris lobos inſignes rami inſeruntur. Hi rurſus in multos exiles diſſinunt, ob eam nimirum cauſam, ut chylus diutius in hepate immoratus, ob tantum uaſorum plexum, & tranſitus anguſtiam perfectè in ſanguinem tranſmutetur.

GALENVS IBIDEM.

¶ Venæ uentriculi gibbum complectentes, quæ duæ ſunt, ut præmiſimus, ſuis extremitatibus ſeſe mutuò contingunt, & illarum utraque quibuſdam ſubnixa, ceu fulcris elatior per uentriculi gibbum circumuadit. At uerò caũæ uenæ partes, ab ijs diſſimili planè modo ſe habent, eæ ſiquidem contra uentriculum exortæ corpori ipſius adnectuntur, atque inſident.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171166-p0057-8 DFG

Venæ cauæ deſcendentis declinatio, ex Galeno, libro de Venarum diſſectione, cap. VIII.

Vena caua deſcendēs, in lecmoris gibbo exorta uarias à ſe propagatur uenas, quarum

- Quædam filorum araneæ modò, prætenues, modò craßiuſculos paulò & aſpectabiliores, priuſquàm ipſa caua in lumbos conſidat, dextra quidem parte, in dextri renis tunicam, ac circumiecta corpora ſpargit ramulos.
- Quædam inſignis magnitudinis, ſiniſtra quidem parte oritur, quæ pluribus diuiſa ramulis, ἡσύχῃ; filorum araneis ſimilibus nonnunquam craßioribus, ad partes inibi exiſtentes perambulat, ac ſæpenumero à caua ipſa ad renem proficiſcente, propagines mittuntur, quæ in renis tunicam intexuntur, ac uicinis in ambitum locis.
- Duæ, utrinque una, emulgentes dictæ, omniumq; uenarum, quæ à caua propagantur, facile amplißimæ, unaquæque in ſui lateris renem inſeritur.
- Duæ poſt hos emergunt, quarum
  - Altera ad teſticulum dextrum permeat à caua exorta, cui aliquando ab emulgenti dextra ramulus mittitur, quod ſemel tantùm obſeruaui.
  - Altera, ad teſticulum ſiniſtrum uadit: cuius origo ab emulgenti ſiniſtra prouenit, cui ſæpenumero ramulus à caua exortus inſeritur.

  Hæ igitur uenæ ad teſtes deferũtur, ſiue mas ſiue fœmina fuerit animans.
- Aliæ inde exortæ, tot utrinque eſſe comperiuntur, quot ſunt uertebræ inibi exiſtentes: nam de ſingulis uertebris ad ilia incedunt, ac inde earum poſtremæ ad muſculos, qui abdomini prætenti ſunt, attolluntur, qui quidem muſculi ab ijs aluntur uenis, ac etiam alijs, quæ tum inter minorum coſtarum ſpacia uerſantur, tum quæ per pectus ad mammas ſuperne deferuntur.
- Duæ in ultimis lumborum uertebris, totum in ſe uas recipientes, ad ſibi ſubiectum crus deſcendunt, & in decem diuaricantur partes, quarũ
  - Prima, ad carnes in lumborum longitudinem porrectas (ἰλίας græci uocant) retrorſum diſtribuitur.
  - Secunda, in partes pilorum ſimiles diuiſa, obſcurè quandoq; ad eam peritonæi partem, quæ ad lumbos eſt, fertur.
  - Tertia, duabus partitur partibus, quarum
    - Prima ad lati oßis muſculos uadit.
    - Secunda, ipſorum miſcetur muſculorum exortui, & ad ſedis muſculos tendit.
  - Quarta, ad uteri partes inferiores permeat, paulò ſupra quã eſt eius cerucis primus exortus, & in duas diuiditur partes, quarũ
    - Altera, teſticulos amplexatur.
    - Altera, ad uteri fundum uſque progreditur, à qua uenæ propagantur, ueſicam ſubeuntes.
  - Quinta, gemino initio exorta, & in unum uas poſtmodum congeſta, per pubis oſſa ad exteriora ciam eius neruo porrigitur, atque ita ad inferiores oßis quod ad pubem eſt, muſculos, ut neruus quoque diſtribuitur.
  - Sexta, per rectos muſculos aſcendens, uenarum extremis coniungitur, quæ per thoracem aſcendunt ad ſubchartilaginea. Ab eadem enim radice uenulæ utrinque ſingulæ in ueterum perferuntur, per quas mammis cum utero maxima eſt communicatio.
  - Septima, ad pudenda pertinet, ſiue mas, ſiue fœmina fuerit animans, & deſcendit per commiſſuram duorum pubis oßium utrinque.
  - Octaua, ad crura procedit ad interiores femoris muſculos.
  - Nona, in macilentis hominibus apparens, de inguinibus primùm oritur, & per ileum regionem aſcendit.
  - Decima, obſcuris ramulis deorſum fertur, & finibus ſuperiorem contingit.
- Duæ, utrinque una, in quas ipſa caua ſecatur, & in crus ipſum deſcendunt, quarum duæ ſunt partes
  - Vena in femur ſpargitur, & in plures diuiditur uenas, quarum
    - Prima, iuxta inguina ſe diffundit, & cum parua arteria in anteriores muſculos ſpargitur.
    - Secunda, utrinque una, ex internis partibus ad genu uſque ſubter cutem diſſipatur.
    - Reliquæ, quæ plures ſunt, ad profundiores femorum partes ſparguntur.
  - Altera, paulò altius quàm femur articulo cum tibia iungitur, & in tres diuiditur partes, quarum
    - Vna, quæ in ſuperficie eminet, per exteriorem partem alterius tibiæ oßis (quod peronam græci appellant) porrecta ad pedis pertingit articulum, & in eius ſuperiorem partem diſſeminatur.
    - Altera, quæ media & maxima eſt deorſum ad popliem fertur, atq; inde per profundũ poſterioris tibiæ partis, quam ſuram dicunt, procedens, non modicam ramorum ſoboletem in eius muſculos ſpargit. Ab hac enim duo cum arteria extrema fiunt, quorum
      - Alterum maius, àtibia fertur ad interiora.
      - Alterum, per mediam duorum tibiæ oßium regionem ad interiora pedis perducitur, ac propagini alterius uenæ miſcetur, quæ ab exterioribus tibiæ partibus per poſteriorem tibiam deſcendit. Hæc enim infima quæque pedis commiſtis tibiæ primæ particulis complexa eſt.
    - Vltima, quæ interior eſt, ad anteriorem tibiæ partem (ocream latini appellant) procedit, ac inde ad malleolum peruenit, ad ipſum tibiæ extremum. Hæc enim ad ſanguinem mittendum commodißima eſt, & ipſa quoque per ſuperiores pedis partes diſcurrit.

Ascendentis uenæ cauæ descriptio, ex Galeno, libro de Venarum dissectione, cap. II. III. IIII. V. VI. & VII.

Vena cauа ascendẽs ex cõuexo hepatis orta, in innumeras diuaricatur uenas, quarũ

Duæ statim post septi transuersi transitum in ipsa præcordia sparguntur.

Plures capillorum modò tenues, quarum pars
- Vna, ad membranas thoracem interseptentes, quas mediastinum uocant, tendit.
- Altera, ad tunicam illam, quæ cordis existit inuolucrum, græci περικάρδιον, tendit.

Duæ post has magnæ, in ramos se scindentes, prodeũt, et in tres diuidũtur partes, quarum

Vna, post has mediocri magnitudine in dextram cordis aurem fertur: ab aure mox in sinum eius dextrum magnũ, & in duas partitur uenas, quarum
- Altera, arterijs similem nacta tunicam, in pulmonem currit.
- Altera, perquàm exigua, per exteriorem cordis superficiem, in totũ eius uisceris corpus spargitur.

Vna, coniugij expers, græcis ἄζυγος, priusquàm ramus ad cor pertingat, ad inferiorem thoracis partem, quæ octo costis constat, defertur, quæ in pluribus animantibus ad sinistram thoracis partem, quintam dorsi uertebram ascendit. At in simijs, paulò supra aurem cordis in dextra parte sita est. In cæteris uerò, ut in hominibus, ex ea emergitur parte, qua iam cordis aurem uena cauа tangit: hinc per spinam delata, utrinque costis octo inferioribus ad diaphragma usq; & membranam interseptentem distribuitur.

Aliquæ prope iugulum oriuntur, filorum araneæ modò prætenues, quæ permeant ad membranas thoracem interseptentes.

Duæ prope id glãdium, quem thymum nominant, prosiliunt, & utroque in latus inclinant, & à media regione paululum diuertunt. Ex his enim ambabus, dum ad sibi uicinam clauiculam ascendunt, ac etiam de alijs uenis per anteriores thoracis partes procedentibus radices multæ meant.

Prima, alit
- Intercostalia spacia superioris thoracis.
- Loca circa scapulas existentia.
- Nonnullos ex interioribus colli musculos.

Secunda, pluribus diuisa partibus in foramenta sextæ colli uertebræ se diffundens, ad caput usque defertur.

Tertia, quæ reliqua pars est, quantumcunq; illa sit, ad axillas porrigitur, à qua multæ prouenium pro pagines, quarum

Quatuor sic dispensantur, uidelicet

Prima, eaq; prætenuis musculis, qui à medio pectore ad humerum feruntur, distribuitur.

Secunda, in ipsa axillarum glandulosa membranosaq; corpora spargitur, perexigua ea quoque.

Tertia, crassitudine prædita mediocri, deorsum iter habens per eadem expãditur partes: utraque autem per suum thoracis latus, deorsum uersus cum tenui neruo porrecta, ad subchartilaginea usque delabitur.

Quarta, deniq; post has, iuxta eã, quæ per axillam in manũ fertur, prominens, in duas diuiditur uenas, quarum
- Altera, dispensatur in
  - Musculos, qui cauam scapularum partem substernunt.
  - Musculum, qui in ipsa axilla est maximus.
- Altera, quæ reliqua pars est multiplici sobole per manũ excurrit totam, ad hunc modum, per brachia quidẽ intimis magni musculi partibus, ac cæteris ferè huius loci musculis porrigitur, ex cuius ramis
  - Vnus, per interna percurrens, circa brachium in orbẽ complicatur, posterioremq; ipsius regionem ita perreptans, mox in exteriorem partem, eandemq; anteriorem, subit ad cutem, atq; illinc deorsum tẽdit, donec ad brachij commissuram perueniat.
  - Postremus, uerò aliquando paululum brachij nodum excedit, nonnunquam multò ulterius progreditur sub cute, secundum os cubiti deorsum tendens.

Reliquũ uerò ad mediũ peruenit cubiti articuli flexũ & ad intimas eius loci musculorum partes propagines expãdi, et p̃ p̃fundum ad posteriores, pariterq; et ad anteriores musculos. Verũ priusquã in cubiti articuli flexũ ingrediatur, diuiditur in

Venas cõplures superficiales, q̃ neq; numero neq; magnitudine æquales sunt. Nã obscurè enim si laqueo brachiũ interceperis, etiã citra dissectionẽ uidere eas licebit in alijs aliter positas esse, adeq; in primis cõuenit aspicere in hominib⁹ latiores uenas habentibus, quanq; in simijs quoq; eã dissecantur, eadẽ, quæ in homine omnia uisuntur, atq; magna ex parte una qdẽ uena à magna propagatur, ad inferiora magis obliquè declinans, ac subinde altera ex inferioribus cubiti partibus, multiplici sparsa sobole ad eũ peruenit modum, quo cubitus extremæ manui committitur lacertus, græci, latini brachiale uocant, ac tertia circa medium maximè cubitum.

Ab his rami aliqui oriuntur, q̃ uadũt partim ad
- Medij digiti partem.
- Indicẽ.
- Pollicem.

Elatißimũ ramũ simul et maximũ q̃ in medium flexũ quo cubitus cũ brachio coit, peruenit. Quo etiam humerariæ portio aliũde exortæ cõfluit, quo fit, ut utraq; ex se ramum dimittẽs, eã conficiãt magnã uenã q̃ cõmunis, nigra, media, & funis dicitur, q̃ eadem tres uenæ brachiũ excurrentes sic se habẽt

Prima, q̃ humeraria est, à cubiti flexione profecta, et per radiũ porrecta, ad cubiti tuberculũ qd̃ brachiali adhæret, peruenit, ac inde mox infimæ eidẽq; extimæ brachialis parti distribuitur.

Secunda, quæ axillaris siue iecoraria dicitur, inferius ad externam manũ perreptat.

Ab his, qua parte communis uena oritur, duo, ab utraque singuli in profundum procurrunt rami, ibiq; similiter mutuo complexu coniunguntur, ex quibus rursum aliæ duæ uenæ fiunt, quarum una
- Elatior est, per mediã crassitudinẽ progressa, ad exteriorem partem musculi partẽ permeans, per profundã porrecta exterioris manus, quæcũq; nacta fuerit ossa cõplectitur.
- Demissior, ad interiorem manum discurrens, ad paruos usque digitos, & ad medij partem fertur.

Tertia, quæ ex confluxu coituq; ramorum, duarum superiorum uenarum conficitur, cõmunisq; appellata, ab anterioribus cubiti partibus exiens, primum conscendit radium, ac deinde in extimã euadit partem, ubi in duos scinditur ramos, quorũ
- Alter, ad radij extremum, quod brachiali adnectitur, procedit.
- Alter, ad summum permeat cubitum, qua & ipse brachiali adhæret, ibiq; uenam contingit, quæ ab humeraria propagari retulimus.

*

- Duæ è medio duarum uenarum cauam scindentium, utrinq; scilicet unà oriuntur, & per totum feruntur thoracem, ossi quidem pectoris subditæ, usq; ad radicem eius cartilaginis, quæ græcis ξιφοειδὴς dicitur, à quibus quàm plures oriuntur ramuli, quorum pars
  - Vna, in duas diuiditur partes, quarum
    - Altera tam dextrorsum, quàm sinistrorsum obiter ad singula costarum interualla ramulum mittit, quo coniunguntur extremis eius uenæ, quæ spacia intercostalia perreptat.
    - Altera, extra thoracem emergens, ad substratos illic musculos incedit.
  - Altera, tum in mammas, tum in reliquum pectus prolabitur, rectis subnixa musculis. In quos partem transmittit, unde non modica earum portio cum uenarum aliarum postremis, quæ de imo sursum attolluntur, conuenit.

  Ex his proueniunt aliquæ uenæ eminẽtes, quæ sub cute extant, quæ sub cartilagineis protenditur, cum quibus aliæ rursum committuntur, de inguinibus ad superiora tendentes.

- Aliquæ paruæ, ac tenues, ad membranaceum cordis inuolucrum (περικάρδιον græci nominant) proficiscuntur, & cum arteria quæ à corde sursum effertur, se porrigunt.

- Vna utrinque, qua porrò clauiculæ adiacẽt cauæ uenæ membris oritur, quæ quidem confestim assurgẽs, bipartitò scinditur, duas ædes magnas uenas, quarum
  - Altera, per anteriorem auersamq; colli partem ad interiora magis recedens, effertur.
  - Altera, in partem anteriorẽ deorsum subsidens, mox sursum sublata clauiculam amplectitur, ad superiorem alteram extrinsecus cõtendens, à qua plures oriuntur uenæ, quarum
    - Aliquæ araneæ telæ filorum prætenues sunt obliquæ, in extimam colli partem declinant.
    - Vna quæ humeraria dicitur, de qua dictum est, satis notabilis uisitur cum uena ad collum subeunte. Hanc enim humerariam appellant, quod ad humerum feratur, ac inde ad brachij curuaturam, ut prænisimus.
    - Duæ utrinque humeraria minores, quarum
      - Altera, elatiorem nacta radicem usque ad summum humerum conscendit, ac in proxima quæque corpora transiens occultatur.
      - Altera humilior, ac depressior, per profunda magis subreptans, secundum magnum musculum ab osse pectoris enatum, ad caput brachij peruenit.

- Quatuor quæ iugulares dicuntur, eo quòd propè iugulum oriantur. In has enim reliquum quod de cava supersest bipartitur in dextram, & pariter in sinistram ceruicis partem, quarum aliæ sunt
  - Superficiales duæ, utrinq; una, quæ protinus aliquando finditur, & pars ipsius utraque uel æqualis apparet, uel inæqualis. Nunquam ulterius multò procedit, & aliquando ita longè, ut per maxillam scindatur, quarum
    - Altera in plures diuiditur ramos, quorũ
      - Qui magni sunt, in totam inferiorem maxillam sparguntur.
      - Qui parui sunt, in inferiorem maxillam diuaricantur.
    - Altera, circa aures, caputq; excurrit.
  - Intimæ duæ utrinque uidelicet una, in duas diuiduntur partes, quarum
    - Altera emissis à se pluribus propaginibus, cum una cõiscetur, quæ ab ea quæ circa clauiculam cõtorquetur, oritur, à quibus eæ oriuntur uenæ, quæ permeant in
      - Guttur.
      - Gulam.
      - Profundos iuguli musculos.
      - Adiacentia linguæ membra.
      - Linguam.
    - Altera, quæ reliqua pars est, ad cerebrum assurgens, in caluam excidit, per extimam λαμβδοειδῆ suturæ partem, ibiq; in menynges & cerebrum ipsum, diuersimodè, in innumeras spargitur propagines. Verùm priusquàm ad commissuram prædictam perueniat, duos ipse permittit ramos, quorum
      - Maior, primæ & secundæ uertebræ commissuram inseritur.
      - Minor, pili modo inter caput & primã uertebram perrepit.

Venæ portæ adamussim delineatio, ex Vesalio, libro tertio, capite quinto.

In iecoris substantia ab omnibus demissioribus et quæ orbiculatim consistunt extremis ipsius partibus, exiguæ admodũ innumerosæq; uenarũ propagines incipiũt, quæ uersus iecoris medium porrectæ, sensim in maiores soboles, & inde in grandiores adhuc tãtisper coeũt, donec omnes in quinque, interdũ etiam in pauciores ramos colligantur, qui in caua iecoris regione uersus eius medium, ad interiora tamen & posteriora, iuxta dorsum magis uniti, unam grandem & impense amplam constituunt uenam, quæ uena portæ nuncupatur. Hæc ad eum modum ex iecoris cauo enata, obliquè deorsum uersus sinistrũ procedit, & in quamplures digeritur ramos, quorum

- Duo ualde exigui, ex anteriori sui parte bilis uesiculæ cerui ci distribuuntur, ac inde in uniuersum ueiculæ corpus excurrunt, eo quidem modo quo in alba oculi tunica uenulas porrigi cernimus.
- Vnus, nuper commemoratis insignior inferiorq;, ab elatiori anterioriq; uenæ corporis sede, uersus dextrum latus habetur, qui humilius uentriculi orificium, & huius portionem huic uxta dorsum proximam aliquot ramulis adit.
- Primus, qui insignis est magnitudinis dextro in latere enatus, in duas diuiditur uenas, quarum
  - Altera, omenti superiori membrana suffulta, ac sub dextra uentriculi fundi sede transuersi producta, in anteriorem & posteriorem fundi uentriculi regionem multa quidem sobole intertexitur.
  - Altera, eodem ferè modo, innumeras uenularum soboles, per totam dextram superioris membranæ omenti regionem, diffunditur.

ANNOTATIONES.

¶ Quòd tres isti rami soboles ex se propagauerint, cùm prorsus sint innumeræ, dictu quidem est arduum. Deinde non omnibus eandem distributionis exhibent seriem, quamuis (ut diximus) ad intestina illæ excurrant propagines.

¶ Ramum portæ, quem sub recto intestino decliuem porrigi scripsimus, nõnunquam ad fœculenti sanguinis per ani uenulas, sanguine interdum manantes, expurgationem plurimùm conducere arbitror. Rarius enim ex uniuerso corpore hæmorrhoidum uitio laborantibus, ad uenæ cauæ ramulos in sedem pertinentes, lutosum eiusmodi sanguinem regurgitare, uerisimile nobis uidetur.

- Dexter qui humilior & gracilior existit totus, penè in mesenterium & intestina exhauritur, uerùm in primis in tres diuaricatur ramos, quorum
  - Secũdus, primo subsequitur, uerùm non semper eodem loco originis suæ principium nãcisciturr, inde tum diffunditur in
    - Duodenum intestinum.
    - Principium ieiunij intestini.
    - Omenti regionem, quam perreptat.
    - Glandulosum corpus, quo sustinetur.
  - Tertius, qui truncus maximus est deorsum perreptat, quamprimũ mesenterio à dorso nascẽti cõmittitur, in tres præcipuos diuaricatur ramos, quorum
    - Duo dextrorsum exorti & in innumeras uenarũ soboles diuaricati, inter duas mesenterij mẽbranas producũtur, atq; inferiorẽ posterioremq; intestinorũ partem, mesenterio alligatam, complectentes, finiũtur in
      - Ieiunum.
      - Ileum.
      - Cæcum.
      - Dextrã coli sedem.
    - Tertius sinistrorsum exortus, etsi etiam ipse, cum superioribus in omnes intestinorum distribuatur partes, ex se tamen insignem uenam in sinistrum mesenterium mittit, quod colum à liene ad rectum usque intestinum dorso alligat, in plures diuaricatã ramos, porrigit, quorum unus insigni magnitudine inter duas sui mesenterij membranas, intertextus secundum coli finem deorsum sub recto intestino prorepit, multas uenulas, ad eam intestini partem, qua porrigitur, depromens. Verùm cùm ad recti intestini extremum usque contendit, in plures utcunq; exiles diffunditur ramos, qui finem ipsius intestini orbiculatim amplectuntur.

Vnus, totius uenæ caudex deorsum protensus, superioribus prius diffusis ramis, in duos maximos bipartitur trũcos, quorum

*

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171166-p0061-9 DFG

Reliquum proximæ præcedentis Tabulæ.

Vna, non procul ab ea sede, qua à portæ caudice siniſter ſcinditur truncus, inferioriq; omenti membranæ implicatur, ab elatiori ipſius regione exoritur, quæ non admodum frequenti ramorum ſerie in uentriculi gibbum, quà dextram dorſi ſedem id ſpectat, diffunditur.

Vna, in altera eius ſiniſtri trunci humiliori ſede, prædictæ quodammodo in ortu reſpondens, enaſcitur, quæ deorſum tendens, dextrorſum proreptat, & propagines multas inſerit in
- Dextram inferioris omenti membranæ regionem.
- Colum inteſtinum, ea parte, qua hæc omenti membrana id continetur.

Aliquæ, poſt emergentes, in glanduloſum corpus, inferiori omenti membranæ innatum ſparguntur.

* Siniſter, quà elatior & minor exiſtit, tranſuerſim ad inferiorē omenti membranam, quà hæc poſteriori uentriculi ſubijcitur regioni, properat, hæcq; omēti ſede, deinde & glāduloſo corpori huic membranæ innato ſuſtinetur, aptéq; ſuffulcitus, in plures notatu dignas diuaricatur uenas, quarum

Vna, poſt illas exoritur quæ omnium uentriculum adeuntium capacißima habetur. Hæc inferiori omenti membrana continetur, & obliquè ſurſum uerſus ſiniſtrum latus ſub uentriculo, qua dorſo id immittitur, prorepit, & in plures tandem diuiditur ramos, quorum
- Duo utrinque, ſcilicet unus, mox in aſcenſu huic uentriculi ſedi exporrecti, multis ſurculis adhærens.
- Vnus, totius uenæ reſiduum ſurſum ad elatius uentriculi orificium, per uentriculi poſteriora exporrectus, ad dextrum orificij latus emergit, & totam anteriorem ſedem ambiens, ſecundum ſiniſtrum eius latus denuò in poſteriora retorquetur, ac coronæ modo uentriculi ſuperius orificium concinnè perreptat, in progreſſu rectà deorſum in uentriculi corpus ramos geniculatim offerens. A ſuperiori autem ſede, ramulos diffundit in ſtomachi terminum, qua is uentriculo continuatur. Præterea ab ipſa coronaria uena inſignis propago pronaſcitur, & in inferius uentriculi orificiū diſcurrit, frequentibus utcunque uenis amplexans, ramoſq; in progreſſu in priorem poſterioremq; uentriculi ſedem ſpargens.

Vna, altera parte exoriens, non ita longè ab initio in duos ramos plurimum ab inuicem diſcedentes bipartitur, ex quibus denuò quamplures emergunt ſurculi, qui deorſum prorepunt, & in
- Colum inteſtinum
- Omenti membranam

} Excurrunt.

Duæ, quæ totius trunci reliquum in ſe complectuntur, ad lienem tranſuerſim accedentes, in multos partiuntur ramos, atq; hi denuò in alios tantiſper dirimuntur, quouſque numeroſa ramorum ſerie in cauam ſimam ue lienis ſedem inferiori membrana omenti perpetuò ſuffulti, implantātur, quorū ramorū
- Vnus, ſatis tenuis, ab infimo ramo, inferiora lienis petente, priuſquàm ſiniſter portæ truncus in frequentißimas ſoboles diſpergatur, aliquādo prodit & in ſiniſtram inferioris membranæ omenti ſedem, uno atque altero ſurculo diſpenſatur.
- Alter, à ramo quopiam, ex illis qui ad ſuperiorem lienis regionē repunt, iuxta lienem exoritur, qui dextrorſum delatus, atque omenti ſuperiori membranæ intertextus, in eam pertingit uentriculi ſedem, quæ elatiori lienis ſedi propinquior uiſitur.
- Alter, à muſculo ramo imam lienis ſedem antecedente, exurgit utcūq;, inſigni amplitudine donatus, in duas diuaricatur uenas, quarū
  - Altera, perinde atque nuper dicta dextrorſum retorquetur, & ſiniſtram uentriculi fundi regionem proreptat.
  - Altera, ſiniſtra, perinde ac dextra ſpargit ſurculos in
    - Siniſtram fundi uentriculi ſedem.
    - Superiorem omenti membranam, in ſiniſtram ipſius partem.

Quot ſint uniuerſaliter totius corporis uenæ, ex Veſalio.

Quot in uniuerſum corpus uenæ deriuentur, ſi uniuerſæ earum ſoboles enumerandæ ſint, indicare arduum prorſus eſt, atq; propemodū impoßibile. At ſi uenæ propriam exigentes circumſcriptionem, ac ueluti proprijs terminis finitæ, duntaxat numero quodam ſint complectendæ, in procinctu eſt numerus. Ideoq; rectè dici poteſt, quod in natis, abſolutisq; hominibus, omnes uenæ ut plurimæ quaternario numero comprehenduntur, quæ cæterarum omnium radices cenſentur, atque

- Prima, ex cauæ iecoris ſede prodiens, in
  - Bilis ueſiculam,
  - Lienem,
  - Ventriculum,
  - Omentum,
  - Inteſtina,
  - Meſenterium.

  Excurrit.
- Secunda, ex gibbis iecoris, aut (ut quibuſdam uiſum eſt) ex dextro cordis ſinu originem ſumens, in reliquum corpus ſolis exceptus duntaxat pulmonibus, innumera ramorum ſerie diſpenſatur.
- Tertia, è dextro cordis ſinu nata frequenti admodum propagine, in pulmones digeritur. Verùm hanc uenam hoc ſibi peculiariter uendicare ſcias, quod arteriarum conſtet corpore, unde etiam arterialis uena nuncupabitur.
- Quarta, ab umbilico in iecur (ut ſic dicam) producitur, ac ad fœtus nutritionem duntaxat animali famulatur. Verùm in uenarū numero haud rectè hic cenſeri poteſt, uixq; propria circumſcriptione donatur.
  - Ab his itaq; uenis reliquæ omnes, quæ in toto corpore occurrunt, originem mutuantur, eisq; continuò ſunt.

Venæ cauæ eius uidelicet partis, quæ ſupra iecur per thoracem ad iugulum uſq; prorepit, deſcriptio, ex Veſalio, libro tertio, cap. VII.

Vena cauæ aſcendens ex gibbo iecoris, aut (ut quibuſdam uiſum eſt) ex dextro cordis ſinu originem ducens, ac per ſuperiora proreptans, in ipſo ſepti trāſuerſi trāſitu, duas non uulgares in ipſum ſeptum uniuerſum, multiplice ſobole à ſe dimittit uenas, à quibus ramuli nonnulli in cordis inuolucrū, quod ſepto cōmittitur diffunduntur. Cùm primū uerò cauæ ipſa ſeptū tranſuerſum ſuperauit, modicè uerſus ſiniſtrū cordisq; baſis dextrū latus procedēs, ſiniſtro ipſius latere adaperitur, atq; in dextrū cordis ſinū pertinet. Non quidē ut Anatomicorum uulgaris opinio tenet, aliqua propagine aut ramo quopiam, uerùm duntaxat foramine quodā ſeu ſciſßione adeò ampla, ut cauæ uenæ amplitudo ipſi neutiquam conferenda ſit. Deinde ad ſuperiora tendens, ex ſe quamplures emittit uenas, quarum

- Vna, à ſuperiori ipſius cauæ ad cor connexus ſede, in lucem promitur (non ut Galenus docet, exigua) quæ ſecundum cordis poſteriora & ſiniſtrum latus ita porrigitur, ut cordis baſim coronæ modo ſuccingat, ac ab inferiori ipſius ſede ramos deorſum ad cordis uſque mucronem diſpergat, quorum præcipui ſunt, qui cordis ſubſtantiam illic petunt, ubi hæc eſt craßißima. Vnde frequentiores uenas ſiniſtra cordis lateri, & ubi ſinuum ipſius ſeptum conſtitit, occurrunt.

ANNOTATIO.

¶ Prima hæc uena interdum gemina uiſitur, grandiori quidem à poſteriori ſede orificij cauæ uenæ initium ducente, minori uerò ab eius anteriori ſede. Verùm longè ſæpius unica tantùm obſeruatur, etiam ſi Galenus hanc perpetuò geminam eſſe ſcripſerit.

- Vna magna (quam Græci ἄορτην nos uenam abſq; cōiuge uocamus) poſtquā hæc cordis inuolucrū tranſcendit, atq; in pulmonis dextræ partis cum ſiniſtra connexum ſuperauit, à dextro latere proficiſcitur, ac inde deorſum ad quartæ propemodū thoracis uertebræ corpus cōtorquetur & decliuis ſecundum dextrum uertebrarum latus porrecta, ſuo fine unà cum magna arteria, ſub ſepto tranſuerſo ad aliquot lumborum uertebras pertingit. Ab hac enim utrinque geniculatim uariæ pullulant propagines, quarum
  - Aliquæ ad unum nouem coſtarum inferiorum interuallū proreptantes, cōtendunt in
    - Venarum coſtarum interualla, ad eam uſque ſedem, ubi hæ in cartilaginem degenerant.
    - Spuriarum coſtarum interualla, etiam in anteriora magis abdominis quàm interualla pertinent, ipſis abdominis muſculis, etiam implicitæ,
      - In ipſo autem per coſtarum interualla trāſitu, ramulos diffundūt, qui in muſculos illi thoracis ſedi incumbentes, diſpergūtur.
  - Aliquæ ſurculos mittuntur in
    - Membranas thoracem interſepientes.
    - Singulas uertebras ſecundum quas deducuntur.
    - Dorſalem medullam.
    - Muſculos his ſedibus accubantes.
  - Vna, quam primum eius originis truncus ab ortu uertebras cōtingit, exoritur, & in tenues diuiſa propagines, ſui lateris coſtas nutrit. Nam in membranā coſtas ſuccingentem diſtribuuntur, & ubi primū tranſuerſim uertebræ illius cui exporrigitur corpus trāſcēdit, in duos diffunditur ramos, quorū
    - Alter, ſurſum.
    - Alter, deorſum.

    Iuxta coſtarum radices fertur, ac ſuarum coſtariū interualliſ ramos derivat.

Reliquum proximæ præcedentis Tabulæ.

Vna, *ſui tenaci radice exilis enata, deorſum per coſtarum radices ad tertiam uſque coſtam exporrigitur, exiguas ſoboles tribus ſuperioribus coſtarum interuallis, & aliquando duntaxat duobus deriuans. Verùm non ſemper ab eius, quæ axillam petit radice pronaſcitur, cùm nonnunquã à cæua priuſquàm in duos illos grandes truncos bipartiatur, principium ducat. Interdum uerò aut'omnino abeſt, aut araneæ filorum modo prætenuis eſt, quum breuiora earum coſtarum interualla ab ipſis incumbente uena, quæ axillam petit, aliquando autem à uenæ pari carentis propagimibus in dextro potißimùm latere ſatis nutrimenti aſſumant.*

Duæ *utrinque, uidelicet una ab anteriori ſede illius magnæ in iugulo bipartitionis prodeunt, ac inde introrſum parumper ductæ, ſub pectoris oſſe deorſum perreptantes, ſecundum pectoris oßis latera, ubi coſtarum cartilagines ipſi coarctantur, decliuis ad abdominis ſuperiora tendunt, in toto ſuo progreſſu propagines mittentes in*
- *Sex ſuperiorum coſtarum interualla.*
- *Muſculos pectori incumbentes.*
- *Mamillas, ſi modò ad has à uenis pectoris oßis exporrectis ſurculi deriuentur.*

△ Duæ *magnæ in unoquoq; latere, dextro uidelicet & ſiniſtro, à quibus omnes uenæ cauæ partis ad elatiora corporis porrectæ ſoboles pendent, propè iugulum ubi glanduloſum corpus hic paßim ad ſtratum habetur, exoriuntur, quæ primis thoracis coſtis innixæ poſtquàm aliquos à ſe diſparſerunt ramos, ſub clauicula in axillam properantes, multas ex ſe propagines mittentes, quarum* ——————

Vna *ampla, priuſquàm truncus è thorace in axillam tranſeat, non ita procul ab ipſius initio, ex elatiori ſede depromit, quæ ſurſum obliquè in poſteriora tendens, ad tranſuerſos uertebrarum ceruicis proceſſus deducitur, & per foramina illis priuatim exculpta ſurſum aſcendens, diuerſas ex ſe producit propagines, quarum* ——————
- *Aliqua permeant in*
  - *Muſculos uertebris proximè adnatos.*
  - *Dorſalem medullam.*
  - *Ipſas uertebras.*
  - *Vnumquodq; foramen neruorum exortibus, in ceruicis uertebris inciſum.*
- *Quod reliquum eſt in caluariam contendit, peculiare ſibi cum ſua coniuge arteriæ foramen obtinens. Vbi uerò uena ei caluariæ amplitudinem pertingit, in quandam duræ cerebri membranæ ſinum (ut poſtea dicemus) exhauritur.*

Vna, *priuſquàm truncus axillam contingat, ex ipſius poſteriori regione principium ducit, ac in muſculos diſpenſatur, humilioribus ceruicis & thoracis elatioribus uertebris adnatos, ac capitis dorſiq; & thoracis motibus famulantes.*

Vna, *ubi truncus axillam petens inter primam thoracis coſtam & clauiculam ex thoracis cauitate progreditur, emergit, quam in ſequenti figura humeralem uocabimus.*

Duæ, *utrinque ſingulæ, ubi earum truncus decliuis ductus, glandulas in axilla ad firmam uaſorum diſtributionem, contingit exoriuntur, quarum*
- *Altera, ad thoracis anteriora deducitur, & in*
  - *Muſculos à pectoris oſſe & coſtis, ad brachij os & ſcapulam pertingentes.*
  - *Pectoris cutem* } *In mulieribus.*
  - *Mammillas.* } *In mulieribus.*
- *Altera, ad thoracis poſteriora perreptans, in muſculos cauam ſcapulæ ſedem occupantes, ac in uicinas partes multiplici ſobole digeritur.*

Vna, *poſt has, exiguis ſurculis diuaricata, prodit, in glandulas & membranas ſe inſerès, quæ inibi uaſorum diſtributionibus eorundemq; colligationibus præſunt.*

Vna *gracilis, quæ nonnunquam à priori, & quæ pectus, accedit, uena: interdum uerò ab ipſo, qui in axilla conſiſtit trunco, utcunque exoritur, quæ deorſum ſecũdum thoracis latus exporrecta potißimùm in muſculum, cuius beneficio brachium decliuem, dorſo admouemus.*

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171166-p0064-6 DFG

De uenis, quæ in brachia, ulnas, & extremas manus excurrunt, ex Vesalio, libro tertio, capite octauo.

- Humeraria, ab externo latere exterioris iugularis longè minori quã uulgus arbitratur, interuallo, & interdum à cõmuni cum axillari trũco, quà is primam thoracis costã superat, principiũ ducens ad posteriorem clauiculæ sedem contorquetur, ac sub summo humero prorepens, inter internũ latus musculi brachium ad pectus ducentis, in brachiũ procedit, quàm plures à se dimittens ramos, quorum
  - Vnus, ab ipsius elatiori sede, non procul ab exortu, emergit, ac numerosa uenularum serie diffunditur in
    - Musculos posteriores, ceruicem occupantes.
    - Cutem illius regionis.
  - Vnus, qui grandior est, post primum exortus, in gibbam scapulæ sedem frequenti etiam sobole dispergitur.
  - Aliqui, ubi humeraria iam ad summũ pertendit humeriũ, atq; sub illo in brachiũ proreptt, in summi humeri cutem, exoriuntur, quorũ præcipui digeruntur in
    - Cutem musculum contegentem, qui brachium attollit.
    - Mamillarum interdum usque cutem, in mulieribus tantum.
  - Aliqui graciles, in toto humeriariæ ipsius processu, usq; ad cubiti articulum, seriatim utrinq; emergunt, qui in cutem sibi proximam, antetoremq; musculi cubiti flectentium prioris sedem dispensantur, ac partim rectà, partim oliquè & transuersim in cutem ita prorepunt, ut interdum uersus internã brachij sedem ad axillaris uenæ soboles in cutem digestas pertinere, cum illisq; coire uideantur.
  - Tres totius humeriariæ trũcum in se complectentes. Nam ubi humeraria ipsa cubiti attingit articulum, iuxta exterius humeri tuberculum, in tres diuiditur uenas, amplitudine interdum æquales, nonnunquã uerò unà cum cæteris ampliori, quarũ
    - Prima, quæ frequẽtissimè in hominibus deficit, penitus obliqua deorsum ad medium flexus cubiti articuli defertur, atque sub musculorum secundos tertiosq; digitorum articulos flectentiũ, hmcq; ab humero & ulna originem sumentium capitibus in aliquot ramos digesta, cessat, neque (ut Galenus scribit) alicui axillaris uenæ ramo commiscetur. Vt enim Galenus axillaris uenæ portionem sub musculis reconditam minus rectè descripsit, ita etiam primæ huius humeriariæ propaginis (si quando hæc unquam cernitur) seriem non est assecutus.
    - Secunda, paulò supra cubiti articulum deriuans, cæteris plerunque crassior habetur, & obliqua sub cute ad cubiti cum humero articuli flexus medium descendit, ac cum axillaris uenæ ramo, inferius describendo, coit. Quo fit ut ex utrisq; uena illa exoriatur, quæ passim communis appellari solet.
    - Tertia, deorsum obliqua prorepens, per radiũ iuxta mediũ ipsius longitudinis in externã cubiti regionẽ perfertur, quã ubi attigit, surculos quosdã in proximã sibi cutẽ depromit, ac inde uersus brachialis radicẽ obliquè prorepẽs, alteri imbi cõmiscetur uenæ, ab axillari deriuãti, à qua non parũ adaucta, externã brachialis sedẽ cõscendit, ibiq; in aliquos diducta surculos errabundo ductu sparsos, currit in
      - Regionem quæ ante paruũ digitum & annularem habetur.
      - Externã minimi et annularis digiti regionẽ.
- Venas duas à caua in manum propagari prius relatũ est, quarum altera dicitur
  - Axillaris, quum primùm axillam superat, brachiumq; subingreditur, inter musculos brachij os amplectentes delitescit, præcipuè uerò inter anteriorem sedem primi seu interioris cubitum extendẽtis, & posteriorẽ sedem tendinis musculi, quo brachium pectori admouetur, & deinde iuxta cubitũ flectentium musculorũ posteriorem: & in plures diuaricatur propagines, quarum——
    - Vna, illis uenulis è regione educta, quæ ab axillari in glandulas hìc repositas digeruntur, capitibus musculorum, quorum ope cubitus extenditur, inseritur.
    - Vna post hanc, sed demissius, ex posteriori sede enata, dispensatur in
      - Eosdem musculos.
      - Externæ brachij sedis cutem.
    - Vna, notatu dignæ amplitudinis, ab externo latere diffunditur & obliquè deorsum sub humero ad externum usque ipsius tuberculum descendit, ac sub musculis cubitum extendentibus occulta, in duas scinditur partes, quarum——
      - Altera, capitibus musculorum ab externo humeri tubere pronascentibus, ramulos quosdam exhibet.
      - Altera, aliquo usque in externam cubiti sedem prorepẽs, simul cum neruo brachium petentium quarto inferius, permeat.

#

Reliquum proximæ præcedentis Tabulæ.

- Altera, interiùs in profundo toto ductu submergitur, ac arteriæ in manu exporrectæ attẽsa, simul cum ea distribuitur musculis cubitum flectentibus, membranisq; neruos contegentibus propagines offerens. Deinde cubiti articulũ superat, in duos diuiditur ramos, modicè ab inuicem recedentes, ac musculis quos proreptant surculos implicantes, inde unà cum tẽdinibus internã summæ manus sedẽ petũt, quorũ
  - Alter, qui secundum radium per cubitum porrigitur, soboles spargit in
    - Musculos externam uolæ sedem occupantes.
    - Digitos, ut
      - Medium.
      - Pollicem.
      - Indicem.
  - Alter, qui ulnæ exporrigitur, soboles aliquas dimittit in
    - Musculos, qui primo pollicis ossi connascuntur.
    - Digitos, ut
      - Annularem.
      - Minimum.
      - Medium.

Duæ, totum in se axillarem cõplectentes truncum, quarum

- Altera, sensim ex alto ad internæ brachij sedis cutẽ emergit, uersus humeri interius tuberculũ properans. Vbi autem anteriori tuberculo humeri incumbit, ad elatiorẽ eius tuberculi sedẽ paulò elatius quàm cubiti cum humero articulus consistit, in duas magnitudine propemodũ æquales partitur uenas, quarum
  - Anterior cuti substrata obliquè deorsum ad cubiti articuli flexũ repit, & in duas diuiditur propagines, quarum
    - Vna, quæ interdum recta ad brachiale contendit, interdum errabundo ductu perfertur, aliisq; huius sedis propaginibus commiscetur.
    - Altera, cum secundo humerariæ ramo coit, unaq; inibi ex ambabus consurgit uena, quam cõmunem meritò appellamus. Hæc enim obliquè deorsum ducitur ad elatiorem cubiti sedem contendens, quousq; radium paulò ultra ipsius longitudinis medium hinc inde transcendat, tandem in externam cubiti sedem proreptãs in duos diuiditur ramos, quorum
      - Alter, qui elatior est, postquàm in duas diuiditur portiones,
        - Alteram, in internam brachialis sedem, uersus pollicis radicem dispensat.
        - Alteram regioni, quæ inter pollicem & indicem habetur contribuit.
      - Alter, qui inferior est, indicis, medij, & aliquousque annularis sedem petens, in uarias exhauritur soboles. Quippe hæc uenarum in summæ manus cutem series adeò uaria est, ut ipsam explicare prorsus arduum sit, præsertim cùm inter quàm plurimos homines uix duos æquali correspondentiq; uenarum in ramos propagine inuenias, ac etiam rarò cuenire conspicias, dextram manum cum sinistra congruere.
  - Posterior iuxta interius humeri tuberculum, in tres diuiditur ramos, quorum
    - Posterior, cutem adit qua posterior cubiti articuli sedes induitur, atque in externam cubiti sedem non admodum procul proreptat.
    - Anterior, pluribus constans surculis, in internæ cubiti sedis cutem digeritur.
    - Medius, inter posteriorem & anteriorem secundum ulnæ inferiorem sedem, ad exteriora tamen magis declinans, uersus brachiale porrigitur. Huius rami soboles cum humerariæ ramo huc contendenti coiens simul cum illo (ut prius diximus) digeritur. Interdum autem illo humerariæ ramo deficiente, ea axillaris uenæ propago abundè eius rami uices in extrema manu gerit.

VESALIVS.

¶ Operæ precium æquidem est, uenarum in manum propagines non hinc, sed ex sectione & ante consectionem in brachijs uinculo interceptis, cùm uenam diuidimus condiscere atq; adamussim expendere, quàm in uenarũ sectionibus nostri Excusapij hallucinentur, qui grauiter num humeraria, aut communis aut axillaris in eadem manu dividenda sit, ridiculè contendentes, humerariam sese aperire existimant, quoties uenam inter pollicem & indicem aperiunt: & axillarem, si uenã inter annularem & minimum, uel inter medium & annularem incidunt. Cæterùm ut in extremæ cutæ manus etiam in eodem homine uenarum distributio uariat, pari quoq; ratione in cubito id euenire solet. Interdum enim duarum mediarum ad cõmunis uenæ generationẽ concursus non in cubiti sit flexu, sed multo humilius, non procul à medio longitudinis cubiti. Aliquando humerariæ ramus communem accedens occulitur, axillaris ramo uisum non fugiente. Nonnunquã rursus contraria est ratio. Contingit etiam non semel, axillaris ramũ, qui ad cõmunem fertur, humerariæ ramo longè cuti graciliorem aut ampliorem esse, & interdum hunc aut illum geminum uideri. Quandoq; (& id non infrequenter) tertius humerariæ ramus externam cubiti sedem accedens, omnino deest, ipsius uicem tunc supplentibus ramulis, qui à communi uena in cutem excurrunt, ac subinde etiam ab axillaris ramo, qui toti ulnæ longitudini exporrigitur.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171166-p0066-8 DFG

Venarum iugularum extra caluariam descriptio, ex Vesalio, libro tertio, cap. VII.

Vena caua ad eum quē dexiuus modū, priusquā pectoris ossis summū transcēdat, in duos diuiditur trūcos, ac statim à diuisione nuper cōmemorata uena, quæ axillā petit, principiū in utroque latere obtinet: qd autē alterius diuisionis illius trunci adhuc supereſt à media primæ thoracis uertebræ corporis sede, cui prius innitebatur, modicè recedens, sursum extra thoracem protēditur, & simulatq; clauiculā pectorisq; ossis summū superauit, in duos scinditur ramos, quorum

- Exterior, sub cute ac lato buccas mouēte musculo, secundum colli latus ad fauces porrigitur. exteriorem efformans iugularem, quæ non pari semper modo (ut in uociferantibus, aut uiſpiritū retinentibus, & uetulis obseruamus) per colli cutem fertur, sed ferè quadruplicem dispositionis speciem proponit, quarum
  - Interior, qui exteriori magis quàm plerique arbitrantur gracilior est, secundum asperæ arteriæ latus ascendens, nonnullas capillorum modò prætenues uenulas asperæ arteriæ conterminisq; membranis cōmunicat. Hic enim cùm sui lateri soporali arteria uersus cerebrum fertur, ac in ascensu graciles ramulos membranulis sexti neruorum cerebri paris nerues colligantibus digerit, uniuerso ductu soporariæ arteriæ ad caluariam usq; basim commissus. quò cùm peruenit, in duos æquales scinditur ramos, quorum
    - Amplior, in duos diuiditur ramos. quorum
      - Maior, obliquè retrorsum, secūdum caluariæ basim ductus, caluariam simul cum quodam arteriæ soporalis ramo ingreditur, foramine utens, sexti neruorum cerebri paris gratia exculpto. Qua uerò serie in caluariæ cauitatem digeratur, in cerebri uasorum descriptione sequenti tabula prosequar.
      - Minor, in elationem musculorum, sedem pertinet, qui anteriorem ceruicis uertebrarum regionem occupant, stomachoq; subiacent.
    - Gracilior, in duas partitur propagines, quarum
      - Maior, soporali arteria penitus relicta, priuato foramine caluariam subit, ut duram cerebri membranam digerenda.
      - Minor, priusquàm maior in duram cerebri membranam digeratur, ad auditus organum permeat, foramineq; utitur sibi & neruulo cuidam quinti paris neruorum cerebri communi.
  - Quarta, ex tertia paratur, aliquoties enim illæ propagines inuicem perpetuò distant, ac nusquam se mutò contingunt. Interdum uerò ad humiliorem faucium sedem mutuò rursus coëunt, ac ex ambabus una cōstituitur uena, quæ mox bipartita, in ramos cessat. Vtcunq; igitur exterior iugularis aut unica utriq;, aut in medio per collum ductu, aut statim à clauiculis gemina ascendit, semper cuti sub qua prorepit, furculos offert. Cum uerò ad fauces iuxta inferioris maxillæ inferiorē sedem sub aurium regione contendit, in duos partitur ramos, quorum
    - Interior, oris interiora subiens, in plures diuiditur propagines, quarum aliquæ uadūt in
      - Laryngem.
      - Glandulas laringi adnatas.
      - Musculos
        - Hyoidis ossis.
        - Linguæ.
      - Omnes faciū sedes.
      - Linguam secundum ipsius longitudinem.
      - Palatū, Tunicam narium amplitudini obductam — Ab his non negligendæ soboles caluariā petunt, quarū
        - Vna, per foramen, quod secundo cerebri neruorū pari exculpitur, ingressa in duram excurrit membranam.
        - Altera, per grādius foramen tūorū quæ in octauo capitis osse odorū gratia facti sunt, prorepit, in duram pariter membranam dispensatur.

        Ab his deinde, cùm caluariā ingrediūtur, furculos quosdam oculo elargiūtur, in frōtis cutem interdū dissemina tos.
    - Exterior, per capitis exteriora passim repēs, perinde atq; interior, ubi inferior maxilla superiori coarticulatur, in duos partitur ramos, quorum
      - Vnus, uariè permeat in
        - Buccas.
        - Narium alas.
        - Frontem.
      - Alter, uadit in
        - Tempora.
        - Aurium sedem.
        - Occipitis cutem.

Venarum intra clauariam in cerebrum & eius membranas series, ex Vesalio, libro tertio, capite decimoquarto.

Venæ clauariam ingedientes superiores, sex obseruãtur, quarum

- Prima, ea censebatur, quæ per transuersos ceruicis uertebrarum processus cõscendens, clauariam petebat.
- Secunda, interna iugularis propago erat, quæ per grãde fõramen, sexto neruorũ cerebri pari paratum, clauariam ingreditur.
- Harum prima cum prima arteria, & secunda cum secunda per eundem fõramẽ clauariam simul ingressæ, in duræ cerebri membranæ sinum subintrant, qui ad latus habetur maximi in occipitis osse foraminis, quo dorsali medullæ uia præbetur, ac inde secũdum, tertium & quartũ duræ cerebri membranæ sinum cum arterijs, quorum sinuum
  - Primus & secũdus, uarias in uniuersum eius membranæ partem, qua cerebellum operitur, mittunt propagines. Deinde ab eiusmodi propagibus, ductus uenularum plurimi extra duram cerebri membranam excurrentes, in tenuem membranam confluunt, quæ
    - Cerebellum ambit.
    - Cerebrum operit, qua id cerebello immittitur.
  - Tertius, permultos eosq; amplos uenarum ductus, utrinq; ex lateribus dimittit, quorum pars
    - Vna, numerosa serie in eam duræ membranæ sedem propagatur, quæ dextram cerebri partem à sinistra diuidit.
    - Altera, tenuibus portiunculis illis committitur uenis, quæ ex uerticis cute in caluariam procidunt.
    - Tertia, quæ maior est, non quidem in duram cerebri membranam, uerùm in tenuem, uniuersa admodum serie confluit.
  - Quartus etiam educit propagines, pari quodãmodo serie perpetuò pullulãtes. Quũ primum enim hic sinus ad eas cerebri particulas, quas clunibus & testibus comparamus, pertingit: atq; iam ramulos quosdam exiles, ex elatissima ipsius sede, in eam quoq; duræ membranæ partẽ, quæ dextrã cerebri sedem à sinistra diterminat, ac deinde ex lateribus, in eam duræ membranæ sedem, quæ cerebellum integit, in progressu offerens, ex se nonnullas emittit propagines, quarum
    - Vna, in humillimam duræ cerebri membranæ partis sedem secundũ capitis longitudinẽ usq; ad septum sinuum olfactus organorum perfertur, & in itinere furculos ex elatiori sua sede, sursum in eandem duræ membranæ partem diffundit.
    - Altera utrinq;, secundum capitis longitudinem propagata, tenui membranæ ramulos aliquot in progressu communicat: ac dextrum quidem ramum, dextræ cerebri parti, sinistrum uerò sinistræ exporrigit.
    - Altera, ab infima ipsius sede emergit, & in tenuem membranã, quæ cerebellum cõtegit, quãplurimas distribuit soboles, quarũ nonnullæ
      - Retrorsum tensæ, superiorem cerebelli sedem perambulant.
      - Per humiliores cerebri anfractus, qui iuxta cerebri testes consistunt, & ad anteriores cerebri uentriculos repunt, plexui, qui illic habetur, commiscendæ.
    - Altera insignis, quæ ex ipsius ad cerebri testes extremo antrorsum uersus cerebri uẽtriculos excurrit, plexum efformatura, quem græci χοροειδὲ nuncupãt. Hæc enim absq; cõtuge, testium medũ supertensa, in multos scinditur furculos, retis instar imitacem coëuntes, tãdem glandulã quæ græcis λυκοειδὲς uocatur, trãscendens, ad testudinem siue camerã, quæ græcis ϑαλαμὸς dicitur, prorepit. Quum uerò propago, sub illa cerebri prorepẽs particula ad anteriorem usque cõmunis dextri & sinistri uentriculorũ cerebri cauitatis, anteriorem' uetertij cerebri uentriculi sedem pertingit, bipartito scinditur: cuius pars
      - Vna, dextro offertur uentriculo.
      - Altera, in sinistrum uentriculum permeat.

Tertia, ut ipsa internæ iugularis erat propago, quæ peculiari foramine iuxta tertij quartiq; par uium cerebri neruorũ unciso utens, caluariã citra arteriæ consortiũ subit, ac duram contingens cerebri membranã in sinum uenæ prorsus modo cauatum cessat, qui in sui ipsius cauitatẽ nullam admittit arteriã, sed passim alium sinum sibi comitem adsciscit, in quem arteriæ ramum exhauritur. Ab eiusmodi enim sinu uariæ uenarum soboles in totam duræ membranæ sedem cerebri basi substratam, diffundunt, & hinc in tenuem membranam deducuntur. Inter cæteras autem propagines per duram membranam excurrentes, una secundum cerebri latus sursum ad uerticem usque contendit, uenæ modo in multam sobolem deriuata.

Quarta, externæ iugularis portio est, quæ priuato foramine caluariam petit, ubi futura ∧ imitans, posteremæ parti temporis commissuræ iungitur, & in eosdem confluit sinus, in quo primam & secundam confluêre diximus.

Hæc caluariam petentes, in proximam sibi duræ membranæ sedem exhauriuntur.

- Quinta, illa habetur, quæ per foramen secundi cerebri neruorum paris in caluariam ingreditur.
- Sexta, caluariam subintrat, per foramẽ in octauo capitis osse exculptũ, quod eorum foraminũ, quæ odoris gratia cælari putamus maximè anticũ & grandius cernitur.

Venæ cauæ deſcendentis ſeries, ex Veſalio, libro tertio, capite nono.

Vna, non admodum grandis, ex ſiniſtro latere promitur, quæ potiſſimùm numeroſa uenularum ſerie in pinguem membraneamq; ſiniſtri renis tunicam digeritur. Hæc uena infrequenter ex dextro cauæ caudicis latere, uenam coniugem adipiſcitur. Nam quæ in pinguem dextri renis membranam pergit, non ex cauæ caudice, ſed ex dextra emulgante uena (ut ſtatim dicetur) exoritur. Quanquam nonnunquam accidere compertum ſit, ſiniſtram uenam in pinguem renum membranam exporrectam, ab emulgente ſiniſtra propagari, ea quæ dextri renis tunicæ offertur, à cauæ dextro latere pronata.

Vena caua ab hepatis gibbo ad ima deſcendens, in innumeras diuaricatur uenas, quarum

Duæ, quæ paſſim emulgentes appellantur, ubi iam cauæ mediæ uertebrarum ſedi immittitur, exortæ, in renum ſubſtantiam mirabili quodam artificio partiuntur, harum

- Siniſtra, ex ſe propaginem mittit humiliorem ſui ſede, quæ in utris ad ſiniſtrum teſtem decurrit, exiguos ſurculos in progreſſu, in peritonæum, ac in membranas ſiniſtrum teſtem & ſeminaria ipſius uaſa ambientes contribuens. Deinde oſſe pubis ſuperato, in uarios anfractus gyroſq; conuoluitur, quorum baſis ſuperiori teſtis ſedi connata, in plures diuaricatur propagines, quarum uadunt aliquæ in ſubſtantiam
  - Tunicam teſtis proximè continentem.
  - Ipſius teſtis.
- Dextra, quemadmodum & ſiniſtra in renem ſui lateris diſcurrit. Verùm nullam, ex ſe promit propaginem, quæ ad dextrũ perreptet teſtem, etſi priuatim (id enim non prouenit à ſiniſtra) ramum in multiplices diuaricatum propagines, in pinguem membranãq; ſui renis tunicã offerat.

Verùm ut renum ſitus uarius eſt, ita quoque harum uenarum exortus è directo ſibi neutiquã correſpõdet. Nam ferè ſemper dexter ren ſiniſtro elatior habetur. Accidit præterea interdum, ut ſeminalis uena à ſiniſtra emulgente exorta, propaginem in itinere aſſumat, quæ à cauæ caudice ſiniſtrorſum deducitur, ex quibus una tantùm ſeminalis conficitur uena.

Vna, quæ ſeminalis dextra uocatur, non ex dextra in dextrum renem protenſa, originem ducit, ſed ab ipſius cauæ caudice, non quidem à latere (ut reliquarum mos eſt) exoritur, uerùm ex ipſius anteriori ſede emergit, ac inde eo penitus modo, in teſtem excurrit, quo de ſiniſtra relatum eſt, etſi huiuſmodi uenæ ramulum ex ea, quæ in dextrum renem fertur acceſſiſſe, ac ſimul cum ea coiuiſſe, Galenus ſibi ſemel obſeruatum teſtatur: ac ego quoque totam dextri teſtis uenam, à uena, quæ reni offertur, pronatam ſemel uidi.

In mulieribus alia diſtributio habetur. Nam quãuis illis par cum uirorum uenis ſit exortus, ipſæ tamen ex magna peritonæi amplitudine non elabuntur, neq; ad pubis oſſa pertingũt, uerùm ad teſtes pinguibus membranis ſuffultæ porrigũtur, nõ in ſeminaria uaſa uniuerſæ degenerãtes, aut in teſtes exhauſtæ, priuſquàm enim ad teſtes deueniũt utriuſque lateris uenæ bipartitur, quarum

- Vna, uirorum teſtem implicata, modò ſeminarium uas in fœmellis conficit.
- Altera, in pingues membranas intertexta in uteri latera digeritur, elatiorem ipſius ſedem poſſimùm implicans.

Aliquæ, ubi caua ipſa lumborum uertebris, ipſiſq; magnæ arteriæ colligatur, ab ipſius inferiori ſede, quæ uertebras ſpectat, geniculatim oriuntur & per foramina neruis in uertebrarum lateribus exculpta perreptant.

- Dorſalem medullam.
- Muſculos
  - Vertebris.
  - Abdominis.
- Partes quas excurrunt.

Vna magna utrinque, ubi caua ipſa apud ſacri oſſis ſummum, in duos magnos diuaricatur truncos, in femora, tibias & pedes digerendos, enaſcitur, ac tranſuerſim lumborum carnibus inſternitur, ramulos mittens in

- Ipſas lumborum carnes.
- Peritonæum.
- Abdominis muſculos.

Reliquum proximæ præcedentis Tabulæ.

- Duæ primæ, uariè quidem digeriũtur. Nam
  - Exterior, totâ quodam modo inter sacrum & coxendicis os, quâ maximus neruorum crus petentium ducitur, in exteriora transuersim fertur, & in plures diuaricatur propagines, quarum uadunt aliquæ in
    - Musculos omnes ab ilium ossis externa sede pronatos, femorisq; famulantes motibus.
    - Musculos, ab inferiori coxendicis ossis sede principiũ ducẽtes.
    - Clunium cutem.
  - Interior, in plures scinditur propagines, quarum
    - Aliquæ dispensantur, in
      - Sacri ossis foramina.
      - Recti intestini musculos.
      - Cutem orbiculari sedis musculo adnatam.
    - Vna, notatu digna, quæ in plurimas diuiditur uenulas, quarum aliquæ
      - In uiris, permeãt in
        - Dextrum ueſicæ latus.
        - Vteri
          - Ceruicem.
          - Fundum.
        - Rectum.
      - In mulieribus excurrunt in
        - Vesicam.
        - Inferiorum fundi uteri sedem.
        - Vteri ceruicem, per quas uirginibus, & nonnullis mulieribus, quæ primis mensibus utero gerunt, mẽstruæ purgationes colari dissectionum professoribus uisum est.
- Interior, qui gracilior est, inferius ad femur perreptans, plurimas in progressu propagines promit, quarum
  - Quod reliquum est, ad pubis os contendens, ab uno externo ramo trunci uenæ sobolem absumit, quæ cum eo interioris rami reliquo congressa, unam cum ipso uenam efformat, quæ primũ peritonæum, ac deinde decimũ femur mouentium perforat musculũ, & ossis pubis foramen permeans in crus emergitur, illis quos perreptat musculis propagines offerens. Prætereà in crus protensa, plures à se educit propagines, quarum aliquæ uadunt in
    - Musculos à pubis osse principium ducentes.
    - Partem quinti femur mouentis musculi, à pubis osse pronata.
    - Octauum femur mouentem musculum.
    - Penis musculos.
    - Cutem internæ femoris sedit.
    - Coxendicis articulum.

    Hæc uena rarius mediũ longitudinis femoris superat. Interdum uerò præcipuus ipsius ramus propagini commiscetur, quæ huc pertinet à maiori uena in crus deducta.
- ✲ Duæ, utrinque uidelicet una apud sacri ossis summum, totum cauæ trũcum æqualem in se continentes, originem ducunt, ut unaquæque uersus sui lateris femur perreptat, notam hanc ∧ imitantes, & aliquot surculos superioribus sacri ossis foraminibus offerentes. Deinde uerò in progressu utraque in duos impares funditur ramos, quorum
  - Exterior, eũ obliquè crus accedit, has à se dimittit uenas, quarũ
    - Vna, mediocri magnitudine, priusquàm eius peritonæum perforat, ab elatiori ipsius sede exoritur, deinde sursum ad abdominis anteriora per peritonæũ ducta, in plures diuaricatur propagines, quarum permeant aliquæ in
      - Peritonæum ipsum.
      - Abdominis rectum, ac transuersum musculum.
      - Regionem quæ supra umbilicum habetur, ibiq; ramulos ſi-ectlans, quos uena sub pectoris osse ab elatiori thoracis sede delata, diffunditur. Ab eiusmodi enim propagine medicis cõcessum est omnibus, ex utero ad mãmillas, lactis generãdi causa menstruum transmittere sanguinem. Prætereà uena hæc nullã partem adipiscitur, quæ in uterum (ut medicorum uulgus arbitratur) descendat, etsi ipsa ab ijs, quæ in uterum digeruntur, non ita multum distet.
    - Altera, quasi in ortu coniugem sortitur, ad pudendum excurrit.
  - Altera, ubi eius truncus in femur procidens, peritonæum transit, ab interiori ipsius regione aliam promit uenam, quæ ad pubis ossium medium accedens in
    - Viris, uadit in
      - Penis inuolucrum.
      - Scrotum.
    - Mulieribus uadit in
      - Pudendi colliculos.
      - Coreaceas caruncul as (quas græci νυμφὰς uocant.)
      - Sedes ibi proximas.

Venarum in femur, crus & pedem excurrentium series, ex Vesalio, libro tertio, capite decimo.

Præter cauæ propaginem, secundum posteriorem coxēdicis oßis sedem in femur aliquousq; propagatam, ad crus duæ descendunt uenæ, una quidē angustior, quam per pubis oßis foramen ad quosdam interiorem femoris sedem amplexātes musculos prorepentem supra femoris medium cessare, superiori schemate narrauimus. Altera uerò maior, simulatq; è peritonæo elabitur elatiorem coxendicis oßis sedem ad internum latus sedis, qua sextus & septimus femur mouentium musculi descendunt, in inguina labitur, ac anteriorem (uersus interiora tamen magis) femoris regionem subit, & nullo occultata musculo sinui insidet, qui in inguine efficitur, à longo gracilique musculo tibiam mouentiū primo, unà cum octauo femoris motuum autore, & in plures diuaricatur propagines,

- Duo, ut plurimum in superiorem internæ femoris regionis cutem, non procul ab ipsius propaginis ortu, originem ducunt, quorum
  - Interior, uadit in
    - Femoris interiora & inguina.
    - Ipsum quasi perinæum siue interfœmineum.
  - Exterior, qui & crassior est, femoris anteriora & exteriora sub cute perreptans, similiter ac interior in surculos digeritur.
- Vna, quæ insignis est, ab anteriori uenæ latere principium ducens, ad interiorem femoris cutem properat, atque in internam femoris sedē deorsum per genu quoq; interiora, & hinc rursus per internam tibiæ regionē uersus malleolum interiorem sub cute exporrigitur, ac deinde in pedis superiora descendens, uariè inibi digeritur. Verùm à sui origine usq; ad finem, in plures diuaricatur ramos, quorū
  - Duo ad genu articulum ducuntur, quorum
    - Alter, in anteriores genu sedis cutem, secundum patellam dispergitur.
    - Alter, interioris genu sedis cutem accedit, etsi aliquando penitus deesse reperiatur.
  - Aliqui secundum tibiæ longitudinem exorti, ad interioris sedis tibiæ cutem antrorsum & retrorsum diffunduntur. qui impari numero sparsi, rursus cum proximis uenis uariè coëunt, inuicemq; rursus dirimuntur.
  - Aliqui super elatiorem pedis regionem, diuersimodè sparguntur.
- Vna è regione interdictæ propaginis exoritur, quæ extrorsum ducta, in anteriorem articuli coxendicis cutem, & eius sedis musculos, distribuitur.
- Duæ, & eæ quidem insignes, ubi truncus inter musculos, os ipsum femoris amplexantes immergitur, oriuntur, quarum
  - Exterior, septimo & nono tibiam mouentibus musculis inseritur, tenuibus surculis in cutem porrectis.
  - Interior, quæ amplior & profundior est, in quintum femur mouentem musculum digeritur, ramulos nonnullos in octauum tibiæ musculum dispensans, ac etiam in processum plures uenarum soboles in uniuersos, femoris os ambientes, musculos mittit.
- Duæ post has, una humilior altera, enascuntur, quæ in progressu inuicem unitæ, eam constituunt uenam, quæ hic in cutem promitur, ac ubi ramulos sursum in posteriorem femoris cutem germinauit, recto tramite deorsum mediam genu flexus sedem ad suræ cutem, numerosa ramulorum serie descendit, quorum alij rectà, alij obliquè, alij transuersim in cutem excurrunt, & cum uenæ ramulis coeunt, quæ per cruris interiora declinis fertur. Ideoq; non mirum esse debet, si eiusmodi partes crebrius uariò affectu laborent. Præterea sciendum est, uenam hanc non semper eodem ordine ad inferiora descendere, neque in sui ortu, in isto sicut in illo homine inuenitri.

ANNOTATIO.

¶ Propago hæc quà interiori exporrigitur malleolo, non eundem uniuersim seruat ductum. Interdū enim ab interna tibiæ sede secundū anteriorem malleoli regionem, ad pedis superiora excurrit, aliquando uerò sub malleolo contorquentur, illic pedis superiora conscendens. Deinde in ramorum serie, quæ ad pedis digitos, mittit, plurimum uariat. Aliquando enim alijs quibusdam ramis, hìc commixta, ad minimum digitum, ac ipsi proximum deducitur. Interdum uerò uersus pollicem & indicem excurrit. Breuiter in eodem homine, uix parem unquam reperias huius propaginis ramorum in utrisque pedibus seriem. Rami quoque quos in descensu profert, rarißimè inuicem aut numero, aut amplitudine correspondent.

Reliquum proximæ præcedentis Tabulæ.

- Interior, ad ſuræ muſculos, & præcipuè ad pedem mouentium primum & ſecundum, deorſum prorepit, & in plures ſcinditur propagines, quarum
  - Aliquæ in progreſſu uadunt in
    - Prædictos muſculos.
    - Internam tibiæ ſedis cutem.
  - Quod reliquum eſt, ad tibiæ humiliorem uſque appendicem prorepit, & ſub interiori malleolo reflexus, internum pedis latus ad pollicem uſque accedit, ibiq; in cutem ut plurimùm diſpergitur. Rarius enim inter calcem & tibiæ os unà cum tendinibus hac pedis inferiora ſubeuntibus, ad pedis digitos proficiſcitur.
- ✲ Duæ totum in ſe truncum abſumentes, iuxta genu articulum ad mediã ſedem inter duo humiliora femoris capita impares emergunt, quarum
  - Interior, plures ex ſe promit, quorum
    - Vnus, tali cum tibiæ articulo offertur.
    - Duo pollici
    - Duo indici
    - } Inſeruntur.
    - Vnus medio exporrigitur.
- Exterior, ſtatim ab exortu, in binas rurſus diducitur propagines, quarum
  - Interior, quæ maior eſt, ad ima deſcendens, omnibus quos perreptat muſculis ramulos offert, à quibus paucißimi, aut penitus nulli in cutem ſubeunt. Cùm uerò iuxta medium ferè longitudinis tibiæ peruenit, in duos partitur ramos, quorum
    - ¶ Quanquàm frequentißimè ramus hic in omnes digitos digeritur, nullo tum inter fibula & calcem huc pedem accedente.
    - Exterior, fibulæ exporrigitur: & cùm ad eius infimam ſedem pertingit, in duas diuaricatur propagines, quarum
      - Vna ligamentum perfõrans, unà cum tendinibus per tibiæ anteriora pedis ſuperiora adeũtibus in pedem fertur, digeriturq; in
        - Pedis muſculos digitos exterius ducentes.
        - Cutẽ ibi proximam.
      - Quod reliquum eſt cum ſeptimi & octaui pedem mouentium muſculorum tendinibus in pedis humiliora proficiſcitur, & in minimos diſpenſatur: niſi fortè interior ramus omnibus digitis ſurculos exhibeat.
  - Exterior, ad ſuperiorem fibulæ appendicem fertur, & cum à propagine, quæ tibiæ poſteriorem ſedem occupat, in anteriores tibiæ muſculos, nulla ſoboles per membraneum ligamentum ducitur, ab hac ramus inter ſeptimum & ſextum pedem mouentium muſculos prorepit, frequenti ſobole digeſtus, in muſculos anteriorem tibiæ oſſis ſedem occupantes. Aliquãdo uerò propago hæc, in exterioris tibiæ ſedis cutem frequentibus ſurculis diſpergitur, & præcipuo ipſius ſurculo nunc antrorſum, nunc retrorſum ad interiorem malleolum reflexo, pedis ſuperiora accedit, & potißimùm externũ pedis latus perreptat, alijſq; huc pertinentibus uenis commiſcetur, nuſquam in alium emergens.

ANNOTATIONES.

¶ Cùm itaque differens uariaq; adeò uenarum tibiæ & pedis cutem implicantium ſit ſeries, ſuaſerim eam non ſecus, quàm in marum faciendum præcepi, in uariorum hominum cruribus uinculis interceptis, aut calenti aquæ immerſis cõtemplari, modò eam ſobolem in ſuperficie excurrentem, uenarum ſecundarum gratia expendendam duxeris. Ego enim parum ſuperficiarias pedis uenas morari ſoleo, cùm iuxta genu ipſe eas exercitij nomine non ſemel aperuerim: quodq; omnes pedis uenæ, ab eodem truncо, qui ſcilicet per inguina crus ſubit, principium ducant, & arbitror Græcos uix alias ſecauiſſe, quàm quæ internam genu regionem proreptat. Adeò ut etiã noſtræ ætatis medicos mirer, qui cùm alicubi legerint, quatuor uenas ad pedis ſuperiora pertingere, magno ſupercilio in ſanguinis miſsione illas diſtinguunt, interim ipſarum progreſſum & exortum ignorantes, ac longè grauiori periculo in pedis ſuperiori ſede cùm neruorum, tum tendinum occaſione, uenæ ſecantur, quàm eam, quæ ſub genu, & ad malleolos conſiſtit.

¶ Varia uenarum ſeries occurrit, nam crebrò aſpicies in earum contextu naturam uariare.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171166-p0072-1 DFG

Arteriarum aſcendentium deſcendentiumq; ſeries, ex Galeno, libro de diſſectione arteriarum, cap. IX. & de Vſu partium, lib. VI. & XVI.

- **Arteriæ, in ſiniſtro cordis uentriculo exortæ, uitalem ſpiritum totī corpori ſubminiſtrantes, in uarias diſſecãtur propagines, quarũ**
  - *Vna, tenuis ſimplicíq; tunica conſtans, in pulmones diuaricatur, quam cum ea uena, quæ à portis iecinoris, ad uentrem numeroſa rà morum ſerie deſcendere, ſuíq; extremis ceu radicibus quibuſdam cibum exugere diximus, conferre poßis. Nam & arteria hæc per uſum commoditatemq; ſpiritus attrahendi, in pulmones derivatur.*
  - **Altera, multò craßior, quæ ueluti truncus eſt omniũ, à qua deriuantur arteriæ**
    - *Duæ, ſtatim in ipſius cordis ambitum circumfuſæ ſparguntur, & earum altera uidelicet*
      - **Maior, maximam ipſius cordis amplectitur partem.**
      - **Minor, ea maximè regione diſtribuitur, ubi tertium cordis uentriculum eſſe exiſtimauit Ariſtoteles.**
    - *Minor, ſurſum fertur, ac ſtatim in duas æquales finditur partes, quarũ*
      - *Minor, oppoſitum ſitum habens obliquior attollitur ad ſiniſtram ſcapulam & axillam: cuius propagines labuntur ſiniſtrorſum in*
        - *Pectus.*
        - *Primas thoracis coſtas.*
        - *Sex colli uertebras.*
        - *Clauiculæ uicina loca ſummo humero tenus.*
        - *Scapulam.*
        - *Brachium.*
        - *Extimam manum.*
      - *Maior, ad iugulũ tendens obliqua de ſiniſtra ad dextram thoracis partẽ porrigitur, et ubi prope glandium, cui thymo nomẽ eſt peruenit, in tres diuaricatur propagines, quarum*
        - *Duæ, quæ græcis λαφύσσειν dicuntur, ſurſum attolluntur, & earum*
          - *Altera, ad iugularem permeat dextram.*
          - *Altera, ad iugularem currit ſiniſtram.*

          Ex his omne quod reliquũ eſt ſurſum rectà procedens in caluariam penetrat, ubi reticulare plexum conſtructo, in duas ſurſum coiens arterias in cerebrum ſubit.
        - *Vna, quæ reliqua pars eſt, ad dextrã ſcapulam & axillam incedit, à qua plures oriuntur propagines, quarum uadũt aliquæ in*
          - *Pectus & mamillam.*
          - *Primas thoracis coſtas, quæ tandem extra thoracem uadunt per foramina ſex primarum colli uertebrarum ad*
            - **Spinales muſculos.**
            - **Spinalis medullæ membranam.**

          ANNOTATIO.

          ¶ Enimuero ex his duabus inconiugatis arterijs aliquoties uidimus altiorẽ quidem in uentriculum & lienem, humiliorem uerò in iecur, meſenteriumq; diſtribui.
          - *Summum humerum.*
          - *Scapulam.*
          - *Axillam.*
          - *Proximas ibi particulas.*

Reliquum proximæ præcedentis Tabulæ.

Vna, in eas diuiditur thoracis partes, quibus pulmones adiacent, quarum extremæ ad tracheam arteriam usque ascendunt, deinde per singulas uertebras rami tum in spacia intercostalia, tum ad spinalem medullam exoriuntur. Hi enim citra primas quatuor costas non semper uno ordine distribuuntur. Nam aliquando ab una costa longiusculè recedunt arteriæ, nonnunquam pari ab utraque spacio intra ipsas inseruntur.

Duæ sub thorace exortæ in anterioribus partibus in septum transuersum ingrediuntur.

Vna in inuge, q̃ interdum ab ipsa radicæ bifariam diducta conspicitur: cuius pars
- Altera uentri, lieni & iecinori distribuitur.
- Altera, per duo mesenteria ad intestina porrigitur, tum per id, quod primas coli partes complectitur, tum per id etiam quod omnium intestinorum est medium. Nam tertium mesenterium, quod prope sedem pertingit in sinistra situm, nullam inde sumit arteriam, sed de imis partibus in ipsum quædam inseritur arteria, quæ propter renes à magna arteria inuigis & ipsa nascitur.

Duæ post has magnitudine præcipuæ ad renes feruntur.

‡ Maior, ad spinam deflecti tur, quintamq; thoracis uertebram ascendit, & inde per totam spinam usque ad latum os descendit, emittens propagines, quarum

Vna supernè atq; à sinistra per uenam porrigitur, quæ ab inferioribus partibus sursum tendit.

Duæ seminariæ dictæ, cum seminarijs uenis ad testes permeant.

Quædam per singulas uertebras in dorsi spinam cum uenis descendunt.

Quædam cum ijs uenis, quæ ad ilia feruntur contendunt.

Duæ utrinq;. una in quas totus bipartitur trũcus, postquã ipse ad lumborum latera peruenit, & supra positam uenam transcendit, emergũt, ad crura contendentes, à quibus plures emanant propagines, quarum
- Aliquæ propè trunci sectionem oriuntur, & in sacri ossis foramina ingrediuntur.
- Quædam post has emergunt, quæ in mulieribus per umbilicum conceptibus inseruntur.
- Duæ in uesicam & penem discurrunt.
- Duæ exterius exortæ, per rectos abdominis musculos incedunt, cum ijs coeuntes, quibus uterus mamillis associatur.
- Duæ ad coxendicis articulum & femoris exteriora uadunt.

Duæ, omne quod arteriarum descendentium reliquum est in se continentes, ad intimas discurrunt crurium partes, & cum magna uena, & eius propaginibus profundius delitescẽtibus deorsum feruntur, & in ramos propagantur, ad extimum usq; pedẽ discurrentes, ubi ea quæ
- Interior est, in interiore pedis parte latitat.
- Exterior est, per exteriorem pedis partem profundè discurrit, ex cuius propaginibus progrediuntur aliquæ ad
  - Pedis superiorem partem.
  - Pollicis exteriora, manifestè.

Arteriarum aſcendentium ſeries, ex Veſalio, lib. tertio, cap. XII.

- Arteria magna aſcendēs, poſtpoſita omni controuerſia ex elatiori ſede ſiniſtri ſinus cordis, propter ipſius baſis centrū, originem ducit, ubi tertium uētriculum (poſt dextram, uideūcet membranā arteriæ uenalis orificio præfectam) Ariſtoteles enumeraūit, etſi alia Galeni ſit ſententia. Magna igitur arteria in hoc ortu orbicularis eſt, ac hic ipſius amplißima ſedes & durior & cartilaginoſior exiſtit, ac inde ſurſum attenſa in plures diuaricatur ramos, quorum
  - Duo graciles in ipſo arteriæ exortu prodeunt, qui coronæ modò cordis baſim unà cum coronali uena amplectentes cordi ſecundum ipſius longitudinem ramulos transfundunt.
  - Vnus magnus ubi truncus uenæ cauæ inter mēbranas thoracem interſepientes ſubſtratus reperitur, ſiniſtro latere exoriens, obliquè ſurſum ad primam ſiniſtri lateris coſtā exporrigitur, qui quidem quà pulmoni accumbit, atque ſiniſtræ thoracē interſepienti mēbranæ alligatur, nullas deriuant propagines. Verūm deinde in plures diuaricatur ramos, quorum
    - Vnus ad primam thoracis coſtam in humiliori ſede exortus deorſum diffunditur, & coſtarū radicibus inſeritur attēſus, in
      - Tria, quatuor ſuperiorum coſtarum ſiniſtri lateris interualla.
      - Dorſalem medullam.
      - Muſculos thoracis uertebriſq; hīc inſtratos.
    - Vnus ſuperiori amplior ab elatiori ſede ad primam coſtam emergit, qui ad ſeptimæ ceruicis uertebræ latus obliquè repens, in huius lateris tranſuerſi proceſſus foramen ſe inſerit, ac deinde per tranſuerſorum reliquarum uertebrarum proceſſuum foramina conſcendens, perinde atque hāc excurrens uenam, digeritur in plures propagines, quarum
      - Aliquæ uadunt in
        - Dorſalem medullam.
        - Muſculos ceruicem hīc occupantes.
      - Quod reliquum eſt, ſimul cum comite uena per foramen in poſteriori ſede ſiniſtri capituli occipitis oßis inſculptū, caluariā ſubit, atque in ſiniſtrum duræ cerebri membranæ ſinum exhauritur.
    - Vnus ab interiori ipſius ſede pullulat, qui obliquiori ductu pariter ſuperiora anterioraq; petit. Hic enim pectoris oßis ſummum accedit, decliuis fertur ſecundum ipſius oßis ſiniſtrum latus, & in eoſdem digeritur ramos, in quos uenam hāc repentem diſpenſari retulimus, etſi nullæ eius propagines cutem accedāt, niſi forſi tan obſcuriſſimæ in mamillas tranſeāt, in progreſſu enim plures ex ſeptemit ſurculos, quorū
      - Aliqui quà truncus pectoris oßi exporrigitur, enati, uadunt, in
        - Venarum coſtarum cartilaginis interualla.
        - Muſculos cartilaginibus incumbentes.
      - Aliqui uadunt in
        - Sui lateris membranam, quæ thoracis amplitudinem interſepit.
        - Glandinum in iugulo repoſitum.
      - Quod reliquum eſt, thoracis cauitatem ingreditur, & recto hīc abdominis muſculo ſubnatum, ad umbilici ferè regionem procedit, in progreſſu utrinq; ad abdominis partes ramulos offerens, ac inde in plures diſſectum ſoboles, alterius arteriæ terminos reſpicit, quam huc ab imò ſurſum contendere docebimus.
    - Vnus notatu dignæ magnitudinis, prope axillam elatiori parte exortus, in poſteriores ceruicis muſculos diſcinditur.
    - Vnus inſignis, ubi truncus thoracis cauitatem & primam coſtam euicit, ex poſteriori ipſius ſede emergit, in ſcapulæ cauitatis muſculos digerendus.
    - Vnus ſuperiori ipſius regione depromitur, qui ad humeri cum ſcapula articulum, iuxta ſummum humerū & ſcapulæ gibbum in ramos digeritur, quorum unus cum humerali uena, ubi adhuc in alto recōditur aliquouſque prorepit.
    - Vnus ſuperiori ſuccedens in muſculos anteriori thoracis ſedi inſtratos, numeroſa propaginū ſobole digeritur.
    - Aliqui poſt hos in glandes axillæ cauitatem opplentes immerguntur.
    - Vnus priuſquàm truncus in manum abſumendus feratur, thoracis lateri exporrigitur in muſculum excurrens, cuius ope brachium decliuè dorſo adigitur.
      - Duo ipſiq; graciles diſtribuūtur in
        - Internam muſculorum humeralium ſedem.
        - Membranas, ibi neruos continentes.
      - Vnus ſecundum poſteriorem humeri ſedem obliquè prorepit ad externum humeri tuberculum contendens.
    - Quod reliquum eſt axillari uena cōcomitatum in brachium ad externā uſq; manū fertur, & in plures diuaricatur ramos, quorū
      - Duo ad medium cubiti articuli flexus exorti, ipſi articulo ramos exhibent.
      - Duo totius arteriæ reliquum in ſe recipientes, ubi nonnihil per internam cubiti ſedē arteria, à qua oriūtur, prorepſit, emergūt, quorū
        - Exterior, radio exporrigitur, et ubi brachiale cō tendit in plures diuiditur ramos, quorum
          - Aliqui in muſculos permeant, inter primum pollicis os, & poſt brachialis os indicem ſuſtinens collocatos.
          - Tres qui uariè digerūntur, nā
            - Primus, in duas partitur propagines, exterius ad pollicem accedit.
            - Secundus, duplici ramo internam indicis ſedem implicat.
            - Tertius, indiuiſus internū latus interioris medij digiti ſedis conſcendit.
        - Interior, ulnā proreptans in manus uolam ſubit, in plures diuiditur ramos, quorum
          - Duo minimo digito offeruntur.
          - Duo annulari offeruntur.
          - Vnus in medium digitum fertur.
          - Vnus in muſculos uadit, qui externum latus poſt brachialis oßis occupant.

Reliquum proximæ præcedentis Tabulæ.

- Vna, per proprium foramem, ad narium amplitudinem discurrit.
- Altera, in latus sinistrum duræ cerebri membranæ multipliciter scinditur.
  - Maior, per peculiare foramen nulla concomitatus uena, caluariam ingreditur, tbiq; statim in plures scinditur ꝑpagines, quarum
    - Interior, qui & gracilior est, fauces subit, ac mox laryngi, & linguæ propagines deriuãs ad caluariæ basim properat, priusquã uerò in caluariam mergitur, in duos impares diducitur ramos, quorum
      - Quod reliquum est, in plures scinditur ramos, quorũ
        - Aliqui uadunt in
          - Oculum.
          - Interiorem temporalis musculi sedem.
        - Quod reliquũ est uadit in
          - Sinistrum cerebri uentriculum, plexum fictens, extimo fœtus involucro comparatur.
      - Sinister, qui gracilior est, nonnihil obliquè in læuum deflexus, sursum cũ interiori iugulari secundũ asperæ arteriæ sinistrũ latus per ceruicẽ exporrigitur. & ipsa eius lateris soporalis arteria quæ & ὑπνὸς dicitur, cẽsetur, cùm uerò ad fauces usque pertingit, in duos scinditur ramos, quorum
        - * Vnus, superiori amplior, qui asperæ arteriæ innitens, rectà sursum ascendit. Verùm priusquàm elatiorẽ pectoris ossis sedem superat, adhuc in thoracis amplitudine in duos impares finditur ramos, quorum
          - Prima, genis seu buccis latitans offertur.
          - Secunda, in sinistrum permeat tempus.
          - Tertia, secundum sinistræ auris posteriorem sedem digeritur.
        - Dexter, qui sinistro crassior habetur, similiter sursum tendit, & quàm primùm primam thoracis costam attingit, ex dextro ipsius latere arteriam promit in brachium & extremam manum excurrentem, in easdem prorsus soboles discissam, quas à ramo, qui sinistræ manui offertur, pullulare diximus. Quod uerò istius dextri rami adhuc supereſt, sursum ascendit, ac ut sinister, soporalem dextri lateris arteriam constituit, ac inde caluariam petens, eadem digeritur serie, qua sinistram distribui retulimus.
  - Minor, cum coniuge uena in posteriora, secundum caluariæ basim fertur, & ramulum musculis ceruicis uertebrarum anteriorem sedem occupantibus, iuxta primæ secundæq; uertebrarum interuallũ offert, ac deinde per foramen cum sexto cerebri neruorum pari caluariam ingreditur, & simul cum uena in sinistrum secundum duræ cerebri membranæ sinum exhauritur.
- Exterior gracilior, in tres diuaricatur propagines, quarum

ANNOTATIO.

¶ Quæ sit arteriarum intra caluariam perreptantium, simul cum uenis eò petentium series, superius, ubi de uenis in cerebri membranas perreptantibus tractauimus, abundè dictum fuit.

Arteriæ descendentis series, ex Vesalio, libro tertio, capite decimotertio.

Magnæ arteriæ truncus deorsum ad thoracis uertebras explicatur, ab infima ipsius sede qua uertebris incumbit, non autem lateribus, utrinque propagines in octo inferiora thoracis interualla deriuat, quæ similiter ac uenæ coniuge carentis rami, secũdum interualli ductum, ad costarum usq; cartilagines in ueris costis prorepunt, à quibus ramuli exoriuntur, qui in dorsalem medullam, ac musculos inibi uertebris, thoraciq; adnatos, sparguntur. Sic igitur magnæ arteriæ truncus, uertebrarum corporum sinistræ sedi, quodammodo innitens, dum ad inferiora descendit, in plures diuaricatur propagines, quorum

- Duæ utrinque uidelicet una, ubi truncus ad septum transuersum peruenit, in septum ipsum sparguntur, ac in cordis inuolucrum, ea uidelicet parte, qua septo aduascitur.
- Vna magna sub septo transuerso, ex elatiori arteriæ magnæ sede originem ducit, ac inde in duos diuaricatur ramos,
  - Dexter, qui gracilior est superiori omenti membranæ cõnecti tur, ac inde uenæ portæ adnexus, sursum ad iecoris cauũ contendit, & quamplures ex se mittit propagines, quarum uadũt aliquæ in
    - Omenti { Superiorem, / Inferiorem } Membranam.
    - Colum intestinum.
    - Ventriculi { Posteriorem sedem. / Dextram fundi partem. }
    - Duodenum intestinum.
    - Bilis ueficam.
    - Iecoris cauum.
  - Sinister qui dextro crassior habetur, inferiori omenti membranæ committitur, ac deinde uenæ portæ ramo iungitur in tot, quot illæ soboles digerendus, quarũ uadunt aliquæ in
    - Ventriculi { Partem, qua dorso innititur. / Mediam eius regionis sedem, quæ dorso incũbit. / Superius orificium, & illud uenæ portæ instar cingunt, ac uentriculi corpori & stomachi termino, quo is uentriculo continuatur, propagines offerentes. / Superiora dextrorsum, ac inde in humilius orificium, & anteriorem posterioreḿq; sedem. / Fundum, sinistrorsum inde perreptantes. }
    - Omenti membranam superiorem.
    - Colum intestinum.
    - Lienis cauum, secundum rectam lineam, à quibus ramuli oriuntur, qui sinistrorsum uentriculi latus occupant.
- Vna, paulò inferiùs, ab elatiori magnæ arteriæ parte principium sumit, & in plures diuisa propagines, uadit, uenæ portæ modo in
  - Superiorem mesenterij sedem.
  - Ieiunum / Ilium } Intestinum.
  - Coli intestini partem, quæ à iecoris cauo ad dextrum renem usque pertinet.
- Duæ magnæ, utrinq; uidelicet una, quarum sinistra dextra humilior enascitur, in renes digeruntur.
- Duæ post has, quas seminales appellant, seminalibus uenis cõtextæ, ad testes permeant. Verùm neque harum sinistra (ut de sinistra seminali uena sæpius retulimus) ex sinistra uenali arteria principium sumit, sed suo ortu, cum dextra seminali arteria contermina habetur. In mulieribus uerò (ut de uenis dictum est) partim in testes, partim in uteri fundum digeruntur.
- Aliquæ à posteriori, seu inferiori magnæ arteriæ sede, quà hæc uertebris committitur, geniculatim utrinq; ad singulas lumborum uertebras promuntur, & in dorsalem medullam, & musculos uertebris hìc adnatos excurrũt. Quorum maiores inferioresq; non solùm ad musculos uertebris attensos accedunt, uerùm transuersim per peritonæum, abdominisq; musculos ad latera usque abdominis exporriguntur.
- Aliquæ supra sacri ossis initium prodeunt, & uenarum ramis exactissimè correspondent. Si exiguos fortè surculos secluseris, qui ab humiliori arteriæ sede, deorsum ducti, ac sacro osse suffulti, ipsius foramina subeunt, hàc dorsalem medullam, posterioremq; sacri ossis sedem petentes.

□

Reliquum proximæ præcedentis Tabulæ.

- Exterior, simul cum uena inter sacrum os & ilium os, quà hæc imum cem debiscunt, in exteriora transuersim exporrigitur, & frequenti utcunque sobole musculos ilium os amplexantes, ipsumq; adeò coxendicis articulum implicat.
- Interior in
  - Duæ parum inferius exortæ, uariè scinduntur. Nam
  - Viris, in plures scinditur soboles, quarum uadunt aliquæ in
    - Vesicæ
      - Fundum.
      - Cervicem.
    - Penem.
    - Podicem.
  - Mulieribus, plurima soboles currit in
    - Humiliorem uteri fundi regionem.
    - Vesicam.
    - Uteri cervicem.
- Quod reliquum est, deorsum repit, sui lateris arteriam, quæ in umbilicum fertur, admittens, ac deinde propagimem assumit ab externo trunci ramo propagatam, ubi is iam in crus est prolapsurus. Præsens itaque ramus ea propagine adauctus, per pubis ossis foramen ducitur, & in musculos foramen id occupantes, & illos, qui à pubis osse principium ducunt, dispensatur.

☐ Quod reliquum est, in lumborum regione uenæ cauæ, sinistro lateri succumbens, ad sacri ossis principium in duos grandes truncos ad hanc ∴ imaginẽ bipartitur, ut unusquisq; ramus ad suum perrepiat femur, quorum sinister usq; ad extremos pedis digitos, in duos grandes diuaricatur trũcos, quorum

- Interior, exteriori gracilior, plures à se mittit propagines, quarum
  - Vnus antequàm eius truncus peritonæum permeet, in plures diuaricatur propagines, quarum
    - Vna sursum peritonæo exporrigitur.
    - Nonnullæ ad rectum abdominis sui lateris musculum accedentes, furculos in conterminos sedes, transuersim utrinque digerunt.
    - Vna in plures scinditur ramulos, qui sursum properantes arteriæ eodem à pectoris regione tendentis ramulos spectant, ac mamillarum cum utero communionem (si modò arteriarum beneficio aliqua fit) præbent.
  - Vnus postquàm truncus peritonæum superavit exortus, ad pubis ossium commissuram pergit, qui neque ut eò tendens uena in multas dispergitur soboles, quarum ne una quidem cutem subit, nisi fortè exilis quæpiam in pensis inuolucrum diffundatur.
  - Vnus post hunc, in anteriori femoris parte promitur, & in musculos ibi existentes digeritur. Verùm etsi in frequentes scindatur soboles, nulla tamen cuti exporrigit.
  - Vnus in altero latere propagatus, ad genu usque prorepit in plures diuisus furculos, quorum
    - Aliqui in progressu permeant in
      - Quintum femur mouentium musculum.
      - Musculos internam femoris sedem occupantes.
    - Vnus arteriæ ramo coniungitur, & permiscetur, quam per pubis ossis foramen in crus pertingere scripsimus.
  - Vnus ubi truncus per femoris posteriora discurrit, enascitur, qui in musculos posteriorem femoris sedem occupantes, excurrit & aliquo usque cum illis uenarum propagimibus, deducitur, quæ à uena per genu flexum transeunt, in suræ cutem dispergitur.
  - Duo, utrinque uidelicet unus, in poplite enati, ac in alto recondiri, in genu articuli latera digeritur.
  - Vnus, ubi arteria tibiam subire incipit, ab externo ipsius latere emergit, & fibulæ exporrectus inter septimum & octauum pedis motus, autorum musculos reconditur, atque in reliquos, qui anteriorem tibiæ sedem sibi uendicant, soboles digerit.

  #

- Exterior, per inguina descendẽs, ab hac sede usque ad extremos pedis digitos, in plures diuaricatur ramos, quorũ

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171166-p0078-5 DFG

- ⌗ Duo, totam in pedem excurrentem arteriam in se complectentes, sub medio longitudinis tibiæ prodeunt, quorum
  - Interior, inter calcem & tibiæ os pedis inferiora subit, & in plures scinditur surculos, quorum
    - Vnus, in progressu tali cum tibia articulo offert.
    - Quod reliquum est, in pedis plantam fubiens, in duas partitur propagines, quarum
      - Altera, duplici ramo inferiorem pollicis adit sedem.
      - Alter, in progressu in duos surculos digeritur, & eorum
        - Alter, duplici propagine in indicem inseritur.
        - Alter, indiuisus medio assectatur digito.
  - Exterior, inter fibulam & calcem pedis inferiora accedit, & in plures partitur propagines, quarum
    - Vna tali cum tibia articulum perreptat.
    - Altera, quæ grandior habetur, sub interiori malleola ad principium illorum musculorum pergit, qui pollicem & tres digitos ipsi proximos in externum latus abducunt.
    - Quod reliquum est dissemminatur in
      - Duos minimos digitos.
      - Externam latus medij digiti.

De uena arteriali, & arteria uenali, ex Vesalio, libro tertio, capite decimoquinto.

- Reliqua adhuc in uenarum arteriarumq; sermone sunt duo uasa, quæ singula duabus uocibus à dissectionum proceribus explicãtur. Nam
  - Alterum, uenam arterialem appellant, eò quòd arteriali non uenali sit corpore constatum, & sanguinem ut uena deferat. Vena hæc ex elatiori sede dextri cordis uentriculi in pulmones numerosissima ramorum serie digeritur, sanguinemq; in eo cordis uentriculo elaboratum, pulmonibus submministrans.
  - Alterum, arteriam uenalem nuncupant, eò quòd aërem ueluti spiritum ex pulmonibus in sinistrum cordis uentriculum deferat, & tamen non arteriali, sed uenali corpore constatum.

ANNOTATIO.

¶ Sicut uenarum pedem subeuntium seriem uariari suo loco relatum est, & in pedibus præcipue, ita sanè & arteriarum distributio inibi discrepat & uariatur.

De ſpiritibus, ex Galeno, & Haliabbate

Galenum eſt duplex

- Animalis, in uentriculis cerebri continetur, & per neruos in uniuerſum diffunditur corpus, mouendi ſentiendiq; facultatem præbens. Ex uitali ſurſum per arterias elato generatur, perfectus cocto & elaborato. In quem uſum reticularem plexum, quaſi uarium quendam labyrinthum, iuxta cerebrum natura fabricauit. Vbi enim hæc ipſa accuratè materiam elaborari uult, diutinam ei moram in concoctorijs inſtrumentis machinatur.
- Vitalis, in corde generatur, ex inſpiratione, & ſanguinis uapore, qui per arterias ad cuncta corporis membra contendens, uitæ ac inſiti nobis caloris cauſa exiſtit.

De placitis Hippocratis & Platonis.

De methodo medendi, lib. 12.

De facultatibus noſtrũ corpus diſpenſantibus.

ANNOTATIO.

Spiritus eſt ſubſtantia ſubtilis aeres, dilucida, ex tenuiſſima quaq; ſanguinis parte producta, & ſecundum

¶ Naturalis equidem ſpiritus an ſcilicet ſit, uidetur ſatis dubitare Galenus, cùm 12. Methodi dicat: Si aliquis naturalis Spiritus eſt, utique in tecinore & uenis continebitur. At Ioannes Manardus Ferrarienſis uir quidem & doctus, & Galeni ſectator accerrimus, naturalem ſpiritum non dari, ſuarum epiſtolarum 16. epiſtola prima, pluribus rationibus comprobauit, quod prius præſenſerat Aueroes, dicens ſui Coll. primo, ſpiritus in hepate non apparet per uiam ſenſus.

Haliabbatem & Arabes eſt triplex.

- Naturalis, in hepate fit, & ab eo per uenas non pulſantes in totum mittitur corpus. Ipſe enim utrutem naturalem conſtituens, eius actiones benè formatac perficit. Fit autem ex puriore, qui in hepate fit, ſanguine, cui nullus cæterorum humorum commiſcetur.
- Vitalis, in corde generatur, à quo per arterias ad omnia corporis membra mittitur, uitalem confirmans uirtutem, ac cuſtodiens: cuius habitudines, & format, & perficit. Hi enim ex ſubtili uapore ſanguinis clari & mundi, & ex aëre per inſpirationem inducto generatur.
- Animalis, in uentriculis cerebri gignitur, & per neruos ad omne mittitur corpus, animalem conſtituens uirtutem, conſolidans, ac in ſua ſeruans habitudine. Huius generatio ex uitali prouenit ſpiritu, qui à corde per arterias aſcendẽs, ad cerebri baſim in reticularem plexũ ſe diffundit, ibiq; tam diu moratur, quouſque fuerit in ultimo maturationis decoctus, clarus, ac lucidus. Deinde per duas, ab ipſo reticulari plexu aſſurgens arterias, ad duos quidem priores cerebri uentriculos, ac demum ad ultimum in puppi exiſtentem defertur.

De facultatibus, seu uirtutibus humani corporis, ex Galeno, nono methodi medendi, libris de naturalibus facultatibus, de locis affectis quinto, & de symptomatum causis, secundo & tertio.

- Facultates, seu uirtutes animal gubernantes, tres diuersi inter se generis habentur, quarũ alia dicitur
  - Naturalis, ad nutriendum animal necessaria, & stirpibus communis quæ tecum ueluti pro fonte habet, canales uerò, ob hoc in totũ corpus sparsos, ipsas uenas. Hãc uerò appetitricẽ seu naturalem appelles, nihil interest. Procedũt enim ab ea quatuor facultates, omni particulæ, quæ nutriri debeat, omnimo necessariæ. Ideoq; eas nutritionis ministras appellari debere compertum est, quæ quidem hæ esse dicũtur, ut
    - Animalis, quæ & ratiocinatrix dicitur, in cerebro domicilium habet. Ea enim uoluntarijs actionibus una cum sensibus præsidet, utitur & hæc particulis quibusdam, ceu canalibus, uempe ipsis neruis, sensum motumq; in ipsum animal transmittens per eos.
    - Vitalis, quæ non modò in stirpibus aut uita præditis, sed etiam in animalibus nobis insita est. Hæc sedem in corde habet, ipso quoq; insiti caloris quodam ceu fonte, à quo canales arteriæ sunt, uocaturq; facultas hæc multis sane nominibus. Nam & facultas siue uirtus animosa, & anima animosa dicitur.
    - Attractrix, quæ prima naturalium potentiarum habetur. Ipsa enim peculiares parti succos alendi ipsam gratia, & appetere, & attrahere potest, cui utili in longum protensi famulantur & seruiunt.
    - Alteratrix, qua succus attractus similis euadit parti, quæ alitur, cui aliæ, quæ sequuntur duæ ministrant. Hæc enim per calidum & humidum quàm celerrimè operatur. Ideoq; pueri alijq;. quorum corpora calidiora humidioraq; existunt, in his quæ ad cõcoctionem, appositionem, adhæsionem atq; nutricationem pertinent, optimè degunt. At quidẽ pueri in facultate hac iuuenes superant: in attractrice uerò ac reliquis facultatibus ab ipsis iuuenibus uincuntur. Neque enim obstat, quòd pueri, cuius quàm iuuenes euomant, & deijciant, cùm hoc non ob expultricis robur, sed ob retentricis imbecillitatem eueniat.
    - Retentrix, suo fungitur munere, quando pars attractum succum concoquit, donec ipsum in suam ipsius naturam conuerterit, & huic transuersi famulantur ulli.
    - Expultrix, suo fungitur munere, quando à cõcoctione, quod inutile est, secernitur, idq; excrementum uocatur. At hæc aliquando non sponte, & naturaliter operatur, sed uiolenter, ut patet in abortu, ut cùm
      - Moles nimia uterum adeò occupauerit, ut amplius distendi non queat.
      - Pondus, supra uires eius sit quod continet.
      - Humores, qui prius in membranis continebantur, his ruptis in uterum effunduntur, ac etiam cùm totus corrumpitur fœtus, ac in noxiam saniem conuertitur, cuius irritatione uterus tum mordetur, tum irritatur.

De facultatibus, seu uirtutibus, ex Auicenna, Alsharauio, Haliabbate, & cæteris Arabicæ autoribus.

- **Virtus, seu facultas corporis triplex:**
  - **Animalis à cerebro procedens, quæ est triplex:**
    - Gubernatiua, et hæc triplex, { Imaginatiua, quæ in anteriori cerebri uentriculo. / Rationalis, quæ in uentriculo cerebri medio. / Rememoratiua, quæ in uentriculo cerebri posteriori } Residet.
    - Motiua, ex qua mouentur membra, quæ mouentur uoluntariè, ut est pedum ambulatio.
    - Sensitiua, quæ in quinque sensus, uidelicet { Visum, / Tactum, / Auditum, / Gustum, / Odoratum } Diuiditur.
  - Vitalis à corde procedens, quæ præparat membra ad recipiendum uirtutem sensus & motus, & operationis uitæ. Est etiam principium motus substantiæ spiritualis subtilis ad membra, & principium constrictionis & dilatationis propter attractionem aëris, & eius expulsionem.
  - **Naturalis, ab hepate pruenit, & in plures diuiditur, quarũ aliæ dicũtur**
    - **Ministratæ quatuor, quarum**
      - Duæ sunt quæ ministrant in re nutrimẽti ad hoc, ut indiuiduum remaneat, quarum altera ——
        - Nutritiua, quæ nutriens in nutriti conuertit similitudinẽ, ideò, ut per ipsum restaurationẽ recuperet, quod dissolutũ fuit, et tribus particularibus completur operationibus, quarum
          - Prima est, aduentus substantiæ cambij, quæ sanguis, & humor, qui est in potentia propinqua in effectu similis membro: quod quandoq; fallit, quemadmodum contingit in atrophia, quæ est nutrimenti defectus.
          - Secunda est, adhærentia, quæ est, ut hoc receptum, nutrimentum cõpleto effectum efficiat, scilicet, ut membri pars fiat, quod plerunque fallit, quemadmodum in hydropisi contingit carnosa.
          - Tertia est similitudo, quæ est, ut hoc receptũ, quod iam factũ est pars mẽbri, ponat ei ab omnibus partibus simile, usq; in essẽtia & colore quod nonnunquam fallit, quemadmodum contingit.
        - Crescitiua, quæ in totius corporis diametris secundum naturalem proportionalitatem addit, quatenus ipsum ad finem augmenti perducat per illud, quod ipsum ex nutriente ingreditur. Impinguari enim post matredinem in ætate cõsistentiæ non est crescitiuæ uirtutis, cùm non sit augmentum, nisi quod secundum naturalem proportionalitatem in omnibus existit diametris.
      - Duæ sunt, quæ ministrãt in nutriẽte, ut remaneat species, quarum altera
        - Generatiua, quæ est duplex:
          - Altera, in musculis & fœminis sperma generat.
          - Altera, diuidit uirtutes, quæ sunt in spermate, & permiscet eas prout unicuiq; conuenit membro, dans neruo & ossi complexionem propriam, & hanc uocant medici uirtutem immutatiuam primam.
        - Informatiua imprimens, ex qua procedit membrorum lineatio, figuratio, concauitas, foramina, lenitas, & asperitas, & eorum situs communitasq;, & ad ultimum operationes, quæ ex finibus dimensionum eorum pendent.
    - **Ministrãtes quatuor, quarũ**
      - Attractiua, quæ facit creata ad attrahẽdum iuuatium. hæc operatur in hoc uillis secundum longitudinem protensis, cui calidum, siccumq; magis suffragatur.
      - Retentiua, quæ facit creata, ut iuuantium retineat, dum uirtutes ipsum immutantes in eo operãtur, quæ ab ipso alimentum suscipiunt, quod equidem transuersis efficitur uillis, auxiliantibus ijs, qui in latitudinem protenduntur: & hæc cum calido siccoq; magis operatur.
      - Digestiua, quæ est duplex
        - Altera, agens in iuuatiuo id, quod attraxit attractiua, & retinuit retentiua, in essentiam conuertit aptam uirtutum in ea permutationem facientium operationi ad complexionem, quæ conuersionem nutrimentis in effectu est competens.
        - Altera, agens in nocitiuo operatur, ut superfluitates in digestionẽ permutet, aut ut earum egressionem à membris facilem efficiat, attenuando, ingrossando, incidendo: cuius finis est expulsio.

        } His humidum calidumq; opẽ ferunt.
      - Expulsiua, quæ nutrimẽti superfluitates expellit, & ab aptis receptaculis euacuat, ut à uesica urinam, & ab intestinis fæces. Hæc enim expellit etiam aliquando per partes & foramina præparata, & aliquando à nobilibus partibus ad ignobiles, & huic naturaliter suffragatur calidum & siccum. Quanquam siccum minus isti, quàm attractiuæ & retentiuæ, auxilientur. Accidentaliter uerò frigiditas, à qua generatur uentositas ad expellendum necessaria.

De functionibus, seu operationibus humani corporis, ex Galeno de symptomatum differentijs, de naturalibus facultatibus, & de placitis Hippocratis & Platonis.

- *Functio est motus actiuus, qui à facultate ipsa procedit: cuius duæ sunt differentiæ, uidelicet*
  - **Animalis, seu uoluntaria à neruis & musculis procedens, ea est, quam cùm sit, sedare poteris, ubi uelis & cùm non sit, excitare, & est triplex uidelicet**
    - *Sensibilis, quæ quinq; omnino modis explicatur: est enim functio*
      - *Videndi.*
      - *Audiendi.*
      - *Odorandi.*
      - *Gustandi.*
      - *Tangendi.*
    - Motrix, quæ unum tantùm instrumentum, idq; certum sibi uendicat, ita & motionis modum ipsum habet unum scilicet uoluntarium, sed particulatim in uarijs instrumentis adeò uariatur, ut multiformis esse uideri possit.
    - Rectrix, seu princeps: quæ diuiditur in
      - *Imaginationem.*
      - *Cognitionem.*
      - *Memoriam.*
  - **Naturalis, seu uoluntatis expers, ex uena & arteria procedit, et est quæ non pendet ex arbitrio & electione, sed spõte & naturaliter fit, & hæc in plures secernitur, quarum alia dicitur**
    - *Genitrix, quæ simplex quædam naturæ actio non est, sed ex alteratione formationeq; composita. Vt enim os fiat, neruus, uena & reliquarum particula quælibet, alteratam esse oportet subiectam, unde animal fiat, substantiam. Vt uerò congruentem figuram & posituram, & caua quædam enata, uel adnata, aliaq; id genus habeat, effingi eam oportet, quæ alteratur, materiam.*
    - *Formatrix, est quæ compaginenes, & formas alteratricis operibus effingit, iuxta figuram formamq;, quæ omnibus membris necessaria est. Hæc enim perforat, excauat, asperat, lenitiq; ea, quæ esse perforata, excauata, aspera, leniaq; necessarium est.*
    - **Nutrix, cuius nominis ratio est, ad id, quod nutritur, eius quod nutrit, assimulatio. Porrò ut fiat hæc, agglutinatio, siue adhærentia præcedat oportet, sicuti etiam ut illa fiat appositio, postquàm enim succus is, qui omnem animalis particulam nutriturus est, à uasis excidit, in totam eam dispergitur, ut**
      - *Adiungat, in qua functione errat aliquando natura, inopia humoris non affluentis, ut in ægritudine, quæ ἀφορία & tabes uocatur, manifestè cernitur.*
      - *Agglutinet, in qua functione aliquãdo fit error inopia nimia adiuncti nutrimenti, quod cùm aquosum sit, nec ad siccum sufficienter redactum, nec lentitiam glutenisq; consistentiam, quæ naturalis caloris ope prouenit, adeptum, adhærentiam consequi non ualet, ut in genere e illo hydropis quod ἐπὶ ἀσαρκίᾳ dicitur.*
      - *Assimilet, in qua functione etiam aliquando error committitur, permutando assimilationem, ut uidetur in uitiligine, quæ græcis λεύκη dicitur, in qua adhærentia nutrimenti facta cernitur, non tamen assimulatio.*
    - *Auctrix, solidas animaliũ partes in longum, latum profundumq; ampliat & auget, & ubi perfectam magnitudinem animal est adeptum, toto, postquàm editum est tempore, usque ad ætatis uigorem facultas hæc dominatur, cui ministræ auxiliatricesq; alteratrix & nutrix. Augetur quidem is, cuius perfecta iam forma est. Eius autem quod fit, processus ille, qui est ad formam, non utiq; auctio, sed generatio nominatur. Quippe augetur id quod est, gignitur uerò id quod non est.*

Finis primæ partis Theoricæ.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171166-p0083-2

De aëre, ex Galeno, primo de Tuenda sanitate, & Paulo, libro primo, capite XLIX. & Auicenna II. primi.

AER *duplex*

- *Purus, est elementum, & corpus simplex, ut in elementorum tabula iam dictum est. Hic enim & unumquodq; simplicium nudorum non putescit, uerum aut in sui qualitate, aut in sui substantia in aliud conuertitur simplex.*
- *Impurus est, quem inspiramus & respiramus. Is enim corpus est commixtum ex partibus aqueis, uaporosis ac terreis, in nubem et fumum surgẽtibus, ac etiam partibus igneis, & ex aëre certificato: & est duplex, scilicet*
  - *Mundus, lucidus est, nec stagni, nec paludis halitu infectus, nec ex profundo specu pestilentem auram spirãs: nec etiam est hic, qui ex cloacis, quæ urbem aut numerosum exercitum purgant, uitium contraxit: nec qui ex animalium, olerum, leguminumq; putredine aut fimo coinquinatur: nec qui ob stagnum, uel flumen uicinum nebulosus est: nec qui editis undiq; montibus in cauo loco clausus est. Hic enim aliquando lapsu naturali, & naturalẽ cursum egrediente, alteratur, atque permutatur ad*
    - *Calidũ, quod* — *Dissoluit. Sitim excitat. Laxat. Colorem alterat. Spiritus resoluit. Sudorem prouocat. Vrinam minuit. Coctionem impedit. Virtutem deijcit.* — *Corrigitur infrigidantibus.*
    - *Frigidum, quod* — *Imbecillibus corporibus nocet. Mortificat. Fluxiones excitat. Neruos debilitat. Tracheam arteriã exasperat.* — *Corrigitur calefacientibus.*
    - *Humidum, quod* — *Cutim lenit. Corpus humectat.* — *Corrigitur exiccantibus.*
    - *Siccum, quod cutim tum denigrat, tum exiccat: corrigitur humectantibus.*
    - *Turbidum, quod* — *Tristem efficit animum. Humores commiscet.* — *Corrigitur clarificantibus.*
  - *Immundus, suffocans est & putris, eiq; persimilis qui in domibus quibusdã est inclusus, in quibus ob putredinem, & perflatus defectum plurimus aceruatur situs. In eiusmodi enim genere est aër is, qui uicinus est aquis, in quibus linum, & canabis macerantur, & qui in qualitatibus omnibus mundo lucidoq; aëri contrarius est. Hic enim* — *Humores putrefacit. Cor inficit. Morbos pestilentes creat. Iuncturas laxat. Sitim auget. Spiritus deijcit. Colorem alterat. Desipientiam facit. Fruges corrumpit. Ardorem in pectore efficit. Linguæ siccitatem inducit. Vomitum prouocat. Biliosa per inferna prouocat.* — *Corrigitur putredini occurrentibus.*

De usu, & functionibus inspirati & respirati aëris, ex Auicenna II. primi.

Aër est, tum corporum tum spirituum nostrorum elementũ, ac etiam quid succedẽs ipsis eueniens, ueluti euentas flabellum. Quod non tantùm elementũ spiritibus ipsis prodest, uerùm etiam ut causa efficiens, & temperans ipsorum calorem. Quod quidem temperamentum, & usus, duobus efficitur functionibus,

Euentatione, quæ est temperamentũ spiritus calidi, cùm superfluit propter coarctationem secundum plurimum & alteratur. Et hoc temperamentum attribuit nobis aëris attractio à pulmone, & à poris euentatione pulsus, qui sunt cum arterijs continui.

Mundificatione, quæ fit propter associationem ipsius spiritus, cùm aër attrahitur quod ei attribuit uirtus separatiua ex uapore fumoso, cùm aër expellitur. Nam sicut accidit temperamentum spiritui cùm aër attrahitur, ita & mundificatio cùm expellitur. Qui enim ad temperandum aër attrahitur, necesse est ut effectu sit frigidus, uerùm postquàm inibi immoratur, ad qualitatem spiritus cõuertitur, quo fit ut recentiori aëre indigeat spiritus. Et ut prior iam calefactus aër egrediatur, ut successori postmodum sit ibi locus. Egrediens enim aër spiritus superfluitates sibi coniunctas secũ ducens, spiritus mundificat. Ideoq; clarus, purus, ac lucidus aër humores, ac spiritus sibi similes procreat. Nam turbido ac nebuloso effectio aëre, humores quoque ac ipsi spiritus & turbantur, & offuscantur.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171166-p0084-8 DFG

De temporum anni, quæ ab aëre fiunt alterationibus, & de his, qui indè perueniunt affectibus, ex Hippocrate, & Galeno tertio Aphorismorum, & Auicenna, 11. primi.

- Anni tempora ab aëris affectibus frequenter à naturali cursu peruertuntur. Nam si
  - Ver, quod temperatißimum existimatur, siccum & Aquilonium fuerit, & hyems quæ præcesserit australis & pluuiosa, mulieres quibus partus ad uer mest, ex quacunque occasione abortiunt, quæ uerò pariunt, imbecilles & morbidos infantes. quare uel statim intereunt, uel tenues, & ualetudinarij uiuunt. Alijs uerò quampluribus hac tempestate sæpius hi eueniunt morbi, uidelicet
    - Intestinorum difficultates.
    - Lippitudines siccæ.
    - Vrinæ incendia.
    - Interimentes destillationes quæ tantùm senibus euenire solet.
  - Æstas. calida est & sicca, quæ si fuerit
    - Aquilonia & sicca
      - Et subsequens autumnus pluuiosus & australis, ad hyemem fiũt
        - Capitis dolores.
        - Tusses.
        - Raucedines.
        - Grauedines.
        - Tabes.
      - Et autumnus fuerit, quomodocunque ipsa erit æstas salubris, quanquam in ea euenire posßint
        - Pituitosæ fluxiones.
        - Lippitudines.
        - Acutæ & longiores febres.
    - Australis
      - Humida, prouenient quidem
        - Pestiferæ ægritudines.
        - Morbilli.
        - Vari.
      - Sicca & autumnus madidus & aquilonius, euenient ad hyemem
        - Capitis dolores.
        - Fluxiones.
        - Aurium tinnitus.
        - Raucedines.
    - Calida & sicca nimis præter regionum locorumq; consuetudinem, corporibus euentent
      - Anginæ.
      - Vari.
      - Morbilli.
      - Vrinæ suppreßio.
      - Sanguinis profluuia.
      - Defectus
        - Menstruorum.
        - Sputi.
    - Veri similis, sudores in febribus copiosiores euenient.
  - Autumnus frigidus & siccus, qui si fuerit
    - Aquilonius & siccus, & æstas quæ præcesserit similiter aquilonia et sicca, his qui naturam humidiorem habent, & mulieribus proficiet. Reliquis uerò quampluribus excitabit
      - Lippitudines siccas.
      - Acutas febres.
      - Grauedines.
      - Atras biles.
    - Australis & pluuiosus, & æstas, quæ præcesserit etiam talis extiterit, ad hyemem fluxiones non deficient.
  - Hyems quæ frigida est et humida, si fuerit aquilonia & sicca, nocebit quidem rectis statibus hominibus, & fient inde
    - Tusses.
    - Alui adstrictiones.
    - Vrinæ defectus.
    - Laterum dolores.

    Quòd si uer madidum australeq; subsequatur, æstate aduenient mulieribus & humidis corporibus, prouenient
    - Febres acutæ.
    - Lippitudines.
    - Intestinorũ difficultates.

De totius anni commutationibus ab aëris affectibus prouenientibus, ex Hippocrate, & Galeno, tertio Aphorismorum, & Auicenna, libro primo, doctrina 11.

Anni tempora, si forte temperamentum permutauerint, fuerint quidem salubria, si autumnus pluuiosus, byems pro regionis tractu temperata, uer pluuiosum, & æstas non sine aliquibus pluuijs euentat. Verum cum totus annus ad unam tantum qualitatem se conuerterit, insalubris is quidē euadet. Nam si fuerit

- Calidus, fient
  - Acutæ febres.
  - Maniæ.
  - Acuta apostemata.
  - → *In biliosis corporibus.*
- Frigidus, generabit
  - Epilepsiam.
  - Apoplexiam.
  - Paralysim.
  - Stuporem.
  - Tremorem.
  - Spasmum.
  - → *In pituitosis corporibus.*
- Humidus, orientur
  - Contumaces febres.
  - Alui profluuia.
  - Putredines.
  - Apoplexiæ.
  - Anginæ.
  - Morbi comitiales.
- Siccus, fient
  - Tabes.
  - Lippitudines.
  - Articulorum dolores.
  - Vrinæ stillicidia.
  - Intestinorum difficultates.

De uentorum naturis, deq; eorum affectibus, ex Auicenna, libro primo, Fen prima.

- Septentrionales, frigidi & sicci
  - Vrinam prouocant.
  - Corroborant.
  - Indurant.
  - Prohibent.
  - Poros claudunt.
  - Concoctionem augent.
  - Ventrem stringunt.
  - Aërem pestilentem sanant.
  - → *Præter hæc, ab his sæpius causantur*
    - Neruorum dolores.
    - Horripilationes.
    - Tussis.
    - Costarum ægritudines.
    - Pleuritis.
    - Peripneumonia.
    - → *Quòd si præcesserit auster, fient*
      - Sanguinis profluuia.
      - Pectoris ægritudines.
      - Tussis.
      - Pleuritis.
      - Peripneumonia.
- Meridionales, calidi & humidi
  - Laxant fortitudinem.
  - Poros aperiunt.
  - Humores agitant, & ad exteriora propellunt.
  - Sensus grauant.
  - Recidiuationem faciunt.
  - Epilepsiam commouent.
  - Somnum prouocant.
  - Febres putridas generant.
- Orientales, calidi & sicci
  - In postremo noctis, & principio diei, uenient ab aëre, qui iam temperatus est propter solem.
  - In fine diei, & noctis principio, erunt & humidiores & crassiores.
- Occidentales, frigidi & humidi
  - In fine noctis, & principio diei, uenient ab aëre, à sole nondum calefacto, quamobrem & spissiores & crassiores erunt.
  - In fine diei, & principio noctis, minus spissi, & minus crassi erunt.

De aëris temperaturis pro regionum locorumq; ſitu euenientibus, ex Auicenna, libro primo, Fen ſecunda, doctrina 11.

- **Loca**
  - **Orientalia, ſcilicet orientem reſpicientia, ſalubria exiſtunt triplici ratione**
    - Prima, quia ſol oriens ſuper ea eleuatur, & aërem eius clarificat.
    - Secunda, quia ſol paruo temporis interuallo recedit ab eis ad occidentem tendens.
    - Tertia, quia exuſſlant ſuper ipſam uenti ſubtiles quos præmittit ei ſol.
    - → Quò fit, ut
      - Reſoluendo uapores, aërem clarificet.
      - Non inducat ſuperfluum calorem, præſertim cùm ferè ſemper uenti ſubtiles à ſole præmittantur, ſimul aërem & diſcutiant, & clarificent.
  - **Meridionalia, ſeu meridiem reſpicientia, ea intemperie immutant loca, quæ caliditatem maximam experiuntur, quorum incolæ**
    - **Communiter habent omnes**
      - Capita plurima humiditate referta.
      - Ventres fluidos.
      - Senſus graues.
      - Membra in uniuerſum laxa.
      - Appetitricem facultatem imbecillem.
    - **Particulariter**
      - **Mulieres**
        - Menſtruis abundant.
        - Non impregnantur niſi cum difficultate.
        - Frequenter abortiunt, propter multitudinem ægritudinum earum.
      - **Viri** → Patiuntur.
        - Sanguinis profluuia.
        - Hæmorrhoides.
        - Lippitudines humidas
      - **Senes** → Afficiuntur.
        - Reſolutionibus.
        - Fluxionibus.
        - Aſthmate.
        - Tortura.
        - Morbo comitiali.
        - Febribus contumacibus hyemalibusq; nocturnisq;
  - **Occidentalia, ſcilicet occidentẽ reſpicientia, humida ſunt & temperatè calida. Nam quãdo ſol peruenit ad ipſa, non eis appropinquando incedit, ſed poſtquàm inualuerit ad calefaciendũ clima. Quo fit ut ipſe iam deſcendens, aërem ibi neq; ſubtiliet, neq; ualèter exiccet. Ob hoc igitur eiuſmodi locorum aër, cùm humidus, ac craſſus exiſtat, eo inſalubrior extitit, qui in orientalibus locis percipitur. Quamobrem incolæ propter eius aëris temperamentum raucedine afficiuntur, & proprie in autumno propter rheumatiſmos ipſorum.**
  - **Septentrionalia, ſcilicet ſeptentrionem reſpicientia, frigida exiſtunt & ſicca, quorum**
    - **Viri**
      - Humores quamplurimòs in oculis corporum partibus coacernant, cùm plurimum comedant. Aër enim frigidus appetitum excitat.
      - Valenter concoquunt.
      - Diu uiuunt.
      - Sanguinis fluorem è naribus patiuntur, ex ſanguinis redundantia.
      - Mores lupinos habent, propter cordium ipſorum caliditatem.
    - **Mulieres**
      - A menſtruis non perfectè mundantur.
      - Steriles exiſtunt.
      - Difficile pariunt.
      - Pauco refertæ ſunt lacte.
      - Abdominis ramices. → Patiuntur.
      - Phthiſim.
      - Tetanum
    - Pueri aquoſos ramices patiuntur, à quibus cùm creſcunt, euadunt.
    - Puellæ aqua in uentre, & matrice afficiuntur.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171166-p0087-5

De affectibus locorum habitabilium, ex aëris permutationibus prouenientibus, ex Auicenna, libro primo, doctrina 11.

Aër à naturali temperamento egreditur per regionum, ac locorum situm. Nam commorantes in locis

- **Calidis** habent:
  - Capillos: Nigros, Crispos,
  - Concoctricem facultatem imbecillem
  - Corpora lenia
- **Frigidis**:
  - Tantum: Fortiores, Audaciores — Existunt. Optimè concoquunt.
  - Et humidis: Crassi, Carnosi, Facie pulchri, Pingues, Teneri, Albi — Sunt.
  - Venas, Articulorum compagines — Occultas habent.
- **Humidis**:
  - Facie pulchri, Cute lenes — Sunt.
  - Laborem difficile tollerant.
  - Calorem in æstate, Frigus in hyeme — Moderatè sentiunt.
  - Febribus diuturnis laborant.
  - Fluxu: Ventris, Menstruorum, Hæmorrhoidarum, Sanguinis — Afficiuntur.
  - Vlcera, Putredines, Fistulæ, Epilepsiæ — Multiplicantur.
- **Siccis**:
  - Sicci, Colore fusci — Permanent.
  - Cerebri eorum citò siccitate afficiuntur.
  - Æstatem ardentem, Hyemem frigidissimam — Sentiunt.
- **Altis**: Sani, Fortes, Laborioſi, Longeui — Viuunt.

Profundis, ferè semper in calore æstuq; sine vllo uentorum spiritu in mœstitia degunt. Quamobrem eorum aquæ stantes, lacunales, cœnosæ, crassæ, & tepidæ existunt.

- **Petrosis & discoopertis**:
  - Æstatem calidam, Hyemem frigidam — Sentiunt.
  - Corpore: Duri, Solidi, Fortes — Existunt.
  - Capillis abundant.
  - Vigilantes, Immorigerati, Superbi, Solertes, Bellatores, Acuti — Sunt.

Marinis habent aërem temperatum in caliditate & frigiditate propter suæ humiditatis ad passionem inobedientiam: in humiditate verò & siccitate proculdubio ad humiditatem declinantem. Et si loca septentrionalia fuerint, maris uicinitas, & habitationis profunditas erunt magis temperatæ. Et si meridionalia fuerint, calida erunt.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171166-p0088-1 DFG

DE CIBO ET POTV.

De ciborum substantijs, & operationibus inde prouenientibus, ex Galeno, & Auicenna, &c.

- **Cibi, qui in alimentum nostri corporis ingeruntur, in triplici consistunt substantia. Nam ali qui eorum dicũtur**
  - **Subtiles, leues uel tenues, quorum aliqui**
    - *Sanguinem generant tenuem, q̃ cùm cõmisce tur cum sanguine, qui prius in corpore exti terat, illum tenuiorem reddit. Hi etenim poli ticis, delicatis, quiescentibus, caloris natura lis imbecillitate affectis, dispositisq; ad nu tritiuorum, & spiritualium membrorum, ac cerebri obstructiones, omnino conueniunt, cùm magna eorum quantitas parum tribuat alimenti. Huius geueri sunt* ——— Pulli gallinacei. Phasiani. Perdices. Atagenæ. Alæ auium omnium. Pisces parui. Cucurbitæ. → Hi nanq; facilè → Digeruntur. In sanguinẽ conuertuntur. A membris labuntur. In uentriculo non corrumpũtur.
    - *Pituitosa crassaq; subtiliant, sua tum caliditate tum acredine, quanquam si crassi existant succi, in quo genere existunt* ——— Pastinacæ. Cepæ. Raphanus.
    - *Sanguinem, & uniuersa corporis crassa, & pituitosa attenuant, triplicíter, uidelicet*
      - *Mundificando cum dulcedine, & tenuitate quæ in ipsis inuenitur cibis. Ex quorum genere sunt* ——— Aqua hordei. Batheca. Ficus ficeæ. Amygdalæ. Phistici. Mel. Saccarum. → Galenus, libro de Dissolutione continui.
      - *Dissoluendo attenuandoq; cum salsedine, quæ in ipsis reperitur nutrientibus, ut sunt* ——— Pisces salsi. Muria. Nitrosa omnia. → Galenus, libro de Dissolutione continui.
      - *Incidendo*
        - *Cum acredine & caliditate, quæ in ipsis permanet edulijs: cuius generis sunt* ——— Sinapis. Nasturtium. Allium. Porrum. Eruca. Fœniculus. Origanum. Anethum. → Galenus, libro de Dissolutione continui.
        - *Cum acetositate, quæ in ipsis reperitur alimentis, ut sunt* ——— Acetum. Citrorum succus. Mali punici uinum. → Galenus, libro de Dissolutione continui.
  - *Crassi, lentiq; ab his tantùm hominibus ingeri debent, qui exercitatione multa somnoq; ad satietatem uti possunt, eamq; sibi uitæ rationem delegerunt, quæ publicis negotijs, forensiq; labore minimè impeditur, ac cùm præcipuè eorum usus frequentior, parti hypocõdriorum dextræ nihil uel grauitatis, uel tensionis afferat. Cui autem ætas, aut consuetudo obstat, quin exerceri antè cibum possit, eius generis uictu omnino abstineat. Crassi æquidem cibi magis in hyeme, quàm in cæteris anni temporibus comedendi sunt. Nam* ———
    - Ægrè concoquuntur. → Galenus de cibis boni & mali succi, de Aliment. facult. primo, de dissolut. cont. Auicenna 3. primi. Haliabbas quinto Theoricæ.
    - Bonum in iecinore sanguinem generant, si digerantur. → Galenus de cibis boni & mali succi, de Aliment. facult. primo, de dissolut. cont. Auicenna 3. primi. Haliabbas quinto Theoricæ.
    - Obstructiones faciunt, cùm non probè concoquantur. → Galenus de cibis boni & mali succi, de Aliment. facult. primo, de dissolut. cont. Auicenna 3. primi. Haliabbas quinto Theoricæ.
  - *Medij temperamenti, nulla eximia qualitate præditi, ijmerè alimẽta dici possunt: nã*
    - Aluum neq; { Soluunt. Retinent. } → Annotatio, ex Gal. 1. de Aliment. fac. & ex libro de dissol. cont. Fit equidem aliquando, ut celerius bubulæ carnes, quàm saxatiles pisces, à quibusdam in uentriculo cõcoquantur, qd fortsitan mirum nonnullis apparebit, uerùm id euenire sciant in hisce tantùm corporibus, quorum uentriculus bile flaua quàm plurima, uel à quapiam praua temperie, uel peculiari cõstitutione collecta refertus est. Nam ex eiusmodi affectibus, & crassa còncoqui, & tenuia corrumpi non ignorent.
    - Ventriculo nec { Robur / Lãguorem } Inducunt. → Annotatio, ex Gal. 1. de Aliment. fac. & ex libro de dissol. cont. Fit equidem aliquando, ut celerius bubulæ carnes, quàm saxatiles pisces, à quibusdam in uentriculo cõcoquantur, qd fortsitan mirum nonnullis apparebit, uerùm id euenire sciant in hisce tantùm corporibus, quorum uentriculus bile flaua quàm plurima, uel à quapiam praua temperie, uel peculiari cõstitutione collecta refertus est. Nam ex eiusmodi affectibus, & crassa còncoqui, & tenuia corrumpi non ignorent.
    - Sudores / Vrinam } Neque { Prouocant. Coërcent. } → Annotatio, ex Gal. 1. de Aliment. fac. & ex libro de dissol. cont. Fit equidem aliquando, ut celerius bubulæ carnes, quàm saxatiles pisces, à quibusdam in uentriculo cõcoquantur, qd fortsitan mirum nonnullis apparebit, uerùm id euenire sciant in hisce tantùm corporibus, quorum uentriculus bile flaua quàm plurima, uel à quapiam praua temperie, uel peculiari cõstitutione collecta refertus est. Nam ex eiusmodi affectibus, & crassa còncoqui, & tenuia corrumpi non ignorent.
    - Temperiem { Calidam. Frigidam. Humidam. Siccam } Non inducunt → Annotatio, ex Gal. 1. de Aliment. fac. & ex libro de dissol. cont. Fit equidem aliquando, ut celerius bubulæ carnes, quàm saxatiles pisces, à quibusdam in uentriculo cõcoquantur, qd fortsitan mirum nonnullis apparebit, uerùm id euenire sciant in hisce tantùm corporibus, quorum uentriculus bile flaua quàm plurima, uel à quapiam praua temperie, uel peculiari cõstitutione collecta refertus est. Nam ex eiusmodi affectibus, & crassa còncoqui, & tenuia corrumpi non ignorent.
    - *Tale corpus asseruant, quale acceperunt* ——— → Annotatio, ex Gal. 1. de Aliment. fac. & ex libro de dissol. cont. Fit equidem aliquando, ut celerius bubulæ carnes, quàm saxatiles pisces, à quibusdam in uentriculo cõcoquantur, qd fortsitan mirum nonnullis apparebit, uerùm id euenire sciant in hisce tantùm corporibus, quorum uentriculus bile flaua quàm plurima, uel à quapiam praua temperie, uel peculiari cõstitutione collecta refertus est. Nam ex eiusmodi affectibus, & crassa còncoqui, & tenuia corrumpi non ignorent.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171166-p0089-9 DFG

De temperaturis ciborum, ex Hipp. Gal. Isaac.

- Calidi, tum actu, tum potentia frigiditate affectis corporibus, in frigidis commorantibus locis, & in anni temporibus frigidis, competunt. Ideoq; corpora, quæ caliditate plurima refrta sunt, ab eiusmodi uictus ratione abstineãt, præsertimq; in anni temporibus & regionibus calidis. Nam cibi tales
  - Corpora
    - Calefaciunt.
    - Siccant.
  - Sanguinem comburunt.
  - Elephantiasim, Vitiligines, Lichenas, Calculos, Hecticam febrem — Generant.

  } Galenus de dissolutione continui.

ANNOTATIO.

¶ In sanis enim simili non contraria qualitate prædíti cibi assumendi sunt, ut naturale temperamentum eorũ, qui rectè ualent, persimilia conseruetur. Nam quæ in præsenti tabula conscripta sunt, ad ea hominum temperamenta referuntur quæ ultra limites naturales, iam collapsa iudicantur.

- Frigidi ualdè tum actu, tum potentia, uelut nix, omnino reprobandi sunt. Quoniam etsi ex eis in tuuenum corporibus statim non appareat nocumentum, eorum tamen malefica qualitas, paulatim, insensibiliterq; operatur, neq; nisi aduentante senectute detegitur. Ideoq; frigidi cibi ijs tantum corporibus competere uidentur, quæ exuberante caliditate afficiuntur, atque ijs, quæ in calidissimis commorantur regionibus, in anni temporibus calidis, aliter sui frigiduate
  - Ventriculo, Neruis, Cerebro, Articulis, Ossibus, Dentibus, Iocinori, Matrici, Testibus — Maximè nocebunt
    - Isaac in uniuersalis digitis.
    - Hippocrates 5. Aphorismorum.
    - Galenus de dissolut. cont.
- Sicci tum actu, tum potentia insalubres esse censentur. Quãquam humidis corporibus, humidasq; incolentibus regiones, & in anni temporibus humidis competere uideantur. Nam
  - Succum sanguinis depascunt.
  - Sanguinem generant
    - Crassum.
    - Frigidum, si frigidi fuerint.
    - Calidiorem, si calidi fuerint.
  - Corpus exiccant.
  - Vires deijciunt.

  } Gal. 5. de Simpl. medic. facul. Auicenna 3. primi.
- Humidi tum actu, tum potentia lubrici glutinosi crassiq;, morbosi iudicantur. Quanquam siccis corporibus, in siccis morantibus regionibus, & anni tẽporibus siccis, cõpetere uideãtur. Verum cùm putrescibiles, et crassi existãt
  - Obstruunt.
  - Putrescunt.
  - Febres generant

  } Galenus de diff. febr. 2. cap. 3. de dissol. cont.

Cibi temperamento uel.

ANNOT. EX AVIC. PRIMA QVARTI, CAP. XXVI.

¶ Cibi qui ingerendi sunt, sicut actu calidissimi, ita etiam & tepidi esse non debent. Nam tepida omnia robur uentriculi soluunt. Quamobrem mediocriter calido uictu uescendum erit.

GAL. I. DE ALIMENT. FAC. CAP. DE LVPINO.

¶ Omnia quæ humidioris sunt substantiæ exiguam corporis alimoniam largiuntur, quod celeriter in halitus exhauriuntur, ac digeruntur ut rursus alio non multo pòst sit opus. Contrà dura & terrestria, per durabile, copiosum, ac uix difflabile alimentum ex se præbent. Quòd si glutinis nonnihil habeant, multò hæc omnia perficient efficacius. Constat item hæc non expeditè, promptèq; concoqui, ceu utiq; nec in sanguinem commutari, nec assimulari solidis animalis partibus: ideoq; citò nutrire. Cùm uerò per domita, confectaq; fuerint, corporibus haud parum contribuent nutrimenti.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171166-p0090-4 DFG

De ciborum saporibus, ex Galeno, Auicenna, Isaac.

Dulcis, qui naturæ plurimum amicatur. Nam omne dulce, etsi calidum sit, non tamen immodicè calorem nostrum exuperat. Constat enim gratissimæ humanæ naturæ esse dulcedinem, cæterisq; saporibus delectabiliorem, & cõplexioni nutrendæ uicinatorem. Nam quicquid nutrit, aut dulce simpliciter est aut modicè. Quippe cùm nutritito sit euacuati refectio, qui humanæ naturæ familiaris exiterit, necesse equidem est, ut id, quod nutrit familiare existat. Verùm id quod in cibis minus erit dulce, minus etiam calidum erit. Quod uerò magis tanto calidius, quanto uidelicet dulcius. Ideoq; dulcis uictus ——— Gustui amicatur. Corpus impinguat. Calorem auget. Saturat. Digerit. Dura mollit. Mollia condensat. Hepati confert. — Quòd si exquisitè dulcis existat; fuerit, — In bilem facile exoluitur. Hepar obstruit. Lienem afficit. Ventriculũ mollit. Iuuenibus minimè competit. — Gal. 4. de Simp. Medic. facul. cap. 7. Isaac in uniuers. diæt.

Amarus, qui si fuerit purus, non nutrit corpus. Nam quæ exactè amara sunt, omnibus animantibus, ne dum hominibus esui inepta sunt, cùm sicca & terrestria reperiantur. Ideoq; in cibis amara haud commiscenda erũt, cùm potius medicinæ, quàm nutricationi competant. Nam ——— Obstructiones reserant. Mundificant. Abstergunt. Incidunt. Stipticant. Extenuant. Exasperant. Tineas interimunt. Sanguinem adurunt. Bilem rubeam gignunt. — Gal 4. de Simp. Medic. fac. cap. 19, & 5. cap. 25. Auicenna 2. can. cap. 3. Isaac in uniuers. diætis.

Sapor (inquit Isaac) est quoddam sensuale sensui gustus deputatum, quod abhorret natura, uel ab ipso delectatur, & est

Salsus, etsi aliquando appetitus gratia cõmendetur, amaro tamen propinquius est. Quippe terreni ambo sunt, & calidi, non obscura tamen diuersitate dissidentes, cùm amarus a calore arido potius sit & extenuatus, & elaboratus. Nam si quod salsum excalefeceris plurimum, amarum tibi facilius euadet. Vt mari Syriæ Palestinæ, quod mortuum uocant, à solis ardore æstate magis, quàm hyeme compertum est euenire. Igitur cùm salsus sapor parum ab amaro dissentiat, cõ parcius quidem uescendum erit. Nam ——— Corpus exiccat. Calefacit. Subtiliat. Aggregat. Obstruit. Bilem efficit. — Gal. 4. de Simpli. Medic. fac. cap. 19. 20. Isaac in uniuers. diætis.

Acris, qui summè calidus existit. Nam cibi admodum acri facultate præditi corpus ualde excalefaciunt. Bis tamen aut ter in aqua decocti acrimoniæ exoliantur, ne sic quidem uim perdunt extenuandi, uerum facultatem quandam obscurissimam alendi corporis exinde acquirunt: cuius antequàm decoquerentur, nihil prorsus obtinebant. Ideoq; eorum assiduus usus euitandus est, præsertim biliosis. Quoniam quidem solis, pituitosum humorem, crudum glutinosumq; colligentibus, eusmodi edulia sunt accommodata. Nam ——— Corrodunt. Incidunt. Subtiliant. Inflammant. Attrahunt. Resoluunt. Cogitatiuam facultatem destruunt. Ventriculo, Visceribus, Oculis — Obsunt. — Gal. de Simp. medic. fac. cap. 17. 18. De aliment. fac. 2. cap. ultimo. Isaac in uniuers. diæ.

Acidus, qui frigiditate, siccitateq; constat, & corporis tenuitate pollet. Quo fit ut nutrimenti quidem parum, & excrementorum plurimum acidus uictus corporibus contribuat. Verùm tamen etsi sui natura — Neruis aduersetur. Infrigidet. Extenuet. Atrabiliarijs obsit. Senium acceleret. Concoctricem fac. attenuet. — Tamen in aliquibus ægrotantibus, — Crassa incidit. Obstructiones reserat. Sordida mundat. Biliosis confert febribus. Putredines abijcit. Vomitum compellit. — Gal. 4. de S.M.F. cap. 6. Itẽ 2. de regimine acut. Isaac in uniuers. diæt. Arist. 22. probl.

Austerus, & acerbus, qui cùm parum inter se differant, sub uno & eodem genere componẽdi sunt. Nam austerum nil aliud esse comperimus, quàm acerbum exolutum. Ideoq; austerus & acerbus uictus cum terrestris, & crassi existat temperamenti necesse est, ut parum nutrimenti corporibus submistret. Nam ——— Extenuat, Infrigidat. Crassa concipit, Sanguinem minuit, Macie afficit, Atrabiliariũ generat succum, — Quãquam ægrotantibus nonnullis — Ventriculum confortet. Aluum sistat. Fluxiones reprimat. Vlcera solidet. — Gal. 4. de Simp. fac. cap. 7. Isaac in uniuers. diætis.

ANNOT. EX HIPP. ET GAL. II. APH. XXXVIII. ET AVIC. tertia, primi doct. secunda, cap. 7.

¶ Tantis suauiora edulia uiribus pollent, ut nonnunquam deteriora excellentioribus anteferantur, cùm parum deterior potus aut cibus, suauior autem, melioribus quidem, sed minus suauibus sit præferendus. Quod non ob id solùm faciendum est, ut ægro gratificemur, sed etiam quod utiliora ipsi existant. Nam quæcunq; cum uoluptate assumuntur, ista uentriculus amplexatur, & magis concoquit, sicut illa quæ displicent, refugit. Vnde & nauseæ, & flatus, & fluctuationes subsequuntur, tamen ea esse probæ substantiæ, & partes quidem principales salubres omnes necesse est.

Quod per coctura̅, & condimenta edulia ad probitatem reducantur, quodq; in fructibus acerbus sapor in dulcem, acidum, austerum, & pinguem euadat, ex Gal. quarto. de simp. m. f. cap. VIII. & XVI.

Quemadmodum edulia, quæcũq; nutriendorum naturæ simillima sunt, ea & dulcedinem summam præ se ferunt, nec ullam præparationem postulant, sic quæ temperaturam nacta sunt remotiorem, alia cõdimentis, alia coctione, alia utroq; indigent. Nec uerò mirum est, cùm condimentorum nullum edendo sit, suauitatem tamen ijs augere, quæ per ipsa præparantur: quippe cùm fieri possit, ut immoderatis duobus coeuntibus, id quod ex ambobus mistum sit, cõmoderatum euadat, ac proinde quoq; dulce appareat. Deinde & cùm per elixationem, & per assationem, & omnino per calidum quiddam, præparatio fiat ciborum, nihil etiam absurdũ est, aut ambiguum, quæ prius non erant suauia, tunc fieri suauissima. Apparet enim calidi natura quibus admota fuerit ea celeriter alterare, atque in aliam speciem mutare. Quo circa, nec id quoq; dubium est, quædam suauiora, quædam uerò insuauiora effici igni applicata. Nam & huiusmodi exolutiones naturaliter in omnibus ferè fructibus, cernuntur. Ipsi enim cùm à principio frigidi, terrei, ac acerbi sint, necessariò tripliciter tum temporis, tum aëris temperiæ exoluũtur, & in uarios permutãtur sapores. Nãsi

- *Incalescant absque alia temperamentorum commixtione, solam acquirent dulcedinem, qualis in castaneis percipitur.*
- *Humescant & huiusmodi humiditas fuerit*
  - *Aquearum, & crassarum partium, proculdubio austeri euadunt.*
  - *Aerearum, & tenuium partium, omnino acidum contrahent saporem.*
- *Humescant & calescant humiditate quidem*
  - *Aquea, in dulcedinem exoluentur.*
  - *Aërea, in pinguedinem transibunt.*

ANNOTATIO EX AVICENNA III. PRIMI DOCT. II. CAP. VII. ET canticorum Par. secunda, textu decimonono.

¶ *Nutrientia, ne corporibus à quibus ingeruntur officiant, suis contrarijs corrigenda sunt, nam calida cum frigidis, sicca cum humidis, obstruentia cum aperientibus, dulcia cum acetosis, pinguia cum salsis, ac acribus commiscẽri debent.*

Quòd ciborum quantitas concoctrici facultati comparari debeat, ex Gal. & Auic.

Alimentorum quantitas cõcoctricis facultatis uiribus cõparari debet, quæ si fuerit

- *Multa, etsi alimenta sint optimi, & plurimi succi, frigidos tamẽ morbos excitabit. Est enim immodica repletio, tam cibi, quàm potus omnino pernecabilis. Nam quãplures homines nimia repletione suffocati interiere. Alimẽtorum enim abundantia eo pacto naturalem nostri corporis calorem suffocat, quo magna lignorum strues incensum ignem, & olei plus, quàm par sit lucernæ, & lãpadis flammam extinguit. Ideoq; eiusmodi immoderatus uictus*
  - *Calculum in renibus procreat.*
  - *Suffocat.*
  - *Compagines afficit.*
  - *Iecur, Lienem* — *Obstruit.*
  - *Melancholicas, Pituitosas* — *Aegritudines generat.*
  - *Malos parit abscessus.*
  - *Ventriculi, Intestinorum* — *Profluuia excitat.*
  - *Nauseam commouet.*
  - *Intellectum & reliquas animales facultates destruit.*
  - *Ventriculo obest.*
  - *Colicam facit.*
  - *Humores omnes corrumpit.*
- *Mediocris, uidelicet secundùm concoctricis facultatis robur*
  - *Benè* — *Concoquitur. Nutrit.*
  - *Fortificat.*
  - *Impinguat.*
  - *Sanitatem tuetur.*
- *Pauca, etsi etiam fuerit alimentorũ, & boni succi, & ualdè nutrientiũ, & tamen quo ad concoctricis facultatis robur immodica & insufficiens, corpus omnino destruetur: nam quemadmodum à multo suffocatur, sic etiam à pauco calor naturalis tabescere cogitur. Ideoq; pauca,*
  - *Corpus extenuat.*
  - *Vitam corripit.*
  - *Vires deijcit.*
  - *Hecticam facit.*
  - *Macie afficit.*
  - *Semen exiccat.*
  - *Bilem, tum flauam tum atram procreat.*

Gal. lib. de morb. causis, & de dissol. continua.
Auicenna 3. primi doct. 2. cap. 7. Item in cant. text. 183.

ANNOTATIO EX AVIC. III. PRIMI DOCT. II. CAP. VII.

¶ *Ciborum equidem mensura existit secundum usum & uirtutem. Ea enim erit recta, quæ cùm ingesta fuerit, grauitatem non afferat, neq; in uentriculo natet, nauseam non commoueat, neq; canimum comedendi desiderium, neq; ingenij pigritia, neque insomnietas, neque ipsius sapor in ructibus post tempus reperiatur.*

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf
urn:nbn:de:hbz:061:2-171166-p0092-5
DFG

Quis ordo ſeruandus ſit in alimentorum diuerſorum comeſtione, ex Galeno, Auicenna, Iſaac.

Alimenta, quæ ingeruntur, præſertim cùm multiplicia fuerint, corporibus maximè officiunt, niſi recto quodam ordine aſſumantur. Debent igitur ſemper eſſe

- Priora: Concoctu facilia. — Lubrica. Subtilia. Velociter permeantia. Humida. Liquida. Corruptibilia. Concochimica. — Hæc enim prius ſumpta celeriter pertranſeunt, & alijs cõmodè præeunt, ac quaſi uiam muniunt. Poſtremò autem accepta unà ſecum alia in corruptionem trahunt, cùm concoctu facilia ſint.
- Poſteriora: Stiptica. — Craſſa. Concoctu contumacia. Aromatica. Sicca. — Cum longiori tempore concoqui debeant.

} Gal. 2. de Aliment. fac. & lib. de diſſol. cont. | Auicenna 3. primi doct. ſecunda, cap. 7. | Iſaac in Vniuerſ. diætis.

GALENVS III. DE VICTVS RATIONE IN MORBIS ACVTIS.

¶ Nempè antea dideriſti cibos multiplices, & præſertim facultate diſſimiles, magnam progignere in uentriculo turbationem.

AVICENNA III. PRIMI DOCT. SECVNDA, CAP. II.

¶ Nihil deterius eſt, quàm diuerſa nutrientia ſimiliter adiungere, & in comedendo tempus prorogare, quoniam cùm poſtremum aduenit nutriens, primus tam incipit digeri cibus.

AVERRHOES.

¶ Vere & autumno ſunt corpora regenda regimine medio inter caliditatem & frigiditatem. Congruit tamen regimen diſſiccatiuum in uere, & humectatiuum in autumno.

Quis modus ſeruandus per anni tempora in alimentorum aſſumptione, ex Gal. & Auicenna.

Cibi qui per anni tempora comedendi ſunt, debent eſſe in

- Hyeme: Calidi tum actu, tum potentia. — Maioris quantitatis, quàm in cæteris anni temporibus, propter concoctricis facultatis robur, quo etiam fit, ut in eiuſmodi anni tempore craſſa alimenta propimentur comedenda.
- Vere: Medij temperamenti. Medij facultatis.
- Æſtate: Humidi & frigidi tum actu, tum potentia. Paucæ quantitatis. Concoctu faciliores. Tenues.
- Autumno: Humili. Mediæ quantitatis. —

} Gal. primo, de Aliment. fac. cap. de lente. | Auicenna 3. primi doct. ſecunda cap. 7.

GALENVS LIB DE DISSOL. CONT. ET TERTIO, DE FAC. NAT. ET Hipp. 2. Aphoriſmorum, Apho. 50, & ex Auicenna 3. primi doct. 2. cap. 7.

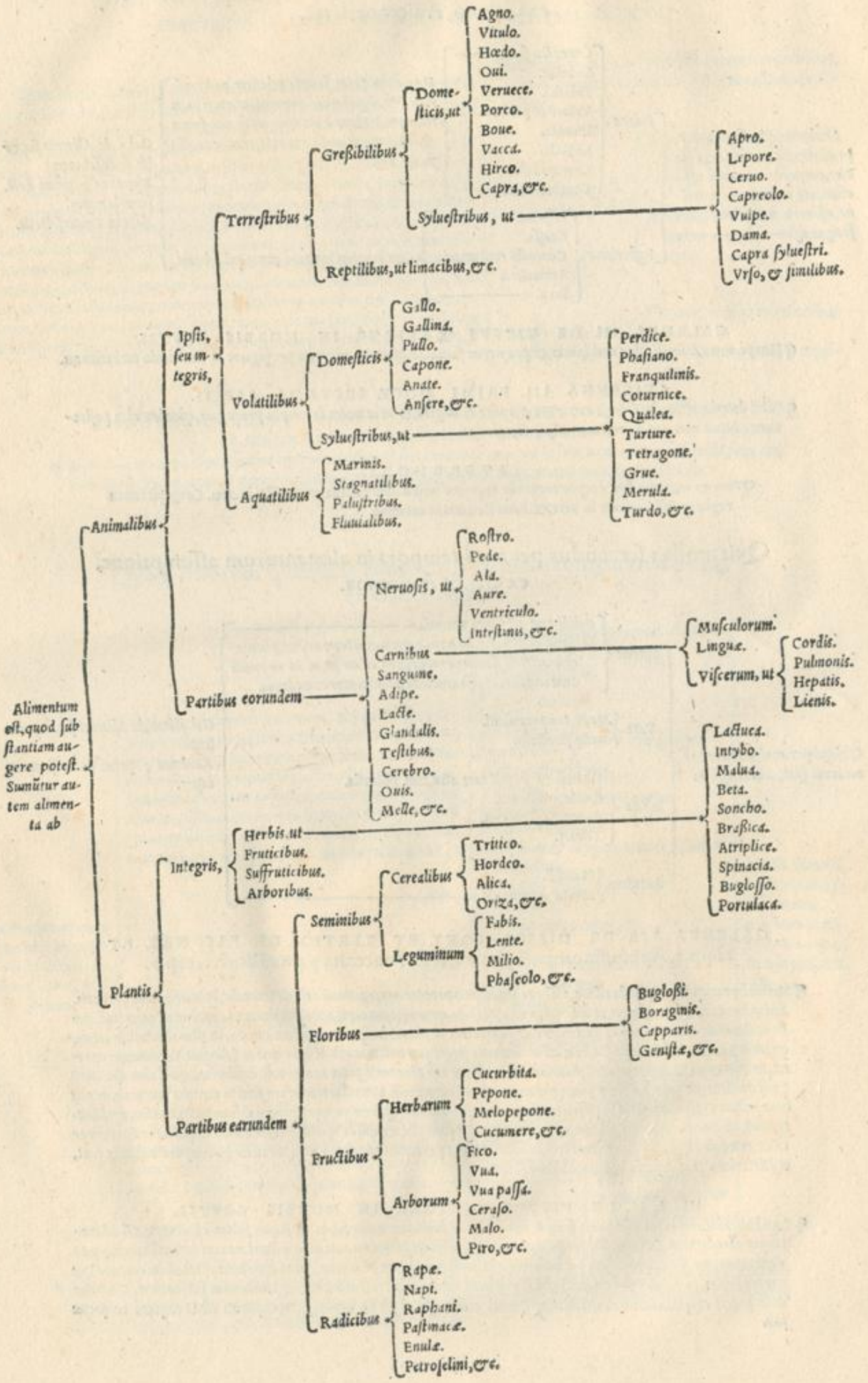
¶ Melior horarum in accipiendo cibum, eſt hora frigiditatis propter aggregationẽ caloris naturalis, in interioribus corporis. Sed in hora caliditatis, oportet, ut dimittatur acceptio cibi, quia caliditas aëris attrahit calorem naturalem ad exteriora, quo fit ut diminuto interiore calore diminuatur & concoctrix facultas. Ideoq; præcipiebant antiqui, ut plus alimenti in cœna, quàm in prandio exhibendũ eſſet, cùm calor naturalis frigiditate noctis, magis in interioribus deliteſcat. Veruntamen oportet, ne quis comedat, niſi concoctis prioribus alimentis, & niſi aduenerit prius comedendi deſiderium, quod cùm ebullierit (niſi forſitan illegitimum fuerit) non prorogetur hora comedendi. Nam diutus tolerare fumem uentriculum malis replet humoribus. Quibus omnibus hoc accidit etiam, ut conſuetudo non aſpernatur, quoniam qui cõſueuit uti prandio, & dimittit illud, eſtq; contentus cœna tantùm, magnificat nocumentum cibi: & qui conſueuit ſumere cibum aliqua hora determinata, & mutatur ad aliam, præter iſtam declarabitur ſibi hæc permutatio nociua. Nam quæ ex longo tempore conſueta ſunt, etſi deteriora ſint inſuetis minus moleſtare ſolent.

HIPP. II. DE VICTVS RATIONE IN MORBIS ACVTIS.

¶ Quod uitioſus, tum cibus tum potus ſemper ſibi ſimilis ad ſanitatem tutior ſit, quàm ſi quis ſubito ad alteram, uel ad meliorem ſe transferat, facile intelligitur. Nempe tum his qui bis die comedunt, tum his qui ſemel, noxam imbecillitatemq; pariunt repentinæ mutationes. Nam qui prandere non conſueuerunt, & prandent, ſtatim ægrè habent, toto item corpore graues redduntur, imbecilles & ſegnes. Quòd ſi præterea cœnauerint, ructus acidus, & alui læuitas ſubſequitur. Grauatur enim præter conſuetudinem uentriculus, qui antea aridus eſſe, neque bis intumeſcere, neque bis cibos coquere conſuetus fuit.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171166-p0093-1 DFG

De alimentorum differentijs, ex Galeno, de aliment. fac.

De optimo pane conficiendo, ex Galeno, primo de Alimentorum facultatibus, & Auicenna, & Isaac.

Vt panis optimus fiat, requiritur ut

- Triticum sit
  - Fractu contumax.
  - Densum & graue.
  - Colore aureo.
  - Lucidum, lene.
  - Trimestre.
  - Maturum.
  - Mundum.
  - Pingui terra ortum.

ANNOTATIO EX GAL. I. DE ALIMENT. facultatib. cap de Tritico.

¶ Accidit enim sæpenumero, ut quod foris subflauum densumq; appareat triticum, intus rarũ, laxum, albidumq; conspiciatur. Quod utiq; plurimũ furfuris habet. Quo fit ut panes furfuracei inde confecti infirmum non solium præstent alimẽtum, uerium etiam uentriculum, ipsumq; excrementis complent.

ANNOTATIO EX EODEM.

¶ Furfuris absterforia facultas ad excretionem suo iure iuuabit, utpote stimulatis ab ea intestinis.

- Farina sit
  - Non superfluè molita.
  - Crassi furfuris.
  - Non noua.
  - Non longi temporis.

ISAAC IN VNIVER. DIÆTIS.

Nam quæ superfluè molitur farina furfuraceos conficit panes. Et quæ recentior est pistroni præternaturali caliditate affecta est. At uerò quæ iam diu molita extitit puluere sæpius, situ, carie, aut uroso odore labefactatur.

- Aqua sit
  - Laudabilium fontium.
  - Non cœnosa.
  - Mediocriter calida.
- Sal sit
  - Album, mundum.
  - Tritum.
  - Debitæ quantitatis.
- Fermentum sit
  - Triticeum.
  - Non antiquum.
  - Copiosum.

Galenus. Auicenna. Auerrhoes. Isaac.

GALENVS IBIDEM.

¶ Puri panes ampliori fermento saturare omniumq; maximè subigere par est, nec illicò post fermentum & subactionem coqui debent. Furfuraceis uerò paucum fermentum, leuis elaboratio breueq; interuallum sufficit. Coquuntur item prolixius puri, citius furfuracei.

GALENVS IBIDEM DE ITRIIS.

Modum uerò fermenti ac salis gusto iudicato, quod nunquc in largiori horum mistura offenderit prauum.

- Pasta sit
  - Bonæ commistionis.
  - Benè subacta.
  - Benè fermentata, citra tamen acetositatem.
- Panes sint
  - Non magni.
  - Non parui.
  - Mediocres.
- Clibanus sit
  - Satis æqualiterq; calefactus.
  - Mundus à cinere.
  - Planus, non globosus.
  - Proportionalis quantitati panis.

ANNOT. EX GAL. LOCO QVO SVPRA.

Panes autem ad concoctionem appositißimi sunt, qui plurimùm fermentati & approbè elaborati, in clibano igne moderato percoquuntur. Nam profusior ignis primo statim occursu adurens exteriorem superficiem, in testæ modum indurat, crudis incoctisq; remanentibus interioribus partibus, quo fit ut panis tum ineptus prauus euadat. Qui autẽ longiore spacio undiq; æqualiter præassatur, hic, & probè in uentriculo cõcoquitur, atq; adsequẽtes functiones accõmodißimus euadit.

Laudatur inter optimos panes à Galeno primo de Alimentorum facultatibus sigilineus, non tamen ex illo siliginis genere, quæ uulgo segala, & Latinis ferrago, atque Græcis similiter appellatur. Verùm ex siligine illa, quæ optimi frumenti species existit apud Romanos. Mox similaceus, ac deinde is quem σιτάνιον Græci nominant.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171166-p0095-3 DFG

De pane confecto ex quampluribus frumentaceis seminibus, ex Galeno primo de Alimentorum facultatibus: Isaac, in Particularibus diætis, & Psello Constantini archiatro.

- Panis
  - Secalaceus
    - Flatuosos spiritus in uentriculo & intestinis parit.
    - Frigidus est.
    - Difficile concoquitur.
    - Ociosis inconueniens existit.
    - Glutinosos generat succos.
  - Hordeaceus
    - Concoctu contumax est.
    - Exiguum corpori præbet alimentum, potissimum si factus ex peiore hordeo fuerit.
    - Crudos generat succos.
  - Miliaceus & panicaceus
    - Exigui est alimenti.
    - Refrigerat.
    - Aluum humentem desiccat.
    - Malos generat succos.
  - Auenaceus
    - Insuauis est.
    - Alui statum non immutat. Nam in retinendo & impellendo medium fortitus est locum.

Alios equidem panes, qui ex cæteris frumentaceis seminibus & legumminibus, à rusticis conficiuntur, breuitati indulgentes prætermittendos decreuimus, cùm eorum qualitates & uires, cum seminibus à quibus conficiuntur, conferri possint, ut quinto Colliget testatus est Auerrhoes.

GAL. X. DE ALIM. FACVL.

Milium ad omnia panico est præstantius, suauiusq; editur, facile concoquitur, uentrē minus sistit, magis nutrit.

De pane recenti & duro, ex Galeno primo de Alimentorum fac. Auicenna secunda, can. Halyab. quinto Theor. Isaac, in Par. diætis, & Psello Constantini archiatro.

- Panis
  - Recens eiusdem diei
    - Frigidus
      - Modicum præstat nutrimentum.
      - Velociter concoquitur.
      - Tardè descendit.
    - Calidus
      - Concoctu est contumax.
      - Sitim excitat.
      - Ventriculo innatat.
      - Celerrimè saturat.
      - Ægrè transmittitur.
      - Ventriculo obest.
      - Flatus procreat.
  - Vetus & durus
    - Arefacit corpus.
    - Parum alit.
    - Tardius à uentriculo ejicitur.
    - Ventrem constipat.

Is etenim panis melior est, qui post primum uel secūdum diem accipitur, quoniam iam undique frigefactus existit, exuta crassitie, & glutinoso succo, ut Isaac in Particularibus diætis attestatur.

De pane azymo, ex eisdem.

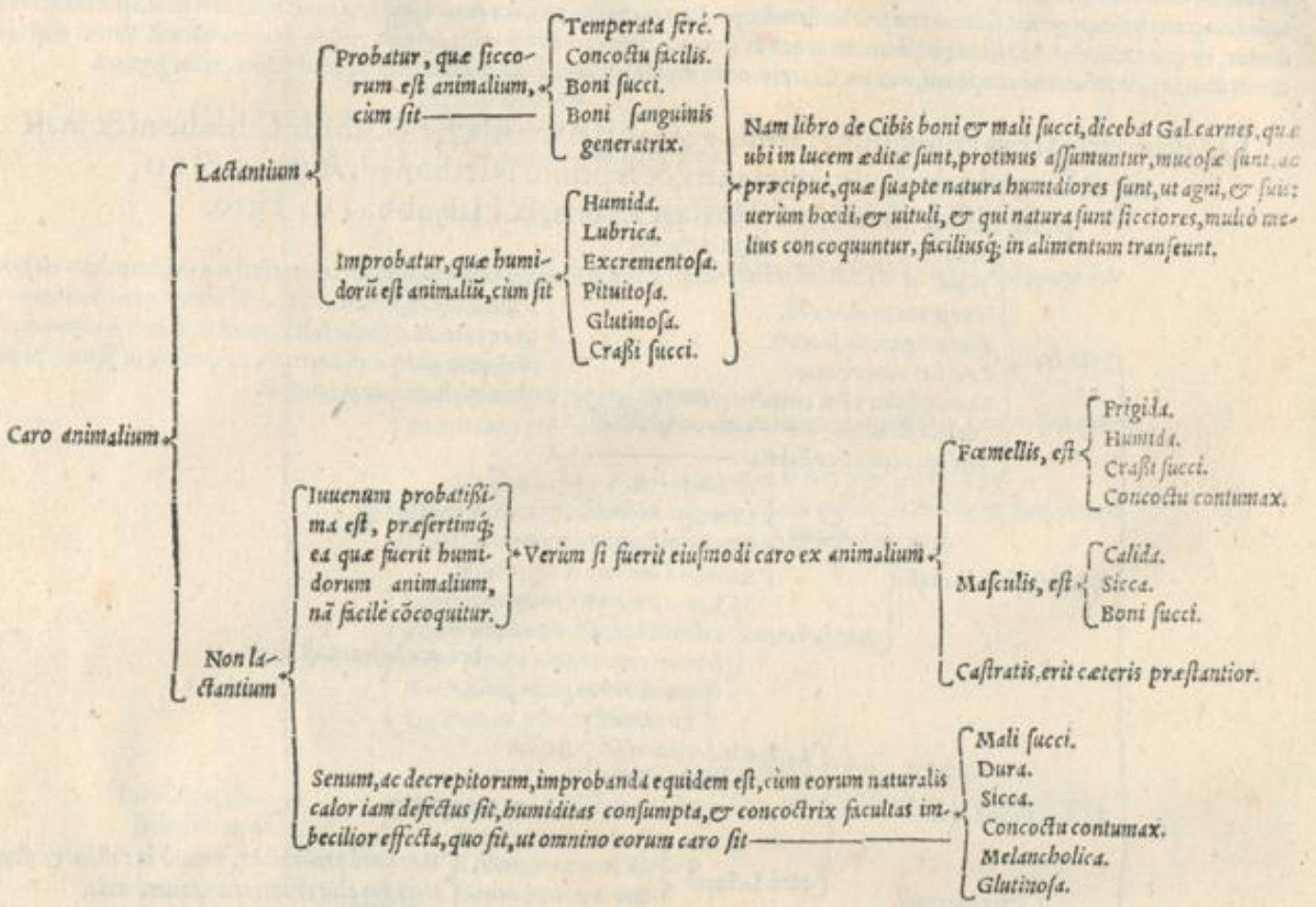
- Panis azymus
  - Ægrè concoquitur.
  - Tardè descendit.
  - Dolores & tormina generat.
  - Iecur obstruit.
  - Lapillos procreat.
  - Flatuosos excitat spiritus.

De pane loto, ex Gal. de Aliment. fac.

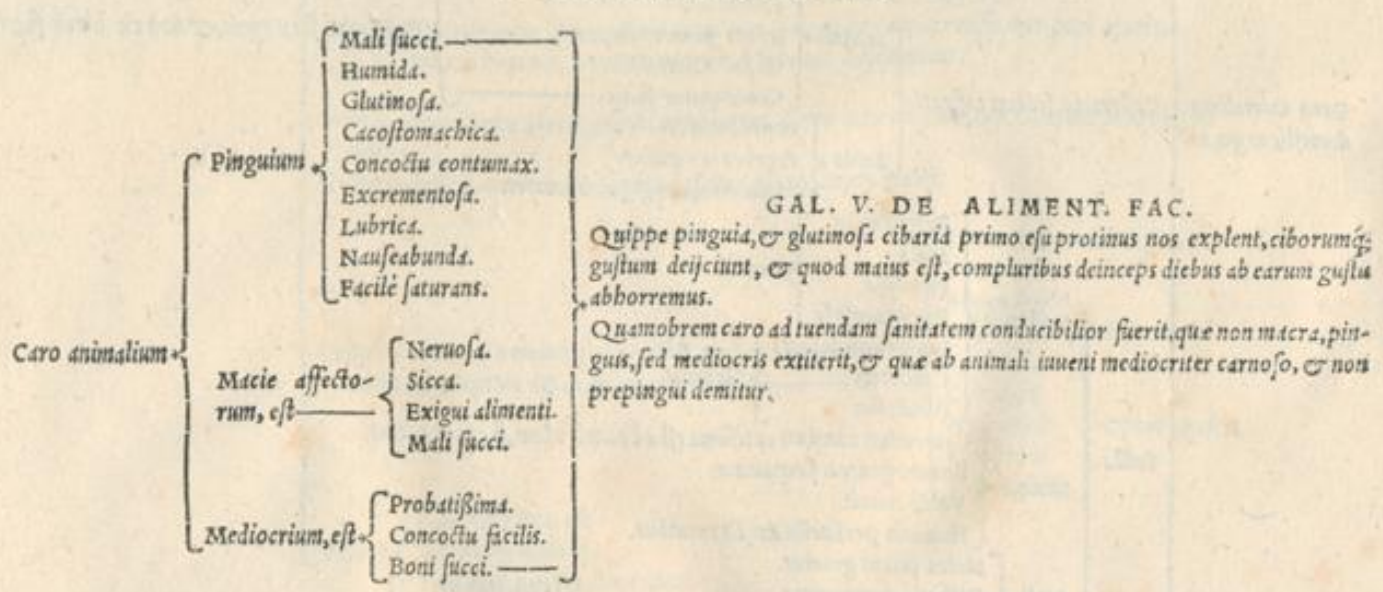
- Panis lotus
  - Paucum alimentum præbet.
  - Ab omni noxa obstructionis longissimè abest. Quia succum habet minimè crassum ac lentum, ut qui ex terrestri aëreus sit factus.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171166-p0096-9 DFG

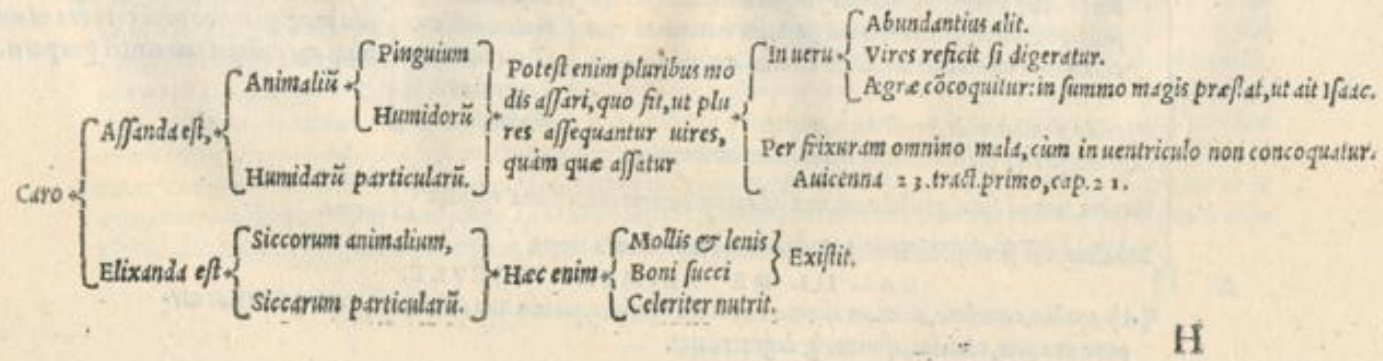
De carnibus lactantium, iuuenum, senum, decrepitorumq; animalium, ex Galeno tertio de Aliment. fac. lib. de Cibis boni & mali succi, & lib. de Dissol. cont. Auicenna, 11. can. & Isaac, in Vniuers. & Part. diæt.

De pinguibus, macris & mediocribus carnibus, ex Isaac in Vniuers. & Part. diætis.

De elixandis, & assandis carnibus, ex Isaac, in Vniuers. & Part. diæt.

Quæ carnes ſalituræ ſint idoneæ,& quæ non,ex Gal. tertio de Aliment. fac. & tertio,de Locis affect. cap.ſexto.

Animalium corpora, quæ excrementitia carne conſtant, ideſt pituitoſam in ſe reſperſam, humiditatẽ habent, ſalituræ ſunt peridonea. Quãtò autem eorum caro copioſior & craſſior fuerit, tanto ad ſaliendũ erit accõmodatior. Quæ uerò admodũ mollem aut ualde ſiccũ, & minimè excrementoſum corporis habitum gerunt, ſalituræ non ſunt accõmoda: quoniam corpora, quæ ſiccæ naturæ ſunt, ſalis conſperſu exarefacta, cibis idonea reduntur, & quemadmodum hæc ſalita corij duritiem acquirũt, ſic contrà ſupra modum humida defluunt, & ſalis ui contabeſcunt. Verùm eiuſmodi carnes tuendæ ſanitati minimè competunt, cùm omnes terrenorum animalium, ac aquatilium ſalitæ carnes, atrabilarios ſuccos gignant.

De domeſticorum animalium carnib. ex Gal. III. de Ali. fac. & lib. de Cibis boni & mali ſucci, ſecundo de Temperamentis, & ſeptimo Meth. med. Auic. II. & III. primi, Iſaac in Vniuerſ. & Part. diætis, & Halyabbas V. Theo.

Caro animalium domeſticorum, ut

- **Hœdina**
  - Humida, Sicca } Mediocriter exiſtit. ——— Conuenit.
  - Teneritei proxima eſt.
  - Probum generat ſuccum.
  - Celeriter concoquitur.
  - Malam habentibus temperaturam } Conuenit.
  - Conualeſcentibus ——— Conuenit.
  - Vitulina excellẽtior habetur. ——— Eſt tamen ruſticis, & laboratoribus non idonea, cum eis parũ tribuat alimenti. Nam eiuſmodi hominum uentriculi cum eis quæ concoctu difficilia ſunt aſſueuerint, deinde ſi eiuſmodi facile concoquibilia eſitauerint, ea quidem in fumum potius quàm in alimentum permutant.
- **Vitulina, ſcilicet uituli**
  - Lactantis
    - Eſt temperata.
    - Concoquitur facilè.
    - Duriorem ſanguinem generat.
    - Rubeam a uentriculo fugat bilem.
  - Non lactantis
    - Bonos progignit ſuccos.
    - Concoctu haut facilis exiſtit.
    - Durior tamen craſſiorq; eſt ea, quæ lactentis eſt uituli.
- **Agnina, ſcilicet agni**
  - Lactantis
    - Humidior eſt quam ſuilla.
    - Pituitoſa, Glutinoſa, Mali ſuci } Exiſtit.
    - Elabitur priuſquàm concoquatur.
  - Non lactantis
    - Probatur, Concoquitur facilè, Bonos parit ſuccos, Copioſius alit. } Hæc tantò probabilior, quantò in calidis & ſiccis tractibus educabitur: arietum uerò mala.
- **Ouila**
  - Excrementoſa.
  - Prauo abundat ſucco.
  - Dilabitur priuſquam concoquatur.
  - Ructus commouet.
- **Caſtratina, ſcilicet caſtrati**
  - Iuuenis
    - Cæterarum carniũ eſt probatiſſima, Homeclat, Bonos generat ſuccos, Guſtui delectabilis, Concoquitur facilè. } Præſertim ſi ex agnis, & non ex hircis fuerit.
  - Senis
    - Improbatur.
    - Ægrè concoquitur.
    - Melancholicos gignit humores.
- **Suilla**
  - Lactantis
    - Putredinalis, Mala, Pituitoſa, Excrementoſa } Exiſtit.
    - Iuncturarũ dolores, Calculum, Paralyſim } Generat.
  - Iuuenis
    - Ceterarum carnium aptiſſima eſt ad nutriendum, ſi concoquatur.
    - Bonum generat ſanguinem.
    - Valdè nutrit.
    - Humanis perſimilis exiſtit carnibus.
  - Senis
    - Malos ſuccos generat.
    - Difficulè concoquitur.
    - Glutinoſa exiſtit.
- **Bubula** alimentum non exiguum, nec diſcuſſu leue corporibus præſtat. Verùm craſſiorem ſanguinem, quàm par ſit progignit. Ideoq; ſi atrabiliariæ quiſpiam naturæ in eius cibum modum non ſeruet, facile labetur aut in ——— Quartanam, Elephantem, Pſoras, Lepram, Melancholiam, Lienis tumorẽ, Cachexiam, Hydropem. } Præſertim ſi boues annoſi fuerint. Nam ea quæ iuuenti eſſe dicitur, etſi ſanguinẽ craſſum prægignat, non tamẽ corpora ad eiuſmodi ægritudines tam acriter præparat.
- **Vaccina**, penitus mala, præſertim antiqua.
- **Caprina**, præter ſuccimalitiam habet etiam acrimoniam.
- **Hircina**, tum ad ſuccibonitatem, tum ad concoctionem ineptiſſima eſt, mox { Arietina. Taurina.
- **Bubulina**, niſi fortè ſit lactantis bubuli, omnino reprobanda fuerit.

GAL. III. DE ALIMENT. FACVLT.

¶ Ab equinæ, camelinæ, ac etiam aſininæ carnis eſu homines quidam non abhorrent, mente pariter, ac corpore in equos, camelos, aſininosq; degenerantes.

De ſylueſtrium animalium carnibus, ex eiſdem.

- Aprina
  - Bonum præbet ſuccum, ſi probè concoquatur.
  - Siccior eſt, quàm domeſtica.
  - Hyeme magis conuenit.
- Leporina
  - Atrabiliarium præbet ſuccum.
  - Ægrè concoquitur.
  - Iuuenis non reprobatur.
  - Temperamento calida eſt & ſicca.

GAL. III. DE ALIMENT. FAC. ET LIB. DE Attenuante uictu.

¶ Hæc etſi ſanguinem craſſiorem efficiat, ſuccum tamen puriorem præbet, quàm bubula & ouilla.

- Vulpina
  - Viroſe redolet.
  - Excrementoſum generat ſuccum.
  - In Autumno probatior habetur, cùm eo tempore uuarum eſu pingueſcant uulpes.

GAL. V. DE ATTENVANTE VICTV.

¶ Vulpium quidem & canum caro ego nunquam guſtaui, audio tamen hæc comedi, & exiſtimo eis ſimilem eſſe facultatem, quæ & leporinis ineſt.

- Ceruina
  - Improbum generat ſuccum.
  - Parum ab aſininis abeſt carnibus.
  - Ægrè concoquitur.
  - Atrabiliarium ſanguinem procreat.
  - Quartanam febrim inducit.

GAL. V. DE ATTENVANTE VICTV.

¶ Iuniorum uerò uteribus, tum humidior, tum mollior eſt, ac concoctu facilior.

Caro animalium ſylueſtrium, ut

- Capreolorum
  - Bonum præbet alimentum.
  - Guſtui ſaporoſa exiſtit.
  - Facilè concoquitur.
  - Laudabilem generat ſanguinem.

ISAAC IN VNIVERS. DIÆTIS.

¶ Ex nimio enim ſui motu, ac labore eius, ſanguis & corpus rarificatur, pori aperiuntur, & humores, uiroſum odorem exhalantes diſſoluuntur.

Damæ, atrabiliarios ſuccos gignit, ueruntamen carne tum ceruinæ, tum uaccinæ probabilior exiſtit.

Capræ ſylueſtris, ceruinæ ferè ſimilis habetur, ideoq; improbanda.

- Erinacea cùm mali omnino ſucci exiſtat, medicinæ potius quàm nutrimento aptari debet, & poteſt. Nam ——
  - Strumas & nodos diſſoluit.
  - Vrinam cit.
  - Aluum deijcit.
  - Elephanticis prodeſt.
  - Opem præſtat:
    - Spaſmoſis
    - Calculoſis
    - Hydropicis
    - Paralyticis
    - Tabe affectis
- Vrſina
  - Glutinoſiſſima eſt.
  - Ægrè concoquitur.
  - Peſſimum præbet alimentum.

GAL. III. DE ALIMENT. FAC.

¶ Quum ergo me animalium ſpecies audueris inter ſe comparantem, dictum meum experientia examina, ac dijudica, atq; expende, non animal, quod benè nutritum fuerit, ac pingue, gracili ac penuria alimenti extenuato comparans: neq; adoleſcens, ſeni (uitioſum enim & iniquum eſt id iudicium) uerum, quod in unaquaq; ſpecie, ac genere, aut quocunque modo appellare uelis, optime eſt diſpoſitum, alteri, quod ſit eiuſmodi, conferens. Itaque nequaquam poſt hac erit neceſſarium, ut prolixum de uernaculis cuiq; genti animalibus ſermonem contexamus. Nam in Iberia animalculum inuenitur lepori adſimile, quodq; cuniculum nominant. In Lucania uerò Italiæ regione aliud medium quodammodo inter ſuem & urſum, aliud quoddam inter agreſtes mures, & quos glires nominant, eſt medium, quod in eadem Italiæ regione, & alijs pleriſq; locis manditur. Quæcunq; igitur ex ijs animalibus benè ſunt nutrita ac planè pinguia, ea experientia explora, præparandorum ipſorum rationem, quam incolæ experientia didicerunt, ab ipſis, audiens ac diſcens. Singularum uerò præparationum facultatem iam à nobis diſcas licet.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171166-p0099-9

De domesticorum uolatilium carnibus, ex eisdem.

- **Caro uolatilium domesticorum,**
  - **Gallinarum**
    - Est
      - Temperata.
      - Optimi succi.
      - Plurimi alimenti.
    - Calorẽ innatum corroborat.
    - Sãguinem probum generat.
    - Appetitum roborat.
    - Omnibus temperaturis per idonea existit.

    ANNOTATIO. Etsi seniores medici, tam è Græcorũ scholis, quàm ex ex Arabũ sectis prodeuntes, nihil de castratis gallinis memoriæ prodiderint nostro tamen tempore gallorum modo quibusdam mulierculis castrantur, ut euadat eorum caro
    - Competentior.
    - Candidior.
    - Melior.
    - Sapidior.
    - Concoctu facilior.
    - Esui delectabilior.

    Rasis 23. cont. Auenzoar 1. et 2. theisir. Halyabbas 5. Theor. Isaac in uniuer. & part. diæt. Auic. 2. can. & 3. primi. Serapio cap. proprio.
  - **Pullorum iuuenum,** Probabilior est cæteris carnibus. / Cæteris uolatilibus concoctu facilior existit. } Fœmellarum tamen magis probatur.
  - **Caponum**
    - Temperata est in suis quatuor qualitatibus.
    - Plurimi existit alimenti.
    - Venerem auget.
    - Omnibus uolatilibus præstat.
    - Optimum generat succum.
  - **Gallorum**
    - Est
      - Dura.
      - Nitrosa.
      - Concoctu contumax.
    - Medicinæ magis, quàm cibo competit, nam eius iure
      - Aluus soluitur.
      - Pituita deijcitur.
      - Flatuositates expelluntur.
  - **Anatum**
    - Est humida ualde.
    - Febres generat.
    - Ægrè concoquitur.
    - Plurimi est alimenti.
    - Clarificat Vocem. / Colorem.
    - Impinguat.
    - Semen auget.
    - Putridos generat succos.
    - Multi & mali succi existit.

    Anatum tamen ale, atque iecur non improbantur. nam esti omnes hæ particulæ probè concoquantur. Iecur tamen priuatim iecinerosis fluxibus opitulatur.
  - **Anserum**
    - Atrabilarios generat succos.
    - Ægrè concoquitur.
    - Febres generat.
    - Iuniorum minus est mala.
    - Senescentium pessima existit.

    ANNOTATIO. Argumento sunt ipsi Hebræi, qui cùm ferè continuè anserum carnibus uescantur. Melancholici squalore quodam confecti, & immorigerati cernuntur. Anserum tamen alas, non improbauit Galenus.

  Gal. lib. de Cibis boni & mali succi. Serapio, cap. proprio. Isaac de Vniuers. diæt. Auic. 3. primi doct. 2. capite 7. Gal. 3. de Aliment. fac.
  - **Columborum**
    - Syluestriũ est
      - Dura.
      - Concoctu contumax.
      - Melancholica.
      - Mali succi.
    - Domesticorum
      - Ex domo ipsa
        - Iuuenum uidelicet pullorum
          - Ægrè concoquitur.
          - Ventriculum aggrauat.
          - Anginam procreat.
          - Febres gignit.
          - Senibus conuenit.
          - Sanguinis ubertatem facit.
          - Semen auget.
          - Calida / Humida } Est ualdè.
          - Crassi est succi.
          - Biliosis aduersa.
          - Pituitosis amica.
        - Senum potius dimitti, quàm comedi debet propter eius superfluam caliditatem & concoquendi contumaciam.
      - Ex columbarijs & turribus
        - Iuuenum
          - Sanguinem à renibus purgat.
          - Ea, quæ domi alitur præstantior est.
          - Concoquitur facilius.
          - Sanguinis ubertatem facit.
          - Calorem imbecillibus reuocat.
        - Senum etsi eorum carnibus, qui domi nutriuntur frigidior existat, non tamen est boni succi.

    Gal. lib. de Attenuãte uictu. Isaac in Vniuers. diætis. Auic. 2. can. Rasis 21. Cont. Halyabb. 5. Theor. Gal. 3. de Aliment. facul.
  - **Pauonum**
    - Calida est et humida.
    - Melancholicum generat succum.
    - Difficile concoquitur.
    - Mandi debet quindecim diebus exactis post occisionem.

ANNOTATIO.

¶ Columborum capita (ut Rasis in 4. Aphorismorum, & Auenzoar 1. & 2. Theisir attestati sunt) omnino abijci debent, nam & ipsis proprietas inest, ut capiti dolorem inferant. Præterea notandum quidem, quòd & columbos, & passeres, Gal. 4. de Sanitate tuenda, febrientibus exhibet, quanquam pro passeribus mutas omnes auiculas plerique intelligunt.

GAL. III. DE ALIMENT. FACVLT.

¶ Auium porrò omnium genus leuissimum cibum præstat, si ad quadrupedes conferatur. Volucrium tamen caro ob facilem concoctionem præcipuam laudem meretur. Porrò in omnibus uolucribus animalibus, ut & in quadrupedibus scire in uniuersum oportet, quòd caro adolescentium longè præstantior est, quàm ætate declinantium. Florentium uerò inter utraq; media. Noxia uerò est admodũ nouellorum, diuersaq; ratione admodum uetulorum. Etenim eorum dura, sicca est caro, idq; & concoctu difficilis, & exigui alimenti. Contrà nuperrime æditorum corpora mucosa eoq; excrementis plena sunt, leuius tamen per aluum subeunt. Hæc enim in cunctis animalibus nouisse te uelim, communiter nanque omnibus, & ex æquo hæ differentiæ, quas ab ætate sumpsimus, inhærent.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171166-p0100-5 DFG

De ſylueſtrium uolatilium carnibus, ex eiſdem.

Caro uolatilium ſylueſtrium,

Perdicum
- Tenuem præbet alimentum.
- Concoquitur facilè.
- Aluum cohibet.
- Venerem auget.
- Corpus impinguat.
- Ventriculum humidum exiccat.
- Retentricem facult. roborat.
- Infrigidatis, Conualeſcentibus, Sanguine carentibus — Optimè conuenit.

Harum etenim auium caro conducibilior elixa, quàm aſſa uidetur, cùm omnino ſicci temperamenti exiſtat, niſi forſan comedentium corpora, tum humida, tum inteſtinorum leuitate affecta fuerint. Præter hæc non ignorandum eſt, cùm perdices in decimumſextum annum ſeneſcant, iuniores cæteris præcellere, nam temporis tractu ſeneſcentes, tum concoctu difficiles, tum eſui inſuaues euadunt. — Iſaac in Part. diætis.

Gallinarum ſylueſtrium
- Perdicibus aliquanto craſſius præbet alimentũ.
- Saporoſa, Boni ſuccí — Exiſtit.
- Idonea conualeſcentibus habetur.

ANNOTATIO.
¶ Sylueſtres gallinæ, tum Tridẽtinis, tum etiã Rhetis montibus reperiuntur domeſticis ferè craſſiores, quarum plura apud eorum incolas reperiuntur genera, prout nos ipſi uidimus.

Franquiliniorum eſt
- Alba qualis domeſticarum gallinarum.
- Tenera.
- Concoctu facilis.
- Optimi ſucci.
- Guſtui gratiſſima.
- Principibus, nobilibuſq; dilectiſſima.

ANNOTATIO.
¶ Huius auis authores minimè meminere, eũ ſit tamen caro optimi ſucci. Aſſimilatur perdicibus, ueruntamen eius pennæ albiores intertus cernuntur. Syluas & arbores colit, ſuper quibus aucupijs capiuntur, aliqui tamen atagenas eſſe crediderunt.

Coturnorum, ſiue porphyrionum
- Æqualis ferè in ſuis exiſtit temperaturis.
- Bonum generat ſanguinem.
- Venerem auget.
- Debilibus, Conualeſcentibus — Conuenit.
- Mirificum præſtat corpori alimentum.

ANNOTATIO.
¶ Eiuſmodi enim aues Tridentinis, & ipſe capiũtur motibus, & uulgò uocantur coturni. Sunt enim perdicibus multò maiores, his roſtrum, & crura rubent. Ideoq; merito Porphyriones appellari poſſint.

Phaſianorum
- Temperata exiſtit.
- Conualeſcentibus eſt optima.
- Bonum præbet alimentum.
- Mediæ inter perdicem & capum eſt complexionis.
- Hecticis conueniens eſt.
- Ventriculum corruptum præparat.

Raſis 4. aphoriſmorum.

GAL. V. DE ALIM. FAC. lib. tertio.
¶ Phaſiani gallinis concoctione pares ſunt, & nutrimento cibo etiã ſuauiores.

Coturnicum, ſeu quarundam
- Calida eſt, multæq; humiditatis.
- Cito in uentriculo putreſcit.
- Temperatis, intẽperatisq; eſt inconueniens.
- Concoquitur difficilè.
- Febres alit generatq;.
- Spaſmum, tetanum commouet.

Raſ. 20. cont. Auic. 2. can. Iſaac in Part. diætis.

PLIN. LIB. X. CAP. XXIII.
¶ Coturnicibus ueratri ſemen gratiſſimus cibus, quam ob cauſam eas damnauere menſis, ſimulq; propter comitialem morbum, quem ſentiunt deſpui ſuetum.

Turturũ
- Bonum præbet alimentum.
- Concoquitur facilè.
- Omnium auium carnibus eſt ſiccior.
- Retentricem uigorat facultatem.
- Ingenium acuit.
- Venerem auget.
- Aluum ſtringit.
- Calidi & ſicci eſt temperamenti.

Gal. lib. de attenuante uictu. Iſaac in Part. diæt. Auic. 14. 3. cap. 21. Raſ. 4. aphor.

ANNOT. EX ISAAC IN Part. diætis.
¶ Turtures præcedunt tuniores. Verùm cùm ficcum præbeant alimentum domi priuſquàm comedantur, ſaginentur.

Tetragonum
- Æmulatur carni ſylueſtrium gallinarum.
- Guſtui amicatur.
- Concoquitur facilè.
- Vberius alit.

ANNOTATIO.
¶ Tetragones aues, quas Erithotaonas aliqui appellauêre, Tridẽtinis alpibus frequentiores habentur, nullis carentibus notis ipſis à Plinio, lib. 10. cap. 22. aſſignatis, incolæ uulgò Cedrones has aues uocant.

Gruum
- Frigidi & ſicci eſt temperamenti.
- Ægrè concoquitur.
- Malum ſuccum generat.
- Atram bilem auget.
- Pluris eſt excrementi quàm alimenti.
- Non comedatur, niſi pluribus diebus maceretur.

Raſ. 23. cont. Iſaac in Part. diætis.

GAL. V. DE ALIM. FAC.
¶ Non mediocris uerò differentia eſt inter ea uolatilia, quæ in ſtagnis, paludibus, lacuſtribuſq; deguntur, & ea quæ in mõtibus, aut ſiccis locis uagantur. Nam pro portione locorum animaliũ carnes, aut ſiccæ, & excrementis uacuæ, ac concoctu faciles, aut humidæ, & excrementitiæ, concoctuq; difficiles redduntur.

Volatilium aquaticarum
- Difficilè concoquitur.
- Plurimum nutrit ſi cõcoquatur.
- Melancholica pituitoſaq; eſt.
- Plurimi eſt recrementi.
- Humida accidentaliter.
- Sicca ſubſtantialiter.

Auic. 2. can. Raſis 3. de Alm. Iſaac in Part. diætis.

Turdorum, Merularum, ac ſimilium
- Facile concoquitur.
- Boni eſt alimenti.
- Laudabilem generat ſanguinem.
- Conualeſcentibus utilis exiſtit.

De pedestrium animalium particulis, ex Gal. & alijs, De Capite.

- Cerebrum
  - Est
    - Pituitosum.
    - Crassi suci.
    - Tardi meatus.
    - Difficilis cõcoctionis.
    - Ventriculo inimicum.
    - Nauseam commouet.

  → Si autem rectè confici possit alimentum corpori non infimæ notæ præstabit. → Gal. 3. de Alim. facult.

  - Oculi, constant ex dissimili substantia, ut lib. de Cibis boni & mali succi, inquit Galenus. Nam ex his tunicæ aliam naturam sortitæ sunt. Aliam musculi, aliam quod à crystalli, ac uitri similitudine, ὑαλοειδὲς ἢ ὑαλώδες dicitur.

  ANNOT. Licet oculi facilius cæteris membris concoquantur, tamen ob pinguedinem sibi admixtam, grauedinis, uiscositatis, ac incoctionis quoddam habent.

- Capita pedestrium animalium
  - Multi sunt nutrimenti, si concoquantur.
  - Semen augent.
  - Difficile concoquuntur.
  - Ventriculo inimicantur.
  - Vrinam fœtidam faciunt.
  - Ructus commouent.

  → Hæc in uniuersum de capite, uerum particulatim

  - Aures
    - Parum alunt.
    - Difficilè concoquuntur.
    - Tardi sunt meatus.

    → Gal. de Cibi boni & mali succi. Mesues. Isaac in Particularibus dictis.
  - Nares
    - Concoquuntur difficilè.
    - Parum nutriunt.

    → Gal. de Cibi boni & mali succi. Mesues. Isaac in Particularibus dictis.

GAL. III. DE ALIMENT. FAC.
¶ Cartilago porrò si ab adultis sit animalibus, omnino confici non potest.

- Labia
  - Lentum humorem generant.
  - Commodè concoquuntur.

  → Gal. de Cibis boni & mali succi.
- Lingua
  - Est
    - Temperatæ substantiæ.
    - Fungosa.
  - Mediocriter in quantitate alit.

  → Isaac in Part. dictis.

De pedestrium animalium medullis, ex Gal. tertio de Aliment. facult.

- Medulla
  - Spinalis in omnibus cerebro æmulatur, est tamen durior eo, nec id sanè mediocriter, præsertimq; quæ ad os sacrum, quod spinæ finis est, accedit. Nam quantò à cerebro longius abscedit, tantò magis durescit. Proinde minus pinguedinis habet, eoq; nauseã non æquè prouocat: & si probè concoquatur, non exiguam alimoniam corpori præbet.
  - Cerebro
    - Pinguior
    - Dulcior
    - Iucundior

    → Est.
  - Ossium
    - Liberalius assumpta nauseam prouocat.
    - Multum alit, si concoquatur.

De pedestrium superioris thoracis particulis, ex Gal. tertio de Aliment. facult.

- Superioris thoracis particulæ sunt
  - Cor, substantia sua fibrosa, duraq; est caro: ideoq; non sine magno negotio confici potest. Id enim tardè commeat. Verum tamen si in uentriculo confici possit, alimentum exhibet corpori nec molle nec succo contemnendum.
  - Pulmo, quanto iecore, lieneq; mollior, rariorq; existit, tantò ad coquendum facilis est, multò tamen quod ad nutriendum attinet, hepate est inferior. Pituitosum est id alimẽtum, quod corpori præbet.

MEDICVS DE BALDACH in Tacuino.
¶ Pulmones conferunt lentè febrientibus adolescentibusq;, quia leuius, faciliusq; conficiuntur. Laborantibus autem non competunt, quoniam alimentum ipsorum est imbecillè, pituitosum, & constipans uentrem.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf
urn:nbn:de:hbz:061:2-171166-p0102-6
DFG

De pedestrium inferioris thoracis particulis, ex Galeno, tertio de Aliment. facult.

Inferioris thoracis particulæ sunt

Ventriculus, & inteſtina, carne duriores ſunt, eamq; ob cauſam, ſi rectam concoctionem aſſequantur, ſuccum edent non plane ſanguineæ naturæ, nec prorſus inculpatum, ſed frigidiorem & crudiorem. Proinde multum temporis requirunt, priuſquam ſatis confici & in probum ſanguinem mutari queant.

Iecur omnium quidem animalium craſſi eſt ſucci, ad concoquendum difficile: & tardè permeat.

Lien, reliquorum uiſcerum guſtu non omnino iucundus uidetur. Eſt nanque in eo acerbum quiddam. Meritò autem praui quoque ſucci eſſe creditur, ut qui ſanguinem melancholicum generet.

Renes. Sunt qui inter uiſcera, & qui inter glandulas annumerent. Verùm praui admodum ſunt ſucci, & concoctu difficiles, ut adultiorum animalium teſtes. Guſtui enim urinam, cuius ſunt officinæ, in cibis redolent.

GALENVS.

¶ In uolatilibus uiſcera eandem habent ad carnes proportionẽ, quàm in pedeſtribus habere memorauimus. Inteſtina uerò horũ omniũ omnino non manducãtur, exceptis uentriculis, nam hi & edendo & alendo ſunt. Quidam uerò ipſorũ ualde etiam ſunt iucundi, ceu anſerum, & gallinarum. Quemadmodum autem in ſuibus, dum adhuc uiuunt, hepar ex caricarum paſtu ad uoluptatem præparatur, ita in anſeribus uideo ipſorum alimenta lacte imbui, ut non modò eorum iecur ſit iucundiſſimum, ſed potenter etiam nutriat, ac optimi ſit ſucci, & deiectu minimè difficiles, probéq; ſimiliter in uentriculo conficiatur.

De pedeſtrium, ac uolatilium animalium externis partibus, ex Gal. & alijs.

Animalium extremæ partes ſunt

Teſtes, difficulter conficiuntur, & tiroſo ſucco ſunt obnoxij, ut probè concocti, probè alibiles ſunt, maius & minus in his quoque proportione eorum, quæ de animalium ſingulorũ carnibus diſſeruimus, inuenitur. Etenim quanto ſuum caro alijs præſtat, tanto horum quoq; teſtes cæterorum animantium teſtibus.

GAL. III. DE ALIM. FAC.

Soli gallorum gallinaceorum teſtes ad omnia præcipua cõmendãtur, potiſſimiq; ſaginatorum. Sunt enim delicatiores cum eſcis, ſeroſo lacte conſperſis, ſi ſaginati fuerint galli. Nam & bonum ſuccum & allmoniam præſtant, & facillimè concoquuntur.

Vbera, quæ carnibus glanduloſis conſtant, cùm lacte tument à ganeonibus ſummoperè commendantur, ac expetuntur, præſertimq; ſuillæ: alimonia enim ex ijs probè, quibus in uentriculo concoctis prouentens, cum carnis alimonia certat. Si uerò plena concoctione fruſtrentur, crudum ac pituitoſum humorem procreant.——

Deiectionem tamen nec iuuant, nec impediunt: uerùm eorum craſſas ac palearia nemo non probarit, nec etiam damnarit.

Pedes, etſi glutinoſum ſuccum gignant, non tamen manifeſtè craſſum, cùm ſit eorum nutrimentum bonum. Oſtendit enim bonitatem concoctionis eorum uelox tum tumefactio, tum diſſolutio, quæ in eorum decoctionibus cernuntur, uerum eorum alimentum, non eſt multum. Auicenna ſecundo Can.——

GALENVS IBIDEM.

Anſerinæ quoque alæ, concoctioni & nutritioni idoneæ ſunt, his uerò magis ipſarum gallinarum. Cæterùm cùm in iunioribus & adultioribus animalibus magnum ſit carnis diſcrimen, in alarũ quoq; nam ex ætate euidentior differẽtia conſpicitur, pedes autem euſmodi uolatilium paulò minus omnium cibo ſunt inepti.

Cauda, cùm à calore naturali longinqua ſit particula, & à ſanguine in iocinore quidem male cocto nutrita, durior, concoctu contumacior, & guſtui inſuauior exiſtit, quo fit ut uentriculo ſit rebellis. Iſaac in Part. diætis.

GAL. III. DE ALIMENT. FACVLT.

¶ Pedeſtrium animalium excarnes partes homines mandunt, pedes uidelicet, roſtra ac aures. Suilli igitur petioli omnium conuenientiſſimi ſunt ptiſanæ incocti, nam & illam meliorem efficiunt, & ipſi molliuſculi redduntur. Ideoq; tam in ore, quàm in ſtomacho expeditius confici poterunt. Ergo haud exigua in præparationis modo differentia exiſtit. Itaque excarnes, ſeu extremæ corporis partes, ut nimirum pinguedinis, ita carneæ ſubſtantiæ quoque perexiguum obtinent. Neruorũ item, ac cutis natura in illis præpollet. Nec porrò tales hi nerui, cutes ue ſunt, quales, qui per uniuerſum corpus diſpergũtur. Hæc nanque in ijs magis trita ſunt, & exercitata, eoq; etiam glutinoſiora. Quare meritò tenuiter corpus alunt, & expeditius per aluum ſuo lentore delabuntur. Verùm ſuilli pedes magis, quàm roſtrum probandi ſunt, uti hoc magis, quàm aures. Nam hæc ſola cute ac cartilagine conſtant.

De cutis, pinguedinis, adipis & sanguinis facultatibus, ex Galeno tertio de Alimentorum facul.

- Animalium
  - Cutis, siue pellis frigidum generat sanguinem glutinosumq;, concoctu deinde pertinax est, & parum alit.
  - Pinguedo et adeps. ambo olei quidē naturā referūt, sed humiditate et siccitate, à se inuicē distāt. Pinguedo nanq; humida quæpiā res est, oleo assimilis, lōga uetustate incrassato. Adeps uerò pinguedine multò siccior est. Ideoq; si ipsum in calfactū fundas, coit facile ac concrescit. Ambo etenim hæc potius ciborū nostrorū cōdimenta, quā cibaria ueniunt appellāda,
    - Ventriculum eneruant.
    - Parum alunt.
    - Improbum generant sanguinem.
    - Cibum in uentriculo suspendunt.
    - Retentricem in uentriculo facultatem extenuant.
    - Obstruunt.
    - Pituitam augent.
    - Intestinorum leuitatem, difficultatemq; inducunt.
    - Saturant, antequam conueniens ingeratur alimentum.
    - Sensus, Intellectum — Hebetant.
    - Somnum inducunt.
    - In calidis uentriculis in usporem & bilem cōuertuntur.
  - Sanguis omnis concoctioni rebellis, præcipuè crassus & melancholicus, qualis bubulus est, leporinus, ut suauissimus celebratur. Gallinarum enim ac columborum sanguine nonnulli uescuntur, maximè altilium, nec enim suillo inferior est, siue suauitatem, siue concoctionis facilitatem spectes. Verum omnis porrò sanguis concoctu pertinax est, & excrementitius, quocunque pariter modo. Taurinus autem omnino dimittendus cùm uenenosam obtineat facultatem.

De alimento quod in quibusdam animalis partibus continetur, & primo de Ouorum facultatibus, ex Gal. tertio de Aliment. fac. Isaac in Part. diæt. Ras. quarto aphoris. tertio Alman.

- Oua
  - Gallinarum, Perdicum, Phasianorum
    - Saporosa, Temperata, Boni succi, Cæteris nutribiliora — Existunt.
    - Velociter nutriunt & multum.
    - Velociter restaurant.
    - Roborant.
    - Venerem augent.
    - Hecticis conferunt.
    - Præsertim si sint recentia & masculino semine concepta, ac etiā à iuuenibus & pinguibus edita gallinis.
  - Anserum, Anatum
    - Difficile concoquuntur.
    - Multum alunt, si concoquantur.
    - Crassi sunt succi.
  - Strutochameli
    - Mali sunt succi.
    - Virosum redolent odorem.
    - Ægrè concoquuntur.
  - Pauonum
    - Pessimi succi, Horribilia sapore, Incoctibilia — Sunt.
    - Humanis sunt temperaturis inimica.
  - Columborum
    - Calida, Venerea — Sunt.
  - Verū cùm ea quæ ex laudabilibus uolatilibus assumūtur,
    - Elixantur
      - Cum cortice, & fiunt
        - Tremula
          - Omnium bellißimè nutriunt.
          - Facillimè cōcoquuntur.
        - Sorbilia
          - Non adeò bellè, ut tremula nutriunt.
          - Expediùe descendunt.
          - Gutturis scabriciem leuigant.
      - Sine cortice
        - Benè nutriunt.
        - Optimè concoquuntur.
    - Assantur
      - Ægrè concoquuntur.
      - Exsiccant.
      - Aluum cohibent.
    - Friguntur
      - Cæteris peiora fiunt.
      - Facilè meant.
      - Cibum corrumpunt.
      - Ventriculo obsunt.
      - Mali sunt succi.
      - Putrescunt, citiusq; in usporem conuertuntur.
      - Concoctu difficillima sunt.
    - Dura efficiuntur.
      - Sunt omnino mala.
      - Concoctu contumacia existunt.
      - Crassum generant succum.
      - Obstruunt.
      - Calculum in renibus generant.
      - In uentriculo putrescunt.
      - Aluum cohibent.
      - Colicam faciunt & uentriculi dolores.

GAL. III. DE ALIM. FAC.

¶ Recentia porrò ouorum ad uetera non mediocris est differentia. Quippe optima sunt recentißima, peßima perquàm diu asseruata. Quæ uerò in horum excessuum medio statuuntur, proportione recessus, ab extremis, bonitate aut prauitate inter se differunt.

ISAAC.

¶ Quorum uitelli longè albuminibus sunt meliores, cum bi temperati, boni succi, concoctu faciles. Illa uerò frigida, pituitosa existant, difficilisq; concoctionis.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171166-p0104-8 DFG

De lacte,& quibus componatur ſubſtantijs,ex Galeno quarto de Simp,med.fac. cap. XVII.

- Lac eſt animalis ſuperfluum,album,bina decoctione in mãmis generatum,eſt ſanguis bis decoctus:componiturq; ex ſubſtãtia
  - Craſſa, ex qua conficitur caſeus, quæ eſt
    - Craſſa & frigida in æqualitate & temperamento.
    - Pituitoſa.
    - Mali ſucci.
  - Pingui,ex qua butyrum paratur, quæ eſt
    - Æqualis in temperamento.
    - Vnctuoſa.
    - Incoctibilis.
  - Aquea, quæ ſerum appellatur, quæ eſt
    - Frigida & humida.
    - Nitroſa.
    - Solutiua.

GALENVS.

Lac ſi guſtari poſſet ubi in uentre & per uenas concoctum eſt,ipſo etiã melle dulcius inueniretur. Nam quod ſõris mel ex ſeſe obtinet,id dum concoquitur lac accipit,& cùm admodum ingens in animante calor extiterit,tantum acquirit lac dulcedinem,quantam mel deperdit.

De lacte quod humano competit uſui,deq; ipſius bonitatis notis ac facultatibus, ex Galeno,quarto de Alimentorum fac. Auic. II. can. Iſaac in Vniuerſ.diætis,& alijs.

- Lac uſuale, eſt
  - Humanum quod
    - Temperatum eſt in tribus ſuis ſubſtantijs.
    - Optimum generat ſuccum.
    - Mortiferis aduerſatur uenenis.
    - Cæteris præſtantius habetur.
  - Bubulum, quod pinguißimum eſt, & ſubſtantia craßißimum.
  - Ouillum, quod eſt
    - Craſſum.
    - Parum ſeroſum.
  - Caprinum,quod in ſuis temperamentis humano æmulatur, ueruntamen eo ſiccius eſt.
  - Bubulinum, quod longè craßius bubulo exiſtit,ac pinguius.

  Horum quodlibet probatur
  - Colore
    - Albißimo.
    - Claro.
    - Non liuido.
  - Odore
    - Sincero.
    - Aromatico.
    - Horrore carente.
  - Subſtantia liquida inter ſubtilem & craſſam, uidelicet remaneat in ſua ſphæra gutta ſuper unguem proiecta.
  - Sapore
    - Dulci.
    - Non amaro.
    - Non ſalſo.
    - Non uitroſo.
    - Non nidoroſo.
    - Non acetoſo.

  Huiuſmodi enim
  - Cerebrum auget.
  - Corpus impinguat.
  - Hecticis prodeſt.
  - Siccam tußim lenit.
  - Venerem roborat.
  - Vrinæ ardoribus ſubuenit.
  - Diſſoluta corpora reſtaurat.
  - Boni eſt ſucci.
  - Multum nutrit.
  - Ventrem mollit.
  - Pulchritudinem corporibus præſtat.
  - Facile in ſanguinem uertitur.
  - Carnem auget.
  - Pectus dilatat.
  - Siccis corporibus amicatur.
  - Nutribilius eſt cæteris cibis.

GAL. III. DE ALIMENT. FACVLT. ET IIII. DE Simpl. med.fac.

¶ *Haud enim ſimpliciter protulimus lac omne optimi eſſe ſucci,ſed inſuper optimum adiunximus. Quippe uitioſum lac tantum abeſt,ut ad ſucci probitatem conducat,ut malo etiam ſucco utentium corpora impleat. Cui rei argumento fuit is infans, qui cùm priore nutrice mortua,alterius praui ſucci lac ſuxiſſet,totum corpus multis ulceribus habuit refertum. Quippe ſecunda hæc nutrix ſyluestribus oleribus propter annonæ caritatem,quæ ueris tempore acciderat,utebatur. Quare & ipſa huiuſmodi ulceribus obſeſſa eſt. Atq; etiam ſi capræ aut alterius cuiuſpiam animalis ſcammoniam aut tithymalum depaſtè lac cibi loco, quis ſumat,omnino aluus illi fluet. Itaque non quaſi ſimpliciter de quouis dicta ſint,intelligere oportet,ſed duntaxat tanquàm de probatißimo. Proinde ſanè lac,ubi cruditatem in uentre perpetitur,duplicem ſuſcipit alterationem. In frigidiore nanque uentre aceſcit,in calidiore,nidoroſum amarumq; efficitur.*

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171166-p0105-4

Quibus corporibus conueniat lac, & quæ in eius potu, uel comestione seruanda sint, ex Gal. v. tum de Tuenda sanitate, tum de Meth. med. & tertio de Aliment. fac. ex Auic. 11. can. & Isaac, in Vniuers. diætis.

- **Lac**
  - **Prodest**
    - Consistentibus.
    - Senibus non naturaliter frigidis.
    - Biliosis.
    - Ventriculum mundum habentibus.
    - Hecticis.
    - Extenuatis. ——
    - *Verùm obseruãdum est*
      - *Ante lactis bibitionẽ*
        - *Recenter admisceatur cum lacte modicum aut* —— Mellis / Sachari / Salis — *Ne coaguletur in uentriculo.*
        - Non bibatur lac cum acetosis.
        - Bibatur lac ieiunio uentriculo.
        - Non comedatur lac cum piscibus simul.
        - Tantum ex lacte bibatur, quantum concoquere ualeat uentriculus.
      - *Post lactis bibitionem, ut*
        - Non assumatur cibus alius, nisi prius lacte in uentriculo concocto.
        - Dimittatur motus, & exercitium.
        - Non dormiatur.
        - Non bibatur uinum.
        - Lauentur dentes uino, aut hydromelite, ne gingiuæ & dentes ipsi uitientur.
  - **Nocet** — *Præsertim si plurima caseitate refertum fuerit. Nam dicebat Gal. tertio de Aliment. facultatibus, Lac plurimo abundans sero, etiam si iugiter eo utare, quàm minimum periculi affert. Quod uerò huiusce humiditatis minimam portionem, sed caseosæ crassitudinis permagnum obtinuit omnibus usum eius frequentantibus infidum est.*
    - Febrientibus. ——
    - Capitis dolore affectis.
    - Ophthalmicis.
    - Resolutis.
    - Conuulsis.
    - Catarrhosis.
    - Calculosis.
    - Pituitosis.
    - Adolescentibus.
    - Obstrusis.
    - Comedentibus ipsum ultima mensa.
    - Dentibus.
    - Gingiuis. ——

De lacte coagulato, ex Isaac, in Vniuers. diæt.

- **Lac coagulatum**
  - Angustiam frequentius inducit. ——
  - Ventriculum aggrauat.
  - Exhalationes in caput mittit, quibus sæpe generatur
    - Suffocatio.
    - Syncope.
    - Angustia.
  - Ægrè concoquitur.
  - Crassum generat succum.
  - Lientertam facit.
  - Omni alio lacte peius existit. ——

  Quamobrem si aliquando comedendum sit, nequaquam nisi prima mensa comedatur. Nam cum post cibum (ut fieri solet) adsumitur, aut statim putrescit, aut subsidentem cibum secum ad ima incoctum trahit.

De capite lactis, & butyro crudo, ex Isaac in Vniuers. diætis.

- **Caput lactis, siue butyrum crudum**
  - Calidum est & humidum.
  - Victuosum.
  - Ventriculi uillos mollificat.
  - Cuncto supernatat cibo.
  - Nutrimentũ à uẽtriculo eijcit antequàm concoquatur.
  - Crassi est succi.
  - In uapores facilè conuertitur.

  Ideoq; nimius horum usus dimittendus est. Nam butyrum tam coctum, quàm crudum, potius ciborum condimentum esse debet, quàm cibus.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171166-p0106-0 DFG

De caseo, ex Galeno, de Alimentorum fac. & Isaac. in Part. diætis.

- Caseus
  - Recens
    - Ori gratissimus.
    - Stomacho minimè noxius.
    - Cæteris caseis est concoctu facilior & commeabilior.
    - Succo constat
      - Non uitioso.
      - Neque usque adeò crasso qui caseis commune uitium esse solet.

  Verùm permagna in isto particulatim inuenitur differentia, cùm pro animalium natura, tum pro uarijs præparandi modis, tum etiam ætate. Ideoq; mollem duro, rarum ac laxum ualde presso densoq; meliorem iudicabimus. Denicq; cùm admodum glutinosus, admodumq; friabilis noxius sit, medium inter hos locum sortitus præstantior censebitur. Suauis insuauem præcellit, & mediocriter salitus permultum salitum aut nihil omnino salis habentem.

  - Vetus
    - Acrimonia pollet.
    - Calidior.
    - Vrentior.
    - Siticulosior.
    - Concoctu difficilior.
    - Succo deterior.
    - Calculos in renibus alit.
    - Hepar obstruit.
    - Difficile permeat.
    - Biliosos generat succos.
    - Aluum compescit.
    - Atram bilem supercalefactis corporibus gignit.

  Quo fit ut plus damni, ex succi prauitate, & æstuanti feruore inferat quam cassorum extenuationi possit prodesse. Fugiendus istiusmodi caseus est, cũ neq; ad cõcoctionẽ, neq; ad mouẽdã urinam, neq; adijciendam denicq; aluum quicquam boni conferat, ceu utique nec ad succi probitatem.

  - Medius, neque uetus neque acris existit, ut festus quidem & ipse, sed minori noxa.

ANNOTATIO.

¶ Ouillus quidem caseus cæteris præstantior habetur. Nam etsi bubulus nutribilior pinguiorq; existat, est tamen eo concoctu difficilior. Caprinus uerò quanquam temperatiori lacte sit confectus, omnibus tamen caseis est deterior, cùm statim exsiccetur, terrestrificetur, & friabilis fiat. Ad hæc accedit etiam, ut qualibet caseus cum reserantibus haud copiosè comedatur. Sed tantum ipsius parum tam in prandio quàm in cœna ostiolum figillet uentriculi.

De recocta, ex Auic. & Haliabbate & Rasi.

- Recocta
  - Recens
    - Stomacho minus nocet, quàm caseus recens.
    - Calidis hominibus est proficua.
    - Fluxum biliosum habentibus conuenit.
    - Ventriculo frigido aduersatur.
    - Sitim, Bilem — Extinguit.
    - Neruis nocet.
    - Somnum inducit.
  - Salita
    - Parum nutrit.
    - Sitim excitat.
    - Ventrem constringit.
    - Flatus excitat.
    - Ægrè concoquitur.

ANNOTATIO.

¶ Recoctam uoco eam caseitatem, ac butyrositatem, quæ longa seri coctione crassescit, ac coagulatur.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171166-p0107-5 DFG

De piſcium omnium facultatibus, pro aquarum in quibus degunt naturis, ex Galeno tertio de Alimentorum facultatibus.

- Pisces omnes in
  - Mari
    - Purò natantes optimi ſunt, maximè ubi littus nec terroſum, nec leue, aquã tingit. Sed aut aſperum aut arenoſum ſit. Si uerò uentum ſuperſpectet aquilonẽ, piſces longè erũt meliores. Nam cùm ſucci probitatem unicuiq; animanti haud leuiter exercitia cõducant, amplius etiam flatuum qui aquis permiſcentur puritas horum piſcium augent bonitatem. Hæc Gal. cui reſpondens Iſaac, in uniuerſ. diætis. Piſces marini ait——
      - Minus { Humidi, Glutinoſi } Exiſtunt cæteris.
      - Facilè concoquuntur.
      - In ſanguinem celeriter uertuntur.
      - Velociter à membris permeant.
      - Humanis corporibus conueniunt.
    - Impuro ſilenteq;, ac nullis fluctibus agitato commorantes, tantò uiliores exiſtunt quantò minus exercitati.
  - Stagnis
    - Salſis degentes deteriores non ſolùm longè illis ſunt, qui in puro mari capiuntur. Sed & illis etiam qui in ſilente fluitant.
    - Dulcibus agunt, multò peiores dicuntur iſs, qui in ſalſis diſcurrunt ſtagnis, præſertim ſi exigua ſint ſtagna, nec ingentia flumina uiuoſq; fontes habeant, nec copioſum fluxum. At peßimi penitus erunt, ſi nihil aquæ affluat uel diffluat. Sed ſtagnum reſes planè immotum remaneat.
  - Paludibus exiſtentes ſunt { Excrementoſi. —— Mucoſi. Mali ſucci. Guſtui inſuaues. Concoctu contumaces. Citius putreſcibiles. } Tantoq; magis quantò ignobiliores piſces erunt.
  - Fluminibus
    - Rapidis, Saxoſis, Arenoſis } Fluitantes boni ſucci iudicantur, probanturq;.
    - Stagnantibus, Cœnoſis } Degentes omnino improbantur, cùm non ſolùm mali ſucci excrementoſi corruptibilesq;, uerùm etiam male oleant.

GAL. III. DE ALIMENT. FACVLT.

¶ Ipſo præterea paſtu piſces meliores peioresúe euadunt. Nam pleriſq; herbarum, ac bonarum radicum copia ſuppetit, iſq; præſtantiores eam ob cauſam ſunt. Alij econuerſo herbis paſcuntur limoſis, maliq; ſucci radicibus. Ideoq; qui in fluminibus populoſarum urbium hominum quadrupedumq; fimo & prauis id genus eſcis uictitant, extremum prauitatis gradum tenent. Cuius rei argumẽtum eſt, ut capti citius putreſcant & deterrimum edant odorem. Quamobrem & inſuauiores ſunt, & concoctu contumaciores parumq; boni alimenti & multum excrementi corporibus tribuunt.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171166-p0108-1 DFG

De piſcium omnium alimonia, ex Gal. III. de Aliment. fac.

- **Molli carne præditi, qui in uario habẽtur genere, ut ſunt**
  - Saxatiles quorum nunquam ſunt: Scari, Merulæ, Turdi, Iuliæ, Fucæ, Percæ — *Nec locorum nec ciborum uarietate capiuntur, nec dulces ingrediuntur aquas, ideoq; omnes perpetuò inculpati manent. Quo fit ut eorum alimentum & concoctu facile & ſaluberrimum habeatur. Nam mollem omnino carnem habent.*
  - Vt ſunt: *In fluuiorũ hoſtijs commorantes. In ſalſis ſtagnis natantes. Littorales. Marini. Stagnatiles. In cõfuſis aquis permanentes.* — Mugiles, Hamyæ, Murenæ, Gobiones, Vmbræ, Aſſelli, Rhombi, Citharí, Iecorarij, Lacerti — *Et ſi ab aliquibus omnes hi inter piſces mollis carnis cõnumerẽtur, non tamen omnes eiuſdem ſunt alimenti. Nam & paſtus & aquarum diuerſitate non parum inter ſe differũt, etſi eiuſdem ſunt generis. Cæterùm aſelli rhombi ac cæteri qui ſequuntur, non inter molles, ſed potius inter hos & duræ carnis piſces medij ſunt reponendi. Pelagici, ſicuti mulli ſunt, ſaxatilibus comparari poſſent, niſi earum carnium durities obſtaret. Quo fit, ut concoctu contumaciores habeantur.*
- **Duræ carnis, inter quos numerantur** — Dracones, Cuculli, Muſteli, Scorpij, Trachuri, Mulli, Cernuæ, Glauci, Libellæ, Congri, Hanniæ, Aquilæ — *Difficilè cõficiuntur, ſiquidẽ tum coctio quæ in uentriculo adminiſtratur, tum aſſimulatio, quæ in qualibet corporis ſit particula, ſicut in mollibus leuius ſuccedit, ſic ægrius in durioribus efficitur.*

ANNOTATIO.

¶ *Etſi de anguillis nihil tradiderit Gal. tamen cum multis frequentiori cibo habeantur, ſciant eiuſmodi ganeones, earum alimonia diuturnos gignere morbos. Ideoq; podagricis, calculoſis, pituitoſis & obſtructis omnino interdicuntur.*

Piſces non omnes uno modo nutriunt. Nam

- **Cetacei, è quorum genere ſunt** — Phocæ, Balenæ, Delphini, Thunni, Canes — *Duram, praui ſucci & excrementitiam carnem habent, quapropter ſale aſſeruati plurimum eduntur. Inter quos canis ingrati ſaporis eſt & ſordidus, qua de re uulgarium tantùm ferè hominum eſt cibus.*
- **Molli cute contecti, è quorum genere ſunt** — Polypi, Sepiæ, Loligines — *Duræ carnis & difficilis cõcoctionis ſunt, exiguumq; in ſe ſuccum ſalſum continent. Verùm ſi concoquantur, non contemnendum alimentum præbent.*
- **Teſtacei, è quorum genere ſunt** — Oſtrei, Chamulæ, Vertebræ, Solenes, Tellinæ, Buccinæ, Purpuræ — *Salſum in carne ſuccum continent, qui aluum ſubducit: quod ſeorſim unicuique magis minus ue ineſt. Siquidem oſtreæ inter alia teſtacea molliſſima carne cõſtant, ita ut citra cocturam eos eſſe liceat, ideoq; aluum efficacius ſubducũt, & imbecillius nutriunt. At reliqua ferè omnia dura carne comperta ſunt, ideo difficilius concoquuntur & firmius alunt: atque hæc omnia elixantur.*

ANNOTATIO.

¶ *Inter eiuſmodi teſtaceos piſces marinus echinus annumerari meritò deberet, cùm & ipſe teſta ſit contectus. Huius alimentum medium inter tenue & craſſum exiſtit. Eduntur enim alui ciendæ gratia, garo, mulſo, pipere adiectis.*

- **Cruſta contecti, è quorum genere ſunt** — Aſtaci, Paguri, Cancri, Locuſtæ, Carides, Gammari — *Duritie teſtaceis ſimiles ſunt, ſed minus ſalſi humoris continent. Dura etenim in totum carne conſtant. Ideoq; & concoctu pertinacia ſunt, & firmi alimenti, in dulci uidelicet aqua præcocta.*
- **Cartilaginei, è quorum genere ſunt** — Paſtinaca, Torpedo, Raia, Leuiraia, Squatina — *Carne inter ſe differunt. Nam torpedo & paſtinaca molli carne conſtant ſuauiq;, nec concoctu difficili. At cæteri duriores ſunt, & concoctu pertinaciores.*

ANNOTATIO.

¶ *Marinas cocleas ſimiliter idoneas eſſe, ſicileq; aluo excernendæ Dioſcorides teſtatur. Quod & de terreſtribus indicauit. Paulus tamen prauum ex eis ſuccum gigni & credidit & affirmauit. Poſſunt etiam & ipſæ inter teſtacea reponi.*

ANNOTATIO.

¶ *Etſi adhuc uaria ac diuerſa multorum piſcium genera in mari, fluminibus, ſtagnis, paludibus, ac lacubus reperiantur, quæ peculiarem hiſtoriam expoſcerent, tamen à ſchemate poterit unuſquiſque medicæ facultatis alumnus connumeratorum noſcere facultates.*

De piſcium omnium facultatibus, ex Gal. Auic. Iſaac, Raſi & Haliab.

- Pisces
  - Recentes
    - Frigidi ſunt & humidi.
    - Parum nutriunt.
    - Facilè corrumpuntur.
    - Citò diſſoluuntur.
    - Aquoſum ſanguinem generant, tenuem & ſacilè putreſcibilem.
    - Tractu frigido degentes, minimè conueniunt.
    - Neruos imbecilles reddunt.
    - Biliosis conferunt, præſertim æſtate.
    - Calidas regiones inhabitantibus peridonei ſunt.
    - Virile ſemen augent.
    - In piſcium recẽtium eſu animaduertẽdum eſt, ut
      - Frequentes eorum eſus uitetur.
      - Eligantur inculpati, & bi quidem mediocres.
      - Non edantur cum obſonijs, lacte uel caſeo confecti.
      - Actu calidi manducentur. Nam aſſati per diem infrigidati, præſertim in loco humido, aliquãdo ut malefici fungi, eſitantes interimunt.
      - Decocti non operiantur patinis. Nam prouocatus uapor & uomitum ſæpius, & alui fluorem concitat.
      - Poſt laborem eſitandi non ſunt.
  - Salſi
    - Calidi ſunt & ſicci.
    - Biliosis, ac nigra bile affectis maximè nocent.
    - Sitis intolerantiam excitant.
    - Sanguinem adurunt.
    - Pituitoſum uomitum cohibent.

Piſces qui aſſandi, elixandi, & qui ſale condiendi.

- Pisces
  - Aſſandi ſunt
    - Pingues.
    - Humidi.
    - Lentore confecti.
    - Duræ carnis.
  - Elixandi
    - Sicci in ſuis temperamentis.
    - Lentore & craßitie carentes. Qui ſunt multiplicati nutrimenti ſaxatiles.
  - Sale condiendi
    - Duræ carnis. Pingues.
    - Humidi. Stagnatiles.
    - Lentore confecti. Cetacei.

De alimento, quod à plantis ſumitur, & primò de oleribus, quæ paſsim in cibis aſſumuntur, ex Gal. 11. de Aliment. facult. Dioſc. Auic. 11. can. & lib. de Medicinis cordialibus, & Iſaac in Diætis.

De lactuca.

- Lactuca
  - Tenera ſiue hortenſis
    - Frigida eſt & humida.
    - Puriorem ſanguinem generat quàm cetera olera, uerunt amen non ex omni parte laudabilem.
    - Soporem inducit.
    - Ventriculi ardoribus, cum aceto conuenit.
    - Concoctu facile eſt.
    - Lac mulieribus auget.
    - Aluum neque cohibet neque impellit, cùm nec auſtera nec acerba, nec acris nec ſalſa habeatur.
  - Dura, ſiue agreſtis
    - Sanguinem illaudabilem generat.
    - Oculos obtenebrat.
    - Genitale ſemen corrumpit.

De intybo uel ſeri.

- Intybus
  - Domeſtica
    - Hyemalis
      - Frigida eſt in fine primi.
      - Guſtui inſipida eſt.
      - Hepati eſt amica.
    - Æſtiua
      - Frigida eſt in primo, & ſicca in medio eiuſdem.
      - Hepati magis quàm hyemalis confert.
      - Bilem extinguit.
      - Lactucæ facultatibus correſpondet.
  - Syluestris, ſiue cichorium
    - Eſt frigida in initio primi, & ſicca magis quàm hortenſis.
    - Ventriculo, caliditate affecto, maximè confert.
    - Iecinoris obſtructiones aperit.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171166-p0110-1 DFG

De malua hortensi.

Malua
- A refrigerandi facultate manifeste abest.
- Succo glutinoso constat.
- Facilè subducitur, non modò propter humiditatem, uerùm etiam propter lentorem.
- Mediocriter nutrit.
- Ad concoctionem mediocriter se habet.
- Aluum mollit.
- Interaneis & uesicæ utilis est.
- Tussim & pectoris asperitates lenit.

¶ Gal. quemadmodum ἡμέρου, quæ lactuca agrestis ab hortensi, ita malua agrestis à satiua est diuersa. Plantæ enim congeneres in eo inter se dissident, quod agrestis quidem siccitate, satiua uerò humiditate superat.

De betâ.

Beta
- Calida est & sicca in primo.
- Abstersoria constat facultate, ita ut aluum stimulet.
- Ventriculum nonnunquam mordicat.
- Parum præbet alimenti.
- Iecori obstruso prodest, præsertim si cum aceto & sinapi edatur.
- Lienosos pariter mirificè iuuat.
- Nigra adiunctum habet adstrictionis quidpiam, & magis in radice, quàm in alijs partibus.
- Ideoq; cum lenticula decocta, aluum sistit.

¶ Gal. Si betæ & lactucæ, ac maluæ succos inter se compares, betæ quidem tenuium est partium, tergendiq; facultate est præditus: maluæ autem crassus magis est & lentus: lactucæ inter utrunque est medius.

De soncho.

Sonchus
- Mistam habet temperaturam, tum manifestè refrigerat.
- Ventriculi erosiones lenit.
- Lac elicit.
- Venenis repugnat.

De brassica.

Brassica
- Extensa
  - Temperamento frigida & sicca iudicatur.
  - Atrabilioſum & graueolentem generat succum.
  - Aluum soluit, suo nitroso iure, bis cocta uerò cohibet.
  - Ægrè concoquitur.
  - Visum cohibet.
  - Crapulam & ebrietatem arcet.
- Capitata
  - Recens
    - Crassum & atrabilioſum generat succum.
    - Ægrè concoquitur.
    - Ventriculum inflat.
    - Somnia terribilia repræsentat.
    - Visum hebetat.
  - Salita
    - Inflat.
    - Sitim excitat.
    - Ructus commouet.
    - Putridum generat succum.
    - Ægrè concoquitur.

De atriplice & blito.

Atriplex & blitum
- Inter olera aquosiora sunt.
- Qualitatis expertia & insipida.
- Ventriculum infestant.
- Aluum leniunt.
- Minimum corpori præbent alimentum.

De spinacia.

Spinacia
- In calore & frigore temperata iudicatur.
- Pectori & pulmoni calido confert.
- Aluum lenit.
- Vesicæ nocet.

De bugloſſo, quæ uulgo Borrago uocatur.

Bugloſſum
- Calidum est & humidum in primo.
- Vino infusum, animi uoluptates auget.
- Cor exhilarat.
- Conualescentibus præsidio est.
- Sanguinem purificat.

De portulaca.

Portulaca:
- Imbecillem præbet alimoniam, eamq; humidam, frigidam, & glutinosam.
- Sitim extinguit.
- Mansa, stuporem dentium tollit.
- Aluum sistit.
- Inflammationes extinguit.
- Biliosas uomitiones cohibet.
- Venerem fugat, & nocturnas pollutiones impedit.

De oxylapatho.

Oxylapathum:
- Frigidum est in primo, & siccum in secundo.
- Aluum sistit.
- Choleram rubram, & sitim extinguit.
- Appetitum excitat.

De solano.

Solanum:
- Refrigerat ordine secundo.
- Astringendi uim habet.
- Minimum corpori præbet alimentum.

De apio.

Apium, uulgò petrosilinum:
- Calidum est & siccum.
- Vrinam prouocat.
- Est inter cætera olera familiarissimum.
- Ori & stomacho est gratum.
- Flatus dissoluit.
- Hepatis obstructiones aperit.

¶ Apium palustre quod à Dioscor. Eleosilinum appellatur, & à uulgaribus apium, eadem possidet facultates quas uulgo petrosilinum nuncupat, tum ori insuauius est, quamobrem non comeditur nisi coctum sit, sicut & sium.

De smyrnio.

Smyrnium:
- Calidius quàm apium est. Calidum & siccum in tertio.
- Vrinas ualentius prouocat quàm apium.
- Menses mulieribus mouet.

De hipposelino.

Hipposelinum:
- Ori gratum est atque suaue.
- Apio longè acrius & calidior existit longeq; efficacius urinam mouet.
- Menses mulieribus ciet.
- Obstructiones tum hepatis tum lienis aperit.

De eruca.

Eruca:
- Manifestissimè calfacit.
- Cum lactuca comedenda est, nam ita, feruori par frigus admixtum, temperamentum æquat.
- Genitale semen auget.
- Coeundi appetitum excitat.
- Capiti dolorem infert.
- Sanguineis, & biliosis est inimica.

De nasturtio.

Nasturtium:
- Calidum est & siccum.
- Pulmonem mundificat.
- Asthmaticos iuuat.
- Hepar & uentriculum calfacit.
- Venerem excitat.

De urtica.

Vrtica:
- Calida est & sicca.
- Tenuibus constat partibus.
- A nemine ut cibus sumi meretur.
- Vt obsonium, ac medicamentum aluum deijcit.

De gingidio.

Gingidium:
- Stomachum admodum iuuat.
- Collapsam appetentiam, si cum aceto sumatur, excitat.
- Vrinam ualenter ciet.
- Viscera obstructione liberat.
- Siccum est in secundo, & non admodum calidum: quoniam amarum & astringens est.

De fœniculo.

Fœniculum:
- Calidum est & siccum.
- Lac elicit.
- Vrinam prouocat.
- Visum acuit.
- Ægrè concoquitur.
- In obsonijs utiliter miscetur.
- Aceto, vel aceto & muria asseruatur.

De adiastro, siue melissophyllo.

Adiastrum, siue melissophyllum
- Calidum est & siccum.
- Pituitosis ac atra bile affectis, confert
- Suauiter redolet.
- Cor lætificat.
- Nauseam & uomitum sedat.

De mentha.

Mentha
- Calida est & sicca.
- Constringit ac sistit.
- Tineas in uentre necat.
- Vomitiones, & singultus sedat
- Ventriculum roborat.
- Appetitum exacuat.

De saluia.

Saluia
- Calida est & sicca.
- Visum acuit.
- Vrinam prouocat.
- Aluum sistit.
- Ventrem roborat.

De ocimo.

Ocimum
- Mali est succi.
- Stomacho obnoxium est.
- Ægrè concoquitur.
- Odore, cardiacos iuuat.
- Inflat, tum uentrem, tum etiam aluum.

De anetho.

Anethum
- Calidum est & siccum.
- Somnum conciliat.
- Flatus expellit.
- Visum hebetat.
- Aluum & uomitiones sistit.
- Genituram restringit.
- Vrinam cit.

De amaraco.

Amaracum
- Calidum est & siccum.
- Vrinam prouocat.
- Iecinoris obstructionibus prodest.
- Odorem suauissimum spirat.
- Caput & cerebrum roborat.
- Contumaces flatuositates soluit.
- Visum acuit.

De sisymbrio.

Sisymbrium
- Calidum est & siccum, & menthæ modo odoratum.
- Vrinam prouocat.
- Calculos pellit.
- Tineas in aluo necat.
- Singultum sedat & tormina.
- Ventriculum roborat.

De satureia.

Satureia
- Calida est & sicca.
- Ventriculum frigidum roborat.
- Flatuositates expellit.
- Visum acuit.
- Pectoris excreationes educit.

De serpyllo.

Serpyllum
- Calidum est & siccum.
- Menses & urinam trahit.
- Tormina sedat.
- Ventriculum roborat.

De rosmarino.

Rosmarinum
- Calidum est & siccum.
- Ventriculum roborat.
- Aluum sistit.
- Visum acuit.
- Morbum regium sanat.

Omnia tamen hæc, potius in obsoniorum, quàm in ciborum usu, uentura estimanda.

De asparagis & olerum germinibus, ex Gal. II. de Alim. fac. & alijs iam dictis.

- Asparagi
  - Altiles
    - Calidi sunt & humidi.
    - Renum dolores sedant.
    - Vrinæ stillicidijs conferunt.
    - Regium morbum curant.
    - Gustu delectabiles existunt.
  - Syluestres
    - Caliores & sicciores habentur, ut denotat eorum amator.
    - Vrinam & menses cient.
    - Ventriculo prosunt.
    - Obstructiones aperiunt.
    - Podagrizantibus tamen nocent.
    - Visum acuunt.
    - Pectus dilatant.
    - Toti corpori redolentiam præbent, sed urinam fœtentem efficiunt.

GAL. IBIDEM.

¶ Multa sanè olera, & in summa plantæ multæ suapte natura huiusce modi germina producunt quidem, non omnia tamen manduntur. Brassicæ igitur germen minus quàm brassica siccat, tametsi aliorum caulis temperatura est ut plurimum, quàm folia siccior potissimum, cum iam prope est, ut semen profundant. Dico autem alta olera esse hæc, lactucam, atriplicem, blitum, betam, maluam. Contra uerò acetdit, ut radiculæ asparagus, & rapæ, sinapi, cardami, pyrethri, & omnium propemodum acrium & calidorum sit humidior.

De pinea carduo, quæ uulgò carciosus uel archichiocus dicitur, ex Theophrasto, lib. 6. cap. 4. de Plant. histo.

- Carduus pinea
  - Calida est & sicca.
  - Ventriculo competit.
  - Vrinam prouocat.
  - Flatuositates dissoluit.
  - Obstructiones aperit.

¶ Ex hoc genere sunt cardui, qui uulgo cardones dicuntur, quos pro bellarijs cum pipere & sale esistant. Hi enim cùm crudi assumuntur, laborem uentriculo inferunt, quod & carduus pinea facit, cùm cruda & ipsa comeditur. Ex hoc genere est & cinara, de qua Gal. de Aliment. facult. tractauit. Nam & ipsa ægrè concoquitur, & prauum generat succum, biliosumq; gignit humorem & atrabilarium.

De radicibus, ex Gal II. de Alim. fac. & alijs.

- Radices
  - Crudæ
    - Concoctu sunt difficiles.
    - Ventriculum infestant & mordent.
    - Ructus mouent.
    - Torsiones excitant.
  - Elixæ
    - Flatuosos generant spiritus.
    - Venerem excitant.
    - Visum acuunt.
    - Crassum generant succum.
    - Obstruunt non probè coctæ.
    - Aluum nec mouent nec retinent.
  - Assatæ super flammam, suffocant, & anhelitum lædunt.
  - Assatæ ritè (Præsertim si cum pipere & sale edantur:)
    - Omnium sunt optimæ.
    - Facilè digeruntur.
    - Vrinam prouocat.
    - Saporosiores euadunt.

De napis.

- Napi
  - Calidi sunt & humidi.
  - Crudam pituitam prouocant.
  - Venerem augent.
  - Pectus dilatant.
  - Vrinam cient.
  - Modicè alunt.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171166-p0114-4 DFG

De dracontio, ex Gal. v. de Alim. fac.

Dracontium
- *Crassos ac lentos humores in pulmone & thorace incidit eijcitq;.*
- *Esui ineptum est, nisi elixetur bis uel ter, quo ad medicamentosum omne deposuerit.*
- *Parum nutrit.*

De asphodelo.

Asphodelus
- *Magnitudine, figura & amarore scillæ radici similis est.*
- *Facultatem tenuandi & aperiendi habet, quemadmodum & dracontij radix.*
- *Ictericis confert.*
- *Esui sunt inepti, nisi sæpius elixentur macerenturq;.*

De bulbis.

Bulbi
- *Apparentiam excitant.*
- *Crassos ac lentos humores incidunt, in pulmone existentes.*
- *Semen genitale augent.*
- *Ad Venerem alacriores reddunt homines.*
- *Flatus & tormina excitant, nisi bellè fuerint concocti.*
- *Crassi sunt succi.*

De pastinaca, dauco & caro.

Pastinaca, daucus, carum
- *Minus quàm rapæ alunt.*
- *Manifestè calefaciunt.*
- *Ægrè conficiuntur.*
- *Vrinam pellunt.*
- *Immodicè uescentibus, prauum generant succum.*

¶ *Gal. ibid. Minus tum noxia est cari radix, quàm pastinacæ. Quidam uerò pastinacam agrestem uocant daucum, qui urinam quidem mouet potentius, medicamentosior tamen iam est, multumq;, si quis eo uesci uelit, est elixandus.*

De tuberibus.

Tubera
- *Crassum generant succum.*
- *Ægrè concoquuntur.*
- *Colicam faciunt.*
- *Venerem excitant.*
- *Atrabilarijs nocent.*

¶ *Gal. Hæc quoq; radicibus & bulbis sunt annumerãda, ut quæ nullam qualitatem habeant insignem. Proinde qui ipsis utuntur, utuntur ad condimenta excipienda, quemadmodum & alijs, quæ uocant insipida, & innoxia, & ad gustum aquosa. Quibus omnibus est cõmune, ut alimentum, quod ab ipsis in corpus distribuitur, nullam insignem habeat facultatem, sed subfrigidũ quidem sit, crassitie uerò, quale id ipsum est, quod sumptũ fuerit: crassius quidem est, quod ex tuberibus: humidius autem ac tenuius, quod ex cucurbita: atque in alijs proportione.*

De fungis.

Fungi
- *Alimentum corpori præbent pituitosum.*
- *Mali sunt succi.*
- *Stuporem, Apoplexiam* } Generant.
- *Vrinam retinent.*
- *Cum pyris edi dicuntur.*

¶ *Gal. ibid. Ex fungis boleti, si bellè in aqua elixi fuerint, propè accedunt ad cibos insipidos. Hi omnium fungorum minimum sunt noxij: secundi autem post hos sunt Amanitæ. Reliquos uerò tutius est omnino ne attingere quidem: multi enim ex ipsorum esu interierunt.*

¶ *Inter fungorum genera, hi omnibus alijs in Ethruria præualent qui uulgò Pinguoli appellantur, qui Aprili mense tantùm cæteris saporosiores & innocentiores habentur.*

De radicula, quæ Græcis raphanus dicitur.

Radix

Domestica
- *Calida est & sicca.*
- *Malum præbet alimentum.*
- *Ægrè concoquitur.*
- *Capiti, Dentibus, Ventriculo, Oculis* — Aduersatur.
- *Vrinam cit.*
- *Præsumpta cibum suspendit.*
- *Post sumpta uentrem & cerebrum lædit.*

Syluestris, siccior acutiorq; domestica existit, ualentiusue in omnibus operatur.

Rusticana quàm passim raphanum appellant
- *Calida est & sicca ualde.*
- *Vrinam cit.*
- *Renum calculos eijcit.*
- *Caput lædit.*
- *Sanguinem adurit.*
- *Ventriculum calefacit.*
- *Ructus commouet.*

De allio.

Allium
- Calidum est & siccum.
- Flatus pellit.
- Vocem clarificat.
- Alui tineas necat.
- Venerem excitat.
- Vrinam cit.
- Morbosis particulis dolorem infert.
- Vtero gerentibus nocet.

De cæpis.

Cepa
- Communis
  - Calida est & sicca.
  - Venerem excitat.
  - Cibi appetentiam prouocat.
  - Caput dolore tentat.
  - Inutilem generat succum.
  - Pectus dilatat.
  - Inflat.
  - Sitim accendit.
  - Vrinam cit.
- Ascalonica
  - Calida est & sicca.
  - Malum generat sanguinem.
  - Neruis obest.
  - Corpus infestat.

De porro.

Porrum
- Domesticum
  - Calidum est & siccum.
  - Vrinam & menstrua cit.
  - Ructus commouet.
  - Inflat.
  - Atrabilarium generat succum.
  - Caput offendit.
  - Pectus dilatat.
- Syluestre
  - Calidum est & siccum magis.
  - Alui tineas necat & educit.
  - Caput infestat.
  - Gingiuas & dentes corrumpit.
  - Visum hebetat.
  - Atrabilarium generat succum.
  - Mordicat & inflat.

GAL. IBIDEM.

¶Harum quoque plantarum radices quidem uulgò frequentissimè esitant. Corpus enim excalfaciunt & crassos in eo humores extenuant, lentosq; incidunt. Bis tamen aut ter in aqua decoctæ acrimoniam quidem deponunt, tenuant tamen adhuc, & alimentum corpori dant paucissimum, quod certe prius quàm elixæ essent omnino non dabant. Ceterum aut allium quidem mandunt, non ut obsonium, sed ut salubre medicamentũ, quod digerẽdi & obstructiones aperiendi habet facultatem. Quòd si elixum paulùm fuerit, adeò ut acrimoniam deposuerit, uires quidem habet imbecilliores, succi autem prauitatem non amplius retinet. Quemadmodum nec porra quidẽ nec cepæ, cum elixe bis fuerint. Acrium uerò omniũ, assiduus usus est euitãdus, præsertim ei qui natura fuerit bilioſus. Solis enim, qui uel succum pituitosum, uel crudum & crassum ac lentum acerauarint, cibi eiusmodi sunt accommodati.

De carota & sisere.

Carota
- Parum alit.——— Eiusdem generis est & siser, sæpius à Tiberio Cæsare, ex Geldubæ Germaniæ castello, Rheno imposito, summo cum desiderio expetitum.
- Manifestè excalfacit.
- Vrinam cit.
- Obstructiones aperit.
- Ventriculum iuuat.

De inulæ radice.

Inula
- Calida est & sicca.
- Crassam è pectore pituitam ducit.
- Genitale minuit semen.
- Capitis dolorem aufert.
- Vrinæ stillicidia emendat.
- Tristitiam & mœrorem fugat.
- Concluſa foramina aperit.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171166-p0116-5 DFG

De frumentaceis & leguminibus, ex Gal. & alijs.

Frumentacea & legumina
- Noua
  - Crassi, ac lenti sunt succi.
  - Ægrè concoquuntur.
  - Ventrem & aluum inflant.
- Medij temporis
  - Probatiorem præbent alimoniam.
  - Facilius permeant.
  - Rectius concoquuntur.
- Senescentia nullo pacto esitanda sunt, nam non solùm carie & situ labefactantur, uerùm etiam grauiter olent.
- Inconcoctibilia
  - Concocta pertinacia habentur.
  - Ventriculum aggrauant.
  - Flatuos. generant.
  - Vapores in caput trudunt.
  - Integra egeruntur.

Ex his ea inter cætera probantur quæ sunt
- Densa.
- Grauia.
- Plena.
- Conferta.
- Foris undequaq; tensa.
- Non rugosa.

Illa uerò quæ per ingentem molem supra quam eorum fert natura, ostentant, cum molli, laxi, & uanitate quadam coniuncta. Sicco enim hæc humore excrementitio redundare & commemoratis esse duriora.

Gal. 1. de Alim. fac. cap. de typha. olyra & zeia.

¶ Semina quæ parua mole multum substantiæ continent, eamq; crassam ac glutinosam probissimi sunt succi & nutrimenti, haud tamen facilè per aluum descendunt. contra quæ molem minimæq; densam substantiam habent, eamq; magna ex parte furfuraceam, commodius deijciuntur, sed tenuiter alunt. In ipsis uerò quæ graueolentia & gustu nescio quo insuauia, sed manifestè omnia & praui succi & difficilis sunt concoctionis.

DE FRVMENTACEIS.

De tritico in aqua elixo, ex Gal. 1. de Alim. fac.

De alica.

Alica
- Lentum generat succum.
- Valenter nutrit.
- Tardius subsidet.
- Iecur obstruit.
- Calculos in renibus gignit.
- Laborantibus nocet.

Triticum
- In uentriculo ad instar incumbentis luti sentitur.
- Languorem uentriculo infert.
- Flatuositates generat.
- Caput dolore tentat.
- Oculos obtenebrat.
- Tineas in aluo generat.
- Obstruit suo lentore.
- Crassum & lentum generat succum.

De amylo.

Amylum
- Pectoris, Arteriæ } Asperates leuigat.
- Panibus lotis similem habet facultatem.
- Non excalfacit.
- Exiguum corpori præbet alimentum.

De hordeo.

Hordeum
- Frigidum est & siccum in primo.
- Minus alit quàm triticum.
- Febrientibus conuenit.
- Inflat, nisi diu concoquatur.
- Acido nocet uentri.

De zea, uulgo spelta.

Zea
- Hordeo ualentius nutrit.
- Ori gratior, Ventriculo utilior } Quàm hordeum.
- In pane facto minus alit quàm triticum.

¶ Idem de olyra persuadeas, nam species est & ipsa zeæ, uerùm minus nutrit.

De typha.

Typha
- Nutrit admodum.
- Non magno negotio conficitur.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf
urn:nbn:de:hbz:061:2-171166-p0117-1
DFG

De auenà.

- Auena
  - Zea & olyra minus nutrit.
  - Panis ex ea factus insuauis est.
  - Equorum potius quàm hominum cibus.

De milio.

- Milium
  - Frigidum est & siccum.
  - Aluum cohibet.
  - Exigui est alimenti.
  - Humẽtem stomachũ exiccat.
  - Panico præstantius est.

De panico.

- Panicum
  - Similis est milio, minus tamen nutrit.

Gal. 1. de Alim. facult.

Hæc cum lactæ paranda sint (ut melius suauiusq; edulium euadat) præsertim panicum quod nostra in Asia nascitur. Nam apud alias gentes, sicut in Italia, multò melius prouenit.

De farre.

- Far
  - Naturale
    - Tritico
      - Ferè correspondet.
      - Facilius concoquitur.
    - Bonum generat succum.
  - Artificiale illius seminis facultatem retinet, ex quo far ipsum conficitur.

Hac ætate non modò far ipsum naturale semicontusum esitant, uerùm ex zea & alica confectum mandunt.

De bellarijs & placentis, ex Gal 1. de Alim. fac.

Bellaria & placenta, quæ aqua & farina conficiuntur & in fartagine oleo uel butyro coquũtur

- Crassum
  - Generant
  - Crudum
  - succum.
- Aluum cohibent.
- Flatus gignunt.
- Ægrè concoquuntur.

Eiusmodi edulia hac ætate sæpius esitanda ueniunt, aliquando melle, aliquando uerò saccharo conspersa, ut non tantùm constringendo aluo sint obnoxia (ut dicit Gal.) sed ut palato sapidiora existant. Nos enim fritellos Ethrusca lingua uocamus.

De Itrijs, seu Libis.

In itriorũ genere sunt, quæ nostris tẽporibus uocantur

- Laganæ
- Macarones
- Vermiculi omnia ex pasta confecta

Hæc igitur

- Crassi sunt succi.
- Tardè permeant.
- Iecoris meatus, per quos alimentum defertur, obstruunt.
- Lienis imbecillitatem augent.
- Calculos in renibus gignunt.
- Cum melle parata mixtam acquirunt temperaturam.
- Satis tamen ualenter alunt, modò concoqui & in sanguinem probè cõuerti queant. Verùm succus ex his prouenientes non solùm crassitudinẽ retinet, uerùm etiam angustis usorũ osculis, seu finibus penitus infarctus, tenacitate uix dissolubili cõcluditur et adhærescit, præsertimq; ubi qs aliquo uiscere laborat.

De leguminibus.

De oryza.

- Oryza
  - Calida est & sicca.
  - Aluum cohibet.
  - Difficilius concoquitur
  - Tenuius alit
  - } Quàm alica.
  - Plus frigidis quàm calidis confert.

De lente.

- Lens
  - Cum cortice
    - Vehementer astringit.
    - Crassi — Terrestris } Succi existit.
    - Si elixatur, & eius ius cum sale & oleo bibatur, aluum deijcit.
    - Bis decocta
      - Alui fluxiones cohibet.
      - Os uentriculi
      - Intestina
      - Totum uentrem
      - } Corroborat.
  - Sine cortice
    - Astringendi uehementiam amittit.
    - Magis nutrit, quàm quæ cortice spoliata non est.
    - Crassum & prauum generant succum.
    - Tardè commeat.
    - Elephantiasim Cancrum — } Generat, si nimio habeantur in usu.
    - Malo habito affectis, ob aquam in carne diffusam, conuenit.
    - Visum hebetat.
    - Menstruis purgationibus non est accommoda.
    - Muliebri profluuio utilissima est.
    - Cum salsis carnibus esitata crassos humores auget. Quod & de ea intellige, quæ cum cortice comeditur.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf
urn:nbn:de:hbz:061:2-171166-p0118-7
DFG

De fabis.

- Fabæ
  - Recentes
    - Frigidæ sunt & humidæ.
    - Suspiria & prauas inducunt meditationes.
    - Pituitam generant.
    - Cum pipere & origano comedendæ sunt.
    - Ventriculum grauant.
    - Excrementosæ magis, quàm maturæ, existunt, & minus nutriunt.
  - Maturæ
    - Integræ
      - Fungosam generant carnem.
      - Inflant, quocunque modo parentur, etiam si elixatæ diutissimè fuerint.
      - Frigidæ sunt & siccæ.
      - Crassum generant succum.
      - Caput dolore tentant.
      - Ægrè concoquuntur.
    - Fresæ
      - Minus quàm integrè inflant.
      - Frixæ flatum deponunt, sed ægrius concoquuntur.

De pisis, ex Gal. 1. de Alim. fac.

- Pisæ
  - Tota substantia cum fabis quandam habent similitudinem.
  - Non æquè ut fabæ inflant.
  - Non abstergunt, ideoq; segnius, quàm fabæ per aluum secedunt.
  - Ventriculum aggrauant.

De ciceribus, ex Gal. de Alim. fac.

- Cicer
  - Album
    - Non magis inflat quàm faba.
    - Valentius quàm faba nutrit.
    - Venerem stimulat.
    - Semen auget.
    - Abstergit.
  - Rubeum
    - Omnes albi facultates, ualentius habet.
    - Vrinam cit & menstrua.
  - Nigrum
    - Calculos in renibus genitos euidenter frangit, si eo cum iure in potu utatur affecti.
    - Vrinam & menstrua potentius ducit.

Vescuntur & adhuc uirentibus ciceribus homines ante quàm sint matura, quomodo & fabis. Modò autem cùm de fabis ageremus, commune eiusdem de omnibus immaturis fructibus protulimus.

De lupinis dulcoratis, ex Gal. 1. de Alim. fac.

- Lupini dulcorati
  - Duræ ac terrestris substantiæ.
  - Ægrè concoquuntur.
  - Crassum & crudum generant succum.
  - Tardè commeant.
  - Aluum neque mouent neque cohibent.

Cùm lupini inter parandum omnem amaritudinem amiserunt, insipidis similes euadunt. Sic autem edulia quædam medici appellant, nulla præpellète qualitate, quæ sensu percipiatur, prædita, quæ uel aluum ad excretionem irritare, uel ab ea coërcere queant. Proinde consentaneum est lupinos nec decoctioni, nec alui fluentis retentioni appositos esse.

De fœno Græco, ex Gal. 1. de Alim. fac.

- Fœni Græci
  - Semen
    - Manifestè calefacit.
    - Eundem in cibo usum præstat, quem lupini.
  - Foliæ, quibus nõnulli uescũtur, antequã planta semen producat cum aceto garo & oleo
    - Caput ferit, si copiosius sumpta fuerint.
    - Stomachum quibusdam subuertit.
  - Succus, cum melle sumptus
    - Ad omnes prauos humores, qui in intestinis habentur, subducendos est accommodus.
    - Abstergendi facultatem possidet.
    - Diuturnis thoracis affectibus citra febrem prodest, modò pingues cum eo palmulæ fuerint elixatæ.

De phaselo & ochro, quam eruiliam dicunt.

- Phaselus & ochrus
  - Succum habent copiosioris alimenti, quàm fœnum græcum, cùm cocti, atque in corpus distributi fuerint.
  - Inter eas quæ
    - Bonum succum & ea quæ prauum gignunt concoctu facilia & difficilia sunt.
    - Tardè citoq; transeunt.
    - Flatulenta & flatus expertia sunt.
    - Parum & multum alunt

    } Medium quodãmodo locum obtinẽt. Nullam enim efficacem habent qualitatem, instar quorundã, quæ acres aut austeros aut acerbos aut salsos aut amaros aut dulces habẽt sapores.

De cicercula, ex Gal. 1. de Alim. fac. & Isaac in Diætis.

- Cicercula
  - Phaselis et eruilijs succum habet
    - Plurimum consimilem.
    - Consistentia crassiorem, ideoq; illis plus nutrit.
  - Somnia hor. repræsentat.
  - Ægrè concoquitur.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171166-p0119-5 DFG

De aracis, ex Gal. 1. de Alim. facult.

- **Aracus**
  - Facultati cicerulæ est adsimilis, nisi quod araci sint duriores, minusq; facilè elixentur.

De dolicho. i. hortensi similace, ex Hipp. & Gal. Dioſc. & alijs.

- **Dolichus, siue Hort. similax**
  - Facilius deijcitur
  - Parcius inflat
  - Magis alit
  - Vrinam cit
  - } Quàm pisa.
  - Tumultuosa somnia facit.
  - Pectus dilatat.
  - Corrigitur
    - Pipere.
    - Origano.
    - Sinapi.

De orobo. i. eruo, ex Gal. de Alim fac.

- **Eruum**
  - Boum potius, quàm hominum cibus est, insuauissimum enim est.
  - Prauum succum generat.
  - Cum melle paratum crassos thoracis & pulmonis humores expurgat.

De sesamo, ex Gal. de Alim. fac.

- **Sesamum**
  - Modicè calidum est.
  - Sitim excitat.
  - Crassi succi est.
  - Celeriter implet.
  - Stomachum subuertit.
  - Halitus grauitatem facit.
  - Tardè concoquitur.
  - Pingue corpori præbet alimentum.

De papauere, ex Gal. de Alim. fac.

- **Papauer**
  - Refrigerandi habet facultatem.
  - Somnum concitiat modicè sumptum, immodicè uerò soporem etiam inducit.
  - Corpori nulli commemorabile præstat alimentum.
  - Ægrè concoquitur.
  - Inhibet quæ ex thorace & pulmone tussi expuuntur.
  - Confert ijs, qui à catarrhis fluxu tenui à capite diffluentibus infestantur.

De lini semine, ex Gal. 1. de Alim. fac.

- **Lini semen**
  - Stomacho noxium est.
  - Difficulter concoquitur.
  - Exiguum corpori alimentum exhibet.
  - Aluum neque mouet neque cohibet.
  - Exiguum moucdæ urinæ habet facultatem, præsertim cùm frixum sumitur.

De hormino.

- **Horminum**
  - Parum alimenti in se ipso habet.
  - Vtuntur hoc frixo, & in farinam redacto, cum melle.

De canabis semine, ex Gal. 1. de Alim. fac.

- **Semen canabis**
  - Concoctu est difficile.
  - Stomacho
  - Capiti
  - } Nocet.
  - Praui succi est.
  - Calidum & medicamentosum est.
  - Vaporem sursum ad caput mittit.

De uiticis semine, ex Gal. 1. de Alim. fac.

- **Semen uiticis**
  - Calidum & siccum est.
  - Exiguum corpori præbet alimentum.
  - Caput non ferit, ut canabis.
  - Flatus uentris discutit.
  - Venereos appetitus inhibet.

De aphace & uicia, ex Gal. 1. de Alim. fac.

- **Aphace & uicia**
  - Brutis potius quàm hominum cibus est.
  - Esui insuauia sunt.
  - Difficulter concoquuntur.
  - Aluum inhibent.
  - Crassum alimentum corpori præbent, ob id melancholicum succum generant.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf
urn:nbn:de:hbz:061:2-171166-p0120-6
DFG

De fructibus in genere, ex Gal. & alijs.

- Fructus
  - Humidi, ut sunt: Mora. — Pruna. — Cerasa. — Ficus. — Vuuæ dulces
    - → Facilis sunt transitus, ideò:
      - Minus nocent.
      - Tenuem
      - Humidam
      - → Præbent alimoniam: Hi cum facilius putrescant & uentrem leniant, semper præsumi debent.
  - Sicci, ut: Pira. — Citonia. — Corna. — Mespila. — Vuæ austeræ
    - → Non tam facilè permeant
    - → Plus:
      - Nocent
      - Alunt.
      - → Hi omnibus cibis postponendi sunt, cùm difficilius permeant, nisi constringendi necessitas urgeat.

Quibus magis, quibus minus noceant fructibus, ex Gal. ibid. & Isaac in Diætis.

- Fructus nocent
  - Multum: Quiescentibus. — Lucubrantibus. — Deliratis. — Capite affectis. — Ventriculo laborantibus. — Pueris. — Senibus. — Cholericis & sanguineis.
  - Parum: Itinerantibus. — Laboriosis. — Cholera rubra refertis.
  - → Verùm inter omnes deteriores habentur:
    - Horarij siue fugaces.
    - Immaturi.
    - Carioſi.

De fructibus qui ex oleribus colliguntur, & primò de Cucurbita, ex Gal. 11. de Alim. fac.

- Cucurbita
  - Cruda:
    - Insuauis est.
    - Concoctu difficillima est.
    - Stomachum lædit.
    - Ventriculo pondus frigidum infert.
  - Cocta
    - Elixa:
      - Insipida est, si solo iure decoquatur.
      - Humidum / Frigidum / Exiguum → Alimentum corpori præbet.
      - Leuiter per aluum subsidet tum
        - Suæ substantiæ lubricitate.
        - Communium omnium ciborum humidorum ratione.
      - Non ægrè concoquitur, modò prius corrupta non fuerit, quod illi nonnunquã accidit cùm
        - Aut uitiosè fuerit parata.
        - Aut succus prauus in uentriculo fuerit acerbatus.
    - Assa seu frixa in sartagine quàm plurimum de propria humiditate deponit, reliquum autem ipsius nullam insignem obtinet facultatem, ut nec in iure simplici parata fuerit.

GAL. IBIDEM.

¶ Quemadmodum cucurbita pura quantum in se ipsa est, succum, qui in totum corpus alendi gratia distribuitur, habet qualitatis ad sensum expertem, ita cum alicui eorum, quæ uehementem habent facultatem, fuerit iuncta facilè illi assimilatur, ut si cum sinapi sumpta fuerit, succus qui ex utroque in corpus distribuetur, acris cum manifesta caliditate erit. Eadem ratione si cum salso quopiam mansa fuerit (ut quidam in patinis cum salsamento struunt) succum in corpore salsum generabit.

De Peponibus, ex Gal. ibidem.

- Pepones
  - Frigidi sunt, cum copiosa humiditate.
  - Vim quandam abstergendi habent.
  - Vrinam cient.
  - Celerius quàm cucurbita & melopepones permeant.
  - Succum in corpore gignunt uitiosum, præsertim si probam concoctionem non assequantur.
  - Morbum, qui cholera dicitur gignunt.

De Melopeponibus, ex Gal. ibid.

- Melopepones
  - Minus humidi / Innocentiores → Quàm pepones sunt.
  - Minus peponibus urinas mouent.
  - Tardius quàm pepones deorsum descendunt.
  - Ad uomitum excitandum, non tantum, quantum pepones, habent momenti: sicut nec celeriter adeò, ut ille in ventriculo corrumpuntur.

¶ Gal. ibidem, Etsi in iuuando stomacho melopepones autumnalibus fructibus longè sunt inferiores, haudquaquam tamen ut pepones sunt noxij.

De cucumeribus, ex Gal. ibidem.

Cucumeres:
- Frigidi sunt & humidi.
- Frigidum & mediocriter crassum præbent alimentum.
- Febres malignas accendunt.
- Vrinam cient, sed minus quàm pepones.
- Non facilè ut pepones in uentriculo corrumpũtur, quoniã ipsorum substantia minus humida est.

Gal. lib. de Boni & mali succi.

¶ Inter fructus quoq; cucumeres, pepones, melopepones q; annumerantur, quorum nullus boni succi est. Quòd si celeriter concoqui perficiq; non possint, in succum ferè lethabilem, uenenis similem uertuntur.

GAL. IBIDEM.

¶ Qui cucumeres bellè concoquunt cum eo ipsi fisi affatim ijs se impleuerint, ijs tãdem longo temporis tractu, gelidum & crassum humorem in uenis aceruari contingit, qui in ea coctione, quæ fit in uenis haud facilè mutationem in probum sanguinem recipiant. Proinde omnibus praui succi edulijs censeo abstinendum, quantumuis probè à nonnullis conficiuntur. Nobis enim non aduertentibus, prauus succus ex ipsis in uenis colligitur, qui postea exiguam ad putrescendum occasionem nactus, febres malignas accendit.

De malis insanis, ex quibusdam Neotericis.

Mala insana:
- Frigida sunt & humida.
- Lentum præbent alimentum.
- Obstructiones generant.
- Ægrè concoquuntur.

ANNOTATIO.

¶ Opinio est quorundam recentiorum, eiusmodi malorum succo in cibis operato uenus maximè concitetur, asseruntq; à multis expertum esse.

De anguria, ex Auic. Serap. & Isaac in Diæt.

Anguria:
- Frigida est & humida.
- Vrinam cit.
- Renum arenulas eijcit.
- Ventriculo frigido obest.
- Febrium calores extinguit.
- Gutturis scabritiem leuigat.
- Sitim sedat.
- Animam recreat.

De fragis, ex quibusdam Neoter.

Fraga:
- Frigida sunt & sicca.
- Choleræ, Sanguinis } Feruorem extinguunt.
- Sitim sedant.
- Vrinam cient.

De fructibus, qui ex arboribus colliguntur.

De ficubus, ex Gal. 11. de Alim. fac. & Isaac in Diæt.

Ficus:

Recentes:
- Facilè permeant.
- Insignem abstergendi facultatem habent.
- Arenulas à renibus propellunt.
- Nutribiliores sunt cæteris autumnalibus fructibus.
- Vetriculum flatibus implent.
- Omni ferè noxa uacant, quæ prorsus maturæ sunt.
- Aluum leuigant.
- Sudorem mouent.

Siccæ:
- Non admodum probum sanguinem gignunt affatim esitatæ.
- Pediculos multos generant.
- Incidunt.
- Extenuant.
- Resoluunt.
- Concoquunt.
- Abstergunt.
- Iecori, Lieni } Inflammatione obsessis officiunt.

¶ Gal. ibidem. Nam mediocrem uentriculo molestiam inferrent flatuositatibus quas generant, nisi etiam celerem descensum essent adeptæ: cuius beneficio celeriter peruadentibus, flatus quem excitant, non diu manet, atque in eo minus cæteris fructibus autumnalibus lædere consueuerunt.

Gal. 11. de Alim. fac. de Vuis.

¶ Ficus & uuæ, quemadmodum inter fructus autumnales principatum obtinent, ita fugacibus omnibus magis nutriunt, minimumq; praui sunt succi, præsertim cùm exactam maturitatem fuerint adeptæ. Nutritionis autem maximo argumento sunt ij, qui umearũ fructum custodiunt, qui cùm duos menses solis uuis ac ficubus, quorũ custodiæ præsunt uescantur (nisi fortè panis quidpiam cum illis addant) corpulenti tamen admodum fiunt: at caro quæ ex ipsis gignitur, haudquaquam est firma ac densa, quemadmodum ea quæ ex carnibus fit, sed laxa est, & præhumida, ob id celeriter etiam, cùm uesci ipsis desierint, constringitur ac considet.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171166-p0122-8 DFG

De uuis recentibus, & asseruatis, ex Gal. ibidem.

- **Vuæ recentes**
  - **Dulces**
    - Cæteris uuis calidiores existunt.
    - Sitim excitant.
    - Iuflant.
    - Aluum subducunt.
    - Impinguant.
  - **Acidæ & austeræ**
    - Frigidioris sunt succi.
    - Aluum cohibent.
    - Ægrè concoquuntur.
    - Parum nutriunt.

    ¶ Acidæ quamuis exactam maturitatem in ipsa uite assecutæ suspendantur, nec sic quidem mitescunt. Austerarum quædam ad dulciorem naturam transeunt quàm diutissimè suspensæ.
  - Acerbæ, similiter acidis quantumuis longa suspensione, in dulcem saporem nequeunt transmutari.
  - Quo circa esum earum perpetuò cauere oportet.
  - Carneo liquore refertæ omnium excellentiores habentur. Tutissimè ergo illis uti quis poterit, si quæ in uite summam maturitatem obtinuerint, siue per suspensionem id quod deerat obtinuerint.
  - Vinosæ, inter calidum & frigidum medium locum obtinent.
  - **Vinaceis fictilibusq; asseruatæ**
    - Ventriculum dissolutum confirmant.
    - Cibi auiditatem, fastidiosis inducunt.
    - Non facilè per aluum dilabuntur.
    - Largius mansæ, caput inuadunt.
    - Vuarum omnium concoctu optimæ sunt.
  - **Pensiles**
    - Nullam capiti noxam inferunt.
    - Minus inflant.
    - Ventrem deijciunt.

De dulcibus intellige. Nam austeræ & acidæ contrarium operantur, & cùm tractu temporis inaruerint, inutiles euadunt.

GAL. IBIDEM.

¶ Vuæ ficubus minus alunt, maximumq; id ipsis inest commodum, quod uelociter subsideant. Quo circa si aliquando retineantur, grauiter lædunt, cum id maturis ficubus non insit. Hæ nanque eisi non magnoperè deorsum concedant, modò probè in uentriculo coctæ fuerint, innoxium corpori dant alimentum: quorum neutrum uuis adest: neque enim retentæ probè concoquuntur: & dum in iecur uenasq; distribuuntur, crudum succum generant, qui non facilè in probum sanguinem mutetur.

De uuis passis.

- **Vuæ passæ**
  - **Dulces**
    - Ampliorem præbent alimoniam quàm aliæ.
    - Inter acerbas & austeras medium quodammodo locum obtinent: nam neque stomachum dissoluunt, neque aluum subducunt.
    - Virtutem quandam contemperandi & mediocriter detergendi possident, quibus duabus facultatibus exiguas mordicationes, quæ os uentriculi infestant, obtundunt. Nam grauiores mordicationes constat, præstantiora sibi auxilia expoſcere.
  - Acerbæ, uentrem ualentius cohibent, quàm austeræ.
  - **Austeræ**
    - Temperamento frigidiore sunt, & ceu dulces calidiorè.
    - Ventriculum corroborant.
    - Ventrem constipant.
    - Parum præbent alimenti.

Aphri qui tempore Gal. floruerunt, uuas passas, hepati, renibus, uesicæ, intestinorum doloribus, pectori, & pulmoni conferre unanimiter attestati sunt.

GAL. IBIDEM.

¶ Eandem uuæ passæ cum alijs uuis rationem obtinent, quàm caricæ cum ficubus. Multæ enim fiunt dulces, acerbæ autem omninò paucæ. Plurimæ uerò ex dulci austeraq; qualitate sunt mistæ: quãquam dulces nonnihil austeræ quoque qualitatis habent, & austeræ dulcedinis. Propterea quemadmodum caloris discrimen nihil ad passularum uirtutem facit, ita nec magnitudo: sola enim qualitas, omnem facultatem potest discernere.

De sycaminis siue moris, ex Gal. ibidem, & Auic. Isaac, & Aphris cæteris.

Alba calidam habere facultatem sua ingenti dulcedine præ se ferunt. Ideoq; aluum molliorẽ reddere possunt. Verùm cùm de his ab antiquis scriptum nihil inuentum, nihil est quod de eis amplius scribam.

- **Mora**
  - **Matura** — Vbi in puerum uentriculum inciderint.
    - Primis epulis sumpta celerrimè pertranseunt.
    - Alijs cibis, suo uelut ducto, uiam parant.
    - Paucissimè nutriunt.
    - Vrinam prouocant.
  - Post alios cibos sumpta, celerrimè unà cum alijs cibis corrũpuntur nouo quodã corruptionis genere. — Vbi prauum succũ in uentriculo offenderint.
  - **Immatura**
    - Frigida sunt & sicca.
    - Aluum bile fluentem, constringunt.
    - Sanguinis & bilis feruorem extinguunt.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171166-p0123-4 DFG

De cerasis, ex Isaac, in Diætis, & alijs.

- Cerasa
  - Dulcia
    - Cito à uentre labuntur.
    - Aluum molliunt.
    - Mollia citius putrescunt.
    - Dura meliora habentur.
    - Aquosum sanguinem generant.
  - Austera
    - In uentriculo longiori permanent tempore.
    - Parum nutriunt.
    - Sitim sedant.
    - Non adeò facilè putrescunt.
  - Acetosa
    - Cæteris sicciora habentur.
    - Incidunt.
    - Ventriculo pituitoso conferunt.
    - Sitim extinguunt.
    - Appetitum excitant.
    - Nauseam & uomitum inhibent.
    - Calore itinere affectos, maximè refocillant.
- Cerasa sicca (Præsertim austera et acetosa. nam dulcia imbecilliora sunt.)
  - Ventriculum cohibent.
  - Linguæ scabritiem leuigant.
  - Ardenti siti repugnant.
  - Cibi appetentiam restituunt.
  - Bilis feruorem reprimunt.

GAL. II. DE ALIMENT. FAC.

¶ Ex cerasis quædam sunt, quæ moris similia sunt, quædam ruborum fructui, ut ea quæ euidentius astringunt: quædam autem sunt, quæ uel ualentius ijs astringant. Promde memoratæ cuiusq; speciei facultatem, ex ijs quæ de moris & rubi fructibus dicuntur, conijcere licebit.

De rubi fructu, ex Gal. ibidem.

- Rubi fructus
  - Magis quàm mora astringit.
  - Liberalius ingestus, capitis dolorem adfert.
  - Alui excrementa non expellit.
  - Immaturus, aluum longè uehementius coërcet.

Quo fit, ut omnia quæ ex mori succo medicamenta parantur ex huius liquore parata efficaciora habeantur.

GAL. IBIDEM.

¶ Est & in hoc genere, qui stomachum quoque lacessat. Quapropter abluere hunc oportet prius quàm assumatur, maximè in moris quoque esti faciendum.

De canirubi fructu, ex Gal. v. de Alim. fac.

- Fructus canirubi
  - Multò magis quàm ruborum, astringit.
  - Ventrem ualentius cohibent.
  - Exiguum alimentum corpori præbet.

De fructu iuniperi, ex Gal. v. de Alim fac.

- Fructus iuniperi
  - Calefacit.
  - Hepar & renes purgat.
  - Succos crassos attenuat.
  - Parum nutrit.
  - Largiter esus, stomachum mordet, & caput calfacit, ob idq; ipsum interdum replet.
  - Ventrem neque proritat, neque cohibet.
  - Vrinas mediocriter ciet.

De fructu cedri, ex Gal. v. de Alim fac.

- Fructus cedri
  - Nullum corpori præbet alimentũ, nisi quis ipsum aqua macerarit, ideò potius in genere medicamentorum haberi debet.
  - Ventriculum mordet.
  - Capiti dolorem infert, nisi quis ipsum parcißimè sumpserit.

De nuce pinea, ex Gal. v. de Alim. fac.

- Nux pinea
  - Boni & crassi est succi.
  - Multum nutrit.
  - Non facilè coquitur.

De fructu myrti, ex Gal. v. de Alim. fac.

- Fructus myrti
  - Tenuiter nutrit, æquè ac fructus iuniperi.
  - Valenter astringit.
  - Aluum sistit.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171166-p0124-9 DFG

De Persicis, ex Isaac in Diætis, & alijs Aphris, ac nonnullis Neoter.

- Persica
  - Quæ ab ossibus separantur
    - Aluum molliunt quæ matura sunt. — Sicca uerò: Plus nutriunt.
    - Immatura uerò contrà agunt. — Sicca uerò: Ægrius concoquuntur.
    - Ori pectori à uentriculo prodeunti efficaciter resistunt. — Sicca uerò: Tardè meant.
    - Frigida sunt & humida. — Sicca uerò: Mali sunt succi.
    - Ossiculu cardiacæ maximè prosunt. — Sicca uerò: Aluum cohibent.
  - Ossibus inhærentia
    - Ægrius concoquuntur. — Sicca uerò: Pulmoni conferant
    - Febres procreant. — Sicca uerò: melle asseruata.
    - Humores facilè putrescibiles generant. — Sicca uerò:

GAL. IBIDEM.

¶ *Persicorum succum facilè corrumpi & penitus noxium esse pronunciamus. Quamobrem post alios cibos minimè manducanda sunt, ut quibusdam mos est. Nam in superficie natantia, citò corrumpuntur. Quare huius quoque dicti meminisse decet: Omnia uidelicet cibaria prauum succum, cum humiditate & lubricitate obtinentia, & facilè deorsum dejcendentia, prima mensa sumenda esse, Nam si postremò assumantur, unà secum alia, in corruptionem trahunt.*

De Armeniacis & præcocibus, ex Galibidem.

- Armeniaca & præcocia mala in hoc à persicis discrepant, quod
  - Minus mala sunt.
  - In uentriculo non similiter corrumpuntur atque acescunt.
  - Suauiora gustui } Existunt.
  - Stomacho utiliori } Existunt.

De Malis, ex Galeno.

- Mala
  - Dulcia sunt
    - Mediæ temperaturæ, ad calidius nonnihil tendentia.
    - Distributioni accommodatiora.
    - Gustui amica.
  - Insipida
    - Ventriculo minimè utilia.
    - Cibo omnino iucunda.
  - Austera
    - Ventriculo: Calida intemperie affecto — Copiosa humiditate imbecilla } Conferunt.
    - Infernas deiectiones cohibent.
  - Acida, uentriculo crasso humore, non tamen adeò frigido affecto conferunt.
  - Quando quidem succus frigidus, non acida sed acriora postulat.

GAL. IBIDEM.

¶ *Cæterum, optima genere poma, non sunt antè colligenda, quàm in arboribus maturuerint. Concoctu enim sunt difficilia, frigida, tardi transitus, & praui sunt succi, ut interim omittam, quod succum etiam habent frigidum, ac leuiter crassum. Quæ uerò bellè matura in hyemem, atq; proximum uer asseruantur, ea sæpe in morbis maximum afferunt præsidium, uel cataplasmatis modò cum farina admota, aut in calidis cineribus mediocriter assata, aut pulchrè in aqua bullientis uaporibus percocta. Danda autem sunt statim à cibo, & aliquando etiam cum pane ad uentriculum stomachumq; roborandum.*

De Cotoneis & Strutheis malis, ex Dioscor. Gal. Isaac, & alijs quampluribus.

- Cotonea
  - Frigida sunt & sicca.
  - Aluum
    - Cohibent, si prius assumantur.
    - Laxant, si pòst edantur.
  - Cunctis cordis affectibus conferunt.
  - Vomitum sedant.
  - Crapulam & ebrietatem auferunt, sumpta à cibo.
  - Sitim extinguunt.
  - Ventriculum roborant.
  - Vapores, caput petentes, reprimunt, secunda cœna.
  - Cruda omnino mala, cocta uerò maximè conferunt.
  - Vrinam prouocant per accidens.
  - Eximium quid præ alijs malis possident.

Dioscor. *Illa quæ strutheæ appellantur, in omnibus facultatibus, cotoneis malis, inferiora iudicantur.*

De Piris, ex Gal. Isaac, Auic. & cæteris Aphris.

- Pira
  - Dulcia
    - Mediæ temperaturæ sunt, ad calidius nonnihil accedentia.
    - Succum satis laudabilem generant.
    - Concoctionem uigorant.
    - Aluum
      - In cibo sumpta mouent.
      - Post cibum sumpta cohibent.
    - Vapores, caput repetentes, reprimunt.
  - Austera
    - Terrestria, Stiptica } Existunt.
    - Parum alunt.
    - Biliosum uomitum cohibent.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171166-p0125-5 DFG

Si uerò ſicca fuerint aſſeruata:
- Aluum potentius cohibent.
- Vomitum ſedant.
- Ventriculum roborant.
- Plus nutriunt quàm recentia.
- Fungorum ſtrangulationibus aduerſantur.

GAL. IBIDEM.

¶ Si quæ de malis diximus, omnia ad pira transferantur, nihil nouo alio ſuper his ſermone opus erit. Nam in iſs quoq; alia auſtera, alia acerba apparent: alia acida, alia dulcia, alia & horum miſtione compoſita, & alia quæ nullam penitus huiuſmodi qualitatem exuperantem habent: quo fit, ut cùm aquea ſint ac hebetia, omnis facultatis roborãdi ſint expertia. Pirorum igitur uſus, pomorum uſui omnino eſt ſimilis.

De Sorbis & Meſpilis, ex Gal. ibidem.

Sorba & meſpila:
- Frigida ſunt & ſicca.
- Vomitum cohibent.
- Aluum præſſumpta, retinent.
- Parum uel minimè alunt.
- Meſpila tamen magis aſtringit, ſorba uerò maiori cum uoluptate ſumitur. Nam nihil acerbi ut meſpila obtinet.

¶ Gal. ibidem. Illud porrò minimè puto latere hæc omnia parcè, non aſſatim ut ficus uuaſq; eſſe comedenda. Nequaquã enim eis, ut cibus, ſed magis, ut medicamentis, egemus.

De Palmulis, quos Dactilos uocant, ex Gal. ibid.

Palmulæ:
- Viridis:
  - Per omnia nocentiores ſunt, largius manducatæ.
  - Inflationes pariunt, ſiccati ficus.
- Siccæ:
  - Concoctu pertinaces ſunt.
  - Caput infeſtant, liberalius ingeſtæ.
  - Ventriculi os, aliquo modo mordent.
  - Craſſum omnino generant ſuccum, & id magis pinguiores.
  - Iecur obſtruunt, quæ dulciores ſunt.

GAL. IBIDEM.

¶ In regionibus non admodum calidis hi fructus ad plenam maturitatem nequeunt peruenire: ideoq; nec reponi commodè poſſunt. Quo fit, ut cùm homines cogantur ipſis uiridibus ueſci, crudis ſuccis impleãtur, rigoribusq;, qui ægrè calfiant, & hepatis obſtructionibus prehendantur.

De Oliuis, ex Gal. Auic. Iſaac, & cæteris Aphris.

Oliuæ:
- Maturæ:
  - Temperatæ ſunt caliditatis.
  - Ventriculum molliunt.
  - Parum nutriunt.
  - Mali ſunt ſucci.
  - Facilè putreſcunt.
- Immaturæ:
  - Ventriculum roborant.
  - Appetitum excitant.
  - Vomitum — Cohibent.
  - Aluum fluentem — Cohibent.
  - Ægrè concoquuntur.

Si uerò aſſeruentur:
- Sale:
  - Caliditatem acquirunt.
  - Sitim excitant.
  - Aluum mouent.
  - Appetitum prouocant.
- Aceto:
  - Bilem, Sitim — Extinguunt.
  - Vomitum, Aluum — Cohibent.

De Iuglandibus, ex Gal. ibid.

Iuglandes, ſiue nuces:
- Siccæ:
  - Aſtringunt.
  - Facilius quàm auellanæ concoquuntur.
  - Stomacho utiliores præcipuè cum ficubus comeſtæ.
  - Non multum nutriunt.
- Viridis:
  - Parum uel nihil conſtringunt.
  - Non adeò oleoſam poſſident facultatem.
  - Qualitatis quodammodo ſunt expertes.
  - Citius concoquuntur.

De Auellanis, ex Gal. Iſaac, & alijs.

Auellanæ:
- Magis nutriunt.
- Minus oleoſa ſunt.
- Concoctu contumaciores.
- Bilem generant.
- Capitis dolores inducunt.

De Caſtaneis, ex Gal. de Alim. fac. & Iſaac in Diæt.

Caſtaneæ:
- Inter omnes glandes principatum tenent.
- Solæ, agreſtium fructuum, alimentum memorabile præbent, ſi concoquantur.
- Capiti dolorem inferunt.
- Flatuoſitates pariunt.
- Crudos lentoſq; humores generant.

Gal. lib. de attenuante uictu: Caſtaneæ ſiue elixentur ſiue aſſentur, ſiue denique frigantur, ſemper ſunt pranæ. & multò magis, ſi crudæ comedantur.

De Amygdalis, ex Gal. Dioſc. Iſaac, & alijs.

Amygdalæ dulces:
- Extenuant.
- Abſtergunt.
- Pectus, Pulmonem } Leniunt.
- Non ualde nutriunt.
- Cum ſacharo ſemen genitale augent.
- Soporem inducunt.
- Viſum clarificant.
- Recentes cum ſuo putamine, humida ſtomachi uitia emendant.

De Amygdalis amaris.

Amygdalæ amaræ:
- Attenuant.
- Detergunt.
- Craſſos ac lentos humores incidunt.
- Viſcera purgant.
- Humores è pulmonibus ac thorace ſputis expectorant.
- Ebrietatem arcent, ſi quinque uel ſeptem præſumantur.

De Piſtacijs, ex Gal. Auic. ibidem, & alijs.

Piſtacia:
- Calida ſunt & humida.
- Parum alunt.
- Iecur infarctu liberant & roborant.
- Pectoris humiditates eijciunt.
- Renes purgant.
- Ventriculum corroborant.
- Nauſeam fugant.
- Venenis repugnant cum uino cocta.
- Venereis medicamentis utiliter interponuntur.

ANNOTATIO.

¶ An piſtacia uentriculo noxia an utilia ſint, an aluum ducant, an ſiſtant, ſe nullum habere teſtem fatetur Galenus. Verum Auicenna, in uentriculo roborando, ac in nauſea expellenda, piſtacia maxime commendauit.

De Prunis.

Pruna:
- Matura:
  - Minimum alimenti corpori præbent.
  - Aluum mediocriter: Humectant. Refrigerant. Subducunt.
  - Frigida ſunt & humida.
- Immatura: In cibo ſumpta permoleſta; Ventri mouendo non idonea } Habentur.

Verùm ſiccata utiliter permanent, quarum datur:
- Prima laus Damaſcenis. Nam hæc præclaram aſtringendi uim oſtendunt. Optima autem inter ipſa ſunt, quæ cum mediocri conſtrictione magna ſunt & laxa.
- Secunda, uerò Iberiois. Nam in his nulla aſtringendi facultas inuenitur.

De Sericis, ex Gal. ibidem.

Serica:
- Difficilè concoquuntur.
- Ventriculum lædunt.
- Exiguum corpori præbent alimentum.
- Mulierum atque infantium effrenatorum eſt edulium.

De Ceratijs, ſiue Siliquis, ex Gal. ibidem, & Iſaac, in Diætis, & alijs.

Ceratia:
- Lignoſa exiſtunt.
- Prauos generant ſuccos.
- Concoctu contumaces.
- Aluum cohibent.
- Vrinam prouocant.

De Capparibus, ex Gal. ibidem, & Isaac. in Diætis.

- Cappares
  - Recentes & non saliti
    - Plus
      - Nutrimenti præbent — Quàm saliti.
      - Apperiunt obstructiones — Quàm saliti.
    - Minus calidi sunt quàm saliti.
    - Mali sunt succi, secundum Isaac.
  - Saliti
    - Calidi sunt & sicci.
    - Resoluunt.
    - Aperiunt.
    - Abstergunt.
    - Parum nutriunt.
    - Asthmaticis prosunt.
    - Lieni, Hepati — Obstructo conferunt.
    - Alui tineas necant.
    - Appetitum excitant.
    - Pituitam ueteri adhærescentem deijciunt & detergunt.

De malis Citrijs, ex Gal. ibidem, Isaac, Auic. & cæteris Aphris.

- Citri
  - Cortex
    - Odoris suauitatis commendatur, ut Gustu. Olfactu.
    - Concoctu perdifficilis est.
    - Vt medicina uerò concoctionem adiuuat, & eadem ratione stomachum corroborat, modicè sumptus.
    - Pestilentem aërem odore reficit.
  - Caro
    - Concoctu pertinax est.
    - Ventriculum & aluum inflat.
    - Parum nutrit.
  - Acidus succus
    - Frigidus est & siccus.
    - Rubeam bilem extinguit.
    - Acutis, Pestilentialibus — Febribus opem fert.
    - Sitim extinguit.
    - Ventriculum frigidum Ledit.
    - Putrefactionibus resistit.

De Limonibus, ex quibusdam Neotericis.

- Limonum
  - Cortex
    - Concoctu pertinax est.
    - Odoris suauitate commendatur, ut citrum.
    - Acrior citri cortice.
  - Acidus succus
    - Frigidior siccior q; citri succo habetur.
    - Appetitum excitat.
    - Vomitum & nauseam reprimit.
    - Crassos humores incidit.
    - Acutis febribus repugnat.

De Aureis pomis quæ Arantia uocant, ex quibusdam Neotericis.

- Arantia
  - Dulcia
    - Ad aliqualem caliditatem uergunt.
    - Pituita & melancholia febricitantibus opem ferunt.
    - Obstructiones reserant.
  - Dulcedine & acore mista
    - Gustui gratiora existunt.
    - Febricitantibus conferunt.
    - Appetitum excitant.
    - Guttur leniunt.
    - Ventriculo frigido obsunt.
    - Sitim extinguunt.
    - Vomitum, Aluum — Cohibent.
    - Febribus biliosis aduersantur.
  - Acetosa
    - Sitim extinguunt.
    - Appetitum excitant.
    - Vomitum, Aluum — Potentius quàm mista cohibent.
    - Infrigidant.
    - Stipticant.
    - Pectus, uenas & arterias exasperant.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171166-p0128-2 DFG

De punicis malis, ex Dioſc. Gal. Auic. & cætetis Aphris.

- Punica mala
  - Dulcia
    - Parum nutriunt.
    - Stomacho non inutilia.
    - Febricitantibus minimè conueniunt, propter caliditatem & flatuoſitatem, quam inducunt.
    - Aluum leniunt.
    - Pectus & ſpiritualia membra humectant.
    - Vrinam prouocant.
    - Os uentriculi abſtergunt.
  - Media
    - Ventriculo utiliora, quàm cotonea mala.
    - Nauſeam & uomitum cholericum tollunt.
    - Sitim ſedant.
    - Acutis febribus maximè conferunt.
    - Guſtui cæteris præſtantiora.
  - Acetoſa
    - Magis quàm cætera urinam prouocant.
    - Cæteris frigidiora ſunt.
    - Bilis feruores extinguunt.
    - Fluxiones ad uiſcera currentes impediunt.
    - Abſtergunt.
    - Conſtringunt.
    - Pectori — } Frigido nocent.
    - Ventriculo }
    - Acutis febribus plus cæteris opem ferunt.
    - Inflammationes extinguunt.
    - Vapores caput petentes, inhibent.

De obſonijs & ciborum condimentis.

De oleo, ex Gal. Iſaac, Auic. & alijs.

- Oleum
  - Recens
    - Maturum, dulce
      - Humidum eſt & moderatè calidum.
      - Hepar impinguat & auget.
      - Aluum lenit.
      - Cibi appetentiam minuit.
    - Omphacinũ
      - Quantum in ſe habet aſtrictionis, tantum etiam illi ineſt frigiditatis.
      - Sanis corporibus aptiſſimum habetur.
      - Ventriculum roborat.
      - Aluum cohibet.
  - Vetus
    - Maturũ
      - Calidius ac potẽtius exiſtit. Nam
        - Nimis calefacit.
        - Valdè inflammat.
        - Incendium gutturi infert.
      - Ciborum condimentis haud rectè conuenit.
    - Omphacinum dum reliquum quippiam ſeruauerit adſtrictionis, miſtæ permanet facultatis: ubi uerò illam prorſus abiecerit, reliquo fit ſimile.

De aceto, ex Gal. Iſaac, Auic. & alijs.

- Acetum
  - Ex contrarijs qualitatibus compoſitum eſt, calidiſſimum & frigidiſſimum.
  - Exiccat.
  - Subtiliat.
  - Incidit.
  - Concoctionem adiuuat.
  - Mortiferis medicinis reſiſtit, ſi calidum bibatur.
  - Aquam inter cutem generat, affatim bibitum.
  - Appetitum excitat.
  - Sitim ſedat.
  - Neruis — } Obeſt.
  - Ventriculo }
  - Inteſtinis }
  - Vtero }
  - Macilentis }

GAL. LIB. IIII. DE SIM. MED. FAC. CAP. XII.

¶ Ariſtoteles rectè dixit acetum proprio quidem uini calore eſſe frigidum, aſcititio uerò calidum. At omphacis ſuccus calorem non habet, ac proinde neque acrimoniam. Siquidem acetũ omphacis ſucco tenuius eſt. Cuius rei & ſenſus adſtipulatur.

DIOSC. LIB. PRIMO.

¶ Oleum, quod ex immaturis oliuis exprimitur, ad multos uſus rectè ualentibus accommodatiſſimum. Omphacinũ id appellatur, præſtat recens odoratum, quod non mordeat. Id enim, quod ſyluęſtres oliuæ fundunt, uehementer aſtringit, & ad uſum ſanorum ſecundum ſibi locũ uendicat.

De omphacio, ex Gal. Isaac, Auic & alijs.

- Omphacium
  - Frigidum est & siccum.
  - Inflammatis, Adustis — Confert magis quàm acetum.
  - Cholericis, Sanguineis — Conuenit.
  - Cibis
    - Calidis rectè — Commiscetur.
    - Frigidis haud rectè — Commiscetur.

Gal. lib. tertio. cap. duodecimo, de Simp. med. fac.

¶ Etenim inter omphacas aliæ plus acerbitatis, aliæ aciditatis minus obtinent. Sunt etiam quæ pari portione ambas sortitæ sunt: omnes tamen ad refrigerandos ardores non abs re conueniunt: quippe cùm non solùm quod acidum est, frigidum sit, sed & quod acerbum.

De melle, ex Gal. III. de Alim. fac.

- Mel
  - In corporibus
    - Calidis facilè in bilem uertitur.
    - Frigidis aut per — Ætatem, Morbum, Naturam — Accommodatißimũ.
  - Haud segniter in corpus digeritur.
  - Coctum
    - Ad Distributionem, Concoctionem — Conuenientißimum efficitur.
    - Vrinam mouet.
    - Pectus mundificat.
    - Bellè nutrit si concoquatur.
    - Opilat affatim sumptam.
  - ¶ Hoc quidem cum aqua coctum, quousque spumam omnem abiecerit, omnino efficitur, sed per se siue aqua coctum idem facit, sed tum urinam segnius ciet.
  - Crudum
    - Gustui acre existit.
    - Aluum ad excretionem proritat.
    - Vomitum excitat.
    - Intestina inflationibus implet.

GAL. LIB. DE ANTIDOTIS.

¶ Mel quod optimum est probatur dulcißimum & acerrimum, colore luteum, corpore neq; crassum neq; concretum, neq; ualde dilutum, sed uniforme totum, atq; ita tenax, ut si digito particulam ex ipso sustuleris, diffluereq; permiseris, perinde atq; uiscum descendat, non cesim neq; frustratim.

De saccharo, ex Gal VI. de Simp. med. fac. Isaac, Auic. & alijs.

- Saccharum
  - Abstergit, Desiccat, Digerit — Sicuti mel.
  - Stomacho haud inimicatur.
  - Sitim non affert.
  - Melle plus nutrit.
  - Guttur, Pectus, Pulmones, Aluum — Lenit.
  - In cibis ferè omnibus est gratißimum.

De uino cocto, quod sapam uocant, ex Dioscor. & alijs.

- Vinum coctum
  - Nigrum
    - Multum alit. — Crassum generat succum.
    - Ventris reumatismum tollit.
  - Album
    - Nigro tenuius est.
    - Magis quã cætera emollit aluum.
  - Mediũ, medias sortitur facultates.
- Omnia tum
  - Obstruunt.
  - Ventriculo aduersantur.
  - Inflant.
  - Crassum generantur alimentum.
  - Ægrè concoquuntur.
  - Pectori, Pulmoni — Conferunt.
  - Vesicæ ac renum — Pruritui, Exulcerationibus, Rosionibus — Opem ferunt.
- Contra
  - Venena quæ exulcerãdo necant cum oleo pota.
  - Cicutam, Meconium, Phanicum, Concretũ in grumas lac, Toxicum — Non parum ualent.

De sinapismo, ex quibusdam Neotericis.

Sinapismum:
- Flatuositates dissoluit.
- Ventriculum roborat.
- Hepar inflammat.
- Caput lædit.
- Lentos crassosq; humores incidit.
- Oculos obtenebrat.

De sale, ex Dioscor. Gal. Isaac, & alijs.

Sal:
- Calidum est & siccum.
- Abstergit.
- Digerit.
- Resoluit.
- Astringit.
- Marinum:
  - Exiccat.
  - Attenuat.
  - Aluum stimulat.
  - Appetitum prouocat.
  - Inflammat.
  - A putredine conseruat.
- Fossile:
  - Marino:
    - Crassius est.
    - Magis adstringit.
    - In medicamentis magis competit.
  - Laudabilius quod calculis caret.

Gal. lib. IIII. de Simp. med. fac.

¶ Omni enim sali obscura quædam astringendi uis inest, qua eas quæ cõdiuntur carnes constringit, densatq; : potissimum ubi durus & minimè fragilis extiterit. Talis est exactissimus quidem fossilis ferè omnis, minus autẽ illo marinus, tum qui multis in locis aquis leuiter salsis arescentibus prouenit.

De aniso, ex Dioscor.

Anisum:
- Calfacit & exiccat.
- Oris halitum iucundum facit.
- Vrinam ciet.
- Inflationes alui ejicit.
- Lac mulieribus præbet.
- Venerem stimulat.
- Stomacho utile existit.

De coriandro, ex Dioscor. & Gal.

Coriandrum:
- Largius sumptum, mentem non sine periculo mouet, quare à copiosiore usu abstinendum.
- Ex contrarijs compositum est facultatibus.

ANNOTATIO.

¶ Hallucinãtur ergo Neotericorum pleriq;, qui Dioscoridis scripta contemnentes, corroborando capiti coriandrum exhibent.

De croco, ex Dioscor. & Aphris.

Crocum:
- Concoquit.
- Emollit.
- Substringit.
- Vrinam cit.
- Elegantem colorem præstat.
- Crapulæ aduersatur ex passo bibitum.
- Venerem stimulat.
- Cor roborat.
- Obstructiones aperit.
- Pectus dilatat.
- Somnum inducit.
- Partum accelerat.

De cinnamomo, ex eisdem.

Cinnamomum:
- Calidum est & siccum.
- Emollit.
- Concoquit.
- Vrinam cit.
- Venenis resistit.
- Roborat: Cerebrum, Ventriculum, Hepar, Splen.
- Oculos clarificat.
- Vtile existit: Renibus, Vesicæ.

ANNOT.

¶ Etsi cinnamomo omnino caremus, loco tamen eius uti poterit quis optima cassia, quam Canellam uocant.

De galanga, ex eiſdem.

- Galanga
  - Calida eſt & ſicca.
  - Attenuat.
  - Flatuoſitates tum { Expellit. / Conſumit. }
  - Dolores tum { Renum / Coli } Mitigat.
  - Venerem ſtimulat.
  - Frigido uentriculo opem præſtat.
  - Ructos acidos emendat.
  - Vrinam cit.

De caryophyllis, ex Serap. Auic. Raſi.

- Caryophylli
  - Calidi ſunt & ſicci.
  - Membra omnia principalia roborant.
  - Ventriculum uigorant.
  - Aluum cohibent.
  - Vomitum reprimunt.
  - Oris halitum emendant.

De mace, ex quibuſdam Neotericis.

- Macis
  - Calidus eſt & ſiccus.
  - Ventriculum roborat.
  - Vomitum prohibet.
  - Aluum ſiſtit.
  - Vrinam cit.
  - Nucis myriſticæ facultates poſſidet.

De nuce myriſtica, ex Aphris.

- Nuces myriſticæ
  - Calidæ ſunt & ſiccæ.
  - Aſtringunt.
  - Ventriculum roborant.
  - Vomitum ſedant & nauſeam.
  - Oris halitum commendant.
  - Oculos clarificant.
  - Hepati / Spleni } Confortant.
  - Vrinam mouent.
  - Aluum cohibent.
  - Flatuoſitates diſſoluunt.

De pipere, ex Gal. & alijs.

- Piper
  - Nigrum
    - Calidum eſt & ſiccum.
    - Abſtergit.
    - Concoquit.
    - Reſoluit.
    - Appetitum excitat.
    - Flatuoſitates expellit.
    - Frigefactas particulas calefacit.
  - Album { Nigro acrius eſt, proinde & calidius. / Venerem ſtimulat. }
  - Longum, eſt cæteris
    - Humidius, ideo carie citius corrumpitur.
    - Minus acre, etſi eius caliditas pluſculum duret quàm aliorum.

De gingibere, ex Gal. Auic. Iſaac, & alijs.

- Gingiber
  - Calidum eſt & humidum.
  - Flatuoſitates diſcutit.
  - Longiore tempore calefacit quàm piper.
  - Ventriculo plus conuenit frigido.

GAL. VI. DE SIM. MED. FAC.

¶ Vbi totum corpus celeriter calefacere conſilium eſt, ea tunc exhibenda ſunt, quæ & celerrimè à caloris noſtri contactu incalefcant, & promptiſſimè undiquaq; ferantur, quod à pipere tum albo tum nigro facilè perſpicitur. Verùm ubi partem quamuis refrigeratam recalfacere ſtudemus, contrà agendum: nimirum quæ tardè calefcentia plurimo tempore perdurent, ea præbendo. Quod gingiber & longum piper agere facilius ualent, quoniam hæc plus humiditatis, illa uerò plus ſiccitatis in ſe continent. Nam ſicut ab aridis calamis flamma ſimul celerrimè accenditur, & undequaque diſpergitur: eúndem in modum, quæ à ſiccis poteſtatem medicamentis editur caliditas. At quæ prodit ab humoribus, ceu ligna ſunt uiridia, & tardius accenditur, & durat diutius.

De potu in genere.

Quibus cauſis potus ſit neceſſarius, ex Gal. lib. de Diſſol. cont. Haliab. quinto theoricæ, & Iſaac in Part. diætis.

Potus eſt neceſſarius duabus de cauſis:
- Primò, ut:
  - Corpus humectet.
  - Loca humidarum ſubſtantiarum repleat quæ continuè diſſoluuntur.
- Secundò, ut cibũ tranſmittat, & ad omnia perferat membra corporis, et eum adeò attenuet ut per meatus & uias facilius tranſmittatur.

Eſt enim potus:
- Commiſtuus, qui ſimul cum alimentis ſumitur in prandio uel cœna.
- Delatiuus, qui ſumitur completa concoctione in uentriculo, & completa in hepate, ut cibum per corporis particulas penetrare faciat. Is enim in conſuetis, & his qui impinguari uolunt concedens eſt, inſuetis uerò, & qui commixtiuum, ſcilicet rectam metam hauſerunt, minimè.

Quæ in potu obſeruari debeant, ex Hipp. quinto Aphoriſ. Gal. ſexto Aphoriſ. lib. de Diſſol. cont. Auicenna tert. primi 11. 13. & ſecundo Can. & Rhaſi quarto ad Almaſorem.

Obſeruanda in potu:
- Vinum in ieiuno non eſt bibendum. Nam corpori uniuerſo & neruis maximè nocet & podagram generat & ſpaſmum.
- Poſt exercitium, balneum, coitum minimè bibendum.
- Famelici ante cibum non bibant, niſi uelint in mentis alienitatem & ſpaſmum incurrere.
- Potus tum uini tum aquæ uitandus eſt antè præaſſumpti cibi deſcenſum. Quoniam & cibum ſupernatare facit, & condo aliquo uaſculo anguſtioris orificij aquam potius quam uinum bibat. Haud etiam parum prodeſt dormire, & ſitim tolerare, ubi ſcilicet ſitis ex crapula acceſſerit.
- Tantam uini quantitatem accipiat, quanta in poto, aut ciborum ingeſtorum commiſtionem ſat ſit. Nam cùm ſuperat cibum ipſum in ſtomacho natare facit.
- Cum acutis & tenuibus alimentis uinum bibere omnino ſuſpectum eſt.

Vinum quibus dare debeat per ætates, & quibus non, ex Galeno.

Vinum:
- Pueris ineptiſſimum eſt, neque dari debet, uſq; ad ætatis eorum annum duodeuigeſimum, docentes haud quaquam ignem igni ſuperindere in corpore, atque animum oportere prius, quàm ſubire labores incipiant. Sane quidem ne guſtare uinum puerum ſuaſerim. Quippe quod hauſtum & humectat nimium, & calefacit corpus nimium, tum caput haliti replet ijs, qui calido humidoq; temperamento ſunt, quale eſt etuſmodi puerorum. Cùm autem ſit omnis exceſſus fugiendus, maximè hunc fugere expedit, ex quo non corpori modò, uerùm etiam animo damnum accedit.
- Adoleſcentibus pugnatiſſimum eſt uinum, ſiquidem feruentem eorum naturam ac uehementer agitatam ſupra modum calefacit, atque ad immenſas immaneſq; motiones furibundos extimulat. Igitur niſi immodicè ſumptum eo uſque tempore, quo iam ferè adoleuerint eſt utile: quod ui delitet ad iram præcipites, & ad iuriam incontinentes facit, & partem animi rationalem hebetem turbidamq; reddit.

  Gal. lib. Quòd animi mores ſequantur, &c. Primo de Sanitate tuenda.
- Iuuenibus haud liberalius exhibendum uſque ad eorum ætatis annum quadrageſimum: tunc enim in conuiuijs oblectari poſſunt in ſeniorum conſortio.
- Senibus quidem utilis potio uini eſt, ut quæ ætatis frigiditatẽ ad ſymmetriã caloris reuocet. Deligendum pro ſenibus illud uinum erit, quod & ſubſtantia ſit tenuiſſimum, & colore fuluum ſiue flauum. Verùm & commodum eſt, quod pallidum dicitur. Nam etuſmodi uina & ſanguinem augent & corpus nutriunt: quo fit ut ea utilia ſenibus interdum ſint: utiq; quo tempore nec ſeroſam humiditatem in uenis habent, & ali liberalius deſiderant. Nam plurimi, qui hac ſunt ætate ijs uinis indigent, quæ urinas cient, propterea quod aqueum excrementum in ipſis abundat. Quæ uerò diu in uentre morantur, eorum ſanè nullum aptum ſeni eſt.

  Gal. 5. lib. Quòd animi mores ſequantur temp. Secundò, de Sanitate tuenda.

GAL. LIB. QVOD ANIMI MORES, &c. cap. 10. ex Platone in Timæo.

¶ Mukò magis, quàm Cretenſium, Lacedæmoniorumq; uſum Carthaginenſium legem probarem, ut nunquam in caſtris quiſquam guſtare uinum audeat: ſed toto illo tempore aqua bibatur. & in ciuitate nunquam uini uſu ſeruo, aut ſeruæ concederem. Sed nec magiſtratibus eo anno, quo magiſtratu fungũtur. Gubernatores etiam, ac iudices munus ſuum obituros à uino penitus prohiberem. Deliberaturos quoque de rebus non omnino negligendis. Ac nulli penitus interdiu uinum concederem, niſi exercitationis corporeæ, morborumq; cauſa hoc potu opus fuerit. Neq; etiam noctu uiro, uel mulieri, quando liberis operam dare uolunt.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171166-p0133-9

Quid corporibus noſtris inferat uinum moderatè bibitum, quid'ue immoderatè hauſtum, ex Gal. & alijs.

- **Vinum bibitum**
  - **Moderatè**
    - Nutritioni, Concoctioni, Digeſtioni, Sanguinis generationi — Confert.
    - Animum fideliorem reddit. Mitiorem animum reddit. Concocta diſtribuit. Citò aſſimilatur. Celerrimè alit. — Confert. — Gal. Quòd animi mores corporis temp. ſequantur. Tertio lib. de Temperamentis. Secundo Aphoriſmorum, aphoriſmo 28.
    - Ingenium clarificat. Animam dilatat. Spiritum roborat. Cor lætificat. — Auicenna pluribus in locis. Iſaac in Part. diætis. Haliab. 5. Theoricæ.
    - Flatuoſitates expellit. Vrinam cit. Calorem naturalem auget. Conualeſcentes impinguat. Appetitum excitat. Sudores prouocat. Sanguinem turbidum clarificat. Obſtructiones aperit. Alimenta in uniuerſum defert corpus. Pituitam incidit. Plumbeum colorem rectificat. Corporis excretiones pellit. — Auicenna multis in locis. Raſis 4. ad Almanſorem, capite 22. Haliab. 4. Theoricæ.
  - **Immoderatè**
    - Corpus totum infrigidat. Calorem naturalem ſuffocat.

      ANNOT. EX GAL. LIB. de cauſis morb. cap. 3.

      ¶ Alimentorum abundantia eo pacto naturalem noſtri corporis calorem ſuffocat, quo magna lignorum ſtrues incenſum ignem, & olei plus quàm par ſit, lucernæ & lampadis flãmam extinguit.

      Cerebro, Neruorum origini, Neruis — Maximè nocet.

      Apoplexiam, Paraplexiam, Attonitum morbum, Caros & comata, Neruorum reſolutiones, Epilepſiam, Conuulſiones, Tetanum, Tremorem — Generat.

      — Gal. 3. de Victus ratione in morbis acutis. De morborum cauſis. De ſympt. cauſis. Ariſt. 30. Proble. primo.
    - Homines facit: Loquaces, Contumelioſos, Maniacos, Stupidos, Homicidas, Luxurioſos. — Ariſt. ibidem.
    - Mentem corrumpit. Animum attenuat. Animales facultates deſtruit. Naturalem facultatem attenuat.
    - In aliquibus uentriculis conuertitur in: Bilem tum rubeam, tum melancholicam. Purum acetum. Auic. 3. primi.

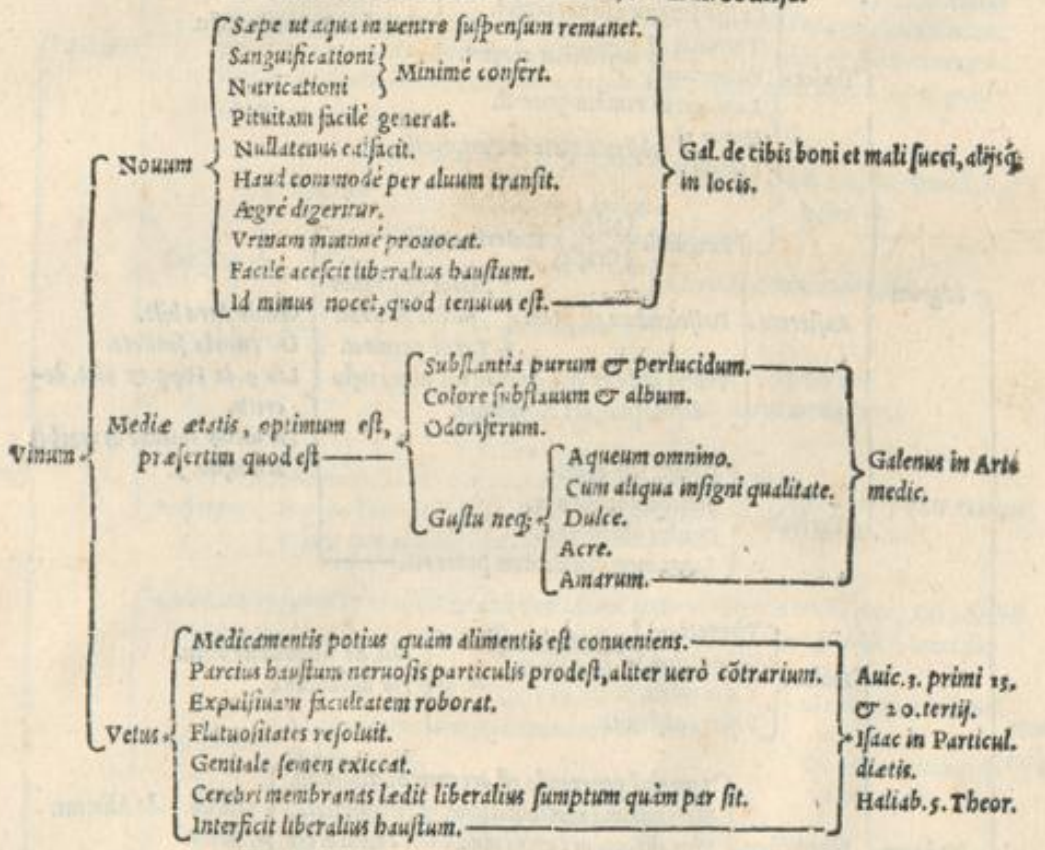
De usu uini arte infrigiditati, & aqua frigidissima, ex Hipp. 5. Aphorist. Auic. 2. & 3. primi: Isaac, in Part. diæt. & Raf. 4. ad Alman.

GAL. LIB. DE CIBIS BONI ET MALI succi, cap. 12.

¶ *Qui minimè exercentur, ac caloris multũ præsentiunt, æstate ingente, tuto ij fontanam biberint, repudiatâ niue. Nam tametsi ipsa statim nix noxa sensibili non uideatur iuuenum corporibus officere, increscente tamen temporis processu occulto, paulatimq; noxa, uergente nempe ætate, articuli his, neruiq; ac uiscera morbis corripiuntur, uix, aut nunquam sanandis.*

De uino nouo medio & uetere, ex Gal. & alijs.

GAL. LIB. II. DE LOCIS AFFECTIS.

¶ *Grammaticus quidam singulis diebus balneum petens, unum de pueris secum ducebat, altero domi relicto, qui rem familiarem seruaret, atque ea, quæ ad uictum essent necessaria pararet. Puer itaq; uehementi siti cruciaretur, nec esset ei aquæ copia, unum antiquum liberaliter potauit, atque ex reliquo tempore uigil omnino permansit, postea correptus febre, unà cum uigilijs oborto delirio perijt.*

IDEM LIB. III. DE VICTVS RATIONE in morbis acutis.

¶ *Quatenus tempore aeriora & calidiora sunt uina, atq; unà cum his colorem tum substantiã, tum odorem mutant, eatenus differentiam aliquam in uinis tempus facere uidetur. Quòd si nihil horum immutetur, neque ab aliquo uinum uetus dicetur neque recens. Non enim ob tempus uina uel lædunt uel iuuant, sed ex propriarum differentiarum mutatione.*

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171166-p0135-1

De uino odorifero, inodoro & malum odorem habente, ex Gal. & alijs.

- Vinum
  - Odoriferum
    - Cæteris uinis calidius existit. — Caput alijs omnibus magis tentat. — Bonos humores gignit, sed caput infestat, et præcipuè quod colore fuluum existit. — *Gal. de attenuante uictu. De cibis boni & mali suci.*
    - Cæteris penetrabilius. — Cor confortat. — Spiritus uiuificat. — Animam lætificat. — Concoctibilius cæteris est. — Vrinam prouocat. — *Auicenna decimatertia tertij. Isaac in Part. diætis.*
  - Inodorum
    - Crassum.
    - Graue.
    - Incoctibile.
    - Tristitiam gignit.
    - Illaudabile præbet alimentum.
    - Odorifero in omnibus est contrarium.

GAL. DE CIBIS BONI ET MALI SVCCI.

¶ Inodorum uinum omnino uitandum est, præcipuè austerum, quod gustui repugnet.

De uino nigro, rubeo & subrubeo, ex Gal. & alijs.

- Vinum crassum
  - Nigrum
    - Dulce
      - Multum alit. — Crasso sanguine uenas replet. — Thoracis, Pulmonum: Affectibus confert. — *Gal. de Attenuante uictu.*
      - Lapidem in renibus generat.
      - Hepar, Lienem: Obstruit. *Isaac in Part. diætis.*
    - Austerum
      - Sanguinis {Nigri, Crassi} Materia existit. — Reijciendum est. Nam: Malos & prauos succos generat. — Tardè permeat. — Ventri utile existit, quando uel plura iusto descendunt, uel ramentosa. — *Gal. de Atra bile. De Tuenda sanitate. Lib. 9. de Hipp. & Plat. decretis. De uictus ratione in morbis acutis, lib. 3.*
    - Turbidum
      - Detestabile existit.
      - Concoctu contumax.
      - Oculos obtenebrat.
      - Sanguinem flatulentum procreat. — *Gal. de Atra bile. De Tuenda sanitate. Lib. 9. de Hipp. & Plat. decretis. De uictus ratione in morbis acutis, lib. 3.*
  - Rubeum
    - Dulce
      - Thoraci, Pulmonibus: Maximè confert. — *Gal. de Attenuante uictu. De dissol. cont.*
      - Valde nutrit.
      - Viscera obstruit.
    - Simpliciter
      - Sanguini generando est accommodatissimum.
      - Nam minima eget mutatione, ut sanguis fiat.
      - Plus alit, quàm cætera uina. Inest autem ei certissimè nutrire corpora euacuata, & adiectione indigentia. — *Gal. lib. 3. de Aliment. facult. Lib. 2. Aphoris. Apho. 11.*
    - Austerum
      - Aluo constringendo perutile est.
      - Pectori exasperato
      - Capiti imbecilli — Inutile est. — *Gal. lib. de Hippoc. & Plat. decretis.*
      - Vrinæ detentæ
  - Subrubeum
    - Multum corpus alit. — Vincitur à nigro nutriendo. — *Gal. 2. Aphorismorum, Aphorismo. 11.*
    - Bonum generat succum.
    - Facilè meat.
    - Vrinam cit. — *Isaac in Part. diætis.*

De uino albo, flauo & similibus, ex Gal. & alijs.

- Vinum
  - Album
    - Subtile, aquosum
      - Parum alit.
      - Facultate, Colore, Consistentia — Aquæ simile existit.
      - Crassos incidit humores.
      - Citò concoquitur.
      - Sanguinem per renes purgat.
      - Caput, Neruos — Minimè lædit.
      - Corpus haud calefacit.
      - Facilè in omne corpus deducitur, præsertim quod uetus est.
      - Ventriculi, Venarum — Concoctionem adiuuat.
      - Parum sanguinis gignit.
      - Humores humectat.
      - Cæteris uinis febricitantibus innocentius est.
      - Vrinam ciet.
      - Incidit.
      - Somnum inducit.
      - Ægris plus quàm sanis conuenit.

      (Gal. lib. 3. de Aliment. fac. / De att. uictus ratione. / 12. methodi, cap. 4. / Lib. 3. de Victus ratione in morbis acutis. / Secundo Aphoris.)
    - Crassum
      - Tantùm
        - Crassis — Subrubeis, Nigris — Minus alit.
        - Plus alit albis & tenuibus.
        - Neque uelociter neq; uniuersim alit.

        (Lib. 2. Aphorismorũ, Aphorismo 18.)
      - Et
        - Dulce, in thoracis & pulmonis affectibus maximè ualet. — Libro de Attenuante uictu.
        - Turbidum — Ægrè concoquitur. / Inflat. / Obstruit. / Calculum generat. / Visum obtenebrat. — Isaac in Part. dietis. / Auicenna tertia primi.
    - Austerum — Minimè calidum inter uina existit. / Is quæ ad uentrem fiunt destillationibus idoneũ est. / Vrinas non abundè ciet. — Lib. 3. de Victus ratione in morb. acutis.
  - Flauum
    - Dulce, inter nigrum & crassum & dulce & album tenue cõsistentia mediũ existit. Nam nõ ut crassa sanguinẽ crassum generãt, neq; ut alba p urinas secedũt. — Lib. 3. de Aliment. fac.
    - Non dulce
      - Concoctioni, quæ uel — Ventriculo, Venis — Agitur, magis conducit.
      - Ad succi bonitatem oportunum est ac utile.
      - Multum nutrit.
      - Caput ferit.
      - Vitiosum ut plurimum est ac potens.

      (Gal. lib. methodi med. 12. cap. 4. / De uictus ratione in morb. acutis.)
    - Tenue — Senibus est utile. / Vrinam ciet. / Citò nutrit. / Probè concoquitur. — Gal. de Sanitate tuenda.
    - Crassum — Magis nutrit. / Tardius in corpus deducitur. / Austero penetrabilius existit. / Vitiosos corrigit succos. — Libro duodecimo Methodi, capite quarto.
    - Pallidum, inter fuluum & album medium — Sanguinem auget. / Corpus nutrit. / Excalfacit. / Vrinam cit. / Citò nocet. / Facilè meat. — Præcipuè si fuerit substantia pingue. Gal. 2. de sanitate tuenda.

Aquosum natura uinum appello, quod tenue est & purum & εὐκίνητον. Est autem εὐκίνητον, quod minimam sustinet aquæ mistionem, imbecillissimũ & aquosissimum: præterea aquæ tum colore tum substantia simile est. Perspicuum & splendidum, purum & substantia tenue. Nulla enim earum quæ cæteris uinis insunt, habet qualitatem.

De Vino diluto, ex Hipp. Gal. & alijs.

Vinum dilutum:
- In præcordijs diutius moratur.
- Ventris robur exoluit.
- Flatuositates excitat.
- Sitim sedat plus quàm uinum meracum & aqua pura.
- Somnum inducit.
- Cerebro, uisceribus imbecillibus obest.
- Velociter inebriat.
- Sudorem prouocat.
- Robustis, carnosis, laboriosis conuenit, sed potius æstate quàm hyeme.

Hip. 2. de Victus ratione in mōrb. ac. Gal. ibidem. De Simp. med fac. lib. 1. cap. 29. Lib. 7. Methodi med. cap. 5. Arist. 3. Probl. Auic. tertia primi.

De Lora, quæ post uini expressionem aqua uinaceis superinfusa, efficitur, ex Gal. secundo, de Alim. fac. cap. de Vuis.

Lora, quæ Græcis διύδριον & ὑγρόλιτρα uocatur:
- Capiti dolorem infert, nisi dilutior bibatur.
- Ocius per urinam redditur.
- Valentior uinosiorq; efficitur, cùm in uer usque uel æstatem seruatur.
- Hyemis tempore usibus apta. Nam & caput minus tentat, ita & segnius meitur.

Verùm non pauca subest differentia pro uaria uuarum specie, ex quibus sunt uinacei. Nam lora si uinacei fuerint:
- Dulces: Longè suauior existit. / Citius per ueficam excernitur.
- Acerbi: Insuauior est. / Minus cit urinas.

De Vinorum saporibus, ex Gal.

Vinum:

Dulce:
- Facilius in uentriculo concoquitur quàm austerum, eo quòd calidius est.
- Pulmonum, Thoracis: Affectibus peridoneum est.
- Aluum ducit.
- Caput grauat, Mentem tentat: Minus quàm uinosum.
- Facilius quàm aliud per intestina descendit.
- Lienem auget.
- Amara bile affectis non idoneum: quoniam eis sitim excitat.
- Superiora intestina inflat.
- Sputum educit magis quàm aliud, minus tamen quàm aliud ijs, quibus sitim affere consuenit.
- Tardè meat.
- Hepati affecto maximū affert detrimentum, præsertim ubi uel phlegmone uel scirrhus occupauerit, sed moderatius lædit, ubi uel ab humorum crassitie uiscus opilatum, uel imbecillitate afficitur.
- Febricitantibus omnino inutile.
- Facilè in bilem conuertitur.
- Calculo affectis omnino inutile est. } Isaac in Part. diætis.

Gal. 3. de Alim. facult. De attenuante uictus ratione. De cibis boni & mali succi.

Austerum:
- Illaudabilem succum generat.
- Laxum tum: Ventriculum, Aluum — Firmat, præsertim calido morbo existente.
- Ipsius digestioni, Sanguinis confectioni, Bonis gignendis humoribus, Vrinæ facilè reddendæ, Sudoribus eliciendis, Deijciendæ aluo: Haud quicquam commodi affert.
- Caput inter omnia uina minimè tentat.
- Thoracem Lædit.
- Minimè calidum inter uina existit.

Gal. de Victus ratione. De Cibis boni & mali succi. Lib. 2. Aphorism. Lib. 12. Methodi med.

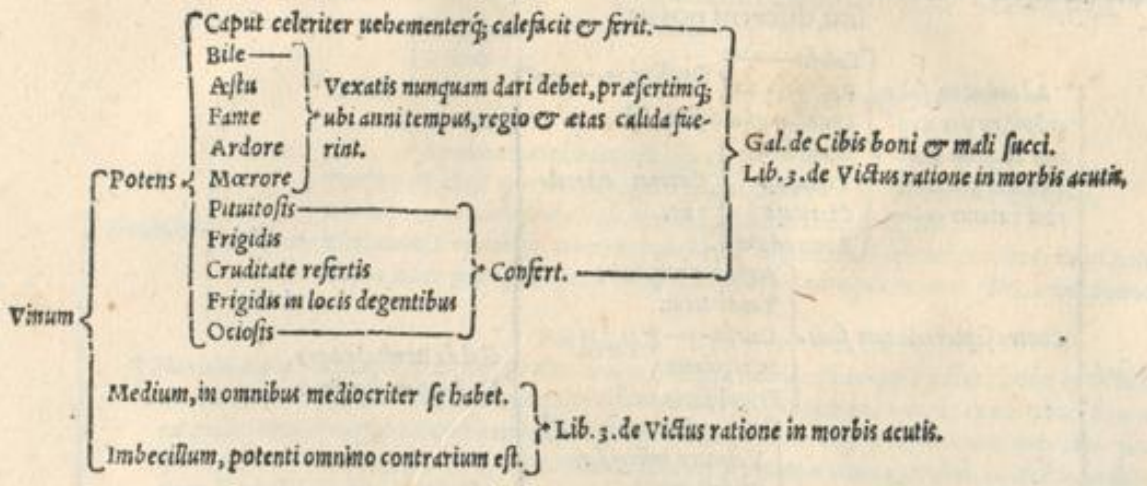
ANNOTATIO.

¶ Idem de acerbo intellige. Nam austerum & acerbum (ut superius diximus de ciborum saporibus) parum inter se differunt.

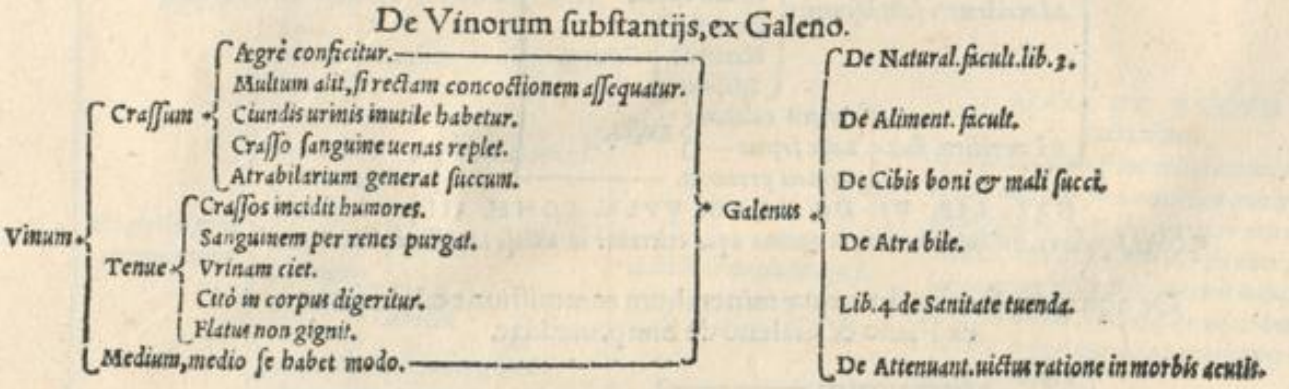
Amarum præ uetustate uinum, ne sumito: nanq; laudabilem ac simul nutritem uini succum iam amisit: cumq; iniucundum sit, hoc ipso stomachum offendit. Gal. 12. Methodi med. cap. 4.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171166-p0138-8 DFG

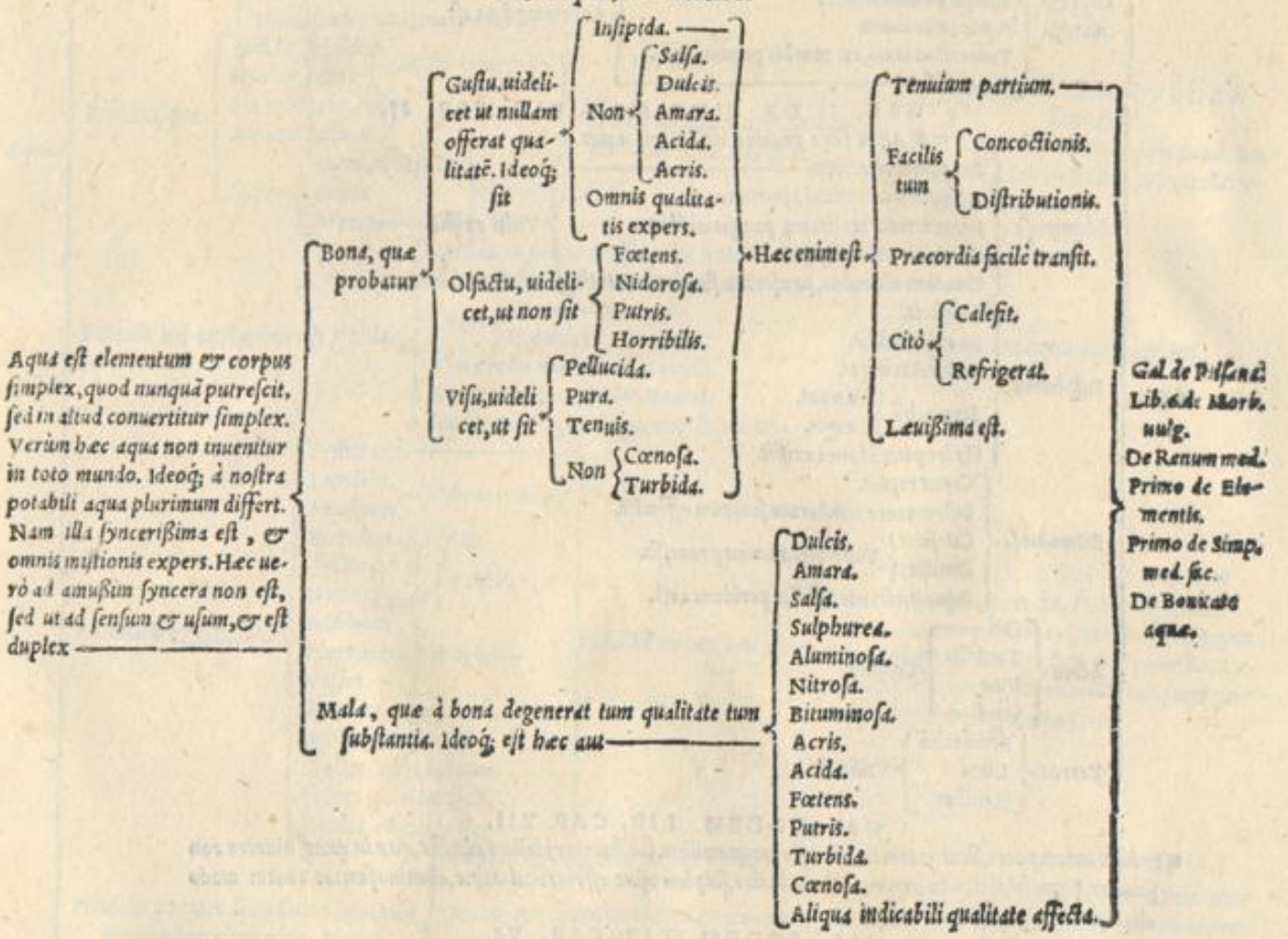
De potentibus, mediocribus & imbecillibus uinis, ex Galeno.

De Vinorum substantijs, ex Galeno.

De Aqua, ex Galeno.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf
urn:nbn:de:hbz:061:2-171166-p0139-6
DFG

Quomodo aquarum tum bonitas tum malitia ex fontium ſcaturienſium ſitu, diſcerni poſsit.

- **Aqua, cuius fons**
  - Ad orientem ſolis erũpit, & per meatum aliquem mundum, aut puram terram colatur
    - Calefit — Refrigeratur } Ociſſimè.
    - Omni ætati utiliſſima eſt.
    - Humiditate, Tenuitate, Claritate, Bono odore } Cæteras antecellit.
  - Contra ſeptentrionem fluit
    - Ægrè concoquitur.
    - Tardè meat.
    - Calefit — Infrigidatur } Tardè.
    - Frigidiſſima exiſtit.
  - Ad occidentem ſolis diſcurrit
    - Concoctu contumax eſt.
    - Valenter infrigidat.
    - Grauis exiſtit.
    - Pleureſim, Fluxiones, Spaſmum } Generat.
  - Ad meridiem fluit
    - Cæteris calidior
    - Salſa ſæpius — } Exiſtit.
    - Vrinam prouocat.

→ Gal. de Bonitate aquæ. De Simp. medic. facult.

GAL. LIB. VI. DE MORB. VVLG. COMM. IIII.

¶ Olera, legumina, fructus & radices, in optima aqua celerrimè in uitioſa tardiſſimè elixantur.

De aquarum facultatibus, quæ mineralium commiſtione calidæ fiunt, ex Paulo & Galeno de Simp. med. fac.

- **Salſa & nitroſa**
  - Capiti, Thoraci } Fluxione tentato,
  - Stomacho humentiori
  - Aquæ inter cutem
  - Tumoribus laxis, ex morbis proueniẽtibus,
  - Pituitoſis

  → Accommodata eſt.
- **Aluminoſa**
  - Sanguinis reiectioni
  - Stomacho uomitioni oportuno
  - Immoderatis mulierum purgationibus
  - Continuis abortibus
  - Omnibus ulceribus, præſertim fluxione tentatis

  → Vtilis exiſtit.
- **Sulphurea**
  - Calefacit.
  - Neruos emollit.
  - Dolores mitigat.
  - Stomachũ: Enecuat. Euertit.
  - Hydropicis idonea exiſtit.
- **Bituminoſa**
  - Caput replet.
  - Inſtrumenta cunctorum ſenſuum offendit.
  - Calefacit, Emollit } Temporis alicuius proceſſu.
  - Aqua intercute affectis peridonea eſt.
- **Aĕrea**
  - Ori, Tonſillis, Vuæ, Oculi } Confert.
- **Terrea**
  - Stomacho, Lieni, Renibus } Vtilis eſt.

→ Aqua

GAL. I. DE SIMP. MED. FAC. CAP. II.

¶ Aqua ſalſa grauior eſt cæteris aquis.

GAL. EODEM LIB. CAP. VII.

¶ Imitari autem potes, ſicut marinam ſic aliarum quamlibet, ſubſtantia uidelicet admiſta, quæ in quas; uincere conſpicitur. Nam ſulphure in aquam dulcem indito, ſulphuroſam effeceris: alumine, aluminoſam: ac eodem modo aliarum unamquanque.

GAL. EODEM LIB. CAP. VI.

¶ Multa eſt diuerſitas potabilium aquarum, & muriæ ſeu maris: ſimiliter uerò & earum quæcunq; ſulphur, aut bitumen, aut nitrum, aut chalcantum, aut myſi, aut chalcitim, aut (ut ſimpliciter dicam) quæ calidorum natura medicamentorum guſtu aliquod referunt. Inimicæ enim ſunt omnes calidis noſtrorum corporum affectibus. Ex quo claret, has omnes facultatibus eſſe calidas, ſolam uerò aquam potabilem, frigidam.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171166-p0140-8 DFG

De diuersarum aquarum potabilium facultatibus, ex Gal. & alijs.

- **Pluuialis**
  - **Recens**
    - Quieta
      - Læuissima
      - Tenuis
      - Pura
      - Limpida
      - Oculorum medicamentis efficax

      → Omnino existit.
    - Tonitrualis, id est quæ à nubibus cum tonitru descendit, parum à quieta degenerat.
    - Nimbosa & procellosa mala est, cùm nulla elaboratione sit effecta.
  - Asseruata in cisternis, si recens sit, uel omni prorsus putredine uacans, optima & ipsa iudicari poterit. Verùm cùm aqua ab imbre delapsa facilè putrescat, quod etiam statione omnibus aquis euenire solet, animaduertendum est, ne potantem decipiat.

PAVLVS LIBRO PRIMO.

¶ Pluuialis aqua, quæ media æstate decidit cum tonitru, omnium optima est, eo quòd sol leuissimum & tenuissimum attrahat, ac id non ex alia aqua solũ, uerum ex mari quoq; & corporibus. Quapropter etiã omniũ promptissimè cõputrescit, ut quæ diuersis ex qualitatibus sit constata. Nemo autem aquã putrefactioni opportunã esse existimet: nam mutationis facilitas, utrtuti potius quàm uitio tribuitur. Quæ igitur aqua optimas notas habet, si promptè etiam putrescat, ea censebitur saluberrima. Hæc Paulus sumpsit ex Gal. quarto, de Morbis uulgaribus.

- **Ex glacie & niue prouenies** → Gal. lib. de Bonitate aquæ.
  - Mala, Frigida, Dura → Existit.
  - Digestioni, Concoctioni, Vrinæ reddẽdæ → Non idonea est.
  - Pectori, Ventriculo, Lateribus → Nocet.
  - Spasmum, Tetanum → Generat.
  - Sanguinis expuitiones excitat.
  - Empyemata gignit.
  - Diu in uentre moratur.
  - Flatuositates contumaces parit.

GAL. DE RENVM curatione.

¶ Niualis aqua etsi iuuenilia corpora offendere non uideatur, noxa uidelicet quæ paulatim increscit, non percepta: tempore tamen procedenti, cùm ætas declinat, difficulter sanabiles aut incurabiles planè morbos inducere nata est, in neruis, articulis & uisceribus. Nam quando congelatur, ab ea exprimitur id quod subtilissimum est.

- **Aquæ**
  - **Fontana, quæ** → Optima est, aliter uerò contrarium. Gal. lib. de Bonitate aquæ.
    - Æstate frigida, Hyeme calida → Existit.
    - Ad orientem spectat.
    - Ab alto defluat.
    - Super: Liberam terram, Petras, Arenam → Currit.

GAL. I. DE TVENDA sanitate.

¶ Aqua etsi si sit limpida et potui non insuauis, tamen si circa præcordia hæret, uitio non caret.

- **Putealis uel ex stationarijs fontibus** → Gal. lib. de Bonitate aquæ. Auic. 2. primi.
  - Substantia potius crassa quàm tenuis habetur.
  - Ad ma defaciendum cibum idonea est.
  - Ægrè: Concoquitur, Digeritur.
  - Vrinæ reddendæ inhabilis existit.
  - Non omnino putrefactione caret.
  - Potabilior est, quæ frequenter hauritur.

GAL. IBID. ET PRIMO DE Sanitate tuenda, Auic. 2. primi.

¶ Sola autem paludosa, quam uidi in Ægypto sana est. Nam æstate quidem non putrescit. Autumno autem replens eam Nilus, antiquam quidem extrahit & nouam adfert.

- **Lacunalis & palustris** → Gal. lib. de Bonitate aquæ.
  - Pessima est.
  - Lutosum, Palustrem → Odorem redolet.
  - Putredine est affecta.
  - Æstate calida, Hyeme frigida → Existit.
  - Scissiones, Pleuritides, Tusses → Progignit.
  - Splenem auget.
  - Hydropem generat.
  - Malum infert habitum.
  - Febres putridas facit.
  - Oculos obtenebrat.
- **Fluuialis propter diuersarum terrarum admistionem uituperatur. Verùm**
  - Remota à ciuitatibus melior habetur.
  - Means per ciuitates ob fimi & cloacarum putredine pessima est, nisi ut Romæ fieri adsolet, diu fictilibus uasis defecata existit.

  → Ea tamen quæ super lapides & puriorem arenam currit limpida & clara, non omnino improbatur, præsertim si in ipso fluminis exortu accipiatur. Auerrhoes 5. Colliget, Isaac in Part. diæt.

GAL. LIB. I. DE SANIT. TVENDA, ET COMMENT. IIII. in sexto de Morb. uulg. & primo de Sim. m. f.

¶ Sæpius porrò aqua fluuialis limosa est, sicut est aqua Nili & quæ in Ægypto est. Sed ea per fictilia uasa percolata, quousq; amplius non subsidat, planè pura efficitur. In Alexandria autem & Ægypto percolatur aqua per testas raras sicut per linteum.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171166-p0141-3 DFG

De aquæ tum calidæ tum frigidæ facultatibus, ex Gal. & alijs.

- Aqua bibita, actu
  - Calida
    - Concoctionem corrumpit.
    - Alimentum in uentre suspendit.
    - Aquam inter cutem generat.
    - Hecticam febrem procreat.
    - Haud illicò extinguit sitim.
    - Ventriculi uires euertit.
  - Frigida
    - Prodest
      - Admodum calidis.
      - Pinguibus.
      - Carnosis.
      - Laboriosis.
      - Frigidam potare consuetis.
    - Nocet
      - Non admodum calidis.
      - Macie affectis.
      - Ociosis.
      - Insuetis frigidam bibere.
      - Ventriculi imbecillitate affectis.
      - Neruorum morbis laborantibus.
      - Thoraci.
      - Lateribus.
      - Imbecilla habentibus intestina.
      - Dentibus.

GAL. I. DE SIMP. MED. FAC. CAP. XXXI.

¶ Si cum uino bibatur aqua sitim efficacius extinguit, quàm si sola, scilicet uino ipsam ad distributionem promouente. Itaq; refrigerationem, sitisq; sanationem ab aqua prouenire, ut quæ frigidæ naturæ sit & humidæ.

GAL. LIB. VI. DE MORB. VVLG. COMM. IIII.

¶ Aquæ potus ea ratione cibi appetitiones excitare, qua & gelidam bibentes aut frigidum cibarium astringens ue assumentes appetentiores euadunt. Alibi nanq; ostensum est quæque uentriculi tergorum sanguinem in arctum constringentia appetentias augere ac procreare: contra uerò calefacientia fundentiaq; sanguinem delere finireq; appetentias. Hac igitur ratione aqua uorax existit.

De aqua cocta, ex Gal. 6. de Morb. uulg. comment. 4.

- Impura aqua, limosa, fœtens, lutulenta, cùm elixatur
  - Optima, Limpida, Tenuius → Redditur.
  - Putorem, quem ex putredine plerunque contraxit, abijcit.
  - Lutum, Limum, Terrestre omne → Quod prius immistum erat, deponit ad imum.

GAL. IBIDEM.

¶ Verùm statim ab elixatione bibenda non est. Nam antequàm refrigeratur adhuc motione agitatur, atq; ideo omnes eius particulæ permistæ sunt, sed ea refrigerata graues ac terreæ fundum petunt, leues superfluitant.

IDEM IBIDEM.

¶ In refrigerando aquam post coctura[m], ubi alicuius putei in quem uasculum demittamus, nobis facultas est, aliquo tegumine uasculum claudere, atq; undiq; diligenter obstruere necesse est. Vbi uerò puteo caremus, detectũ uas, ut frigidum aërem admittat, relinquere conuenit. Verùm cùm in puteum demittitur, uel in fluuium rapidè labentem, refrigerandi causa, quemadmodum Alexandriæ facere consueuerunt, tum uas aliqua ex parte inane esse melius fuerit, quo aër inter operculũ & aquam in uase positam contentus, ipse prius refrigeratus sic deinde attactu uicinã aquam refrigeret.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171166-p0142-9 DFG

De aquæ potu in morbis acutis, ex Hipp. & Gal. lib. tertio, de Victus ratione in morbis acutis.

Aqua pota in morbis acutis:

- Neque in peripneumonicis {Tussim sedat / Sputum educit} Imò cæteris minus.

HIPPOCRATES.

- ¶ Verùm si inter oxymeli & mulsam paulùm aquæ instilletur, ob qualitatis potionum transmutationem sputum educit.
- Inundationem parit intus.
- Sitim non sedat.
- Amarescit.
- Biliosis suapte natura, ea biliosa existit.
- Hypochondrijs {Infestissima. / Mala.}
- Vires maximè labefactat, ubi in uacuitatem uenerit.
- Lienem auget.
- Iecur ubi phlegmone obsidetur, Lædit.
- Tardè lædit, eo quòd frigida & incoctibilis est.
- Aluum minimè deijcit.
- Vrinas non mouet.
- In biliosо uentriculo corrumpitur, & illa cùm ex uentriculo in ieiunum intestinum ægrè perueniat, in {Thoracem / Pulmonem / Hepar / Renes} Haud facilè dissoluitur.
- Transpirationem nullam in corpus molitur.
- Siccitatem non humectat.
- Vitalem facultatem minimè roborat, eo quòd nihil alat.

De exercitio.

Ex Gal. secundo, de Sanitate tuenda, & libro de Renum medicatione, & primo & secundo Aphorismorum.

Exercitium est motus uoluntarius, alterans respirationem in maius uel minus: cuius cõmoda genere duplicia sunt: hæc quidem ad excrementorum munitionem: illa uerò ad commoda corporis habitudinem efficacia. Nam cum uehementior motus exercitatio fit, necesse quidem est tria hæc ab ea perfici in corpore, uidelicet:

- Membrorum duritiem, ex qua sequitur {Partium durities. / Ad labores robur.}
- Genuini caloris augmentum, ex quo corpori cõparamus: {Deducendorum in corpus uasculum attractum. / Immutationem magis expeditam. / Nutritionem magis fœlicem. / Singularum partium corporis perfusionem.} Cuius affectus beneficio {Solidæ partes mollescunt. / Humidæ attenuantur. / Exiguos corporis meatus laxiores habentur.}
- Spiritus citatiorem motum, ex quo {Meatus omnes purgantur. / Excrementa omnia expelluntur.}

Quot modis calor naturalis excitetur in corporibus nostris, ex Gal. secundo de Sanitate tuenda.

Omnis exercitationis commune illud est, quòd animali ipsi, ex ipsa, caloris augmentum excitat. Quippe calefiunt corpora nostra:

- Laconicis uaporibus. / Calidarum aquarum lauacris. / Insolatione calidarum tempestatum. / Ignis fotu. / Calidorum medicamentorum perfrictu. — Verùm ab his tanquam ab extremo, est omnis eiusmodi calor ascitus, nec de proprio principio, sed aliunde accensus auctusq;.
- Exercitatione, qua insiti caloris augmentum animalibus ex ipsorum corporibus excitatur. Atque is omnium exercitationum communis affectus est, proprius tamen earum effectus non est, si modò {Iratis / Perturbatis / Pudore affectis} Naturalis etiam calor augetur.

Quot motionum differentiæ tot exercitationum sunt genera, ex Gal. primo de Sanitate tuenda.

Exercitationum tria saltem prima annotãtur genera utique quot motionum differentiæ. Quippe aut mouemur {A nobis ipsis. / Ab alijs. / A medicamentis.} Horum tamen tertia species ad sanos nequaquam pertinet, sed qui ab altero præstatur motus, uidelicet: {Nauigando. / Equitando. / Vehendo.}

Quòd exercitationes tum uictu tum medicamentis præſtent, ex Gal. ibidem.

Exercitationis commoda uictu ac medicamentis attenuãtibus præſtant. Nam

Medicamenta, quæ obſtructos meatus tum craßitudine tum abundantia tum excrementorum lentore, referare ualent, ea quidem tum calida tum ſicca eſſe oportet. Ideoq; & carnem liquant, & ſolida extenuant, quod etiam ab extenuatoria uictus ratione fieri accidit.

Exercitationes tum ſoluere excremẽta poſſunt, tum per ſudoris meatus eijcere nullo corporis noſtri habitus incommodo. Nam ijs firmitas quædam membris accedit: cùm & naturalis ipſe calor accenditur, & ex partium intra ſe attritu duritia quædam indolentiaq; comparatur.

AVIC. III. PRIMI, DOCT. II. CAP. I.

¶ Excrementa autem, quæ demißis exercitationibus generantur in corpore, in aceruum congeſta, putreſcunt, putridas generant ægritudines, ac inde ſæpius tum temperamentorum malitiam, tum repletionis accidentia, tum tumores præter naturam generabunt: quo fit, ut putreſcentes uapores ſpiritus inficiant. Quamobrem neceſſarium erit ipſa excrementa euacuare, quorum tum eductio ſecundum plurimum non completur neque perficitur, niſi cum medicinis fiat uenenoſis, quæ proculdubio naturam frangunt. Quapropter dicebat Hippocrates medicina purgat & inueterat. Nam cum humore ſuperfluo & naturales humiditates & ſpiritus euacuantur. Quæ etſi uenenoſa non ſit, fieri tamen nequit, quin naturam detereat.

Quo tempore ſit exercendum corpus, ex Gal. ſecundo, de Sanitate tuenda.

Exercitatio, quoniam

Digeſtionem in corpus adiuuat, non debet cùm adminiſtratur, crudi incoctiq; cibi aut ſucci multitudo, uel in uentre uel in uenis contineri. Quoniam periculum eſt, ne in omnes animalis partes rapiatur. Nam ſi hominem, uel pituita, uel flaua bile, uel atra, uel ipſo etiam ſanguine plenum uolueris ad exercitationem perducere, aut in morbum comitialem, aut apoplexiam efficies. Si autem hæc mala non euenient, periculum imminet, ne aliquo rupto in pulmone uaſe in morbum incidat inſanabilem.

Exiguos meatus expurgat, & excrementa expellit, utilius eſt ante cibum eam adhiberi. Siquidem, quæ impura corpora ſunt, atq; ab excrementis parum purgata, hæc quo magis nutries, eò magis lædes. Ex his itaque patere arbitror tum eſſe ad exercitationem commodißimum tempus, cum heſternus cibus duplici concoctione iam prorſus ſit confectus, & ea quæ in uentriculo, & ea quæ in uaſis ſanguinis agitur, ac iam denuò cibandi tempus inſtet. Quòd ſi aut prius aut poſterius exercitatione utere, aut crudis humoribus hominem impleueris, aut pallidæ bilis prouentũ auxeris. Sanè huiuſce temporis nota, color eſt urinæ. Quæ enim aquæ ſpeciem præfert, crudum adhuc in uenis eſſe indicat ſuccum eum, qui à uentriculo ſubmittitur. Quæ uerò ruffa biliоſaq; eſt, iam dudum concoctum eſſe huiuſmodi ſuccum. Quæ modicè pallet, peractæ modo ſecundæ concoctionis eſt ſignum. Præter hæc, qui exercendi ſunt, excrementa tum alui, tum ueſicæ prius abijciantur.

GALENVS DE CIBIS BONI ET mali ſucci.

¶ Ad ſanitatem tuendam, ſi corpora moderatè exercentur, mirum in modum prodeſt, ac contrà quies & ocium diuturnum maximè illis nocumento eſt. Neque enim morbo quiſquam corriperetur, ſi accuratè obſeruaret, ne in cruditates incideret, aut uehementer poſt cibum ſe exerceret. Nam ſicuti bonæ ualetudini ante cibum exercitatio maximum affert commodum, ſic qualiſcunque ſumpto cibo, motus noxius admodum eſt. Alimentum enim ex uentre ante concoctionem, in diuerſas corporis partes diſtribuitur, propter crudi humoris copiam per uenas aggeritur, quæ multiplices morbos affert, niſi aut multis laboribus is humor diſſoluatur, aut à iecinoris, uenarumq; facultate concoctus uerſusq; in ſanguinem fuerit.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171166-p0144-1 DFG

Quo tempore & termino ab exercitatione ſit deſiſtendum, ex Gal. 2. de Sanitate tuenda, & Quinto.

- Qui exercẽtur, exercere debẽt corpus, quousque
  - Intumeſcat.
  - Floridus appareat.
  - Motus prõptè æqualiter et cõmune edat.
  - Sudorẽ cum calido uapore miſtum cernas.
- Nam cùm aliquod horũ fuerit mutatum, ſtatim inhibẽda exercitatio eſt quippe ſi
  - Contractior paulò corporis moles uidebitur, deſiſtendum illicò eſt. Si enim ultra quid pergat, etiam boni ſucci nonnihil educetur, atque ita corpus fiet tum gracilius tum aridius, tum ad incrementum minus habile.
  - Coloris gratia uaneſcat, ceſſandũ eſt, quando ſi exercitationem continues, corpus tunc frigidum efficies, & nimium exhauries.
  - Motus alacritas, æquabilitas uel cõcinnitas collabitur & remittitur, utiq; ſtatim deſinere conuenit.
  - Sudoris ulla accidat qualitatis quãtitatis ue mutatio, quippe quem & copioſum & incalentem magis edi par eſt, prout motibus uehementiæ plus acceſſerit, tum ſcias digeri exhauririq;, corpus ac refrigerari ſiccariq; plus iuſto.

Ideò exercitatio
- Acuta — Lenta — Multa — Mediocris
- Corpus
  - Attenuat.
  - Craſſum reddit.
  - Siccat.
  - Obeſum præſtat.

Quid agant exercitationes, quæ modum excedunt, quid ea quæ intra modum ſubſiſtunt, ex Gal. de Sanitate tuenda.

Cogitationis mentiſq; ſegnitia ac animus omnino deſes, decoloratos atque ex nutriendi defectu graciles, ob naturalis caloris imbecillitatem homines reddant. Hunc enim calorem præter cætera, intra ſanitatis fines cuſtodire oportet tum corporis tum animi exercitijs. Nam motus qui modum non ſeruant, uituperandi ſunt, ſiue cientur ex parte animi

- Rationali
- Appetitoria
- Animoſa,

Nam motus
- Qui modum nimium exceſſerunt
  - Biliosum animal reddunt.
  - Febres, Freneſim } Efficiunt.
  - Eryſipelas & cæteros calidiores affectus generant.
- Qui intra modum ſubſiſtunt
  - Pituitoſum animal efficiunt.
  - Iecinoris, Viſcerum } Obſtructiones pariunt.
  - Epilepſiam, Apoplexiam, Fluxiones } Concipiũt.

GAL. IBIDEM.

¶ Nos ægros quotannis non paucos perſanauimus ſolis animi motibus ad debitum modum reuocatis.

IDEM II. DE SANITATE TVENDA.

¶ Quoniam autem eorum quæ ad aliquid dicuntur, eſt, quod uehementius dicitur, fieri poteſt, ut idem motus alteri ſit exercitatio, alteri uerò non ſit. Terminus igitur uehementiæ eſto anhelitus alteratio: quando in quibus motibus nulla fit anhelitus mutatio, hos nondum exercitationes uocamus. Quòd ſi quis maius minus ue, celerius aut crebrius, iam ex motu aliquo reſpirare cogitur, hunc certe tantus motus exercitatio fuerit. Ea igitur communiter exercitatio uocatur.

Quid iuuamenti exercitatis particulis, quid ue ocio marceſcentibus nocumenti adueniat, ex Gal. de conſuetudine.

Particulæ corporis, quæ
- Exercentur
  - Fortiores, Robuſtiores, Solidiores } Fiunt, & ſecundum hoc poſſunt ferre proprios motus alijs melius.
- Non exercẽtur,
  - Molliores, Imbecilliores } Euadunt.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171166-p0145-6 DFG

Quòd diuersis exercitationibus sint exercitandi, qui diuersa patiuntur incommoda, ex Gal. lib. 5. de Sanit. tuenda.

Quos omni ætate ex leui causa
- Vertigines. —
- Comitiales morbi.
- Grauis ophthalmia.
- Aurium dolores.
- Tonsillarum inflãmationes.
- Antiades.
- Aginæ.
- Gingiuarum, Vuæ — } Inflãmatiões.
- Dentium dolores.
- Cèruicis, Capitis } Fluxiones. —

} Malè habent ijs inclinato capite dorsóue, aut humi uolutatis exercitari non expedit, imò sæpe tum — { Ambulatione. Cursu mediocri. Gestatione in uehiculis.

- Crurũ imbecillitas afficit, bis superiorib. partibus exercitari est satius, uidelicet { Chironomijs. Acrochirismis. Disci iactu.
- Brachiorum, Crurum — } Mediarum partium affectio tentat, ijs quoduis exercitationum genus idoneum fuerit, modò ne reliquarum considerationum ulla prohibeat.
- Thoracis affectus opprimit, ij magis inferiorum exercitatione iuuantur.
- Renum, Vesicæ } Morbus afficit, ij superiorum exercitatione maximè indigent.
- Ventriculi, Lienis, Iecoris, Intestinorum } Morbi afficiunt, ijs tam superiorum quàm inferiorum exercitatio saluberrima iudicatur.

GAL. IBIDEM.

Corpus quod est aut
- Cruribus { Crassis — Gracilibus } Vltra quam par est.
- Pectore lato.
- Thorace admodum { Exiguo. Angusto.
- Valgum.
- Varum.
- Alio quouis pacto à mediocritate recedens. —

} Id ad pleraſq; exercitationũ est ineptũ. Quippe uitiosæ figuræ thorax in ijs, quæ per uocem administrantur, offenditur. Crura uerò per ambulationem læduntur. Ad eundem modum de { Manibus, Collo, Humeris, Lumbis, Coxis, Spina } Intelligendum est.

Quæ exercitationum pueris, iuuenibus, senibus'ue competentiores sint, ex Gal. 1. & 5. de Sanit. tuenda.

Exercitationes secundum ætates hominibus sunt uariandæ. Nam

Pueri
- Recenter nati, ualentem motum, quàm est, qui uehiculis, nauigijs equis'ue præstatur, non desiderant. Immaturi enim omnino haud cogendi sunt, ne eorum artus distorqueantur. Nam per se tum primùm moueri pueris licet, cùm iam repere ceperunt, magisq; etiam, cùm ingredi.
- Tertium aut quartum annum agentes, his nauigio uehiculoq; modicè agitari licet.
- Septenes, ualentiores motus tolerant, ita ut æquitare iam assuescant. Sanè uel hac ætate facilè declaratur, quanta sit nostræ naturæ cum exercitijs societas, cùm pueros, nec si concluseris loco aliquo, prohibeas, quo minus discurrant, ac pullorum uitulorumq; ritu lasciuiant. quippe sua cuiq; animanti natura satis est ad proprias conuenientesq; exercitandas appetitiones, quibus sanitatem salutemq; tueatur.

Iuuenes optimi status corporis, ad uehementißimos quosq; labores idonei sunt: sed quantò magis ad senectutem accedunt, ad mediocres.

Senes non minus quàm iuuenes exercitationes postulant, cùm insitus alioqui calor extingui in his periclitetur. Nam corporum quæ in florente ætate sunt, non desunt, quæ quietem postulant, de quibus Hippocrates prodidit. Senum uerò nemo quietem ex toto postulat, sed nec exercitium uehemens. Ceu enim uentulo quodam excitari accendiq; calor eorum desiderat: uehementiore autem deijcitur. Quæ uerò his præcipua ad sanitatem exercitia sunt, hæc per ualentiores corporis partes sunt obeunda. Quippe cum quibus reliquæ simul mouentur exercenturq;. Porrò quibus operibus arte opus est, ea ne attingere quidem debebũt: non tibia, non tuba sonare, non cithara: non magis quàm quæ in palæstra geruntur, qui luctæ sunt ignari. Consuetis igitur laboribus senes omnes exercendi sunt, sed tamen uehementia eorum remissa.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171166-p0146-2 DFG

GAL. IBIDEM.

¶ *Non exercitari uerò imbecillis partibus, solis senibus suadeo: ex cæteris quanto quisque remotior à senio fuerit, tanto illi magis exercenda pars infirma est.*

GAL. V. DE SANITATE TVENDA.

¶ *Consuetudo maximam uendicat partem ad exercitationis speciem deligendam. Nam quæ consueta sunt, ut minimè lassantia: sicuti è diuerso, quæ insueta sunt tum displicent, tum laxant.*

Hipp. de Salubri diæta.

Exercitantes
- Hyeme, his quidem
  - Currere
  - Luctari
- Æstate, his quidem
  - Currere minimè
  - Luctari parum
  - Ambulare in frigore

→ Conuenit.

Qui ad exercitationes ignaui qui ue animosi sint, ex Gal. secundo, de Sanitate tuenda.

Ad exercitationes sunt
- Ignaui,
  - *Frigidi natura.*
  - *Plethorici.*
  - *Qui frigidos succos in uentre, aut toto corpore collegerunt.*
  - *Frigidi & humidi natura.*
- *Animosi, qui calidi sunt tum natura, tum acquisititio affectu. Sunt nanq; certaminis auidi, & ad actionem plus, quàm expedit, prompti.*
- *Mediocres, neque calidi neque frigidi, nec qui animum omnino iacentem ac demissum, ac contentionis contumeliæq; percupidum habent: ijs modò in operationibus indicia integra manent, illæsaq; seruantur, & prima statim die, & multò magis præcedente tempore.*

GAL. LIB. VI. DE TVENDA SANITATE.

¶ *Qui bilioſi sunt, non acutis exercitationibus & præuegetis, sed potius tardis & mollibus exercitari his utilius est. Sunt enim omnes, qui hoc statu sunt gracliores. Acutæ uerò exercitationes consensu gymnastariũ omniũ extenuant: sed lentæ contrà corpus implent. Sunt uerò ex ijs, qui impensè calido temperamento sunt, qui exercitari prorsus non desiderant, sed abundè his satisfaciunt mambulatio, balneum, & mollis ex oleo fricto.*

De somno.

De Somni definitione ac eius necessitate, ex pluribus.

ARIST. *Somnus est impotentia sensuum ab utili humore cerebrum imbuente ac aggrauante perueniens.*

GAL. *Somnus est quies uacatioq; ab animarijs actionibus. Hunc conciliat utilis materia, quæ ex stomacho in cerebro colligitur: uel est remissio animæ secundum naturam à finibus ad principatum.*

AVERRHOES, *Somnus est ligamentũ & quies sensuum, & reuersio ipsorum ab instrumentis eorum ad partem intrinsecam corporis.*

PAVLVS, *Somnus est animalium uirium requies ab utili humiditate cerebrum madefaciente proueniens.*

AVICEN. *Somnus uniuersaliter est reditus spiritus animalis ab instrumentis sensuum & motuum ad principium, cum quo priuantur ipsorum instrumenta à spiritibus in actu, nisi quæ necessaria sunt ad hoc, ut uita permaneat.*

Hic enim necessarius est, ut
- *Sensus ab exercitatione quiescant.*
- *Alimentum non modò in uentriculo cõcoquatur, sed in toto animalis corpore.*
- *Resolutæ corporis facultates restaurentur.*
- *Corpus totum, labore affectum reficilletur.*

GAL. I. PRORRHETICORVM COMM. II.

¶ *Demonstrauimus autem uigilantiam quidem fieri propter tum siccitatem, tum caliditatem primæ sentientis partis, id est cerebri: somnium uerò ex contrarijs, cùm scilicet ex humidi utilis copia grauetur corpus, quo modo ex crapula profundus somnus oritur.*

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171166-p0147-8

De somno oportuno & importuno, ex Gal. pluribus in locis, & Paulo lib. 1. Auic. 3. 1.

- Somnus
  - Oportunus
    - Alimenta conficit.
    - Succos digerit.
    - Distentis ac rigidis laxationem reddit.
    - Mentem furentem cohibet.
    - Arterias humectat.
    - Calorem natiuum & humidum auget.
    - Hebetes clarificat & illustrat.
    - Dolores mulcet.
    - Lassitudinem solatur.
    - Fluxiones retinet.
  - Importunus
    - Animales facultates imbecillitate afficit.
    - Pituitam generat.
    - Pituitosis ægritudinibus nocet.
    - Corpus infrigidat.
    - Innatum calorem extinguit, præsertim corpore inanito.
    - Caput aggrauat.
    - Memoriam destruit.
    - Nauseam inducit.
    - Colorem inficit.
    - Malum totius corporis habitum gignit.

GAL. COMMENT. DE VICTVS RATIONE in morbis acutis.

¶ Quæ ad somnum multum, eumq; studium quodam accersitum insueta fit mutatio, segnitiem corporis, & capitis grauitatem efficit. Humectat enim somnus spiritumq; & effluuia cohibet. Non igitur absque ratione in eorum, qui plurimum præter consuetudinem dormiunt, corpore halituosa redundant excrementa, atque ob eam rem tota ipsorum constitutio ex coctis similiter exoluta redditur.

De somno probabili & improbabili, ex Auicenna, Paulo, & alijs.

- Somnus
  - Probatur nocturnus, cùm iam cibus in ima uentriculi parte residet: nam ad concoctionem perficiendam longiori somno indiget. Id enim longè melius nocte, quàm die fieri potest: nec tamen ob hoc longiori tempore quàm par sit, est protrahendus, etsi in his, qui optimam corporis constitutionem sunt sortiti. Nam hi semper tunc à somno excitãtur, cùm corpus ampliori quiete non eget. Id enim septem aut octo horarum spatio perfici solet.

ANNOT. PAVL. LIB. I.

¶ Nocturni somni omnium præstantissimi sunt. Siquidem nox naturali humiditate & quiete sua animum in somnum deducens, concoctionem omnibus modis absoluit.

  - Reprobatur
    - Inanitis: quoniam
      - Corpus
        - Infrigidat.
        - Lassitudine afficit.
      - Naturales facultates corrumpit.
    - Repletis: quoniam
      - Caloris exuperantiam } Facit.
      - Corpus tumidum —— }
      - Oculorum aciem hebetat.
      - Inquietum generat.
    - Post exercitationẽ, balneum & euacuationem: quoniam
      - Innatum calorem extinguit.
      - Macie corpus afficit.
      - Vires imbecilles reddit.
    - A cibo statim: quoniam
      - Oculis obest.
      - Caput replet.
      - Corpus statim multis impedit modis.
    - Meridianus: quoniam
      - Humentes procreat morbos.
      - Colorem inficit.
      - Neruos imbecilles reddit.
      - Segnitiem parit.
      - Febres — } Generat.
      - Abscessus }
      - Memoriam stupidam reddit.

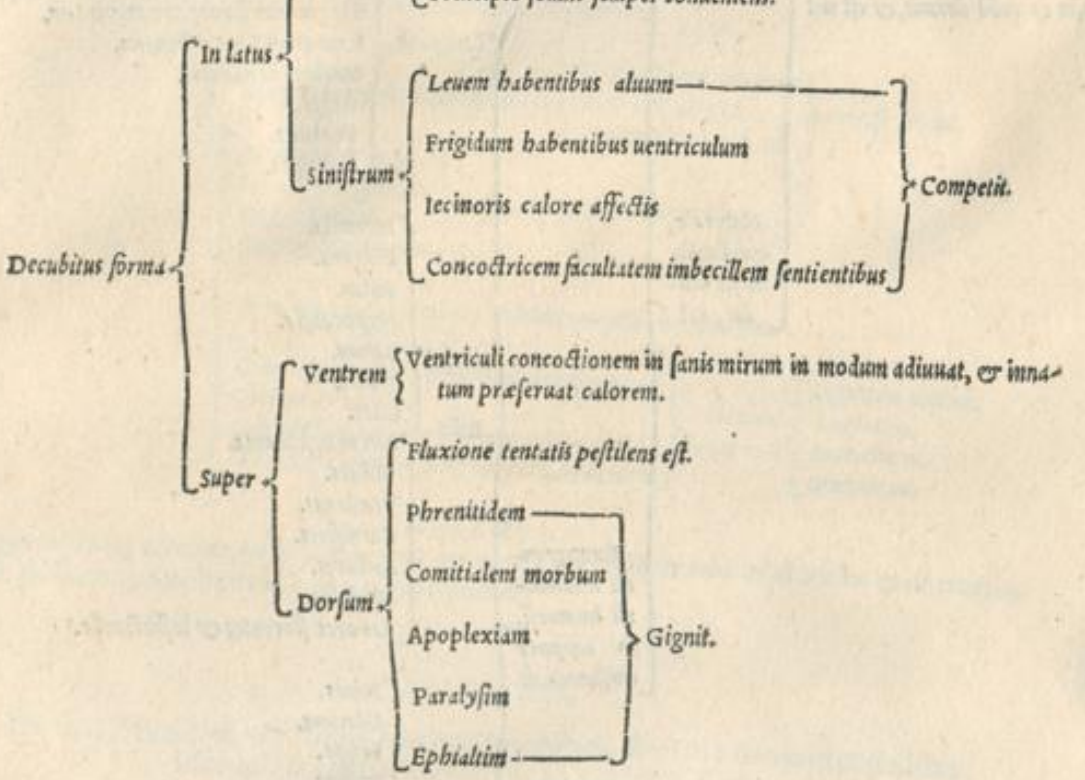
AVIC. III. 1. Nam cùm frequenter interrumpatur natura ab eo in quo probatur, disterminãs, stupidam omnino reddit.

    - Inquietus: quoniam
      - Concoctionem protrahit.
      - Flatuositates contrahit.
      - Confusionem præbet.

PAVLVS LIBRO PRIMO.

¶ *Tempus somni optimum est à cibo, sed interdiu captus haud omnibus est idoneus. Tempus enim quo obdormiscunt, ad absolutam ciborum concoctionem non sufficit. Interrupta enim ante horam suam concoctione, à meridie resurgentes, subinde acidos ructus ædunt, & flatibus replentur. Nonnulli uerò fluctuatione uentris infestantur, nisi uel ex consuetudine, uel sufficienti somno usi, eiusmodi mala effugiant.*

Quæ in somno sint decubitus formæ, earumq; tum iuuamenta tum nocumenta, ex Auic. 3.1.

ANNOTATIO.

¶ *Decubitus in sanis. Primum in dextrum latus, deinde in siniſtrum fieri debet, quo cibus promptè ad uentriculi fundum descendat, ut à iecore illic incumbente concoctio adiuuetur.*

GAL. II. DE MOTV MVSCVLORVM.

¶ *Supinum iacere & hiare damnat Hippocrates: decubitum autem in alterum latus laudat. Itaque supinum iacere & hiare non absque actione stertendi, aut exolutionis, aut ebrietatis, aut ignauiæ sunt signa.*

De somnijs, ex Hipp. Gal. lib. de somnijs, Auic. 4. de Anima, Artemidore, & alijs.

- Somnium (inquit Artemidorus) est motus aut figmentum animæ multiformæ significantium futurorum bonorum aut malorum.
  - Conciliator, est phantasma facultatis à motu simulachrorum dormientis, in eo quòd dormit, & est uel
    - Diuinum, seu cœleste est, quod à diuinis siue cœlorum animabus causatur, quæ motores etiam dicuntur orbium, operantes quandoque formam in imaginatione secundum cõparationem eorum: & comperationem animarum ipsorum secundum aptitudinem. Quoniam animæ nostræ habent maiorem comparationem cum substantijs separatis, quàm cum corporibus sensibilibus, quo fit, ut sint eiusmodi somnia cæteris ueriora.
    - Animale, nullius aut quàm paucæ ueritatis existit: est enim magis illusio eorum quædam circa quæ anima fuit sollicita & occupata in uigilia: ceu famescenti repræsentantur cibi, appetentiq; mingere cloaca, & strepitus agonizanti.
    - Naturale, quod multis fit modis, uel
      - Dominio temperamenti naturalis.
      - Exuperantia nõnullorũ humorũ, in corpore existentiũ, ut
        - Sanguinis
          - Nuptias.
          - Conuiuia.
          - Dulcia alimenta.
          - Sanguinem è corpore manantem.
          - Rem quamlibet rubentem.
          - Musicos concentus.
          - Reges.
          - Prælatos.
          - Principes.
        - Bilis
          - Incendia.
          - Fulgura.
          - Æstus.
          - Hypocausta.
          - Balnea.
          - Prælia.
          - Lites.
          - Aurea uestimenta.
          - Milites.
          - Prædones.
          - Carnifices.
          - Lictores.
          - Ebriosos.
          - Arbores florentes & infructuosæ.
        - Pituitæ
          - Niues.
          - Glaciem.
          - Frigus.
          - Imbres.
          - Grandinem.
          - Maria.
          - Flumina.
          - Nudas arbores.
          - Res albas.
          - Nautas.
          - Piscatores.
        - Atræ bilis
          - Fumum.
          - Caliginem.
          - Profundas tenebras.
          - Terrores.
          - Cruciatus.
          - Mortuorum cadauera.
          - Calcodæmones.
          - Æthiopes.
          - Cerdones.
          - Cementarios.

GAL. I. PRORRHETICORVM.

¶ Ex sanorum genere, his quidem, qui ieiunè parciusq; sunt cibati, somnia conspicua fiunt: repletis uerò temulentisq; ita, ut uisis uidui destitutiq; uideantur, phantasmatibus propter obscuritatem paruitatemq; ita effluentibus, ut ne reliquias quidem, & uestigia in memoria relinquant: sic & affectiones, quæ cum cerebri humiditate fiunt, comatosæ sunt, somniculosæ & uisis destitutæ.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171166-p0150-3 DFG

Somnia tum sanitatem tum ægritudinem monstrantia, ex Hipp. & Gal. de Somnijs.

- Somnia repræsentantia
  - Astra cœlestia, agilia splendentiaq; etsi etiam uideantur de cœlo labi, uel de loco ad locum moueri.
  - Mortuos, puris uestibus albis inductos, qui puri aliquid tribuant.
  - Deos aliquid boni uel pulchri dantes. —— } Sanitatem promittunt & prosperitatem.
  - Corpora ipsa cœlestia obscuritate affecta, præsertim cùm ad occasum uel ad uesperã ferri cernuntur aut in mari, aut in terra, aut sursum omnia, quæ in mare feruntur. Quæ in terra, tubercula: quæ uerò sursum, capitis defluctiones moliuntur. —— } Ventris morbos indicant.
  - Mortuos nigris uestibus amictos, qui aliquid demant, semper aliquid mali præsagiunt.
  - Puteos uel fontes agitatos, flatus circa ueficam coaceruari minantur.
  - Mare perturbatum, uentris morbos indicant.
  - Formas peregrinas perterrentes
    - Repletionem ciborum
    - Bilis secretionem
    - Periculosum morbum
    - } Præ se ferunt.
  - Monstra terrifica, Formas peregrinas, Hostes armatos, Fluuium transitiones } Insaniam futuram designant.
  - Transitus per angusta loca, anhelitus angustiam ostendunt.
  - Grauedinem aliquem opprimentem —— , Cursum aut uolatum, Deambulationem per cœnum & loca fœtida, Mansionẽ in uiridarijs & bene olentibus locis } Indicant humorum
    - Ingentem molem.
    - Leuitatem.
    - Putredinem.
    - Munditiam.

GALENVS.

¶ Quæ in somnijs uel uident, uel se facere putant ægrotantes, quæ sæpissimè nobis & ad defectus & ad excessus, & qualitates denique humorum cognoscendas conducunt.

De uigilijs,

Ex Gal. Medicæ finitionum, Methodi medendi, lib. 12. de Sanit. tuenda, lib. 3. secundo & tertio Aphorismo alijs in locis, Auic. 3. 1.

Vigilia, est intensio animæ à principio ad corporis partes omnes, atque particulas: quæ si fuerit

- Temperata
  - Sensus admodum excitat.
  - Vires ad functiones componit.
  - Corporis excrementa resoluit.
- Excedens
  - Cerberi temperaturam corrumpit.
  - Delirium facit.
  - Humores adurit.
  - Acutos excitat morbos.
  - Famelicos homines efficit.
  - Maciem inducit.
  - Concoctricem facultatem imbecillem reddit.
  - Spiritus resoluit.
  - Caput uaporibus replet.
  - Corporis splendores reficit.
  - Profundos reddit oculos.
  - Calorem auget.
  - Bilem accendit.

De repletione cibi ac humorum in humano corpore, ex Gal. primo Aphorif. lib. de Plenitudine, & XIII. Methodi medendi.

- **Plenitudo, quæ Græcis πλησμονὴ dicitur, est duplex:**
  - Qualitatis nudæ, citra humoris excessum, ubi scilicet sanguis aut alius quispiam humor uel calidus, uel frigidus, uel crassus, uel tenuis plus iusto est affectus.
  - Quantitatis
    - Cibi Græcis πλησμονὴ, Latinis uerò satietas dicitur: & est duplex, aut ad
      - Vasorum amplam capacitatem, ubi scilicet tanta alimentorum copia assumatur, ut inde uentriculum distendi contingat.
      - Virtutem, scilicet ubi plus cibi ingeritur, quàm natura nostrum corpus gubernans conficere queat.
    - Humorum, uel
      - Omnium, quæ Græcis πλῆθος καὶ πλησμονή, Latinis uerò plenitudo & multitudo appellatur: quæ fit quando æqualiter omnes humores adaucti sunt, & est duplex, aut ad
        - Vasa, ubi scilicet tanta sit humoris siue sanguinis copia, ut ipsa distendantur.
        - Virtutem ubi uidelicet tanta sit humorum multitudo, quæ uirtutem ipsam opprimat.
      - Vnius, quæ διαχυμία. Latinis uerò succus uitiosus appellatur. Accidit enim hæc, ubi flaua bilis, uel atra, uel pituita, uel humorum serositate refertum fuerit corpus. Nam si lutea solùm, & flaua dicta bilis aliquando (ut in ictericis) superfluit, non etiã talis affectus plenitudo, aut plethorica dispositio nuncupanda uenit, sed διαχυμία, id est humorum uitium. Itidem quoque in atra bile & pituita.

GAL. LIB. DE PLENITVDINE.

¶ Plenitudo est humorum in animantis corpore exuperãtia. Nihil est igitur, ut neq; humorum singillatim species, neque cacochimiæ hoc sermone cupias audire, sed cùm uniuersi iuxta pristinam proportionem aucti fuerint, aut unus ex ijs breuem quendam ceperit excessum. Debet itaque sanguis in plethoricis dispositionibus excessum amplissimum adipisci, aliorum uerò humorum nullus.

De inanitione seu euacuatione, ex Galeno.

- **Inanitio, seu euacuatio est, peccantium humorum excretio, quorum alij**
  - Superuacui sunt: & hi à sanguine, ui naturæ secreti, tanquã alendo corpori inutilem procul expelluntur. Nam profunditur
    - Bilis ad fellis ueiculam
    - Ater succus in lienem
    - Serositas per renes ad uesicam,
    - Hos à benigno fecoris et uenarum sanguine natura seiungit, ut
      - Sudores ex halitu corporis.
      - Mucum narium ex cerebro.
      - Sputũ ex pulmonibus.
  - Proprie succi sunt, quorũ substãtia corpus nutritur, ut sunt
    - Venarum sanguis.
    - Humores, qui secũdarij dicũtur, & sunt 4.
      - Primus, quem primogenitum uocant, est uiuentium uitale spiritus sedes in solida substantia positus, à quo partium robur & firmitas existit.
      - Secundus, est carnosa uocata substãtia, quæ ceu concretus liquor fibris adhærescens, moles sit similarium partium.
      - Tertius, is est quo partes singulæ aluntur, ceu ros aliquis per similarium partium substantiã diffunditur, deinde propius illis adductus apponitur, postea annectitur & agglutinatur, adhærescentibusq; tandem in partis substantiam conuertitur & assimilatur, fitq; tunc ex hoc secundum humoris genus, quod cambium uocant.
      - Quartus, in exilibus arterijs uenisq; continetur: hinc mox ex earum finibus in uacua partium loca influxurus, estq; purioris sanguinis portio multiplici concoctione exquisitè elaborata.

Hi enim corpori insidẽt quandoque
- Secundum naturã, uidelicet quoties
  - Venarum sanguis
  - Humores secundarij
  - Bilis flaua in sua cysti
  - Ater succus in lienem
  - Decoram & cõsentaneam tum quantitatẽ tum qualitatem obtinet, & sanitas integrè consistit.
- Præternaturam, uidelicet quoties humores tam principales quàm secundarij à sua naturali cõstitutione, tam in quãtitate quàm in qualitate recedunt.

Finis secundæ partis Theorices.

Pathologia, tertia pars Theoricæ, res præternaturam continens, ut morbos, symptomata, eorumq; causas.

De differentijs morborum similarium, simplicium & compositorum, ex Gal. de Morborum differentijs, cap. 4. 5. & 12.

- Morbus est affectus præter naturã, actionem primò lædens, & est uel
  - Partis similaris
    - Simplex, et est intemperies solaprimarũ 4. qualitatum
      - Calida, cuentiẽs
        - Intrinsecus
          - Corpore toto, ut febris.
          - Parte una, ut calor nimius
            - Pedum.
            - Manuum.
        - Extrinsecus
          - Ambustio à sole uel igne.
          - Calor immodicus à nimio motu uel alia causa calefaciente.
      - Frigida
        - Intrinsecus
          - Apoplexia.
          - Epilepsia.
          - Conuulsio, &c.
        - Extrinsecus, ut congelatio totius uel partis à frigore uehementi.
      - Humida, ut quibusdam partibus laxitas, & mollities tactu & uisu perceptibilis.
      - Sicca, ut marasmus totius uel partis.

      Omnes hi morbi, nisi sint magni, difficulter à medicis noscuntur. — Hæ intrinsecus tantùm fiunt, nulla extrinsecus affluente causa.
    - Compositus: et est intẽperies
      - Sine materia
        - Calida & humida.
        - Calida & sicca.
        - Frigida & humida.
        - Frigida & sicca.
      - Cum materia
        - Vnius humoris
          - Sanguinis, ut Phlegmone.
          - Bilis, ut in Erysipelate & herpete.
          - Pituitæ, ut in Œdemate.
          - Atræ bilis, ut in Scirrho, cancro.
        - Plurium
          - Omnium, nomen accipit ab omnibus.
          - Duorũ, ut
            - Sanguinis &
              - Bilis, Phleg. & Erysipelas simul.
              - Atræ bilis, Phleg. & Scirrh. simul.
              - Pituitæ, Phleg. & Œdema.
            - Bilis &
              - Atræ bilis, Erysipelas & Scirrhus.
              - Pituitæ, Erysipelas & Œdema.
            - Atræ bilis & pituitæ, Scirrhus & Œdema simul.
          - Aqualiter
          - Inæqualiter, ut
            - Phlegmone
              - Erysipelatodes.
              - Œdematodes.
              - Scirrhodes.
            - Erysipelas
              - Phlegmonodes.
              - Œdematodes.
              - Scirrhodes.
            - Œdema
              - Phlegmonodes.
              - Erysipelatodes.
              - Scirrhodes.
            - Scirrhus
              - Phlegmonodes.
              - Erysipelatodes.
              - Œdematodes.

            Nomen à uincenti humore denominationem à misto accipiunt. Huc reducuntur strumæ, phymata, lepra, psora, &c.

        H' morbi nemi nem latere possunt: qa faciunt tumorẽ præter naturã.
    - Instrumentalis, *
    - Vtrique parti communis, & uocatur hic morbus Vnitatis solutio. #

De differentijs morborum instrumentalium, simplicium & compositorum, ex Gal. de differentijs morborum, cap. 6.7.8.9.10.13.

- * Morbus instrumentalis
  - Simplex: quadruplicem habet differentiã. Nascitur enim quãdo uel à naturali habitu decedit
    - Numerus, in eo uel
      - Abundantia
        - Naturalia, quæ sunt uel
          - Causæ morborum, ut
            - Manus sex digitorum.
            - Tubercula } Quæ meatus obstruunt.
            - Varices —
          - Morbi, ut pterygion in oculo. Nam cùm pupillam totam obscurauerit, actionem impedit.
        - Prorsus non naturalia, uel
          - Causæ morbi
            - Lapis in uesica.
            - Lumbrici.
            - Grando in oculo.
          - Morbi
            - Suffusio.
            - Lepra.
            - Vitiligines.
            - Atheromata, Steatomata.
            - Melicerides, Acrochordones.
      - Defectus
        - A prima generatione quædam
          - Radicitus perierunt.
          - Veluti ex dimidio mutilata sunt.
        - Postquã animal in lucem editum est, ut amisto —
          - Digitorum
            - Manuum.
            - Pedum.
          - Cruris.
          - Cubiti.
          - Venarum uaricosarum.
          - Glandularũ induratarum.
          - Dentium.
          - Gurgulionis.
          - Aurium, narium. ——
          - Harum quædam
            - Vnam tantùm functionem obtinent, & cum hæ læduntur, sunt causæ morborum.
            - Duas functiones obtinent, quæ cùm læduntur, duplicem habent rationem, nempe causæ & morbi.
    - Magnitudo, quando partes
      - A prima generatione
        - Increscunt, ut quando lingua ad tantam magnitudinem increscat, ut ad nullam partem oris sese flectere possit.
        - Minuuntur, quando lingua adeò exigua est, ut non omnes eius partes attingat.
      - Post ortum animalis
        - increscat, ut
          - Priapismus.
          - Caro supercrescens in ulceribus.
          - Auctio testiculorum, mammarum.
          - Struma immoderatius aucta.
          - Oculorum anguli aucti, &c.
        - Minuũtur, ut
          - Oculorum anguli diminuti.
          - Atrophia, id est cibi defectus.
          - Tabes.
    - Compositio, in
      - Positu
        - Luxatio, Commotio } Articulorum.
        - Epiplocele, quando omentum in scrotum deuoluitur.
        - Enterocele, quando intestinum in scrotum deuoluitur.
      - Consensu inter sese uicinarum partium, quæ à naturali habitu discedunt, ut
        - Si ligamentum uel laxum, uel nimium intentum uel abruptum fuerit, ut impediat in ea parte motum articulis debitum.
        - Immodica uincula { Linguæ. / Pudendorum.
        - Partes omnes, quæ ob ulcus præternaturam coalescunt, ut —
          - Labia.
          - Palpebræ.
          - Digiti.
          - Sedes.
  - Compositus
    - Proprius eidem instrumento, ut in oculo suffusio cum pterygio, in lingua magnitudo nimia & asperitas.
    - Accidens eidem, ut ceratoidis erosio, prolapsus rhagoidis, & pupillæ contortio. Hi tres affectus sunt oculi morbi per accidens, & non proprij. In ophthalmia, phlegmone, cohærentis tunicæ morbus proprius est, oculi uerò per accidens.
    - Proprius ac accidens simul, ut luxatio cum phlegmone.

¶ Potest etiam morbus instrumentalis componi cum unitatis solutione, quemadmodum in tumoribus præternaturam.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf
urn:nbn:de:hbz:061:2-171166-p0154-6
DFG

De differentijs morborum, tam partibus similaribus quàm instrumentalibus, communium, simp. & compositorum, ex Gal. de morb. dif. cap. 11.

- # Morbus utrique parti communis, idest unitatis solutio, uel
  - Simplex, in
    - Carne, ut
      - Vulnus.
      - Vlcus.
      - Contusio.
      - Illisio, cùm cauitas manet ab ictu inducta.
    - Osse
      - Capitis
        - Fissura seu rima.
        - Ruptio.
        - Contusio in ossibus capitis mollibus.
        - Incisio.
      - Alio
        - Fractura.
        - Caries, ab humoribus acribus facta.
    - Venis, ruptio.
    - Neruis, conuulsio.
    - Cute, excoriatio.
  - Composita
    - Secum, ut fractura cum ulcere, ulcus cum conuulsione, erosione, ruptura, &c.
    - Cum morbis partium uel
      - Similarium, intemperiei
        - Simplicis, ut ulcus cum ruptura, uel fractura, uel conuulsio, &c. cum
          - Calore.
          - Frigore.
          - Humiditate.
          - Siccitate.
        - Compositæ, ut ulcus uel ruptio, uel conuulsio, &c. cũ
          - Calore & humiditate.
          - Calore & siccitate.
          - Frigore & siccitate.
          - Frigore & humiditate.
      - Instrumentaliũ, ut
        - Vlcus cum membrorum luxatione.
        - Vlcus cũ lapide in uesica, &c.
      - Similarium & instrumentalium, ut ulcus cum
        - Phlegmone.
        - Carbone.
        - Erysipelate.
        - Herpete.
        - Œdemate.
        - Scirrho.

Ab his morbis partes tria riàm à naturali habitu recedunt. Etenim ob ulcus, partium suarum unitatem amittunt. Ob phlegmonẽ uerò, naturali sua temperie calidiores. Deniq; tumor in ipsis, si ad tãtam magnitudinem attollatur, ut ob hanc ipsam, functio impediatur, morbus censeri debet.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171166-p0155-2 DFG

De cauſis morborum ſimilarium, ſimplicium & compoſitorum, ex Gal. de morborum cauſis, cap. 2.3.4.5.6.

- **Cauſa morbi**
  - Antecedens, præcedens ſeu interna, eſt affectus uel motus præter naturam, in ipſo animali conſiſtens.
  - Euidens ſeu externa, quæ etiam Procatarctica uocatur, quæ extrinſecus aduenies, uehementer alterat, & immutat corpora.
    - **Simplicium**
      - **Calidorum**
        - **Motus**
          - Mediocris, & nullum gignit affectum.
          - Magnus, & tunc facit uel
            - Laſſitudinem, ſi eſt ſaltem in { Muſculis. / Articulis.
            - Febrem, ſi cor unà cum toto corpore afficitur.
            - Huc etiam refertur ira, quæ propter motum nimium ſanguinis circa cor febrem interdum accendit.
        - Putredo humorum, & interdum etiam partium, in quibus hi putrefiunt, ut in eryſipelate, herpete, phlegmone, carbunculo, phygetlo. Hi ſi ſimul totum corpus calefaciunt, febrem quoque accendunt.
        - Vicinitas corporis calidi, uel
          - Intra corpus, ut in eryſipelate, & omnibus calidis morbis, uicina ſemper pars afficitur.
          - Extra corpus, cum ab igne uel ſole, &c. calefit.
        - Conſtipatio. Hæc cute denſata per frigus, balneum aquæ aluminoſæ, uel alterius huiuſmodi uaporum tranſpirationem prohibet, qui ſi ſint fuligioſi febrem cumulati accendunt.
        - Materia calida & acris
          - Alimentum calidum acre, ut
            - Allium.
            - Porrum.
            - Cœpa.
            - Vinum uetus, &c.
          - Medicamenta acria, & alexiteria & amuleta.
      - **Frigidorum**
        - Motus immodicus, & ocium.
        - Rarefactio totius uel partis, calorem natiuum diſſipant, ut { Medicamenta rarefacientia. / Aër circunfuſus calidus.
        - Vicinitas corporis frigidi { Actu, ut niuis, glaciei, aquæ & aëris frigidi. / Potentia, ut balnei aquæ dulcis immodicè & intempeſtiui.
        - Conſtipatio maxima, totius uel partis, facta
          - Interceptione arteriarum ob
            - Sanguinis redundantiam, ita ut nullus in ipſis uacuus relinquatur locus, in quem arteriæ, dum attolluntur, aërem frigidum attrahere poſſint.
            - Ora earum obſtructa, ita ut excrementa nullam habeant tranſpirãdi uiam. Quæ ſi ſint
              - Puliginoſa { Pauca, et ſtipatio praua ſit, febris excitatur. / Multa, calor naturalis extinguitur.
              - Halituoſa { Plethora ſit, ſi uita fuerit deſes ac otioſa. / Corpus calidius, ſi corpora exercitantur.
          - Aëre frigido, aquis frigidis & aſtringentibus.
          - Vinculis uiolentis.
        - Materia frigida
          - Cibus & potus
            - Quantitate nimia ſumptus. Nam cibi optimi, uel uinum in nimia quantitate ſumpta, refrigerant, quamuis modicè ſumpta, calorem augeantur.
            - Qualitate frigidus.
          - Medicamentum, ut
            - Papauer.
            - Cicuta.
            - Mandragora.
            - Hyoſciamus, &c.
      - **Siccorum**
        - Tranſpiratio plurima.
        - Cibus & potus parcior & natura ſiccior.
        - Curæ / Vigiliæ } immodicæ.
        - Aëris conſtitutio ſicca.
        - Aquæ naturam habentes
          - Sulphuris.
          - Nitri.
          - Aluminis.
        - Medicamenta exiccantia.
      - **Humidorum**
        - Cibus & potus copioſior, & natura humidior.
        - Animi tranquillitas, ut
          - Somnus.
          - Mollis educatio.
          - Vita otioſa.
          - Vitæ ignauia.
        - Tempus & aëris conſtitutio humida, ut hymbres plurimi.
        - Crebræ aquarum dulcium balneæ.
        - Medicamenta potentia humida.
    - **Compoſitorum, ex intemperie**
      - Sola
        - Calidorum & humidorum, calidæ & humidæ.
        - Calidorum & ſiccorum, calidæ & ſiccæ.
        - Frigidorum & humidorum, frigidæ & humidæ.
        - Frigidorum & ſiccorum, frigidæ & ſiccæ.
        - Calidorum & frigidorum, calidæ & frigidæ, } Hæ duæ coniugationes faciũt intemperiem
        - Humidorum & ſiccorum, humidæ & ſiccæ, } inæqualem in toto uel in parte.
      - Cum materia
        - Calidorum & humidorum, ut phlegmones, ſanguis calidus & humidus.
        - Calidorum & ſiccorum, ut eryſipelatis, bilis flaua calida & ſicca.
        - Frigidorum & humidorum, ut œdematis, pituita frigida & humida.
        - Frigidorum & ſiccorum, ut ſcirrhi, atra bilis frigida & ſicca.

Atq; ut hæ cauſæ febrẽ excitent, opꝰ eſt
- Quantitate, ut ipſæ ſint ſatis fortes & ualidæ.
- Tempore, nempe ut durent. Non enim ſtatim accenduntur.
- Corpore quod ab his afficitur, habile ad ſuſcipiendũ talem affectũ, & tunc facilè à talt cauſa imprimatur febris.

Cauſæ internæ & externæ morborũ, partiũ ſimilarium,

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171166-p0156-8 DFG

De cauſis morborum, partium inſtrumentalium, ſimplicium & compoſitorum, ex Gal. de Morborum cauſis, cap. 8. 9. & 10.

- Cauſæ internæ et externæ morbō. partium inſtrumentalium,
  - Simplicium
    - Figuræ uitiatæ
      - Malus conformator
        - In utero matris, ob
          - Motus naturalis ſpermatis impedimentum.
          - Nimiam materiæ quantitatem.
          - Materiæ qualitatem non idoneam.
        - Extrinſecus, ob errorem uel
          - Obſtetricis in
            - Inuoluendo faſcijs infantem adhuc mollem & fluxilem.
            - Erigendo, reponendo & mouendo uehementius, ut per ſtationem & ambulationem.
            - Deligando ſtrictius partem aliquam.
          - Illius ipſius, in
            - Mouendo immodicè, ut cùm ægrotus membrum ad uſum accommodet priuſquam firmus conſtiterit callus.
          - Medici, in
            - Deligando & formādo membra non probè, & ipſorum figuram inuertendo.
      - Plenitudo uel defectus
        - Partis unius, cuius figura depraua tur uel
          - Primaria ratione, ut
            - Naſus ſimus, Aures acutæ, Labra craſſa — Elephātiaſi uidentur. Atq; in totum qui ſic laborant ſatyris ſimiles ſunt
            - Nares acutæ, Collapſa tempora, Oculi concaui, Scapulæ & brachia in alarum modum porrectæ — In phthiſicis deprehenduntur.
          - Per accidens ob
            - Neruorum reſolutionem, & trahitur à muſculis, qui adhuc actione ualent.
            - Conuulſionem, & à muſculis trahitur conuulſis.
            - Phlegmonem, Scirrhum, Præduram cicatricem inductam — Omnes partes proximas intendendo trahunt.
            - Diſſectionem: Tendonum, Neruorum — Quemadmodum in reſolutis.
        - Corporis totius, ut: Elephas, Tabes — Qui morbi planè formam immutant.
    - Conformationis
      - Aſperitatis: Humores acres, Medicamenta abſtergentia, Puluis, Fumus (Vt in oculis,) — Huiuſmodi uitia in oſſibus & carnibus uidere eſt. Si autem hi fuerint ualentiores, in oſſe cariem efficiunt, in carne uerò ulcus. Si autem modicè ſint, ſolum aſperitatem gignunt.
      - Leuitatis, humor: Pinguis. Viſcoſus.
    - Cauitatis, ſeu meatus partium internarum omnino amiſſi, aut Leſi per
      - Coalitum, ut ſi ſuperficies interna exulceretur, & poſtea coaleſcant partes.
      - Angu[illegible]am
        - Caruncula, uel tuberculum.
        - Phlegmone, Scirrhus, abſceſſus, & cæteri tumores præternaturam inſtrumenti internā cauitatem comprehendentes.
      - Obſtructionem
        - Humor lentus & craſſus.
        - Callus.
        - Grumus.
      - Compreßionem, ut ſi aliquid extrinſecus incidat & uehementius comprimat.
      - Subſidentiam in ſeſe
        - Aſtringentia, frigus.
        - Siccantia, ſeu areficientia.
        - Facultas retentrix immodicè mouens.
      - Patefactionem
        - Excretricis facultatis motus immodicus.
        - Contentricis imbecillitas.
        - Medic. aut aqua aperiendi uim habens.
        - Mollicies immodica inſtrumentorum.
        - Aēr humidus & calidus.
  - Numeri ✲
  - Compoſitorum □

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171166-p0157-4

- Numeri
  - Deficientis, uel partis
    - Resectio.
    - Vstio.
    - Putrefactio uel ob
      - Medicamenta, quæ suapte natura putrefacere possunt.
      - Excrementa in ipso animali genita.
      - Ea, quæ transpirationem impediant.
    - Refrigeratio nimia.
  - Superflui
    - In utero
      - Naturali specie: Vtilis materiæ multitudo.
      - Specie præternaturam: Inutilis materiæ multitudo.
    - Extrinsecus
      - Caro supercrescens in ulcere.
      - Pterygion in oculis.
- Magnitudinis
  - Auctæ
    - Vtilis materiæ magnitudo.
    - Virtus ualida.
  - Minutæ
    - Vtilis materiæ defectus.
    - Potentia non ualida.
- Compositionis præternaturam
  - Positionis
    - Subitarius & uehemens motus.
    - Intemperies humida in articulis, à qua ligamenta humefiunt & luxantur nimium.
    - Fractio superciliorum in sinibus coxarum.
    - Prominentia superficiei ab initio cotylæ
    - Meatus à peritonæo ad testiculos pertingens dilatatus uel ruptus, &c.

    } Hæc omnia inter luxationum causas enumerantur.
  - Consensus
    - Inepta coalescentia partium.
    - Vinculum
    - Ligamentum

    } Laxum, intentum aut ruptum, &c.

□ Compositorum, facilè inueniuntur: quoniam ex simplicibus iam dictis componuntur.

De causis morborum utriq; parti communium id est solutionis unitatis, simp. & comp. ex Gal. de Morb. causis, cap. 11.

- Causæ morborum utriq; parti communium (id est unitatis solutionis)
  - Simplicium
    - Internæ, ut
      - Motus repentinus, inæqualis & ualidus. Idcirco ueteres antequàm se mouebant, ungebant se prius & fricabant.
      - Humores
        - Acres seu erodentes.
        - Praui.
      - Plenitudo ad uasa.
    - Externæ
      - Erodentia, ut
        - Ignis.
        - Medicamenta acria & causlica.
      - Tendentia & rumpentia
      - Frangentia & contundentia

      } Vt
        - Casus ab alto.
        - Corpus ualidum & durum irruens.
      - Incidentia, ut
        - Acuta.
        - Ad secandum habilia.
  - Compositorum, ex iam dictis facile cognoscuntur.

De ſymptomatum differentijs, actionum animalium, uitalium & naturalium, ex Gal. de Sympt. dif. cap. II. III, & IIII.

- Symptoma, eſt affectus morbum ſequens. Horũ alia ſunt——
  - Functionum noxæ
    - Animalium
      - Sensibilium
        - Visus
          - Abolitus, cæcitas.
          - Debilis, amblyopia.
          - Deprauatus, hallucinatio.
        - Auditus
          - Abolitus, ſurditas.
          - Debilis, grauis auditio.
          - Deprauatus, obauditio.
        - Odoratus
          - Abolitus.
          - Debilis.
          - Deprauatus.
        - Gustus
          - Abolitus.
          - Debilis.
          - Deprauatus.
        - Tactus
          - Abolitus.
          - Debilis.
          - Deprauatus.
          - Dolor.
        - Primi ſenſus inſtrumenti & communis omnium
          - Vigilia.
          - Veternus.
      - Motricum, motus——
        - Abolitus, in
          - Parte una, paralyſis, id eſt reſolutio
            - Neruorum
              - Reſpiratoriorum, apnœa
              - Vocalium, aphonia
              - Linguæ, ſermonis uitium
              - } Dicitur.
            - Muſculorum
              - Colli
              - Veſicæ
              - } Inuita urina
              - Sedis, ſtercoris deiectio
              - } Dicitur.
          - Toto corpore
            - Tantùm, paralyſis.
            - Cùm principium facultatum reſolutione, apoplexia.
        - Debilis, ſtupor.
        - Deprauatus
          - Conuulſio, eſt inuoluntaria retractio muſculorum & neruorum, ad ſuam originem, uel in
            - Vna parte
              - Muſculis.
              - Ventriculo, ut ſingultus.
            - Pene rigido
              - Quodammodo conuulſiones ſunt.
            - Toto corpore
              - Tantũ
                - Tetanos.
                - Epiſthonos.
                - Emproſthonos.
              - Cùm læſione principũ facultatum, ut epilepſia.
          - Tremor, eſt motus præter uoluntatem partium, quo ſurſum & deorſum uicibus permutatis ferantur.
          - Horror, inæqualis totius corporis concuſſio & turbatio.
          - Rigor, eſt motus, qualis in horrore, ſed maior.
          - Sternutamentum, efflatio eſt uehemens, qua nares, uentriculi anteriores cerebri, oſſa ethmoidea repurgantur.
          - Tuſsis uehementiſsima quædam efflatio eſt, quo plurimus ſimul, celerrimeq; fòras actus ſpiritus, attrahat propellatq; ſuo impetu, quæ uias ſuas obſtruunt.
          - Pandiculatio, eſt motus & diſtentio omnium membrorum ad diſſlationem uaporum ex eis.
          - Oſcitatio, expultricis uirtutis motus, ad diſcutiendum ſpiritus flatuoſos maxillæ inferioris.
      - Principum
        - Imaginatio
          - Abolita, ut caros, catalepſis, &c.
          - Debilis, coma, lethargus.
          - Deprauata, delirium.
        - Cogitatio
          - Abolita, dementia, ſtultitia.
          - Debilis, fatuitas, ſtultitia.
          - Deprauata, delirium.
        - Memoria
          - Abolita, obliuio.
          - Debilis torpor.
          - Deprauata, delirium.
    - Vitalium, &c. *
    - Naturalium †
  - Affectus corporis noſtris. △
  - Quæ immodica, &c. ±

* Vitalium, pulſus { Abolitus, Debilis, Deprauatus } De his in quarta theoricæ parte.

† Naturalium {
- Attractio { Abolita, ut in uentriculo, cùm is omnino nihil attrahit. / Debilis, quando uix & difficulter & multo tempore attrahit. / Deprauata, ut cùm uentriculus inter trahendum quaſi palpitat, aut tremit, aut concutitur, aut conuellitur.
- Retentio { Abolita, cùm uentriculus cibos, coctionis tempore omnino non comprehendit, ut in lienteria. / Debilis, cùm uentriculus cibum non probè amplectitur, & tum fiunt fluctuationes. / Deprauata, cùm uentriculus ſaltu quodam, aut conuulſione, &c. cibos amplectitur.
- Alteratio { Abolita, ut cùm in uentriculo cibus talis permanet, qualis eſt ſumptus. / Debilis, ut tardè in uentriculo concoctio. / Deprauata, ut cùm cibus in uentriculo in alienam qualitatem permutatur.
- Expulſio { Abolita, cùm excrementa omnino non excernuntur. / Debilis, cùm tardè excrementa omnino non excernuntur. / Deprauata, cùm uel properat ad deiectionem ante perfectam concoctionem, uel tardat uel ceſſat poſt concoctionem abſolutam.

De ſymptomatum differentijs affectus corporis, ex Gal. de differentijs ſympt. cap. 5.

△ Sypmtomatum affectus corporis noſtri, alia pertinent ad ——

- Viſum, & ſunt colores præter naturam, uel in
  - Toto corpore, ut in morbo { Regio. / Hepatico. / Splenitico. / Aquæ inter cutem.
  - Parte
    - Vna, ut { Sola lingua decolorata. / Pars alia ob abſceſſus uel { Nigricat / Liuet } } A carbone, herpete, &c.
    - Pluribus, ut partes aliquæ morbis frigidis, aliquæ calidis laborantes, etiam uariè decolorantur.
- Auditum, ut {
  - Voces clangoſæ, turbidæ, uel tremulæ, &c. ob oris morbos, faucium, tracheæ arteriæ, pulmonum, thoracis.
  - Soni, ſtrepitus, ſtridores, murmurilla in alijs animalis partibus, ob inſtrumentorum angustiam, uel motum errabundum, aut copiam ſpiritus inflantis.
- Olfactum, et ſunt præcipuè uel in
  - Reſpiratione, ut fœtor per guttur.
  - Tranſpiratione, fœtor per cutis poros.

  Huc etiã referuntur { Aurium / Narium / Axillarum } Fœtores, & omnium partium, quæ ob affectum aliquem putreſcunt.

  Ructus { Pumoſus. / Acidus. / Viroſus. / Piſcium fœtorem referens.
- Guſtum {
  - Sudor { Dulcis. / Amarus. / Salſus, &c.
  - Sanguis, qui per os reijcitur { Dulcis. / Salſus. / Amarus, &c.
  - Reiectio ex pulmone
  - Vomitus ——

  Et habent ſaporem uel { Acidum. / Salſum. / Amarum. / Dulcem. / Auſterum.
- Tactum, pellis cutis ue { Dura. / Intenta. / Laxa. / Arida. / Rugoſa.

De ſymptomatum differentijs, immodicè excretorum uel retentorum, ex Gal. de Differentijs ſymptomatum, cap. 6.

- Symptomata, quæ immodicas excretiones uel retentiones ſequuntur, uel à naturali habitu recedunt
  - Tota ſubſtantia, ut hæmorrhagia nata ex
    - Apertione oſculorum uaſis, à ſanguinis copia, uel uaſis imbecillitate.
    - Tranſudatione per uenas, ob tunicam rareſactam, uel ob gracilium uaſorum adapertionem.
    - Eroſione, ab humoribus corrodentibus.
    - Ruptura.
    - Vulnere.
    - Contuſione.
    - Imbecillitate retentricis facultatis.
    - Immodica expultricis facultate, &c.
  - Qualitate, ut colores, ſapores, odores excrementorum præternaturam ex morbo natì.
  - Quantitate, ut excretio uel retentio immodica
    - Vomitus.
    - Sudoris.
    - Vrinæ, ut in
      - Diabete.
      - Iſchuria.
      - Dyſuria.
      - Stranguria.
    - Stercoris, ut in
      - Lienteria.
      - Dyſenteria.
      - Volvulo.
      - Colico dolore.
    - Menſium uel ſuppreſſorum, uel largius fluentium.
    - Gonorrhœa.

De ſymptomatum cauſis, facultatis & functionis animalis ſenſificæ, uiſus aboliti, debilis & deprauati, ex Gal. de Cauſis ſympt. lib. primo, cap. 11.

- Cauſæ ſymptomatis uiſus aboliti, debilis, deprauati
  - Facultatis. (Intelligo autem per facultatem ſpiritus uiſuales.) Eſt igitur læſio uel in
    - Spiritibus, qui ſunt uel
      - Multi
        - Puri, & hi res, quæ porrò diſtant, uidere poſſunt.
        - Impuri, hoc eſt uel nimis
          - Craſſi
          - Turbidi
          - Obſcuri

          Fiunt autè tales propter cerebri morbum uel
          - Similarem, intemperiem
            - Simp.
              - Calidam.
              - Frigidam.
              - Humidam.
              - Siccam.
            - Compoſ.
              - Calid. & humid.
              - Calid. & ſicc.
              - Frigid. & humidam.
              - Frigidam & ſiccam.
          - Inſtrumentalem, etſi hi magis impedire quàm uitiari poſſint.
          - Vnitatis ſolutionem.

          Hi res diſtātes quidē uident, ſed non ad unguē diſcernunt.
      - Pauci, & hi quoq; uel ſunt omnino
        - Puri, ij res propinquas planè diſcernunt.
        - Impuri, ut ſuprà, ij neq; exactè, neque porrò uidere poſſunt.
    - Vijs, per quas ad oculum à cerebro pertinent, hoc eſt, in neruis opticis, propter morbum uel
      - Similarem
        - Simplicem
          - Calidum.
          - Frigidum.
          - Humidum.
          - Siccum.
        - Compoſitum
          - Calidum & ſiccum.
          - Calidum & humidum.
          - Frigidum & humidum.
          - Frigidum & ſiccum.
      - Inſtrumentalem, ut obſtructionem, uel à
        - Compreſſione.
        - Conſtipatione.
        - Inflammatione.
        - Tumore præter naturam.
        - Craſſis & uiſcidis humoribus.
      - Vnitatis ſolutionem.
  - Inſtrumēti principalis, id eſt cryſtalloidis humoris, ut morbus
    - Similaris, id eſt intemperies
      - Simplex
        - Calida.
        - Frigida.
        - Humida.
        - Sicca.
      - Compoſita
        - Calida & ſicca.
        - Calida & humida.
        - Frigida & humida.
        - Frigida & ſicca.
    - Inſtrumentalis, cùm ſcilicet motus eſt de ſuo loco uel
      - Surſum.
      - Deorſum.
      - Ad angulum maiorem.
      - Ad angulum minorem.
    - Vtrique parti, &c. ⊞
  - Partium primo inſtrumento, &c. ✳

⊞ Vtrique parti communis, id est unitatis solutio à causa uel
- Interna, ut humoribus { Erodentibus. / Distendentibus.
- Externa, ut { Sectione. / Contusione. / Compressione. / Punctione & similibus.

* Partium primo instrumento usioni seruientium,
- Rhagoidis tunicæ foraminis —
  - Argumentum, factum uel à { Natura. / Causa morbosa, quæ est uel { Laxatio. / Tensio.
  - Imminutio facta uel propter { Naturam, & usioni non nocet. / Morbum, qui nihil est, quàm deficientia humoris aquei inter rhagoidem & crystalloidem, eo enim deficiente, concidit & rugatur.
  - Ruptio seu diuulsio, id est unitatis solutio.
- Aquei humoris
  - Substantia nimia { Crassa { Tota, usum hebetat. / In parte, & pro diuersitate, diuersa gignit symptomata. / Tenuis.
  - Quantitas { Nimia. / Nimis pauca.
  - Color tendens uel ad { Fuscum. / Alium quemuis colorem præter naturam.
- Ceratoidis
  - Crassitudo & densitas nimia, aciem efficit hebetem.
  - Nimia humiditas & densitas non solùm hebetem, sed etiam qui sic affectus est, putet se per tenebras, aut nebulam, aut vaporem res ipsas intueri.
  - Coloris mutatio, secundum eiusdem coloris naturam, hallucinatio subrepet.
  - Vlcus.
  - Adiacentia partis, quæ extrinsecus increuit.
- Adnatæ
  - Chemosis / Pterygion, } Et fiunt prima ratione.
  - Phlegmone, & fit per accidens.

De causis symptomatum functionis animalis, sensificæ, auditus, olfactus, gustus, abolitis, debilis & depravati, ex Gal. ibidem.

Causæ symptomatum functionis animalis sensificæ
- Auditus aboliti, debilis depravati
  - Facultatis audiendi, lesæ, ut morbus
    - Nervi auditorij
      - Similaris
        - Simp. { Calidus. / Frigidus. / Humidus. / Siccus.
        - Compos. { Calidus & siccus. / Calidus & humidus. / Frigidus & humidus. / Frigidus & siccus.
      - Instrument. { Obstructio. / Compressio. / Tumor præter naturam, &c.
      - Vtrique parti communis, id est unitatis solutio.
    - Cerebri, præsertim ea parte, qua ex eo nervus auditorius oritur —
      - Intemperies { Calida. / Frigida. / Humida. / Sicca. / Calida & humida. / Calida & sicca. / Frigida & sicca. / Frigida & humida.
      - Obstructio.
      - Tumor.
      - Solutio continui.
  - Instrumenti principalis, id est meatus auditorij internæ extremitatis, quæ dilatato nervo communicatur: ut
    - Intemperies { Calida. / Frigida. / Humida. / Sicca, &c.
    - Obstructio uel à { Tumore præter naturã. / Sorde. / Callo, &c.
    - Solutio continui.
  - Partium primo □
- Olfactus aboliti, &c. #
- Gustus aboliti, &c. ❖

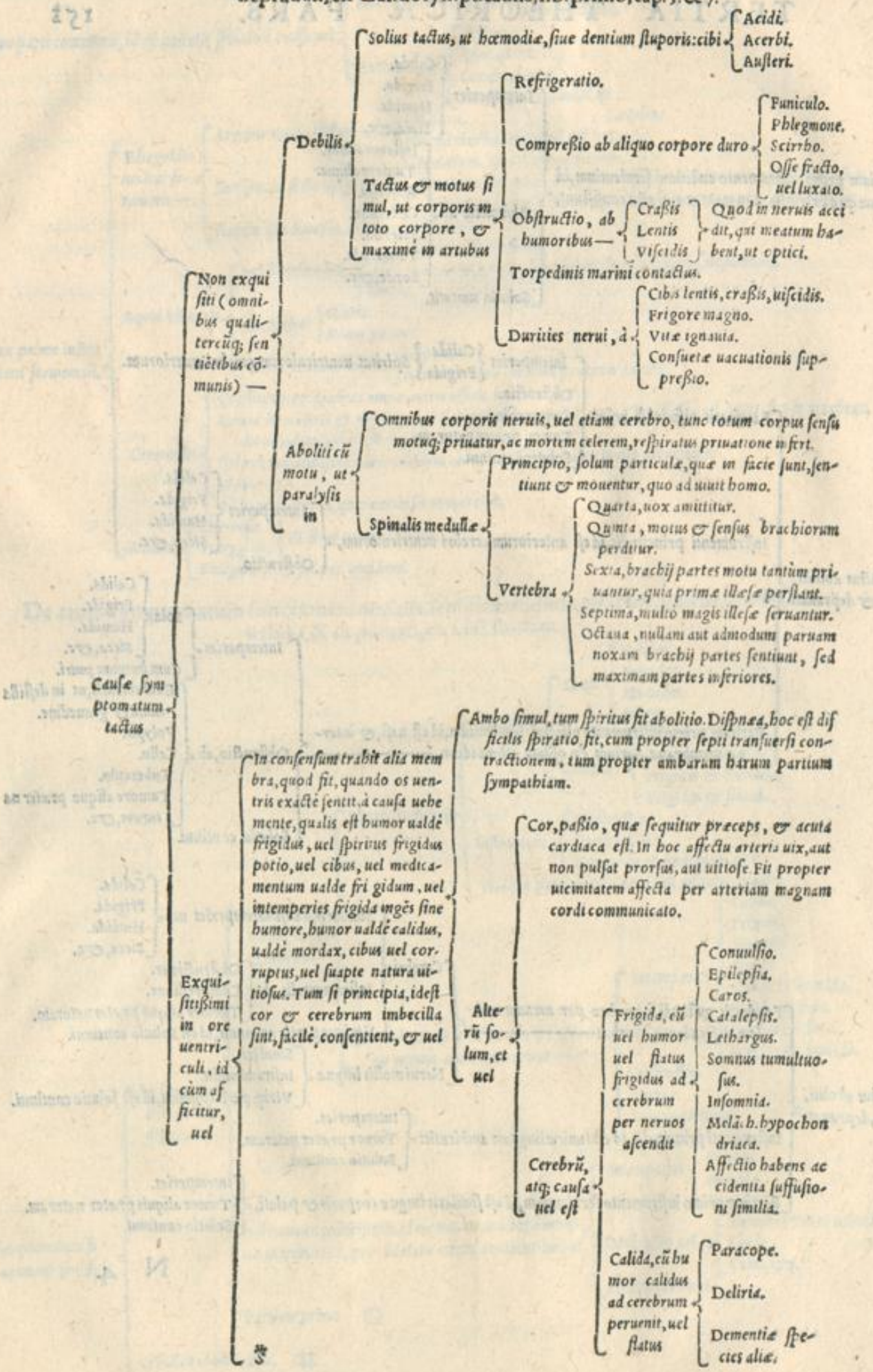
□ Partium primo instrumento auditioni seruientium, id est earum quæ extrinsecus in meatus anfractu consistunt,
- Intemperies
  - Calida.
  - Frigida.
  - Humida.
  - Sicca, &c.
- Obstructio ab
  - Inflammatione.
  - Tumore aliquo.
  - Abscessu.
  - Œdemate.
  - Scirrho.
  - Tuberculo.
  - Sorde, &c.
- Solutio unitatis.

Olfactus aboliti, debilis & deprauati
- Facultatis olfaciendi læsæ:
  - Intemperies { Calida / Frigida } Spiritus uentriculorum cerebri anteriorum.
  - Obstructio.
  - Compressio.
  - Tumor præter naturam.
  - Solutio continui.
- Instrumenti principalis, id est anteriorum cerebri uentriculorum,
  - Intemperies { Calida. Frigida. Humida. Sicca, &c. }
  - Obstructio.
- Partium primo instrumento olfactui seruientium, id est nasi, & internæ membranæ narium, & ossium ethmoideon,
  - Intemperies
    - Sola { Calida. Frigida. Humida. Sicca, &c. }
    - Cum humore putri.
  - Obstructio, ab
    - Excrementis, ut in destillatione & grauedine.
    - Polypo.
    - Callo.
    - Tuberculo.
    - Tumore aliquo præter naturam, &c.
  - Solutio continui.

✲ Gustus aboliti, debilis, deprauati
- Facultatis gustandi, à cerebro per neruum mollem descendentis, morbus
  - Cerebri
    - Similaris, id est intemperies uel { Calida. Frigida. Humida. Sicca, &c. }
    - Instrumentalis ab
      - Obstructione.
      - Compressione.
      - Tumore aliquo præternaturam.
    - Vtrique parti communis, id est Solutio continui.
  - Nerui mollis linguæ
    - Similaris.
    - Instrumentalis.
    - Vtriq; parti cõmunis, id est solutio continui.
- Instrumenti principalis, id est tunicæ linguam ambientis:
  - Intemperies.
  - Tumor præter naturam.
  - Solutio continui.
- Partium primo instrumento seruientium, id est similaris linguæ corporis & palati,
  - Intemperies.
  - Tumor aliquis præter naturam.
  - Solutio continui.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf
urn:nbn:de:hbz:061:2-171166-p0163-6
DFG

De causis symptomatum functionis animalis sensificæ tactus abolíti, debilis, deprauati, ex Gal. de sympt. causis, lib. primo, cap. 5. & 7.

- ☽ Non consentientibus aliis partibus, & est uel appetentia
  - Abolita atq; uel
    - Cibi,
      - Suctionis sensus stomachi non factus, cum
        - Nimio humore, præsertim crasso ac lento, madens uenter suctionem non percipit.
        - Sensifica ui deperdita est, ut in
          - Vehementi intemperie.
          - Vehementi fluxione.
          - Aliàs multo humore calore fuso.
      - Suctio uentriculi deperdita, id quod fit cùm uel
        - Vasa nimis plena sunt.
        - Nimium resoluuntur.
    - Potus: excessus uel
      - Frigoris sensum consopientis.
      - Humoris, quo tempore potu corpus non eget.
      - Quia sensum non accipit à cerebro.
    - Corpus non attrahens, fit, cùm
      - Plenum est.
      - Euacuatio aliqua supperssa est.
      - Calor imbecillus non digerit.
      - Cutis clausa est.
      - Humor trahendus crassus est.
      - Quod ingeritur multum est, quod digeritur parum.
  - Depraua & uel
    - Cibi, duplex est: uel enim appetit
      - Immoderatè, ut in
        - Appetentia canina
          - Acidus humor.
          - Per totum corpus uacuatio amplior.
        - Bulimo. Indigẽtia & imbecillitas & refrigeratio simul.
      - Aliena:
        - Mala qualitas aliena.
        - Mali humores.
    - Potus
      - Immoderata
        - Humor
          - Salsus.
          - Biliosus.
        - Penuria natiuæ humiditatis.
        - Feruor natiui humidi.
      - Aliena, & ciborum appetentiæ alienæ respondet. Est autem humor corruptus in tunicis ipsius oris existens.

De causis symptomatum functionis animalis, sensus communis, id est uigiliæ, ueterni, doloris, ex Gal. de Sympt. causis, lib. primo, cap. 3.

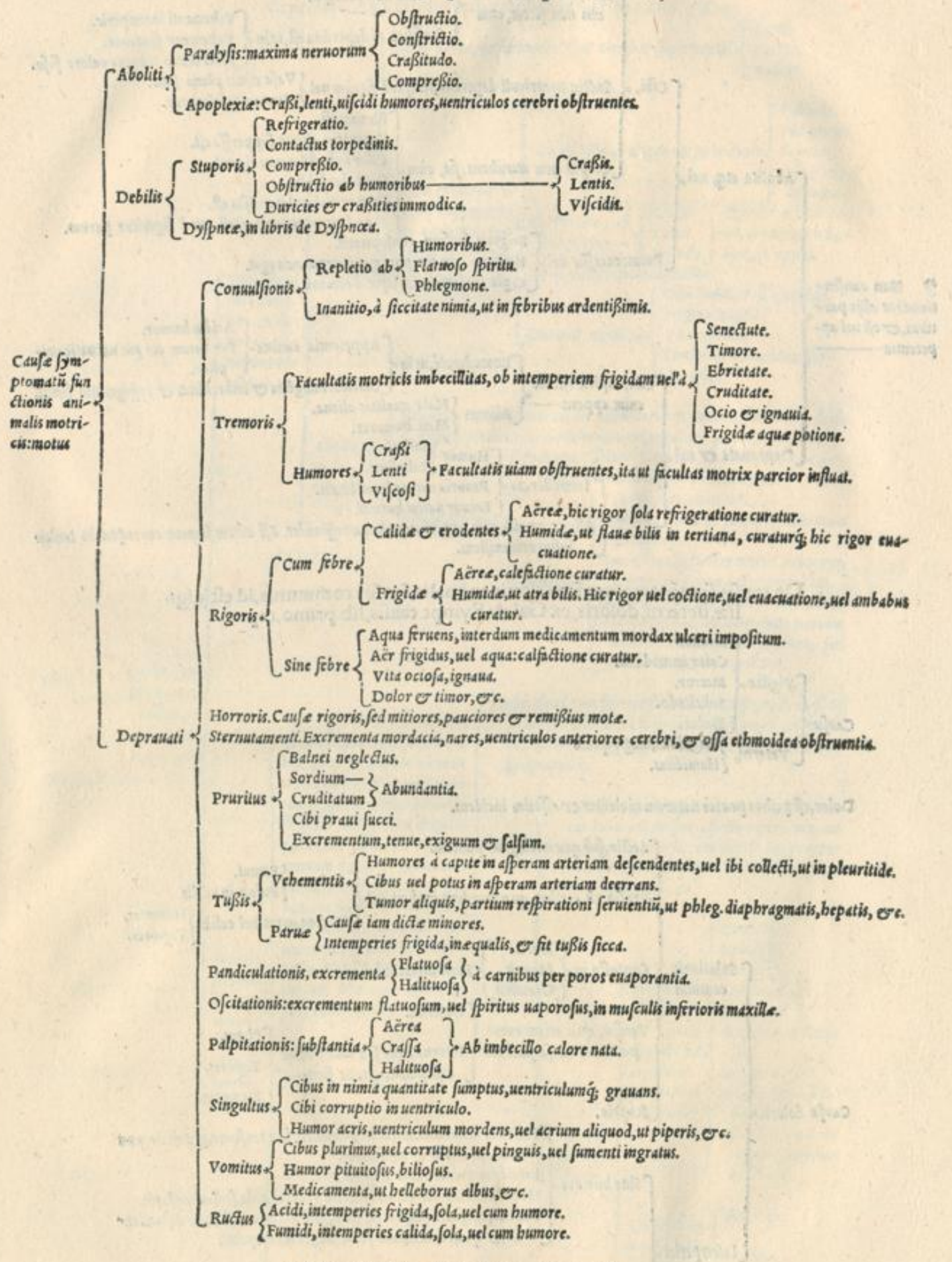
- Cause
  - Vigiliæ
    - Siccitas.
    - Calor immodicus.
    - Mœror.
    - Solicitudo.
    - Dolor.
  - Veterni,
    - Frigiditas, magis quàm
    - Humiditas.

Dolor, est pathos præter naturam uiolenter & affatim incidens.

- Cause doloris
  - Solutionis continui
    - Sectio, sub qua intelligitur punctio.
    - Erosio ab acribus, quæ mordent, & sunt uel
      - Externa
        - Fumus.
        - Puluis in oculis.
      - Interna, acres uel calidi
        - Humores.
        - Vapores.
    - Contusio in
      - Duris
      - Magnis
      - Grauibus
      - Foris incidentibus.
    - Tensio, quæ etiam rumpit. Huius causæ sunt uel
      - Externæ.
      - Internæ, quæ sua multitudine distendunt, qualia sunt
        - Flatus.
        - Vapores.
        - Humores.
    - Ruptio.
  - Intemperiei
    - Sine humore
      - Caliditas uehemens: notas habet caloris sine tensione, grauitate, pun ctura, erosione & pulsatione.
      - Frigiditas. Notas habet frigoris, &c.
      - Humiditas. Hæc uix ullum dolorem generat, quia sensus consopit.
      - Siccitas, exiguum sensum sui facit, nisi uehemens sit, tum distendendo, & quasi continuum soluendo, dolorem parit.
    - Cum humore
      - Sine qualitate aliena, & faciunt
        - Tensionem.
        - Grauitatem.
      - Cum calore & frigore & dolore, fiunt ut suprà, sed adiunctam habent
        - Distensionem.
        - Erosionem.
        - Grauitatem.
        - Punctionem.
        - Pulsationem.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171166-p0165-8

De cauſis ſymptomatum functionis animalis motricis, abolitæ, debilis, deprauatæ, ex Gal. lib. ſecundo, de Sympt. cauſis, cap. 1. 2. 3. 4. & 5.

ANNOTATIO, EX GAL. IBIDEM.

¶ Ex his conuulſio & palpitatio, ſolius morbi ſunt opera, nihil ad illorum generationem conferente natura. Opera uerò ſolius naturæ, ſunt rigor, horror, ſenſus ulceris, pruritus, tußis, ſternutamentum, oſcitatio, pandiculatio, ſingultus, uomitus, ructus, ſed à cauſa aliqua præter naturam excitata. Amborum enim naturæ & morbi ſimul, ſunt omnes motus torpidi, ac alij quoq;, quibus ij, quorum nerui reſoluuntur, ſed nondum reſoluti ſunt, mouentur: præterea & tremor.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171166-p0166-4 DFG

De cauſis ſymptomatum functionis animalis principis, ex Gal. de cauſis sympt. lib. ſecundo, cap. 7.

- Cauſæ ſyptomatũ functionis animalis principis
  - Imaginationis
    - Abolitæ, ut Cari
      - Intemperies frigida uehemens.
      - Humor frigidus pituitoſus.
      - Medicamenta frigida.
    - Imbecillæ: Cataphoræ, quam coma uocant. (Eſt enim comatis quædam ſpecies.) Cauſæ prædictæ, ſed mitiores.
    - Deprauatæ, ut Delirij
      - Praui ſuccicalidi.
      - Intemperies cerebri calida.
      - Vapor calidus.
  - Memoriæ
    - Abolitæ, ut Obliuionis
      - Humor frigidus.
      - Morbi in abſceſſum declinantes.
      - Senectus, &c.
    - Imbecillæ, ut Torporis: Cauſæ iam dictæ, ſed minores.
    - Deprauatæ, ut Delirij
      - Humores calidi.
      - Intemperies calida.
      - Vapor calidus.
    - Abolitæ: ut Amentiæ
      - Cerebri intemperies frigida uehement.
      - Morbi finientes in abſceſſum.
      - Senectus, &c.
  - Rationis
    - Debilis: ut Stultitiæ: cauſæ priores, ſed mitiores.
    - Deprauatæ, ut
      - Phrenitidis: Humor calidus, meningas, uel ſubſtantiam cerebri inflammans. Non eſt ſine febre.
      - Melancholiæ: Atra bilis ſubſtantiam cerebri occupans.
      - Maniæ, quæ ſine febre eſt:
        - Humor mordax & bilioſus.
        - Intemperies calida cerebri.

De cauſis ſymptomatum functionum naturalium, ex Gal. de ſympt cauſis, lib. tertio, cap 1. & 2.

- Cauſæ ſymptomatum actionũ naturalium
  - Attractionis
    - Abolitæ, cùm uentriculus cibum omnino non trahit (uocaturq; hoc ſyptoma paralyſis ſtomachi) morbus
      - Similaris, id eſt intemperies
        - Simplex.
        - Compoſita.
      - Inſtrumentalis, ut
        - Tumor
          - Phlegmone.
          - Œdema.
          - Scirrhus.
        - Obſtructio à
          - Tuberculo.
          - Humoribus
            - Craſſis.
            - Lentis.
            - Viſcoſis.
    - Debilis, cum ægrè trahit, quo tempore relaxari quidem incipit, relaxatus tamen adhuc non eſt. Cauſæ prædictæ, ſed minores.
    - Deprauatæ, cùm praue & non ritè trahit, ut cùm ab inferioribus clyſteres, uel ſtercus trahit.
  - Retentionis
    - Abolitæ, cùm uentriculus cibum omnino non retinet: Morbus
      - Similaris.
      - Inſtrumentalis.
    - Debilis
      - Flatus, ex
        - Ventriculo modicè frigido.
        - Cibis flatulentis.
      - Fluctuatio, cùm uel
        - Nihil in ipſo continetur uentriculo, quod in flatum uerti poſſit: quæ fit non ſine potione.
        - Frigore nimio laborat.
    - Deprauatæ, cùm uentriculus cibum quaſi tremendo, palpitando, conuellendo, &c. amplectitur, quorum cauſæ in ſymptomatum differentijs dictæ ſunt.
  - Concoctionis, &c. ⊞

- Concoctionis seu alterationis
  - Abolitæ, id est crudi-tatis, per quam cibus ne minimũ quidẽ permutatur, nec corrumpitur.
  - Debilis, id est tardè concoctionis.
  - Deprauatæ, id est cibi corruptelæ.

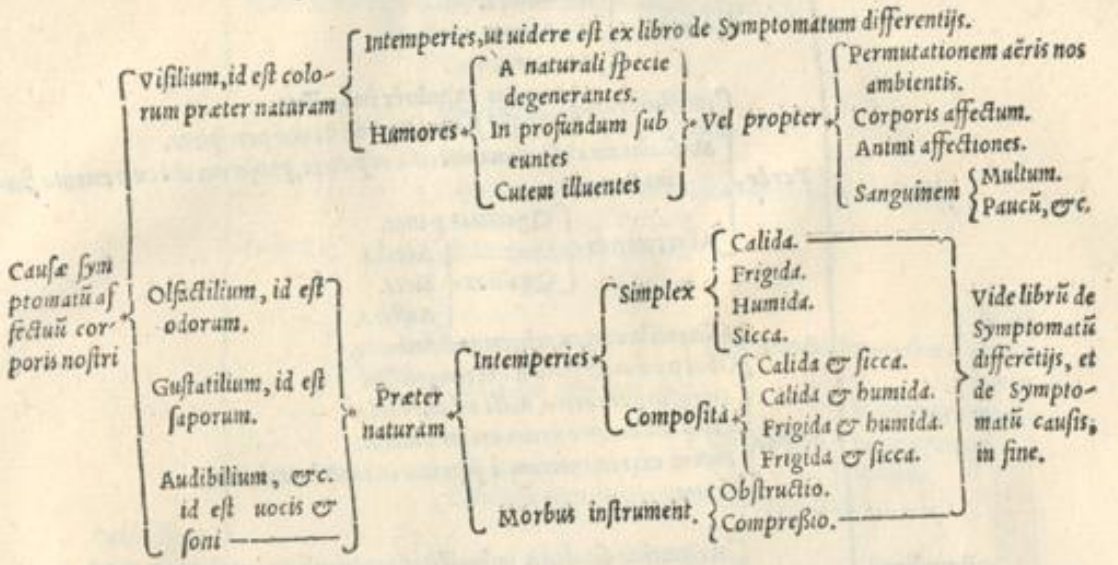
  Quorũ causa communis est alteratricis facultatis aberratio, quæ accidit uel
  - Cùm potentia ipsa affecta est, à morbo uel
    - Similari, intemperie
      - Calida, ructus fumosus.
      - Frigida, ructus acidus.
      - Humida, post hydropem.
      - Sicca, post senectutem.
    - Instrumentali
      - Phlegmone, Erysipelate → Ructus fumosus.
      - Scirrho, Œdemate → Ructus acidus.
  - Errore extrinsecus accidente, uel à
    - Ventriculi excrementis
      - Calidis & biliosis, sequitur ructus fumosus.
      - Frigidis & pituitosis: ructus acidus.
    - Cibis & potionibus
      - In nimia quantitate sumptis.
      - Qualitate
        - Calida: ructus fumosus.
        - Frigida ructus acidus.
      - Intempestiuè sumptis.
      - Ordine præposterо sumptis.
    - Dormiendi tempore, ut somnum breuem.
    - Studijs, sub quibus cõtinentur
      - Equitatio.
      - Piscatio.
      - Venerea.
      - Balneæ.
      - Deambulationes.
      - Nauigationes.
      - Venationes, &c.

⊞ Digestionis
- Abolitæ: morbus { Similaris, intemperies / Instrumentalis } Vehemens partium trahentium.
- Debilis, { Intemperies / Morbus instrumentalis } Mitior.
- Deprauatæ, cibi { Crassiores. / Viscosiores. }

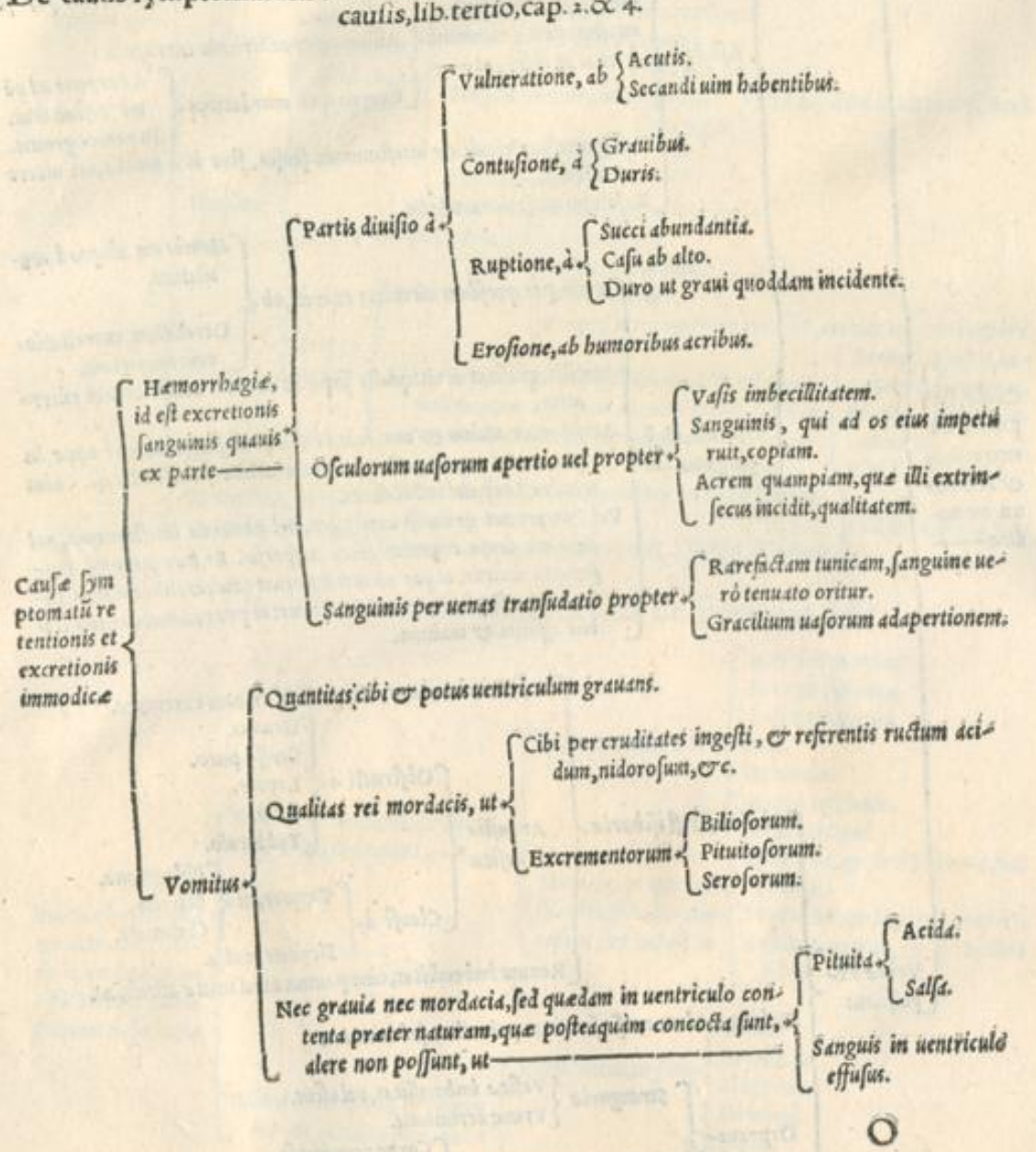
Nutricationis
- Abolitæ
  - Alteratricis facultatis imbecillitas.
  - Attractricis facultatis imbecillitas.
  - Expultricis facultatis immodicus motus.
  - Alimenti priuatio.
- Imbecillis
  - Imbecillitas { Alteratricis / Attractricis } Facultatis.
  - Defectus alimenti.
- Deprauatæ, alimenti prauitas.

Expulsionis
- Abolitæ, cùm omnino non expellit
  - Intemperies maxima.
  - Viarum angustia, ab
    - Obstructione { Tuberculo. / Crassis ac lentis humoribus. }
    - Tumore
      - Phlegmone.
      - Scirrho.
      - Œdemate.
- Debilis, cùm debiliter expellit: causæ abolitæ expulsionis, sed mitiores.
- Deprauatæ, excrementi uitium, multitudo, crassities, & lentor ob
  - Alteratricis facultatis læsionem, ab intemperie
    - Calida, bilem efficit, uel melancholiam.
    - Frigida, pituitam, & excrementum aquosum parit.
  - Ciborum uitium, suapte natura gignentium
    - Bilem quæ facit uel { Morbum regium. / Erysipelata. }
    - Atram bilem, quæ efficit uel { Elephantiam, cùm in totum corpus funditur. / Cancrum, cùm in unam partem mittitur. }
    - Pituitam: fit hydrops, uel œdema.
    - Aquosa: fiunt uel { Papulæ. / Ascytes. }

De cauſis ſymptomatum affectus corporis noſtri, ex Gal. de Sympt. differ. cap. 5. & lib. tertio de Sympt. cauſis, in fine.

De cauſis ſymptomatum excretionis & retentionis immodicæ, ex Gal. de Sympt. cauſis, lib. tertio, cap. 2. & 4.

- Causæ symptomatum excretionis & retentionis immodicæ——
  - Citæ
    - Ciborum copia, uentriculum grauans.
    - Punctio uentriculi & intestinorum à re mordente.
    - Alimenta
      - Humidiora.
      - Viscosiora.
      - Graviora.
  - Tardæ
    - Intestinorum
      - Facultas expultrix imbecilla.
      - Obtusus sensus, & molesta non percipiens.
    - Musculorum abdominis imbecilla expultrix, præsertim ubi excrementa fuerint duriora.
    - Alimentorum
      - Quantitas pauca.
      - Qualitas
        - Acerba.
        - Sicca.
        - Austera.
  - Paucæ
    - Alimenti in corpus uehemens distributio.
    - Cibus paucus & parum excrementosus.
  - Multæ
    - Digestio per corpus nulla uel imbecilla.
    - Cibus multus præsertim excrementosus.
    - Fluxus excrementorum à supernis ad uentris cauitatem.
    - Otium.
  - Deiectionis
    - Retentricis facultatis imbecillitas, uentriculi & intestinorum ob intemperiem.
    - Assiduæ
      - Mordicatio uentriculi et intestinorum à contentis acribus in ipsis, ut——
        - Medicamentis, cibis coniunctis, uel per se sumptis.
        - Alimentis in uentriculo corruptis.
        - Excrementis mordacibus
          - A corpore ad uentrē defluentibus.
          - In uentre genitis.
      - Vehemens uentriculi & intestinorum sensus, siue is à natura, uel ulcere procedat.
      - Resolutio musculorum sedis.
  - Cruentæ, id est sanguinis——
    - Vtilis, per quosdam circuitus excreti, ob
      - Membrum aliquod mutilatum.
      - Derelictam exercitationem consuetam.
    - Inutilis, qualitas acris: qualis sæpe in morbis acutis criticè excernitur.
    - Medij inter utilem & inutilem, id est aquosi sanguinis, qui aquæ, in qua carnes nuper mactatæ cruentæ ablutæ sunt, similis est. Cuius causa est hepatis imbecillitas.
    - Vel synceri uel grumosi cum pure, uel tamentis intestinorum, uel stercore denso cruentis guttis respersо. Et hæc propriè Dysenteria dicitur, atque ob intestinorum exulcerationem fieri solet. In hac sæpè & paulatim deijcitur: in præcedentibus uerò tribus affatim & multum.
  - Vrinæ expulsionis
    - Vesicæ imbecillitas, non potentis urinam excernere.
    - Abolitæ, id est ischuriæ
      - Anguſtia oris uesicæ
        - Obstructi à
          - Grumo.
          - Crasso puro.
          - Lapide.
          - Callo.
          - Tuberculo.
        - Clausi à
          - Tumore, ut
            - Phlegmone.
            - Scirrho.
            - Œdemate.
          - Siccitate multa.
      - Renum imbecillitas, cùm penitus nihil urinæ attrahunt.
    - Debilis. Eædem causæ sunt cum prioribus, sed minores.
  - Depravatæ, id est
    - Stranguriæ
      - Vesicæ imbecillitas, uel ulcus.
      - Vrinæ acrimonia.
    - Diabetæ, liquato & resoluto in serosam saniem
      - Corpore uniuerso.
      - Succo seu sanguine in uenis contento. Tum enim serum purgatur à uenis, & continenter uesicæ transmittunt.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171166-p0170-5 DFG

- Causæ symptomatũ excretionis & retẽtionis immodicæ
  - Flatus uentris
    - Calor naturalis debilis.
    - Humores pituitosi in uentriculo contenti.
    - Cibus natura flatulentus.
  - Sadoris
    - Multi
      - Corporis raritas.
      - Excrementorum
        - Tenuitas.
        - Abundantia.
      - Vires robustæ.
      - Resolutus habitus corporis, seu retentricis imbecillitas.
    - Retenti
      - Excrementum
        - Paucum.
        - Lentum.
        - Crassum.
      - Cõstipatio meatuum, ab
        - Obstructione, humoribus
          - Multis.
          - Crassis.
          - Lentis.
        - Clausione, à
          - Nutritione copiosa.
          - Refrigeratione.
          - Mollitie.
      - Facultatis expultricis imbecillitas in carne.
  - Menstrum
    - Retentorum, id est abolitorum
      - Vteri corpus
        - Durum.
        - Densum.
        - Intemperatum.
      - Venarum angustia ab ortu mulieris.
      - Compressio à partibus uicinis.
      - Sanguis menstruus
        - Crassus
        - Lentus
        - Copiosus
        - } Ora uasorum in utero obstruens.
      - Multæ exercitationes.
      - Victus tenuis.
      - Humorum ad alias partes declinatio.
    - Diminutorum. Eædem causæ, sed mitiores.
    - Deprauatorũ
      - Immodicorum
        - Otium diuturnum.
        - Victus plenior.
        - Proprij uteri morbi in cornib⁹, ceruice uel toto corpore.
      - Alienarum per uterum defluxionum, id est fluxus muliebris, ob affectum aliquem ipsum infestantem. Redundantia in toto corpore
        - Sanies sanguinis, excrementiũ rubrum.
        - Pituita: album excrementum.
        - Bilis flaua: pallida.
  - Gonorrhœa, id est profluuij seminis
    - Retentricis facultatis imbecillitas in uasis seminarijs, si non intento
    - Conuulsioni quodammodo similis affectus, si intento
    - } Virili pudendo fiat.

De differentijs febrium, ex Gal. de Febrium dif.

- Febris est calor præter naturam, è corde in omne corpus effusus. Sunt autem febrium differentiæ
  - Maximè principales, & sumuntur à substantia: uel à
    - Forma: ut calore uel
      - Acri siue mordaci.
      - Sicco & squalido.
      - Statim exurgente.
      - Miti.
      - Halituoso.
      - Manui resistente.
      - Manui cedente.
    - Materia, in qua, ut subiecto, febrilis calor residet, & uel est in
      - Spiritibus, & fit Ephemera siue Diaria.
      - Humorib⁹, & fit febris putrida.
      - Solidis partibus, & fit Hectica febris.
  - Minus principales, & sumuntur ab accidentibus, uel à
    - Modo motus, ut sunt
      - Acutæ.
      - Peracutæ.
      - Diuturnæ.
      - Erroneæ.
    - Coloribus, ut sunt
      - Rubidæ.
      - Croceæ.
      - Liuidæ.
      - Flatibus plenæ, siue tumidæ.
      - Aspectu graues.

De differentijs febrium putridarum simp. & compos. ex Gal. de Febrium differentijs, lib. secundo, cap. 2. & de Crisibus, lib. 2. cap. 7.

- Febris putrida omnis in corpore uel est ——
  - Simplex, quarum aliæ sunt
    - Intermittentes, id est excitatæ ab humore putrescente extra uenas, qui uel est ——
      - Bilis flaua, & efficit Tertianam.
      - Pituita, & facit Quotidianam.
      - Atra bilis, & gignit Quartanam.
    - Cõtinuæ, id est in quibus humores intra uenas putrescunt. Harum autem differentiæ duæ existunt: uel enim sunt ex genere ——
      - Synochôn, & hæ uel
        - Eodem semper modo, à principio usque ad finem perdurant, & homotenæ & acmasticæ dicuntur.
        - Semper crescunt, anabaticas, & epacmasticas appellant.
        - Decrescunt perpetuò quales paracmasticas nuncupare solent.
      - Continuarum, atq; hæ omnes uel —
        - Singulis diebus inualescũt, & quotidianarum naturam habent.
        - Tertio die, & Tertianæ continuæ medicis uocitantur.
        - Quarto, & Quartanæ continuæ appellantur.
  - Composita, & uel
    - Sine alicuius membri inflammatione. Hæ bifariã, uel
      - Complicatæ, seu implicatæ, quæ differentibus horis inuadunt. Complicantur autem febres uel ——
        - Eiusdem naturæ, & uel eiusdem —
          - Generis, ut Tertiana intermittẽs Tertianæ continuæ.
          - Speciei, ut Tertiana intermittens Tertianæ intermittenti.
        - Diuersæ, ut tertiana quotidianæ, uel quartanæ, &c. & uel
          - Continua continuæ.
          - Intermittẽs intermittẽti.
          - Intermittens continuæ.
      - Per se totas confusæ, quæ eodem tempore inuadunt. Confunduntur autem febres uel ——
        - Eiusdem modi
        - Diuersi

        } Vt suprà ferè.
    - Cum inflammatione membri alicuius, atque uel
      - Membra differentia, ut iecur & lien, & uel
        - Eodem affectu laborant, & eiusdem ferè generis febrem accendunt.
        - Diuerso, & diuersas febres accendunt.
      - Idem membrum mistam dispositionem habens, ut erysipelas & inflammationem.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171166-p0172-6 DFG

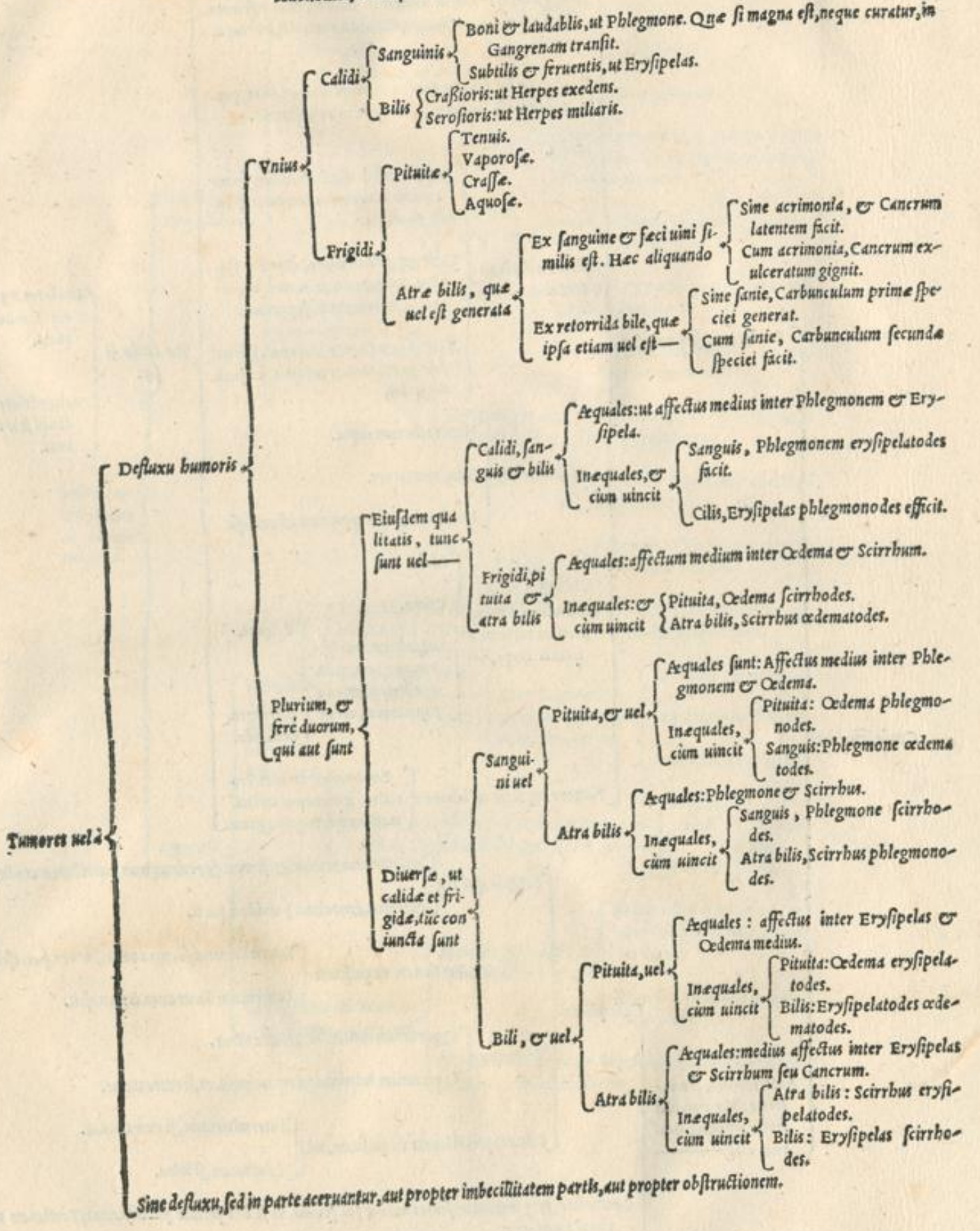
De cauſis febrium omnium, ex Gal. de Febrium diff.

- **Cauſæ febrium**
  - **Euidentes, ſeu externæ**
    - Laſsitudo laborq; uehemens. Ex uehementi enim defatigatione, calefiunt muſculi, qui deinde calorem per continuum uicinis partibus diſtribuunt, qui cùm ad cor peruenit, febrem inducit.
    - Solis æſtus, & omnis ambientis feruor, tum inſpiratu, tum arteriarum attractu, tum cutis contactu, febrem accendit.
    - Vigiliæ, & hæ febrem generant, propterea quod ex perpetuo motu ſenſuum, facile ſpiritus accendantur.
    - Inedia.
    - Intenta animi contentio ex——
      - Ira, quæ nihil aliud eſt, quàm feruor quidam ac uehemens motus irascentis facultatis.
      - Curis & ſollicitudine, à quibus ſpiritus in cerebrum feruntur, ubi accenſi, calorem cordi ſuggerunt.
      - Triſtitia & timore, in quibus ſpiritus ſeſe accendunt, reuocatis ad ſuam originem.
    - Cruditas, uel ex
      - Nimia ciborum copia.
      - Vino meraciore.
      - Fructuum & corruptorum ciborũ eſu.
    - Naturalium euacuationum retẽtio ex quauis cauſa, —
      - Alui.
      - Vrinæ.
      - Sudoris & tranſpirationis, ob cutis denſitatem & conſtipationem, uel
        - Frigore.
        - Aſtringente balneo.
    - Tumore inguium ex labore
      - Bubones & atroces cruciatus, qui corpus inflammant, humoresq; exagitant.

    Hæ cauſæ ſi ſint
    - Leuiores, Ephemeras tantùm pariunt.
    - Vehemẽtiores, Hecticas febres mouent.
  - **Antecedentes, ſeu internæ. Hæ putridas febres efficiunt, quarum aliæ——**
    - **Simplices**
      - Sanguis, qui ſi
        - Inflammetur tantùm & ferueat, ſynochum non putridum accendit.
        - Putrefiat, ſynochum putridum parit.
      - Bilis flaua, Tertianam exquiſitam
        - Intermittentem, ſi extra uenas humor putreſcit.
        - Continuam, ſi intra uenas putreſcit.
      - Bilis atra
        - Quartanam continuam, ſi intra uenas.
        - Quartanam intermittentem exquiſitam, ſi extra uenas.
      - Pituita, quotidianam exquiſitam, uel
        - Intermittentem, ſi extra uenas.
        - Continuam, ſi intra.
    - Compoſitæ, & generantur febres nothæ ſeu ſpuriæ, ut ſi bili pituita permiſceatur, Tertianam nothã parit, &c.

¶ Notandum ab ephemeris aliquando putridas febres accendi, maximè cùm pari ſtatu diem unum exceſſerint, tunc metuendum, ne uel in ſynochum, uel putridam tranſeant.

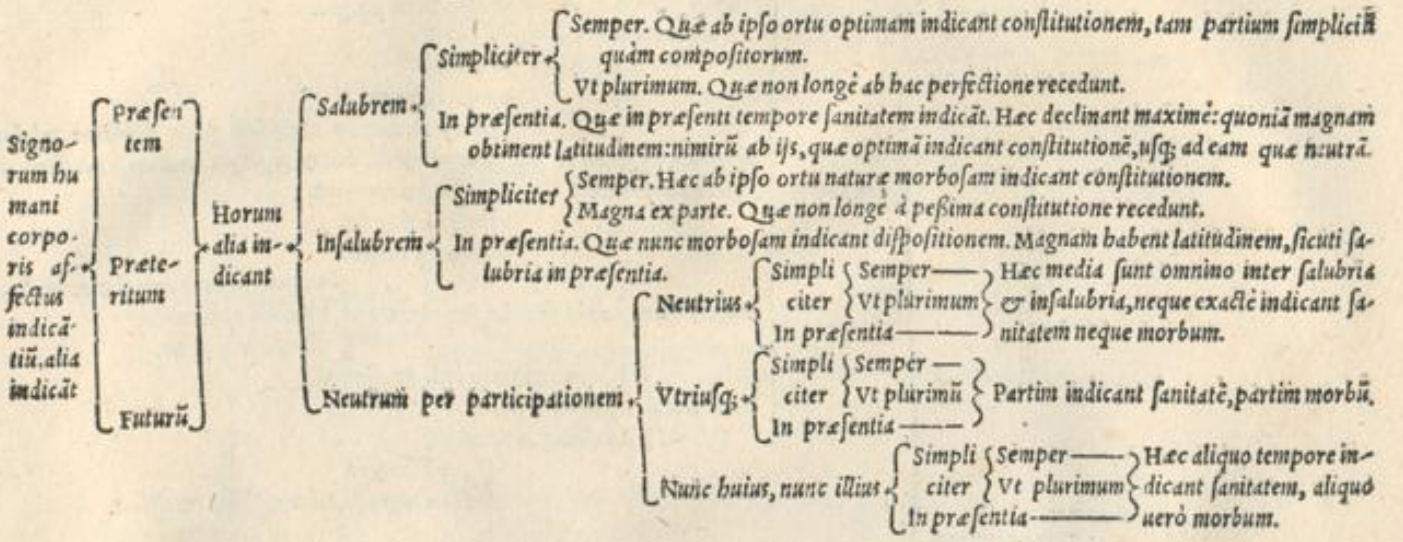
De differentijs & cauſis omnium Tumorum præter naturam, ex Gal. de Tumoribus præter naturam, & alijs eiuſdem authoris libris.

Finis Pathologiæ, tertiæ partis theoricæ.

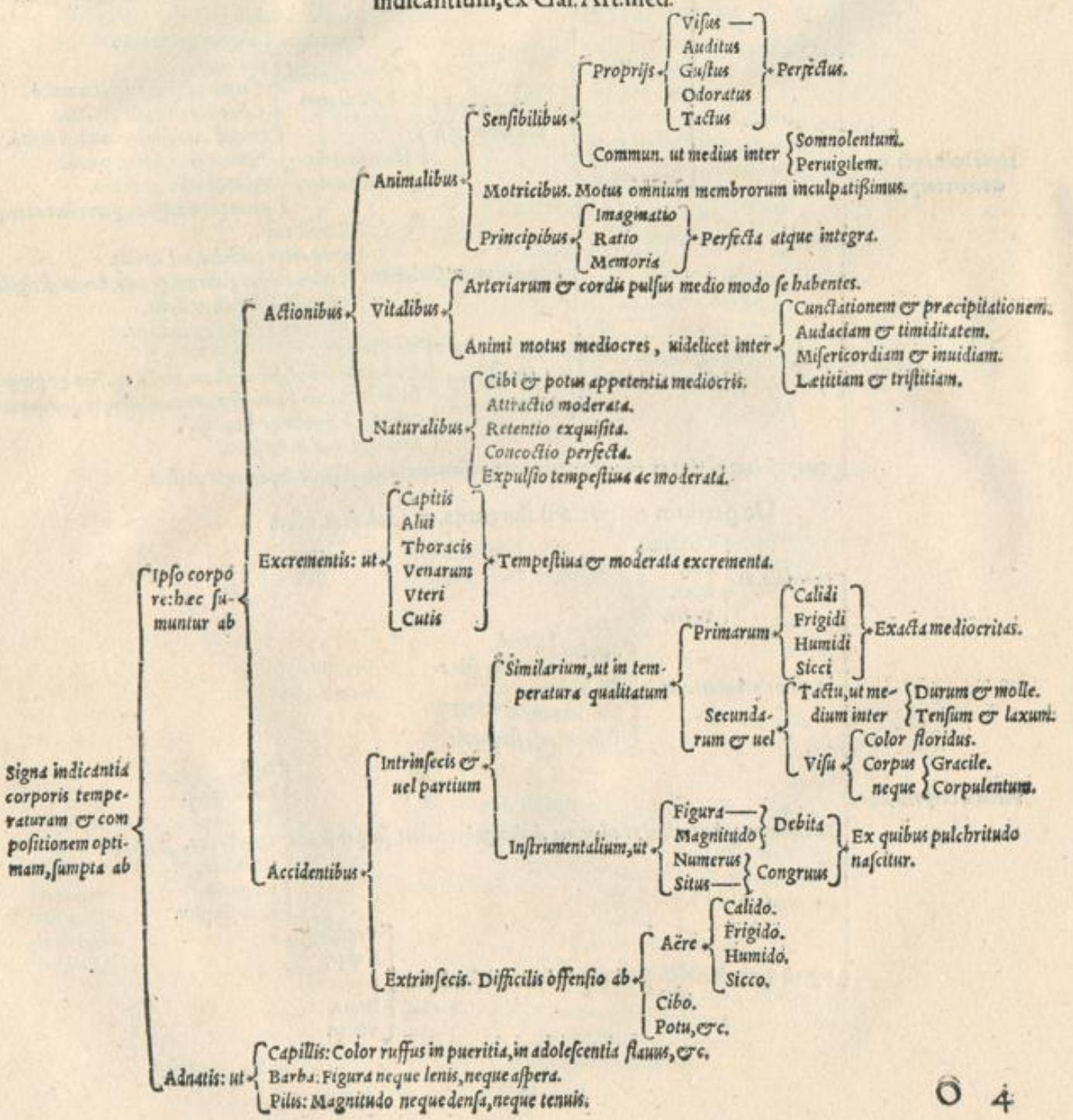
ΣΗΜΕΙΩΤΙΚΗ.

De ſignorum differentijs, ex Gal. Art. med.

De ſignis ſalubribus.

De fontibus ſignorum ſalubrium, præſentem ac optimam corporis conſtitutionem indicantium, ex Gal. Art. med.

De signis mediocrem siue deficientem corporis temperaturam ac compositionem indicantibus, ex Gal. ibidem.

- Signa indicantia mediocrem corporis —
  - Simplicem
    - Temperaturam
      - Calidiorem, humido sicco temperatam
        - Pili multi, & capilli nigri.
        - Cutis & totum carnosum genus tactu calidum & uisu rubrum.
        - Totum corpus minus pingue.
        - Offensio à calidis.
        - Auxilium à frigidis.
      - Frigidiorem, humido sicco temperatam
        - Capilli ruffiores.
        - Cutis & uniuersum carnosum genus frigidum, glabrum, pingue & ruffum: & si frigus multum excesserit, liuidum uel plumbeum.
        - Offensio à frigidis.
        - Auxilium à calidis.
      - Humidiorem, calido frigido temperatam
        - Totum corpus carnosius ac mollius.
        - Offensio ab humidis.
        - Auxilium à siccis.
      - Sicciorem
        - Totum corpus gracile & durum.
        - Offensio à siccis.
        - Auxilium ab humidis.
    - Compositam
      - Calidiorem & sicciorem
        - Capilli nigri.
        - Cutis nigra, si calor multum excesserit.
        - Vniuersum corpus
          - Calidius.
          - Siccius.
          - Durius.
          - Macilentius.
          - Gracilius & hispidius.
        - Læsio à calidis & siccis.
        - Auxilium à frigidis & humidis.
      - Calidiorem et humidiorem: & si
        - Calor exuperet humiditatem
          - Pili nigri.
          - Corpus calidius, hispidius multò.
          - Carnosius & mollius paulò.
        - Humiditas excedat calorem
          - Corpus carnosius & mollius multò.
          - Calidius & hispidius paulò.
          - Color ex albo & rubro.
          - Promptè morbis ex putredine corripitur.
      - Frigidiorem & sicciorem
        - Capilli ruffi.
        - Cutis color candidus, uel liuidus.
        - Totum corpus glabrum, gracile, durum, frigidum.
        - Offensio à frigidis & siccis.
        - Auxilium à calidis & humidis.
      - Frigidiorem & humidiorem —
        - Capilli ruffi.
        - Totum corpus glabrum, album, molle, crassum & pingue.
        - Color ruffus aut liuidus, si plurimum utraque qualitas uincit.
        - Offensio à frigidis & humidis.
        - Auxilium à calidis & siccis.
  - Compositionem. Hæc ex ijs, quæ optimam compositionem indicant, facilè deprehendi possunt.

De partium corporis differentijs, ex Gal. Art. med.

- Partium corporis, aliæ
  - Principia, ut
    - Cerebrum.
    - Cor.
    - Iecur.
    - Testes.
  - A principibus ortæ, ut à
    - Cerebro
      - Nerui.
      - Medulla spinæ.
    - Corde: arteriæ.
    - Iecore: uenæ.
    - Testibus: uasa seminaria.
  - Nec aliarum gubernationi præsunt, nec ab alijs gubernantur, sed per se, ut
    - Ossa.
    - Cartilaginis.
    - Vincula.
    - Membranæ.
    - Glandulæ.
    - Pinguedo.
    - Caro simplex.
  - Ingenitas & aduentitias facultates habent, cuiusmodi sunt
    - Ventriculus.
    - Hepar.
    - Lien.
    - Renes.
    - Uterus.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf
urn:nbn:de:hbz:061:2-171166-p0176-9
DFG

De signis optimam cerebri temperaturam & compositionem indicantibus, ex Gal. ibidem.

- Signa optimam cerebri temperaturã & compositionem indicantia, sumpta ab ——
  - Ipso cerebro & hæc sumuntur ab
    - Actionibus animalibus
      - Sensibilibus
        - Proprijs: Visus — Auditus, Gustus, Odoratus, Tactus — Perfectus.
        - Commun.: Somnus, Vigilia — Mediocriter se habens.
      - Motricibus. Motus ualidi & robusti.
      - Principibus: Imaginatio, Ratio, Memoria — Probæ.
    - Excrementis: uidelicet: Oculorum, Narium, Aurium, Palati — Qualitate & quantitate mediocria.
    - Accidentibus extrinsecis: à foris incidẽtibus, non facilis offensio, ut: Aëre, Cibo, Potu, Vapore, Odore.
  - Partibus circumiacentibus ——
    - Proprijs, & uel
      - Capitis, ut: Calor moderatus. Color floridus. Duricies, Mollities — Moderata. Magnitudo mediocris, iustam proportionem ac symmetriam habens cum reliquo corpore: uel magnã. Figura utrinque leuiter depressa, in fronte & occipitio partes gibberæ magis, à latere uerò utrinq; magis rectæ.
      - Partium capitis: Cerutx —— Ossa ceruicis — Valida. Vniuersum neruosum genus robustũ.
    - Aduentitijs. Capilli in: Infantia subrufi, Pueritia subflaui, Vigore flaui — Et medij inter absolutè crispos & rectos.

De signis mediocrem seu deficientem cerebri temperaturam indicantibus, ex Gal. ibidem.

- Signa cerebri temperaturã mediocrem indicantia ——
  - Ipso cerebro: & hæc sumuntur ab
    - Actionibus animalibus
      - Sensib.
        - Proprijs: Visus — Auditus, Gustus, Odoratus, Tactus — Exquisitus.
        - Commun. Ad somnum minimè propensi, sed ad uigilias potius.
      - Motricibus. Motus agiles & ueloces.
      - Principibus: Imaginatio, Ratio, Memoria — Mobilis, uelox & stabilis.
    - Excrementis: nempe: Oculorum, Narium, Aurium, Palati —— Pauca & cocta.
    - Accidentibus extrinsecis. Offensio à: Calidis. Vino. Odore. Aëre ambiente, &c.
  - Partibus continentibus ipsum ——
    - Proprijs: & uel
      - Tactu. Cutis & musculi circa caput calida.
      - Visu: Cutis & musculi circa caput rubicunda. Venæ oculorum conspicuæ.
    - Aduentitijs. Capilli: Editi in lucem celerius nati. Multò calidioribus, nigri, robusti & crispi. Non multò calidioribus, subflaui, deinde nigri. Procedente ætate caluescunt, eoq; magis quo sunt calidiores.
  - Calidiorem, & in altera oppositione temperatam, ab
  - Frigidiorem: ab &

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171166-p0177-5 DFG

- ♃ Frigidiorem: ab
  - Ipso cerebro: & sumuntur ab—
    - Actionibus animalibus
      - Senf. { Proprijs. Sensus imbecilliores. / Commun. Ad somnũ magis proclives.
      - Motricibus. Motus imbecillis & tardus.
      - Principibus
        - Imaginatio, Cogitatio } Tarda.
        - Memoria tenax et stabilis, nisi frigiditas multũ excesserit.
    - Excrementis: uidelicet oculorum, narium, palati, aurium, copiosiora & cruda.
    - Accidentibus extrinsecis { Frigoris incommodum prompte sentiunt. / Destillatione & grauedine tentantur.
  - Partibus circumiacentibus
    - Proprijs { Partes minus calidæ & rubicundæ. / Venæ minimè apparentes.
    - Adnatis. Capilli
      - Ruffi.
      - Recti.
      - Stabiles.
      - Tarde nascentes.
      - Initio graciles atque malè alti.

- Signa, cerebri temperaturam indicantia——
  - Siccioremab
    - Ipso cerebro: & sumuntur ab—
      - Actionibus animalibus
        - Sensibilibus commun. Vigiliæ.
        - Motricibus. Motus perfecti & probi.
        - Principibus
          - Imaginatio, Memoria } Optima.
          - Cogitatio tarda.
      - Excrementis: uidelicet Excrementa—
        - Oculorum, Aurium, Narium, Palati } Pauca.
      - Accidẽtibus extrinsecis { Offensio à siccantibus. / Auxilium ab humectantibus.
    - Partibus adnascentibus
      - Proprijs. Partes capitis graciles & siccæ.
      - Aduentitijs. Capilli
        - Robustissimi.
        - Celerrimè ab ortu nascentes.
        - Subcrispi.
        - Citò caluescentes.
  - Humidiorem: ab
    - Ipso cerebro: & sumuntur ab
      - Actionibus animalibus
        - Sensib.
          - Proprijs. Sensus hebetes.
          - Comm. Somnus multus & profundus.
        - Mot. Motus tardus, imbecillis, ignauus.
        - Principibus
          - Imaginatio, Memoria } Obtusa.
          - Cogitatio prompta, nisi frigiditati adiungatur.
      - Excrementis: nempe oculorum, palati, narium, aurium multa.
      - Accidentibus extrinsecis { Offensio ab humidis. / Auxilium à siccis.
    - Partibus ipsum contimentibus
      - Proprijs. Partes capitis imbecilles quidem, sed non graciles.
      - Aduentitijs. Capilli
        - Simplices.
        - Molles.
        - Tenues.
        - Albicantes.
        - Imbecilli.
        - Caluitium omnino non patientes.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf
urn:nbn:de:hbz:061:2-171166-p0178-1
DFG

- Signa indicantia cerebri temperaturam
  - Calidiorem et siciorem: ab
    - Ipso cerebro: & sumuntur hæc ab
      - Actionibus animalibus
        - Sensib. commu. Vigiliæ plurimæ.
        - Motricibus. Motus perfectus.
        - Principibus: Imaginatio, Ratio, Memoria — Integra.
      - Accidentibus extrinsecis: Offensio à calidis & siccis. / Auxilium à frigidis & humidis.
    - Partibus circundantibus ipsum
      - Proprijs: Partes capitis: Calidæ. / Rubræ ad uigoris usque ætatem.
      - Aduentitijs. Capilli: Magni. / Crispi. / Celerrimè nascentes. / Properè caluescentes. / Vberrimè alti.
  - Calidiorem & humidiorem: ab
    - Ipso cerebro: sumuntur ab
      - Actionibus animalibus
        - Sensib.: Proprijs. Sensus non admodum exquisiti, sed hebetes. / Comm. Ad somnum conuersi unà cum sopore uigilat: & somnia uisis plena habent.
        - Principibus: Imaginatio, Ratio, Memoria — Parũ uigens.
      - Excrementis: nempe excrementa — Oculorum, Narium, Palati, Aurium — Copiosiora & immediocriter cocta.
      - Accidentibus extrinsecis: Offensio à calidis & humidis, ut Austro. / Auxilium à frigidis & siccis, ut Aquilone.
    - Partibus adnascentibus
      - Proprijs: Partes capitis calidiores & molliores. / Oculorum uenæ magnæ.
      - Aduentitijs. Capilli: Recti. / Subflaui. / Facilè caluescentes.
- Signa cerebri temperaturam indicantia
  - Frigidiorem et siciorem: à
    - Cerebro ipso: & hæc sumuntur ab
      - Actionibus animalibus
        - Sensib. comm. Sopor ac uigiliæ.
        - Motricibus. Motus tardiores.
        - Principibus: Imaginatio, Ratio, Memoria — In iuuentute aeris omniq; uitio carens. Procedente ætate celeriter marcescens.
      - Excrementis: uidelicet excrementa oculorum, narium, &c. aliquando pauca, aliquando multa. Vnde aliquando caput leuissimum habent, aliquando defillatione & grauedine corripiuntur.
      - Accidentibus extrinsecis: Læsio à frigidis & siccis. / Auxilium à calidis & humidis. / Instabilis & incerta sanitas.
    - Partibus circumiacentibus
      - Proprijs: Partes capitis frigidæ & decoloratæ. / Venæ oculorum non apparentes.
      - Aduentitijs. Capilli: Ruffi. / Agrè nascentes. / Malè nutriti. / Citò canescentes.
  - Frigidiorem & humidiorem, sumpta ab
    - Ipso cerebro: & hæc sumuntur ab
      - Actionibus animalibus
        - Sensus proprij obtusiores, & imperfectiores. / Somnolentia. / Somnus grauis & profundus. / Motus tardus.
        - Imaginatio, Ratio, Memoria — Obtusa & tarda, imbecillis uel deprauata.
      - Excrementis: nimirum excrementa — Oculorum, Narium, Palati, Aurium — Multa & cruda.
      - Accidentibus extrinsecis: Offensio à: Frigore. / Repletione. / Destillatione.
    - Partibus adnascentibus
      - Proprijs. Partes capitis frigidiores & molliores.
      - Aduentitijs. Capilli: Citò canescentes. / Non caluescentes.

De signis mediocrem seu deficientem cerebri compositionem indicantibus, ex Gal. ibidem.

- Signa mediocrẽ cerebri compositionem indicantia, sumpta à
  - Cerebro ipso: & hæc sumuntur ab actionibus animalibus,
    - Sensibilibus → Visus, Auditus, Gustus, Odoratus, Tactus → Diminutus & læsus.
    - Principibus
      - Mentis celeritas, Discendi facilitas, Memoria obliuiosa → Indicat partium cerebri tenuitatem, & oppositæ oppositum.
      - Ingenij tarditas, crassi cerebri est argumentum.
  - Partibus ipsum continentibus:
    - Capite:
      - Magnitudo capitis → Magna. Parua.
      - Figura: uidelicet Frontis, Occipitis → Eminentia imminuta, uel in acutum desinens.
    - Partibus capitis
      - Proprijs → Neruorum, Ossium, Ceruicis → Diminutio uel deformitas.
      - Aduentitijs. Capilli, &c. ut suprà.

De signis optimam & mediocrem oculorum temperaturam & compositionem indicantibus, ex Gal. ibidem.

- Signa indicantia oculorũ temperaturam & compositionem optimã, sumuntur ab
  - Actionibus animalibus
    - Sensibilibus → Visio proba, hoc est, si res obiectas certo spatio ac interuallo distantes benè distinctéq; uideant.
    - Motricibus. Motus neque uelox neque tardus, sed mediocris.
  - Excrementis: quæ sunt mediocria.
  - Accidentibus
    - Intrinsecis partium
      - Similarium
        - Calor moderatus.
        - Color tunicæ → Vuæ neq; glaucus neq; niger, sed medius potius. Adnatæ, floridus.
      - Instrumentalium → Magnitudo oculorum concinna. Paruitas oculorum concinna. Figura concinna.
    - Extrinsecis. Difficilis offensio à → Calidis. Frigidis. Humidis. Siccis.
- Signa indicantia oculorũ temperaturam —
  - Calidiorem: ab
    - Ipso oculo: & hæc sumuntur ab
      - Actionibus animalibus → Sensibilibus. Visio non admodum bona. Motricibus. Motus uelox & facilis.
      - Accidentibus
        - Intrinsecis → Oculi calidiores. Rubedo oculorum.
        - Extrinsecis → Offensio à calidis. Auxilium à frigidis.
    - Partibus adnascentibus → Partes oculorum calidiores & rubicundiores. Venæ oculorum amplæ.
  - Frigidiorem: sumpta ab
    - Ipso oculo → Visio non exquisita. Motus tardus. Excrementa pauca & cruda. Color albus, pallidus. Offensio à frigidis. Auxilium à calidis.
    - Partibus oculi → Partes oculorum frigidæ. Paruitas uenarum.
  - Humidiorem:
    - Visio obtusa.
    - Motus tardior.
    - Excrementa multa.
    - Oculi humidi & molles.
    - Oculorum situs prominens.
    - Offensio ab humidis.
    - Auxilium à siccis.
  - Sicciorem
    - Visio hebes.
    - Motus tardior.
    - Excrementa pauca.
    - Oculi squalentes & duri, parui, reuulsi & concaui.
    - Offensio à siccis.
    - Auxilium ab humidis.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf
urn:nbn:de:hbz:061:2-171166-p0180-0
DFG

- Signa indicatia oculorum cõpositionem mediocrẽ sumũtur ab
  - Actionibus animalibus
    - Sensibilibus. Visio non exquisita: uidelicet
      - Hebes.
      - Obtusa.
    - Motricibus. Motus tardus.
  - Accidentibus intrinsecis
    - Magnitudo oculorum
    - Paruitas oculorum
    - Figura
    - } Inconcinna.
    - Oculi prominentes.
    - Oculi reuulsi.

De signis indicantibus salubrem cordis temperaturam, ex Gal. ibidem.

- Signa indicantia cordis temperaturam
  - Calidiorem: sumpta ab
    - Ipso. Hæc sumuntur ab
      - Actionibus
        - Respirationis & pulsus
          - Magnitudo.
          - Celeritas.
          - Frequentia.
        - Animi motus
          - Audacia
          - Impigritas ad actiones
          - } Caliditatem mediocrem significat.
          - Præceps iracundia
          - Furiosa temeritas
          - } Magnam caliditatem denotat.
      - Accidentibus extrinsecis
        - Offensio à calidis.
        - Auxilium à frigidis.
    - Continentibus ipsum
      - Thorax uel uniuersum corpus calidum, nisi iecur uehementer obsistat.
      - Thorax hispidus, præsertim pectus, & uicinæ hypochondriis partes.
      - Thorax latus cum capite paruo.
  - Frigidiorem: ab
    - Ipso corde: & sumũtur ab
      - Actionibus
        - Arteriarum pulsus mediocribus minores, non tamen necessariò tardiores, aut rariores.
        - Timor.
        - Diffidentia.
        - Segnities.
        - Torpor.
      - Accidentibus extrinsecis
        - Offensio à frigidis.
        - Auxilium à calidis.
    - Continentibus ipsum
      - Thorax frigidus, uel uniuersum corpus, nisi hepar obstiterit.
      - Thorax glaber, præsertim pectus.
      - Thorax paruus cum magno capite.
- Signa indicantia cordis temperaturam
  - Humidiorem: sumpta ab
    - Ipso corde
      - Pulsus molles.
      - Mores ad iram procliues, sed quæ facilè placari possit.
      - Offensio ab humidis.
      - Auxilium à siccis.
    - Continente. Thorax humidus, uel totum corpus, nisi iecur repugnet.
  - Sicciorem: ab
    - Ipso
      - Pulsus durus.
      - Ira non prompta, sed fera ac implacabilis.
      - Offensio à siccis.
      - Auxilium ab humidis.
    - Continente. Vniuersum corpus aridius, nisi iecur obstiterit.
  - Calidiorem & sicciorem: à
    - Corde ipso
      - Pulsus duri, magni, celeres, frequentes, quibus respirationes respondent.
      - Ad actiones prompti.
      - Animosi, celeres, tyrannicis moribus præditi ac implacabiles.
      - Offensio à calidis & siccis.
      - Auxilium à frigidis & humidis.
    - Continente
      - Thorax calidus & siccus, uel totum corpus, nisi iecur obstiterit.
      - Thorax hirsutus, maximè pectus ac hypochondria.
      - Thorax latus, nisi cerebrum obsistat.
  - Calidiorem & humidiorem: ab
    - Ipso
      - Pulsus magni, molles, celeres & frequentes, quibus respiratio proportione respondet.
      - Prompti ad actiones non minus quam prædicti.
      - Ad iram proni, non tamen feri.
      - Morbis ex putredine obnoxij, si temperamentum à mediocritate multum deflectat, præsertimq; ad humidum.
      - Offensio à calidis & humidis.
      - Auxilium à frigidis & siccis.
    - Continente
      - Thorax calidus & humidus, uel totum corpus.
      - Thorax hirsutus minimè prædictis.

#

- #
  - Frigidiorem & humidiorem: ab
    - Ipso
      - Pulsus molles, parui, tardi, rari, quibus respiratio respondet.
      - Timidi, diffidentes.
      - Segnes ad actiones.
      - Ad iram parum prompti, nec iræ tenaces.
      - Offensio à frigidis & humidis.
      - Auxilium à calidis & siccis.
    - Continente
      - Pectus frigidum & humidum, uel uniuersum corpus, nisi hepar obstiterit.
      - Pectus glabrum.
  - Frigidiorem & sicciorem: ab
    - Ipso
      - Pulsus duri, parui, neque celeres, neque frequentes, cum quibus proportionem habet respiratio.
      - Ad iram omnium minimum propensi, coacti tamen aliqua occasione irasci, iram retinent.
      - Offensio à frigidis & siccis.
      - Auxilium à calidis & siccis.
    - Continente
      - Pectus frigidum & siccum, uel totum corpus, nisi hepar obsistat.
      - Pectus omnium maximè glabrum.

De signis salubrem hepatis temperaturam indicantibus, ex Gal. ibid.

Signa indicantia hepatis temperaturam

- Calidiorem: sumpta ab
  - Ipso hepate: sumuntur ab
    - Excrementis. Redundantia flauæ bilis, & in ætatis uigore atræ.
    - Accidentibus extrinsecis
      - Offensio à calidis.
      - Auxilium à frigidis.
  - Partibus continentibus ipsum,
    - Venter & hypochondria, uel totum corpus calidum, nisi cor repugnet.
    - Venter & hypochondria hirsuta.
    - Venarum latitudo.
- Frigidiorem: ab
  - Ipso: & sumuntur ab
    - Excrementis. Redundantia pituitæ.
    - Accidẽtibus extrinsecis
      - Offensio à frigidis.
      - Auxilium à calidis.
  - Continentibus
    - Venter, hypochondria, sanguis, uniuersiq; corporis habitus frigidior, nisi à corde calefiat.
    - Venter & hypochondria glabra.
    - Venarum angustia.
- Sicciorem: ab
  - Ipso: & sumuntur ab
    - Excrementis. Redundantia sanguinis crassi.
    - Accidentibus extrinsecis
      - Offensio à siccis.
      - Auxilium ab humidis.
  - Continentibus
    - Vniuersi corporis habitus aridior.
    - Venæ duriores.
- Humidiorem: ab
  - Ipso: & sumuntur ab
    - Excrementis. Redundantia pituitæ, uel aquosi humoris.
    - Accidentibus extrinsecis
      - Offensio ab humidis.
      - Auxilium à siccis.
  - Continentibus
    - Vniuersum corpus humidius, nisi cordis siccitas repugnet.
    - Venæ molliores.
- Calidiorem & sicciorem: & sumpta ab
  - Ipso hepate. Hæ sumuntur ab
    - Actione naturali
      - Nutrice. Redundantia sanguinis crassioris & sicciores.
      - Expultrice:
        - Redundantia bilis in iuuentute.
        - Redundantia atræ bilis in ætate ineliminante.
    - Accidentibus extrinsecis
      - Offensio à calidis & siccis.
      - Auxilium à frigidis & humidis.
  - Continentibus ipsum
    - Vniuersum corpus durius.
    - Hypochondria hirsutissima.
    - Venæ amplæ & duræ.
- Calidiorem & humidiorem: ab
  - Ipso: & sumuntur ab
    - Actione naturali, nutrice. Redundantia boni sanguinis.
    - Accidentibus extrinsecis
      - Offensio ab humidis & calidis.
      - Putredine.
      - Vitiatis humoribus.
      - Auxilium à frigidis & siccis.
  - Continentibus
    - Venter & hypochondria minus hirsuta.
    - Totius corporis habitus calidior & humidior, nisi cor repugnet.
    - Venæ magnæ.

- Frigidiorem & humidiorem: ab
  - Ipso: & sumuntur ab
    - Actione naturali expultrice. Redundantia pituitæ.
    - Accidentibus extrinsecis
      - Offensio à frigidis & humidis.
      - Auxilium à calidis & siccis.
  - Continentibus
    - Venter & hypochondria glabra.
    - Venarum angustia.
    - Vniuersum corpus frigidum & molle, laxum, album, nisi cor in contrarium mutet.
- Frigidiorem & siccioremi: ab
  - Ipso: & sumuntur ab accidentibus extrinsecis
    - Offensio à frigidis & siccis.
    - Auxilium à calidis & humidis.
  - Continentibus
    - Vniuersum corpus frigidum & siccum, nisi cor oppugnet.
    - Venter & hypochondria glabra.
    - Venæ angustæ.

De signis indicantibus salubrem testium temperaturam, ex Gal. ibidem.

Signa indicantia testium temperaturam

- Calidiorem: ab
  - Ipsis testibus: & sumuntur ab
    - Actionibus
      - Appetitus ad uenerem magnus, & potentia.
      - Semen multum, æquale, leue, coctum, calidum, densum, crassum.
      - Cita erectio.
    - Accidentibus extrinsecis
      - Fœcunditas præsertim masculorum.
      - A uenere nulla offensio, sed potius auxilium.
  - Partibus circumiacentibus
    - Partes genitales & his proximæ celerrimè pilis uestiuntur, præsertim ruffis, subcrispis, crassis & plurimis.
- Frigidiorem: ab
  - Ipsis: & sumuntur ab
    - Actionibus
      - Naturalibus: & uel
        - Appetitiua. Appetitus ad Venerem paruus, & mediocris potentia.
        - Expulsiua. Semen crudum, fluidum, tactu frigidum, mediocre in tenuitate et raritate, album.
      - Animalibus motricib. Tarditas in erectione & mediocritas in emissione.
    - Accident. extrinsecis
      - Offensio à uenere.
      - Infœcunditas uel fœminarum generatrix.
  - Partibus adnascentibus
    - Partes genitales glabræ.
    - Capilli plani, molles, pauci, subalbidi, tardè nascentes.
- Humidiorem: ab
  - Ipsis: & sumuntur ab
    - Actionibus
      - Appetitus ad Venerem mediocris & potentia.
      - Semen multum, tenue fluidum, semicoctum, candicans, spumosum, tepidum, & minus fœcundum.
      - Tarda erectio, & uelox emissio.
    - Accidentibus extrinsecis
      - Offensio à Venere minor.
      - Infœcunditas.
  - Partibus adnascentibus. Pili subflaui, flaui, plani, molles, tenues, non multi, tardè nascentes.
- Sicciorem: ab
  - Ipsis: & sumuntur ab
    - Actionibus
      - Appetitus ad Venerem paucus, pauca potentia.
      - Semen paucum, modicè crassum, subobscurum, inæquale, modicè calens.
      - Mediocritas in erectione, & tarditas in emissione.
    - Accidentibus extrinsecis
      - Offensio à Venere.
      - Infœcunditas.
  - Partibus adnascentibus
    - Pili asperi, crassi, non plurimi, neque citò nascentes, neque nigri, neque magni, neque crispi, sed medij.

- Signa indicantia testium temperaturam—
  - Calidiorem & ficciorem: ab
    - Ipsis: & sumuntur ab
      - Actionibus
        - Homo ab initio statim præcliuis ad Venerē, sed ea celerrimè satiatur, et si molēta sit offenditur.
        - Semen densißimum, crassißimum, globosum, fœtiuens, subobscurum, mordicans occursu.
        - Cita erectio & tarda emißio.
      - Accidentibus extrinsecis
        - Offensio à Venere, si cogatur.
        - Fœcunditas maxima.
    - Partibus adnascentibus
      - Partes genitales, & his proximæ ad umbilicum usq; & media femora celerrimè pilis replentur.
  - Calidiorem et humidiorem: ab
    - Ipsis: & sumuntur ab
      - Actionibus
        - Veneris appetitus non maior quàm alijs.
        - Semen multum, æquale, leue, coctum, moderatè calidum, spumosum, mediocris consistentiæ in crassitudine & densitate.
        - Cita emißio supra erectionem.
      - Accidentibus extrinsecis
        - Ab immodico Veneris usu offensio minor.
        - Fœcunditas.
    - Partibus adnascentibus
      - Partes genitales, & his proximæ minus hirsutæ.
      - Capilli flaui, plani, crassi, molles, numero & ortu medij.
  - Frigidiorem & humidiorem: ab
    - Ipsis: & sumuntur ab
      - Actionibus
        - Appetitus ad Venerem paruus.
        - Semen tenue, aquosum, tactu frigidum, rarum, candicans, spumosum.
        - Tardißima erectio & uelox emißio.
      - Accidentibus extrinsecis
        - Offensio à Venere facilis.
        - Infœcunditas omnimo, uel fœminarum fœcunditas.
    - Partibus adnascentibus
      - Partes genitales & his uicinæ nudæ.
      - Pili albicantes, pauci, mollißimi, & planißimi, tardè nascentes.
  - Frigidiorem & ficciorem: ab—
    - Ipsis: & sumuntur ab
      - Actionibus
        - Appetitus pronus, sed potentia minima.
        - Semen paucum, obscurum, inæquale, crassum, crudum, tactu frigidum.
        - Tarda erectio, & tarda eiectio.
      - Accidentibus extrinsecis
        - Offensio à Venere maxima.
        - Infœcunditas.
    - Partibus adnascentibus
      - Partes genitales & his uicinæ glabræ.
      - Capilli subalbidi, tortuosi, undarum modo, tenuißimi, paucißimi, tardißimè nascentes.

- Signa indicantia uentriculi temperaturam
  - Calidiorem: sumuntur ab
    - Actionibus naturalibus
      - Appetentia deterior quàm concoctio.
      - Concoctio melior, præsertim durorum & coctu difficilium.
      - Ciborum & potionum calidorum appetentia.
    - Excrementis: uidelicèt per uomitum uel aluum bilitosa electa.
    - Accidentibus extrinsecis
      - Læsio à calidis.
      - Auxilium à frigidis.
  - Frigidiorem: sumuntur ab
    - Actionibus
      - Appetentia proba.
      - Concoctio imbecillis, præsertim ciborum coctu difficilium.
      - Cibo & potu frigido gaudent, sed ab immoderato eorum usu, facilè offenduntur.
      - Ructus acidi.
    - Excrementis: uidelicet per uomitum & aluum cruda.
    - Accidentibus extrinsecis
      - Offensio à frigidis.
      - Auxilium à calidis.
  - Humidiorem: ab
    - Actionibus: appetentia
      - Ciborum humidorum.
      - Potus minor. Vnde sitis nulla uel minima.
    - Excrementis: nempe per uomitum & aluum liquidiora.
    - Accidentibus extrinsecis
      - Læsio ab humidis externis.
      - Auxilium à siccantibus.
  - Siccioremab
    - Actionibus: appetentia
      - Ciborum siccorum.
      - Potus. Vnde sitis celeris, quæ pauco potu sedatur: plurimo enim grauatur, fluctuationibusq; infestatur.
    - Excrementis: uidelicet per uomitum & aluum siccior a.
    - Accidentibus extrinsecis
      - Offensio à siccis.
      - Auxilium ab humidis.

¶ Coniugatæ uentriculi intemperantiæ, ex simplicium compositione cognoscuntur.

De signis salubrem pulmonis temperaturam indicantibus, ex Gal. ibid.

- Signa indicãtia pulmonis temperaturam——
  - Calidiorem: sumpta ab
    - Ipso pulmone: & sumuntur ab—
      - Actionibus
        - Multa inspiratio.
        - Longa expiratio.
        - Vox magna.
      - Excrementis: uidelicet nulla uel pauca, & cocta, cum tussi & screatu.
      - Accidentibus extrinsecis
        - Offensio à calidis.
        - Auxilium à frigidis.
    - Continente. Thorax calidus.
  - Frigidiorem: ab
    - Ipso: & hæc sumuntur ab
      - Actionibus
        - Pauca inspiratio.
        - Breuis expiratio.
        - Vox parua.
      - Excrementis. Excrementa pituitosa cum screatu & tussi.
      - Accidentibus extrinsecis
        - Offensio à frigidis.
        - Auxilium à calidis.
    - Continente. Thorax frigidior.
  - Humidiorem: sumuntur ab
    - Actionibus
      - Vox fusca, obscura & rauca, quæ excrementis interciditur, si uehementius loqui conentur.
    - Excrementis: uidelicet pituitosa, cum tussi & screatu.
    - Accidentibus extrinsecis
      - Offensio ab humidis.
      - Auxilium à siccis.
  - Siccioremsumuntur ab
    - Actionibus. Vox canora, lucida & clara.
    - Accidentibus extrinsecis
      - Offensio à siccis.
      - Auxilium ab humidis.

¶ Compositæ pulmonis intemperaturæ, ex simplicium compositione noscuntur.

¶ Reliquæ internæ animantis partes obscuras sui temperamenti notas habent, ea tamen cognoscuntur ex naturalium facultatum functionibus, & ex his quæ iuuare & lædere solent.

De signis sanitatem partium instrumentalium, ab optima recedentem, indicantibus, in figura, magnitudine, numero & situ, ex Gal. ibid.

- Salubritas partium instrumẽtalium, ab optima recedens,
  - Partium externarũ, quarum uitium facilè cognoscitur, cùm sensibus pateat, ut
    - Capitis.
    - Thoracis.
    - Opertæ.
    - Scoptulæ.
    - Humerorum.
    - Brachiorum.
    - Manuum.
    - Coxarum.
    - Femorum.
    - Tibiarum.
    - Pedum.
  - Internarum partium, & harum aliæ cognitu——
    - Faciles, ut
      - Ventriculi paruitas, rotunditas, & prominentia iuxta hypochondria locata, sua circumscriptione tum uidentibus, tum tangentibus euidenter apparet, sumpto copiosiore cibo.
      - Vesicæ paruitas & situs eminens, tumore in pectine circumscripto, si quando urinam tardius excernit, apertè deprehenditur.
      - Vteri paruitas & situs à natura alienus, & alia eius uitia, obstetricibus etiam tactui sunt manifesta.
    - Difficiles: ut
      - Iecoris paruitas ex his omnibus simul iunctis, uidelicet
        - Venarum exiguitate.
        - Cutis pallore.
        - Dolore graui & tẽsiuo, in dextra hypochondriorum parte, post sumptum immodicum & flatulentum & crudum cibum.
      - Meatus à uesicula fellis, cùm non exiguam bilis portionẽ ad imam uentriculi partem feratur, cognoscitur ex bilioso uomitu quotidiano, quamuis totum corpus sit pituitosum: alui excrementis bile flaua minimum tinctis.
      - Reliquarum internarum partium, ut non certissima scientia, sed artificiosa tantùm coniectura cognoscatur, quam cognoscendi facultatem corporum incisio, & actionum & utilitatum notio suppeditat.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171166-p0185-9 DFG

De signis insalubribus.

De signis, quibus cognoscitur, utrum pars affecta, proprio affectu uel per consensum laboret, & quot modis pars per consensum affecta fiat, ex Gal. lib. primo, de Locis affect. cap. 6.

- Pars afficitur
  - Affectu proprio: quando proprijs accidentibus dignoscitur, ac semper eadem fuerint perpetua, neque alijs præcedentibus superueniunt, ut
    - Cerebrum in Phrenitide uera & lethargo.
    - Oculus in Suffusione.
    - Larinx in Angina.
    - Pulmo in Peripneumonia.
    - Membrana costas succingens in Pleuritide.
    - Cor in syncope cardiaca.
    - Ventriculus in Lienteria.
    - Hepar in Diſenteria hepatica.
  - Per consensum: quando proprijs accidentibus discerni nequit, nec perpetuò permanet, sed cùm pars aliqua cum alia sic afficitur, ut irritata quidem una, altera uehementius molestetur, remissa uerò irritatione, quiescat. Fit autem hic trifariàm: uidelicet quando uel
    - Facultas priuatur
      - Materia aliunde præparata deficit, ut in uoce spiritus.
      - Cum essentia, ab obstructione neruorum, ad oculos tendentium.
      - Citra essentiam, ut in crure resoluto neruus.
    - Causa aliunde pertransit, eáq; est uel
      - Humor contentus in uentriculo, ascendens, qui simul caput calefacere ac distendere potest.
      - Vapor solus, qui pertransit absque distentione & calfactione capitis.

De signis, partes ægrotantes internas indicantibus, ex Gal. lib. primo, de Locis affectis, cap. 1. & 5.

- Signa partium ægrotantium internarũ, sumuntur ab
  - Actionibus
    - Animalibus
      - Sensibilibus: ut læsa
        - Visio, oculum affectum esse ostendit.
        - Auditio: aures, &c.
        - Olfactio: nares & cerebri uentriculi anteriores, &c.
        - Gustatio linguam affectam indicat.
        - Tactio: neruos, &c.
      - Motorijs. Neruos & musculos, in ea parte, quæ motu priuatur, affectos esse demonstrant.
      - Principibus: ut læsa
        - Imaginatio
        - Ratio
        - Memoria

        } Cerebrum affectum esse indicat.
    - Vitalibus: ut pulsus, cor & arterias affectas denunciant.
  - Excrementis: quæ sunt uel
    - Essentia propria partis alicuius, ut
      - Bronchium tussiendo excretum, pulmones ægrotare indicat.
      - Ramentum per aluum eiectum, intestinorum affectum ostendit.
      - Caruncula per urinam excreta, renes affectos, &c.
      - Excrementa lamarum speciem referentia, per urinam excreta, uesicã esse affectam portendunt.
    - Cõtenta in partibus ijs
      - Secundum naturam
        - Vrina excreta per uulnus, urinarios meatus, uel uesicam affectam esse indicat.
        - Stercus per uulnus eiectum: intestinorum aliquod affectum esse demonstrat.
        - Cibus per uulnus reiectum, uentriculum laborare denunciat.
        - Efflatus spiritus inter respirandum per thoracem, membranam costas succingentem affectam esse ostendit.
      - Præter naturam
        - Lapis, renes uel uesicam affectam esse indicat.
        - Pus uel sanguinis grumus per tussim eiectus, thoracem, &c.
        - Lumbrici: intestina, &c.
  - Accidentibus cuiq; partiaffectæ proprijs: ut
    - Cibi fastidium: oris uentriculi affecti, signum est.
    - Pica mulierum: stomachi, &c.
    - Suffusio: oculos affectos indicat.
    - Excrementa similia loturæ carnium, nuper mactatarũ, hepatis imbecilli est signum.
    - Rubedo maxillarum, peripneumoniam indicat.
    - Hæmodia: dentium stupidorum est nota.
    - Dolor
      - Pulsatorius: arterias —
      - Punctorius: membranas

      } Affectas indicat.
      - Grauis: uiscera, aliam ue partem sensus hebetioris.
    - Durus in dextra hypochondriorum parte tumor: hepatis affecti nota est.
    - Quemadmodum si in sinistra fuerit, splenis affectum portendit.
    - Dolor antè, in nota ulceris per uomitum: uentriculum: pòst, gulam affectam esse monstrat.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171166-p0186-5 DFG

De signis, morbos & symptom. significantibus, ex Gal. primo, de Locis affectis, cap. 5.

- Signa morborum & symptomatum, sumuntur ab
  - Actionibus uitalibus læsis: ut uariæ differentiæ pulsus læsi, uarias febrium, aliorumq; affectuum differentias ostendunt.
  - Excrementis, quæ sunt uel
    - Substantia propria partis alicuius, ut ramentum per — Aluum deiectum — Collum uteri — Vrinam — Alium quemtis meatum — Vlceris indiciũ est.
    - Contenta in spacio earũ
      - Secundum naturam, ut
        - Deiectio cibi nõdum mutati, indicium est Diarrheæ.
        - Mictus potus, non mutati, signum est Diabetæ.
        - Sudor multus, morbum portendit.
      - Præter naturam
        - Sabulosa urina, lapidem denuntiat.
        - Excrementa femmibus cucurbitæ similia, uermes significant.
  - Accidentibus proprijs cuiq;
    - Affectui, ut
      - Adunci ungues, tabem significant.
      - Horror intempestiuus cum febre, inflammationis ad suppurationem transitionem ostendit.
      - Lingua nigricans, ardentis febris signum esse consueuit.
      - Calor totius corporis præter naturam, febrem.
      - Dolor lateralis punctorius, pleuritidem.
      - Dolor
        - Pulsatorius inflammationes
        - Tensiuus, flatus
        - Grauis, humorum copiam
        - — Ostendit.
      - Color totius corporis citrinus, uel tantùm oculorũ, morbum Regium.
      - Color corporis totius niger: ictericum nigrum, &c.
    - Parti affectæ
      - Suffusio solis oculis accidit.
      - Lapis in renibus & uesica tantùm gignitur, & ut quidam uolunt, in colo.
      - Lumbrici solum in uentriculo & intestinis.

De signis, morborum causas internas & externas indicantibus, ex Hipp. lib. primo Aphoris. Aphorismo 2. & Gal. in Commento, alijsq; in locis.

- Signa causarum internarum & externarum sumuntur ab
  - Actionibus læsis
    - Animalibus
      - Sensibilibus
      - Motricibus
      - Principibus
      - — De quibus supra.
    - Vitalibus
    - Naturalibus —
  - Excrementis.
  - Corporis diuersis affectibus
    - Intrinsecis
      - Morbis: ut
        - Synochus non putris, Sanguinem
        - Febris Tertiana, Bilem
        - Quotidiana, Pituitam
        - Quartana, Melancholiam
        - Phlegmone, Sanguinem
        - Erysipelas, Bilem
        - Œdema, Pituitam
        - Scirrhus, Atram bilem —
        - — Indicat.
      - Symptomatibus, ut
        - Colore.
        - Odore.
        - Sapore.
        - Calore.
        - Mollitie.
        - Duritie.
    - Extrinsecis à
      - Lædentibus.
      - Iuuantibus.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171166-p0187-1 DFG

De signis sanguinis, in corpore redundantis, ex Hipp. & alijs.

- Signa sanguinis in corpore redundantis, sumũtur ab
  - Actionibus læsis
    - Animalibus
      - Sensib.
        - Proprijs. Sensus
          - Impediti.
          - Stupidi.
        - Communibus
          - Somnus mediocris.
          - Somnus placidus.
          - Insomnium iucundarum rerũ.
      - Principibus. Cogitatio tarda.
    - Vitalibus
      - Pulsus fortis, magnus & plenus.
      - Animi mores tranquilli, hilares & iucundi, simplices.
    - Naturalibus
      - Vinosi.
      - Libidinosi.
  - Excrementis
    - Sudor multus, graueolens.
    - Vrina copiosa.
  - Corporis affectibus siue accidentibus
    - Intrinsecis
      - Synochus non putris.
      - Color faciei rubicundus, & quasi ex albo & rubro mistus.
      - Corpus carnosum, firmum, sine multo adipe.
      - Adolescentia, quæ ætas est usque ad annum 35.
      - Calor totius corporis mitis, blandus & halituosus.
      - Lassitudo spontanea.
      - Phlegmone.
    - Extrinsecis
      - Aër temperatus, regio, & tempus anni.
      - Cibus temperatus, & optimum sanguinem generans.
      - Vita curarum expers, gaudiorum plena.
      - Exercitatio tempestiua & moderata sine labore.
      - Offensio à calidis & humidis.
      - Auxilium à frigidis & siccis.

De signis bilis flauæ, in corpore redundantis, ex ijsdem.

- Signa bilis flauæ in corpore redundãtis, sumuntur ab
  - Actionibus læsis,
    - Animalibus
      - Sensibilibus commun.
        - Somnus leuis nec profundus, inquietus, magna corporis iactatione.
        - Vigiliæ immoderatæ.
        - Insomnia ignis, belli, furoris, iracundiæ splendorisq; plena.
      - Principibus. Cogitationes attentæ, & curæ graues. Astuti.
    - Vitalibus
      - Pulsus uehemens, uelox, frequens & durus.
      - Animi dexteritas & prudentia.
      - Propensi ad iram & uindictam.
      - Audaces: liberales.
    - Naturalibus
      - Appetentia frigidorum.
      - Sitis uehemens.
  - Excrementis
    - Vrina flaua, flammea & acris, sedimenti pauci.
    - Sudor biliosus initio, ceu pungantur acubus horrent.
    - Vomitus biliosus.
    - Euacuatio bilis naturalis suppressa.
  - Accidentibus
    - Intrinsecis
      - Color faciei & totius corporis pallidus, flauus aut citrinus.
      - Corporis habitus siccus, macer & gracilis.
      - Adolescentia.
      - Venæ & arteriæ amplæ.
      - Tertianæ & erysipelata.
      - Morsus stomachi.
      - Os & stomachus amaricant, saliua & sputum amara.
    - Extrinsecis
      - Regio & aëris constitutio calida & sicca.
      - Tempus anni calidum, ut in æstate.
      - Victus ratio ciborum calidorum & siccorum, tenuis, parca & rara.
      - Exercitatio diuturna & multa.
      - Euacuatio bilis toleratu facilis ac utilis.
      - Offensio à calidis & siccis.
      - Auxilium ab humidis & frigidis.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf
urn:nbn:de:hbz:061:2-171166-p0188-6
DFG

De signis bilis atræ, in toto corpore redundantis, ex ijsdem.

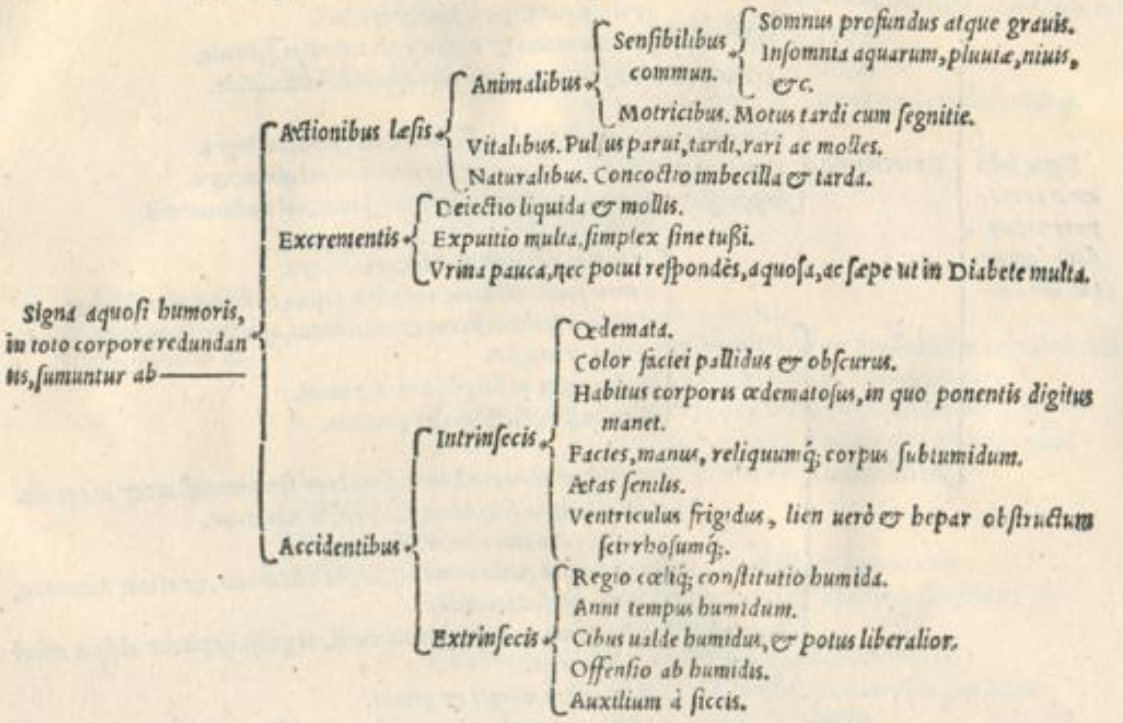
- Signa bilis atræ in corpore redundãtis, sumuntur ab——
  - Actionibus læsis
    - Animalibus sensibilibus communibus
      - Somnus turbulentus.
      - Insomnia rerum horrendarum, nigrarum, mortuorum, cadauerum, sepulchrorum.
    - Vitalibus
      - Pulsus parui, tardi, rari & subduri.
      - Animi motus & mœstitia, taciturnitas, solitudo.
    - Naturalibus. Appetentia sæpe corrupta, cum ructu acido.
  - Excrementis
    - Vrina uel tenuis, uel alba, uel crassa, liuida, uirescens, aut nigra.
    - Deiectio melancholica, aliquando per uomitum uel aluum, &c.
    - Suppressa euacuatio bilis atræ consueta, uel sponte, uel medicamentis.
  - Accidentibus
    - Intrinsecis
      - Quartanæ, scirrhi, scabies, cancer, &c.
      - Color faciei ac totius corporis fuscus, obscurus aut nigricans.
      - Corporis habitus siccus & mactlentus, aspectus inconstans, horridus & mœstus.
      - Sudor niger instrigili, acidus, paucus.
      - Atas medians, & prima senectus.
    - Extrinsecis
      - Regio & aëris constitutio frigida & sicca, inconstans & inæqualis.
      - Anni tempus frigidum & siccum, ut Autumnus.
      - Victus ratio ciborum crassorum.
      - Exercitatio qualis bilem gignit, sed diuturnior, & etiam Autumno, & cum sudore multo.
      - Vitæ conditio tristis, multis curis, negotijs implicita absque animi hilaritate.
      - Sunt tamen integri & graues.
      - Iuuantur à medicamentis, quæ atram bilem euacuãt, & à uictu probum sanguinem generante.
      - Læduntur à contrarijs.

De signis pituitæ, in toto corpore redundantis, ex ijsdem.

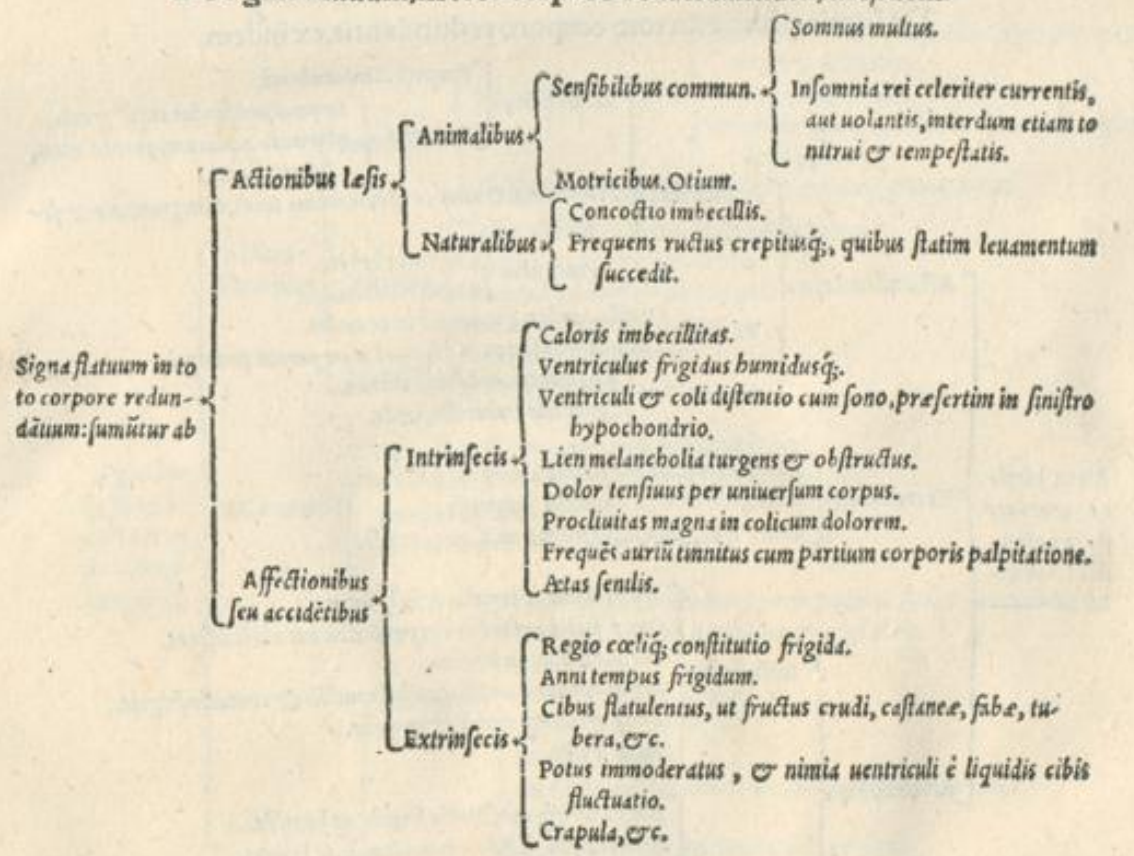
- Signa pituitæ in toto corpore redundãtis, sumuntur ab——
  - Actionibus læsis
    - Animalibus
      - Sensibilibus
        - Proprijs. Sensus obtusi.
        - Commun.
          - Somnus profundus atque grauis.
          - Insomnia aquarum, piuuiæ nimis, submersionis.
      - Motricibus. Omnes corporis motus tardi, cum grauitate & segnitie.
      - Principibus
        - Cogitatio hebes.
        - Memoria obliuiosa.
    - Vitalibus
      - Pulsus tardus, paruus, rarus ac mollis.
      - Mores timidi, non audaces, ad iram parum prompti.
    - Naturalibus
      - Appetentia acidorum, acrium.
      - Concoctio imbecillis, tarda.
  - Excrementis
    - Excretio pituitæ sponte per aluum aut uomitum.
    - Euacuatio pituitæ naturalis suppressa.
    - Vrina alba, uel pallida, nunc tenuis, nunc crassa.
  - Accidentibus
    - Intrinsecis
      - Quotidianæ, œdemata, destillationes.
      - Color faciei aut totius corporis albicans aut liuescens.
      - Corporis habitus obesior.
      - Moles corporis ampla & obesa, mollis & contactu frigida.
      - Venæ arteriæq; exiles & angustæ.
      - Ætas senilis.
    - Extrinsecis
      - Regio aëriśq; constitutio frigida ac humida.
      - Anni tempus frigidum humidumq;, ut Hyems.
      - Victus ciborum frigidorum ac humidorum. Item plenior largiorq; potus.
      - Vita sine curis, sine studijs aut mœrore.
      - Vita in otio deses, locis maximè aquosis & humidis.
      - Offensio à frigidis & humidis.
      - Auxilium à calidis & siccis.

¶ Pituita salsa cùm ob putredinem uel mistam bilem flauam fiat, mista quoque signa habebit.

De signis aquosi humoris, in toto corpore redundantis, ex ijsdem.

De signis flatuum, in toto corpore redundantium, ex ijsdem.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf
urn:nbn:de:hbz:061:2-171166-p0190-9
DFG

De signis plenitudinis totius corporis, ex Gal. de Curandi ratione per sanguinis missionem, & alijs.

- Signa plenitudinis
  - Supra uires. Hæc quamuis in ea sanguis, nec quantitate nec qualitate symmetriam excedat, uires tamen quauis alia ex causa imbecillas premit. Et sumuntur ab——
    - Actionibus animalibus læsis
      - Sensibilibus commun.
        - Somnus grauis, profundus & interturbatus.
        - Insomnia rerũ prementium corpus, & quod corpus aliquando moueri nequeat.
      - Motricibus
        - Motus corporis pigrior.
        - Segnities.
    - Accidentibus intrinsecis. Corporis artuumq; grauitas.
  - Supra uasorum capacitatem, sumpta ab
    - Actionibus
      - Vitalibus
        - Pulsus fortis, ualidus, magnus & plenus.
        - Respiratio nec alta nec omnino libera.
      - Naturalibus. Vacuatio consueta suppressa.
    - Accidentibus
      - Intrinsecis
        - Venarum omnium tumor æquabilis.
        - Tensio uenarum cum quodam sensu doloris.
        - Corporis moles plenior.
        - Densitas cutis.
      - Extrinsecis
        - Cibus plenior.
        - Vita deses & otiosa.
        - Exercitatio consueta neglecta.
        - Balneorum insuetorum moderatus usus à cibo.

De signis febrium ephemerarum & hecticarum, ex Gal. lib. primo, de Differentijs febrium.

- Signa febrium
  - Ephemerarum
    - Inseparabilia
      - Propria: & sumpta ab
        - Actionibus læsis,
          - Vitalibus
            - Pulsus ad celeritatem & magnitudinem effatu dignam.
            - Systoles non celerior.
          - Natural. Concoctio in urina prima statim die.
        - Accidentibus intrinsecis
          - Caliditas tactu suauis percepta.
          - Declinatio cum sudore suaui.
      - Impropria
        - Ab aliqua causa procatarctica incipere.
        - Ascensus æquales, atque incompressus in caliditate & pulsibus.
        - Caloris mediocritas.
    - Separabilia.
  - Hecticarum, Harum aliæ ardentem febrem, seu putridam sequuntur, aliæ à procatarctica statim causa incipiunt, & primum insultum ephemeris similem habent: atque harum quælibet uel est——
    - Tabida: atque huius signa sumuntur ab
      - Actionibus uitalibus. Pulsus debilis ac durus, frequens ac tenuis.
      - Excrementis. Sordes in oculis ficcæ.
      - Accidentibus intrinsecis
        - Totius corporis siccitas.
        - Oculi concaui.
        - Tempora collapsa.
        - Cutis duricies, quæ instar corij extenditur, &c.
        - Extinctio coloris natiui.
    - Nondum tabida, & uel
      - Sola: cuius signa uel
        - Inseparabilia
          - Propria
            - Allato cibo febrem quidem accendi, ac pulsum ad magnitudinem ac uelocitatem augeri, ita ut incompressa imuasio facta uideatur.
          - Impropria
            - Pulsus celer ac magnus.
            - Pusillæ, ac semper à principio usq; ad finem sunt æquales.
            - Arteriæ calidiores circunstantibus partibus.
        - Separabilia.
      - Coniuncta cum putrida: & uel
        - Inseparabilia
          - Propria
            - Quando accessiones breues fiunt, & sæpe cum rore ac perspiratione uaporosa uidentur resolui.
            - Si corpus tangentibus uidetur quasi temperatum in calore.
            - Si omnia signa hecticæ febris apparent, præsertim si arteriæ calidiores cæteris partibus, & motum uelocitatis atque frequentiæ non amittunt.
          - Impropria.
        - Separabilia.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171166-p0191-5 DFG

De signis febrium putridarum, ex Gal. ibidem.

- Signa febrium putridarum
  - Separabilia
    - Propria: sumuntur ab
      - Actionibus uital. læsis,
        - Inæqualitas pulsuum, & caloris siue in principio siue in augmento.
        - Pulsus offlictatio initio febris.
        - Inæqualitas pulsuum, nisi uentriculi ratione eueniat.
      - Accidentibus
        - Intrinsecis
          - A rigore aut horrore incepisse.
          - Plures insultus habere.
          - Symptomata Causonis, Hepialæ, Lypiriæ, Hemitrit. &c.
        - Extrinsecis. A nulla euidente causa incepisse.
    - Impropria.
  - Inseparabilia
    - Propria
      - Systoles uelocitas.
      - Vrinarum in principio aut cruditas, aut debilis coctio.
      - Post primam accessionem non subsequi integram quietem.
    - Impropria.

De signis febris tertianæ intermittentis, exquisitæ, ex Gal. de Differentijs febrium.

- Signa tertianæ exquisitæ, sumuntur ab——
  - Actionibus læsis
    - Animalibus sensibilibus commun. ut Vigiliæ multæ.
    - Vitalibus: ut Pulsus
      - Maximus.
      - Frequentissimus.
      - Celerrimus.
  - Excrementis
    - Alui deiectiones biliosæ.
    - Vrinæ biliosæ, ruffæ, subruffæ.
    - Sudores.
  - Accidentibus
    - Intrinsecis & uel cõsequentibus——
      - Febrem ipsam
        - In principio accessionis: ut
          - Inuasio, quæ semper cũ rigore incipit, in quo sensus est magis acutæ alicuius rei pungẽtis corpus, quã frigoris. Et inuasio huius febris duodecim ad summũ horarũ æquinoctialium spatio finitur.
        - Argumento & statu, ut calor
          - Effulgens & multus.
          - Vehemens & acris.
          - Manum mordicans in principio, sed paulò pòst à manu uellus.
        - Fine: ut solutio uel in
          - Sudorem.
          - Alui deiectionẽ biliosam.
          - Vomitum biliosum.
        - Toto tempore
          - Sitis uehemens.
          - Dolor capitis.
          - Corporis ariditas.
      - Corpus ægrotantis
        - Ætas iuuenilis.
        - Temperamentum calidum & siccum.
        - Habitudo corporis densa & musculosa.
        - Corpus pilosum, mactlentum & nigrum.
    - Extrinsecis
      - Victus ratio calida & sicca, parca.
      - Vsus medicamentorum calidorum & siccorum.
      - Consuetus antea hac febre laborare.
      - Vitæ institutum laboriosum.
      - Exercitatio tam corporis quàm animi multa.
      - Regio & aëris constitutio calida & sicca.
      - Anni tempus calidum & siccum.
      - Tertianæ populariter grassantes.

¶ Hæc quoque Tertianæ continuæ exquisitæ signa esse possunt, nisi quòd hæc neque cum rigore inuadat, neque ad manifebricitationem desinat.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf
urn:nbn:de:hbz:061:2-171166-p0192-1
DFG

De signis Quotidianæ intermittentis exquisitæ, ex Gal. ibid.

- Signa Quotidianæ ex quisitæ, sumuntur ab
  - Actionibus læsis
    - Animalibus
      - Sensibilibus communibus. Vigiliæ paucæ.
      - Motricibus. Motus piger.
    - Vitalibus: ut Pulsus
      - Tardus.
      - Rarus.
      - Paruus.
  - Excrementis
    - Alui deiectio pituitosa.
    - Vrinæ
      - Albæ & tenues.
      - Crassæ & pituitosæ.
  - Accidentibus
    - Intrinsecis: & uel consequētibus
      - Febrem ipsam
        - In principio accessionis. Inuasio ipsius cum frigore extremorum potius, quàm rigore.
        - Fine. Solutio sine sudore, atque ita, ut uix ad infebricitationem perueniat.
      - Toto tempore —
        - Calor humens, siue fumosus, cum longo uapore commistus, pressillus, manui primò cedens.
        - Ventriculi dolores.
        - Vomitus sine nausea.
      - Corpus ægrotantis
        - Ætas puerilis, & ex grandioribus, qui pituitosi sunt.
        - Temperamentum frigidum & humidum.
        - Habitudo corporis mollis, & pinguis, effœminata.
        - Corpus album, glabrum.
    - Extrinsecis
      - Aëris præsens constitutio, anni tempus, regio, frigida & humida.
      - Ratio uictus frigida & humida, sub qua medicamentorum usus comprehenditur.
      - Consuetudo morborum frigidorum.
      - Vitæ institutum otiosum & uoluptuosum.
      - Exercitatio corporis & animi pauca.
      - Quotidianæ populariter grassantes.

¶ Signa Quotidianæ intermittentis, continuæ sunt similia, nisi quod hæc ad infebricitationem non perueniat.

De signis Quartanæ intermittentis exquisitæ, ex Gal. ibid.

- Signa Quartanæ exquisitæ, sumuntur ab
  - Actionibus læsis,
    - Animalibus
      - Sensibilibus commun. Vigiliæ.
      - Principibus
        - Cogitabundus.
        - Tristis.
        - Solitudinis amans.
    - Vitalibus: ut Pulsus
      - Rarus ualde.
      - Tardus.
      - Paruus.
  - Excrementis
    - Alui deiectiones nigræ.
    - Vrinæ iam subrufæ iam albæ, sed semper tenues, atque crudæ.
  - Accidentibus
    - Intrinsecis, consequentibus uel
      - Febrem ipsam
        - In principio accessionis
          - Rigor qualis ijs, qui uehementi gelu frigescūt, non ijs, qui sole perustis, &c.
          - Accensio tarda, ueluti lapis aliquis, aut tale aliquod corpus frigidum & siccum.
        - Augmento & statu, ut Calor
          - Mitior, quàm in tertianis, multò.
          - Non humidus & uaporosus, ut in Quotidiana.
        - Fine. Solutio ipsius in sudorem, sed parciorem, quàm in tertiana, & qui acidum habet saporem.
        - Toto tempore
          - Tumefactio siue durities lienis.
          - Sitis mediocris.
      - Corpus ægri
        - Ætas declinans.
        - Temperamentum frigidum & siccum.
        - Habitudo corporis obscura, hirta ac densa. Corpus nigrum.
    - Extrinsecis
      - Aëris constitutio, Regio, Anni tempus frigid. & sicca.
      - Victus ratio frigida & sicca, sub qua medicamentorum usus.
      - Vitæ institutum laboriosum.
      - Exercitatio corporis multa.
      - Quartanæ populariter grassantes.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171166-p0193-7 DFG

De signis memoriæ abolitæ, ex Gal. lib. tertio, de Locis affectis.

Memoria abolita, est obliuio eorum omnium, quæ antea fuerunt cognita.

- *Signa memoriæ abolitæ, ab intemperie frigida*
  - *Solæ: & sumuntur ab*
    - *Actionibus animalibus sensibilibus commun. læsis* { *Somnus mediocris.* / *Sopor.* }
    - *Excrementis. Excretio in quantitate & qualitate secundum naturam se habens.*
    - *Accidentibus extrinsecis* { *Offensio à solis frigidis.* / *Auxilium à calidis tantùm.* }
  - *Copulatæ, uel cum*
    - *Humiditate. Hæc quoque sumuntur ab*
      - *Actionibus animalibus sensib. commun. læsis,* { *Somnus profundus.* / *Sopor & stupor uehemẽs.* }
      - *Excremẽtis. Excretio per nares, os, palatum, oculos, in qualitate & quantitate maiori.*
      - *Accidentibus extrinsecis*
        - *Causæ externæ recentes, ut refrigerationes.*
        - *Noxa ab humidis & frigidis.*
        - *Auxilium à calidis & siccis.*
    - *Siccitate: ab*
      - *Actionibus animalibus sensib. commun. læsis. Vigiliæ.*
      - *Excrementis. Excretio neque per nares, oculos, palatum, os, nulla.*
      - *Accidentibus extrinsecis* { *Noxa à frigidis & siccis.* / *Auxilium à calidis humidisq;.* }

De signis conuulsionis, ex Gal. ibidem.

Conuulsio est (inquit Gal. lib. sexto Aphorismorum, Aphorismo 36. in Commento) passio quædam inuoluntaria, ad similem dispositionem uenientibus partibus neruosis, in ea quam etiam in motibus uoluntarijs assumunt.

- *Signa conuulsionis, factæ ab*
  - *Inanitione: sumpta ab*
    - *Actionibus læsis*
      - *Animalibus* { *Sensibilibus commun. Vigiliæ.* / *Principibus. Mentis inquietudo.* }
      - *Naturalibus* { *Fames.* / *Vacuatio immodica.* }
    - *Accidentibus*
      - *Intrinsecis. Febris arida & æstuans, ut in phrenitide.*
      - *Extrinsecis* { *Labor.* / *Medicamenta ficca aridaq;.* }
  - *Repletione: & sumuntur ab accidentibus*
    - *Intrinsecis: ut Plethora.*
    - *Extrinsecis*
      - *Victus ratio multum nutriens.*
      - *Temulentia.*
      - *Crapula.*
      - *Otium.*

De signis melancholiæ, ex Gal. lib. tertio, de Locis affectis.

Melancholia, delirium quoddam est sine febre, ex melancholico humore maximè nascens, qui mentis sedem occupauerit: Paulus libro tertio, cap. 14.

- *Signa Melancholiæ, factæ cerebro læso*
  - *Affectu proprio: Generatur hic affectus in cerebri corpore à sanguine melancholico, uel bile flaua in eo adusta, uel aliunde in cerebro transmissa. Huius signa sumũtur ab*
    - *Actionibus læsis*
      - *Animalibus* { *Sensibilibus commun. Vigiliæ.* / *Principibus. Deliria ferina, nunc cum febre, nunc sine febre.* }
      - *Vitalibus* { *Inquietudo animi.* / *Mœstitia.* }
    - *Affectionibus seu accidentibus intrinsecis*
      - *Caput præcalfactum à dispositionibus calidis, aut æstuatione, aut flegmonosa passione, aut etiam phrenitide.*
      - *Nullum signum redundantis sanguinis in toto corpore apparens.*
      - *Nullum circa uentriculum malum aliquod.*
  - *Per consensum*
    - *Totius corporis: & sumuntur ab*
      - *Actionibus læsis*
        - *Animalibus sensibil. commun. Vigiliæ.*
        - *Vitalibus* { *Solicitudo.* / *Mœstitia.* }
      - *Accidentibus*
        - *Intrinsecis*
          - *Temperamentum corporis melãcholicum.*
          - *Corporis habitus hirsutus, niger, macrus, cum uenis latis.*
        - *Extrinsecis*
          - *Aëris constitutio frigida & ficca.*
          - *Regio frigida & ficca.*
          - *Anni tempus frigidum & siccum, ut autumnus.*
          - *Cibus melancholicũ sanguinem generans.*
    - *Partis: ut uentriculi, &c.* *

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171166-p0194-3 DFG

* Partis: ut uentriculi uel meſenterij inflammati, & uocatur melancholia hypochondriaca. Huius ſigna ſumuntur ab accidentibus
- Intrinſecis
  - Æſtus in præcordijs, & flatus.
  - Ventriculi interdum uehementes dolores ſumpto cibo, maxime concoctu difficili.
  - Præcordia ſurſum tendentia.
  - Ructus acidi.
  - Poſt alui deiectionem & uomitum, & probam coctionem & ructus, quies.
  - Sputum humidum & multum.
- Extrinſecis
  - Læſio à calidis.
  - Auxilium à frigidis, æſtum caloris extinguentibus.

¶ Melancholia hypochondriaca generatur, quando ſanguis melancholicus uel in uentriculo, uel meſenterio, tanquam ab inflammatione combuſtus, ex quo facta ad cerebrum euaporatione, eoq; intemperato, atque tenebroſo reddito, melancholia ipſa excitatur, cerebro ipſo per conſenſum excitato.

Accidentia, ſeu uiſa melancholicis
- Communia
  - Metus & mœſtitia abſque cauſa manifeſta.
  - Fletus frequens.
  - Deſertorum locorum appetitio.
  - Odium hominum & uitæ tædium.
- Propria. Nam aliqui
  - Mortem timent.
  - Mortem ſibi conciſcunt.
  - Teſtam ſe factos putant, unde obuiantibus cedebant ne colliderentur.
  - Gallos cantare audientes, ut hi alarum ante cantum, ſic illi brachiorum plauſu latera quatientes, animantium ſonum imitati ſunt.
  - Metuunt, ne Atlas cœlum quod ſuſtinere dicitur, grauatus ſub tanto onere, ipſum à ſe excuteret, omneſq; obrueret, &c.

De ſignis morbi comitialis, ex Gal. de Locis affectis.

Morbus comitialis, eſt conuulſio omnium corporis partium non perpetua, ſed quæ ex temporum accidit interuallis, cum mentis ac ſenſuum oblæſione. Generatur autem ab humore craſſo, lento, uentriculos cerebri obſtruente, qui uel eſt pituitoſus uel melancholicus.

Signa morbi comitialis, geniti
- Affectu proprio: & uel ſunt
- Præcedentia: hæc ſumuntur ab
  - Inuadentia: ut
    - Caſus cum uehementi concuſſione totius corporis.
    - Acceſſio ſubita atque improuiſa.
    - Oris ſpuma.
  - Actionibus læſis
    - Animalibus
      - Senſibil. commun. { Inſomniorũ imagines turbulentæ.
      - Motr. Inordinatus linguæ motus.
      - Principibus. Oblitio eorum, quæ perceperunt.
    - Vitalibus
      - Triſtitia.
      - Corporis & animi ſtatus minimè arbitrarius.
  - Affectionibus ſeu accidentibus intrinſecis
    - Capitis dolor, eiuſq; repletio continua, obtracundiam maximè.
    - Pallor faciei.
- Per conſenſum
  - Oris uentriculi: & ſumpta ab
    - Actionibus læſis natural. ut { Appetentia deiecta. Nauſea.
    - Affectionibus ſeu accidentibus intrinſecis
      - Palpitatio, & turbatio uentriculi ante acceſſionis initium.
      - Ventriculi eroſio, ante acceſſionem.
      - Ceſſatio morbi, poſt humoris exitum per uomitum.
      - Caſus cum conuulſione, quæ fit per interualla.
  - Cruris
    - Quando infirmus ante acceſſionem ſentit aliquid à crure uel alia parte primariò affecta, aſcendere per partes ſibi continuas uſque ad cerebrũ; quod ſit uapor uel qualitas quædam uenenoſa.

De signis Vertiginis, ex Gal. ibidem.

Vertigo est imaginatio quædam, quod caput circumferatur, seu uertatur.
Vertigo uerò tenebricosa est, quando quæcunque conspiciuntur circumagi uidentur, ac derepente simul perit sensus uisus.

- Vertiginis
  - Causa
    - Externa
      - Rotatio corporis.
      - Aspectus rerum circumactarum, ut: Rotæ. / Vorticum aquæ.
      - Æstus solis, &c.
    - Interna: Motus inæqualis humorum, uel spiritus flatuosi, & uaporosi, uel in cerebro ab intemperie nati, uel à toto, uel à parte, ut arterijs, uentriculo, hepate, liene, utero, &c.
  - Signa, facta
    - Affectu proprio: & sumuntur ab
      - Actionibus animal. sensibilibus proprijs læsis, ut: Olfactus, uel alterius alicuius sensus oblæsio.
      - Accidentibus intrinsecis: Dolor capitis, & grauitas. / Aurium sonus.
    - Per consensum
      - Totius corporis: sumpta ab
        - Actionibus animalibus: ut Hebetudo.
        - Accidentibus
          - Intrinsecis: Febris uehement. / Crisis, maximè per uomitum bilis.
          - Extrinsecis. Medicamentum purgãs sumptum, corpore fluido non facto.
      - Partis: uidelicet
        - Ventriculi: Morsus stomachi. / Nausea.
        - Lienis / Hepatis / Uteri, &c. → Affectus præcedens.

De signis causarum Cephalææ, ex Gal. tertio, de Locis affectis.

Cephalea est dolor capitis diuturnus, difficulterq; solubilis, qui à parua occasione uehementes habet accessiones, ut neq; strepitum, neque uocem uehementem, neque luminis splendorem, neque motus tolerare possit.

- Signa causarum Cephalææ, factæ
  - Affectu proprio, seu per se
    - Ab intemperie
      - Sola
        - Calida. Dolor uehementissimus, in omni parte sensu prædita.
        - Frigida. Dolor minus uehemens.
        - Humida. Dolor nullus, uel exiguus.
        - Sicca. Dolor mediocris.
      - Cum fluxu materiæ: ut
        - Bilis. Mordax & pungens dolor.
        - Melancholiæ. Dolor erodens & mordens.
        - Pituitæ. Dolor nullus aut exiguus, tensiuus & grauis.
        - Sanguinis. Dolor pulsatilis cum capitis grauitate.
        - Spiritus. Dolor tensiuus.
    - Solutione continui
      - Incisio à uulnerantibus.
      - Erosio ab acribus & mordacibus humoribus.
      - Tensio, ex humorum aut uaporum copia.
      - Ruptio, fractio, contusio à duris, grauibus.
  - Per consensum
    - Corporis totius à
      - Sanguine. Plenitudo totius corporis.
      - Bile —— / Melancholia / Pituita —— → Habitus totius corporis: Biliosus. / Melancholicus. / Pituitosus.
      - Vapore & spiritu calido. Dolor tensiuus.
    - Partis: ut
      - Oris uentriculi. Ventriculi erosio.
      - Hepatis / Lienis / Uteri, &c. → Affectus præcedentes.

De signis Cephalææ, ex Gal. ibidem.

- Signa Cephalææ. sumũntur ab accidentibus
  - Intrinsecis
    - Dolor aliquando similis, qui à malleo percutiuntur.
    - Dolor aliquando quibusdam uidetur, quasi frangi caput, atque distendi, atque aliquando ad oculorum radices usque progreditur.
    - Dolor aliquando continuus, aliquado exacerbationes, & interualla, siue ordinata, siue mordmata, habet.
  - Extrinsecis: ut Intolerabilitas
    - Strepitus.
    - Vocis uehementioris.
    - Luminis splendidi.
    - Motus uehementioris.
    - Vini potus.
    - Medicamentorum caput replentium.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf
urn:nbn:de:hbz:061:2-171166-p0196-4
DFG

De signis apoplexiæ, ex Gal. ibid. & Auic. lib. tertio, Fen 2. cap. 13.

Apoplexia est totius corporis sensus & motus abolitio, cum principis animæ functionum noxa.
Apoplexia fit à frigido, aut crasso seu uiscido humore, uentriculos cerebri affatim obstruente, qui non solum pituitosus esse poterit, ut patet Comment. 42. lib. secundo Aphoris. & secundo de sympt. causis, sed etiam melancholicus.

- Signa apoplexiæ
  - Præcedentia: & sumuntur ab
    - Actionibus læsis, animalibus
      - Sensibilibus. Tenebrositas uisus.
      - Motricibus. Tremor in toto corpore.
    - Excrementis. Vrina aliquando similis flori æris, & nigra, & in ipsa est sedimen serinum & furfureum.
    - Accidentibus intrinsecis
      - Vertigo.
      - Soda.
      - Inflatio.
      - Stridor dentium in somno.
      - Grauitas.
      - Pigritia.
  - Inuadentia: sumuntur ab
    - Actionibus læsis animalibus
      - Sensibilibus: ut Priuatio omnium sensuum.
      - Motricibus. Motus priuatio, excepta respiratione.
    - Accidentibus intrinsecis
      - Subitus cum clamore casus.
      - Similis dormienti tacet, etiam aliquando apertis oculis.
      - Respiratio cum stertore.
      - Vox nulla, uel quasi eorum, qui strangulantur.
      - Quibusdam in ore spuma, ut Epilepticis.
      - Ori imposita, per nares reijcit.

De signis phrenitidis, ex Gal. libro quinto, de Locis affectis.

Phrenitis est inflammatio secundum cerebrum & membranas eius. Phrenitis nanque neque simpliciter in calidis consistit succis, sed cum eo, quod inflammationem efficiat secundum cerebrum & membranas. Gal. lib. 2. de Caus. symptomatum.

- Signa phrenitidis, factæ
  - Affectu proprio, siue per se, & sumuntur ab ——
    - Actionibus læsis
      - Animalibus
        - Sensibil. commun.
          - Somnus manifestis imaginibus perturbatus, ut & clamẽt nonnulli, & exiliant, floccos uellant.
          - Vigiliæ interdum præcedunt.
        - Motr. Spiratio rara & magna.
      - Principibus
        - Obliuio quibusdam adeò irrationalis, ut cùm matellam petiissent, metere tamen neglexerint, aut cum lotium emitterẽt, matellam ipsam prodere haudquaquam meminerunt.
      - Vitalibus. Pulsus paruus, frequens, uelox, durus.
    - Excrementis:
      - Aluus astrictior.
      - Vrina tenuis, aquosa, suppressa sæpe, sine sensu aliquando excreta.
      - Sanguis è naribus stillat quibusdam.
    - Accidentibus
      - Intrinsecis
        - Capitis dolor grauis, tensiuus, punctorius, pulsatorius, maximè in occipite.
        - Oculi squalidi, aut ex altero ipsorum lachryma effunditur.
        - Lingua salebrosa.
        - Calor circa caput & faciem.
        - Hypochondria post initium tenduntur.
        - Nulla in febrium declinatione quies, sed accessio paulatim, quies uerò neq; subitò neque affatim incidens.
      - Extrinsecis. Potus omnibus exiguus, & aquæ magis.
  - Per consensum
    - Cum corde: & sumuntur etiam hæc ab —
      - Actionibus læsis
        - Animalibus
          - Motric. Respiratio uehemens, magna, uelox, frequens.
          - Principibus
            - Delirium non perpetuum, sed declinante febre, delirium quoque decrescit, & increscente, augetur.
        - Vitalibus
          - Pulsus uehemens, maior, uelocior, frequentior, pro caloris incremento, si facultas uitalis robusta est.
        - Naturalibus. Sitis inexpleta.
      - Accidentibus
        - Intrinsecis
          - Calor ardens thoracis totius, ac capitis, & faciei.
          - Rubor faciei & oculorum.
          - Lingua arida & aspera.
        - Extrinsecis
          - Sitis potu frigido parum leuata.
          - Sitis inspirato aëre frigido multo, leuata magis.
    - Cum inflammato diaphragmate: sumpta ab
      - Actionibus læsis animal. motr.
        - Spiratio inæqualis, modò exigua atq; frequens, modò magna & angustiosa.
      - Accidentibus intrinsecis
        - Calor capitis & faciei minor quàm in phrenitide uera.
        - Hypochondria initio reuelluntur, & est proprium eius indicium.
        - Nullum signum eorum apparens, quæ ueram phrenitidem antecedunt, aut perquàm exiguum.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf
urn:nbn:de:hbz:061:2-171166-p0197-0
DFG

De signis Lethargi, ex Gal. ibidem.

Lethargus est immutatio cerebri, à pituitoso succo orta: uel affectus cerebri ab ipsa pituita, citra inflammationem in cerebro putrefacta. Gal. 13. Methodi.

- Signa lethargi sumuntur ab
  - Actionibus læsis
    - Sensibilibus
      - Propriis → Visus, Auditus, Odoratus, Gustus, Tactus → Perditio.
      - Commun. Coma somnolentum, & cataphora, seu inuicta in somnum propensio.
    - Animalibus
      - Motric.
        - Motus abolitus, præterquàm respiratio, quæ est → Inæqualis. Tarda. Rara. Imbecilla.
        - Tremor quibusdam.
      - Principibus
        - Obliuio grauis, ita ut os claudere, aperire, meiere, deijcere obliuiscantur, &c.
        - Stultitia, id est memoriæ & ratiocinationis perditio.
    - Vitalibus. Pulsus
      - Magnus.
      - Languidus.
      - Mollis.
  - Accidentibus intrinsecis
    - Dolor grauis, tensiuus, exiguus.
    - Lingua alba cum multa saliua.
    - Facies plumbea, liuida, subtumida.
    - Oculi clausi, si aperit, mox claudit.
    - Febris continua, lenta, parum mordax.

De signis Tetani, ex Gal. & alijs.

Tetanus est conuulsio musculorum corporis, præcipuè spinæ, & eius maximè quæ in collo est: à frigido humore uelut concretorum: uel à spiritu & aëre frigido, crasso, nebuloso, ut Pelopi uisum est. qui si antrorsum in pectus contrahatur, emprostotonos: si retrorsum scapulas uersus, opisthotonos: si in dextrum uel sinistrum (quod sæpe accidit) nomine caret: si utrang; partem æqualiter inflexi rigore contenditur collum, tetanus est, morbus acutus sine febre, die quarto ferè iugulans. Aphoris. 6. lib. quinto.

- Signa tetani sumuntur ab
  - Actionibus
    - Animalibus
      - Sensibilibus commun. Insomnia, periculum à cõuulsione, ne lecto excidat æger.
      - Motricibus
        - Motus deprauatus: ut Tremor, Singultus.
        - Respiratio angustiæ plena, ob affectam in collo originem neruorum, diaphragmatis, & quorundam thoracis.
    - Vitalibus
      - Pulsus paruus, rarus, calore minuto, ab affectu frigido.
      - Risus interdum sardonius & coactus, musculis labiorum & buccarum etiam conuulsis.
  - Excrementis:
    - Aluus astricta.
    - Vrinæ suppressio, uel urina nunc aquosa, nunc cruenta, bullata.
  - Accidentibus intrinsecis
    - Rubor faciei.
    - Oculi tumentiores.
    - Dolor nunc capitis, nunc scapularum, & clauium, & lumborum.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171166-p0198-6

De signis partium oculi affectarum, ex Gal. tertio, de Locis affectis.

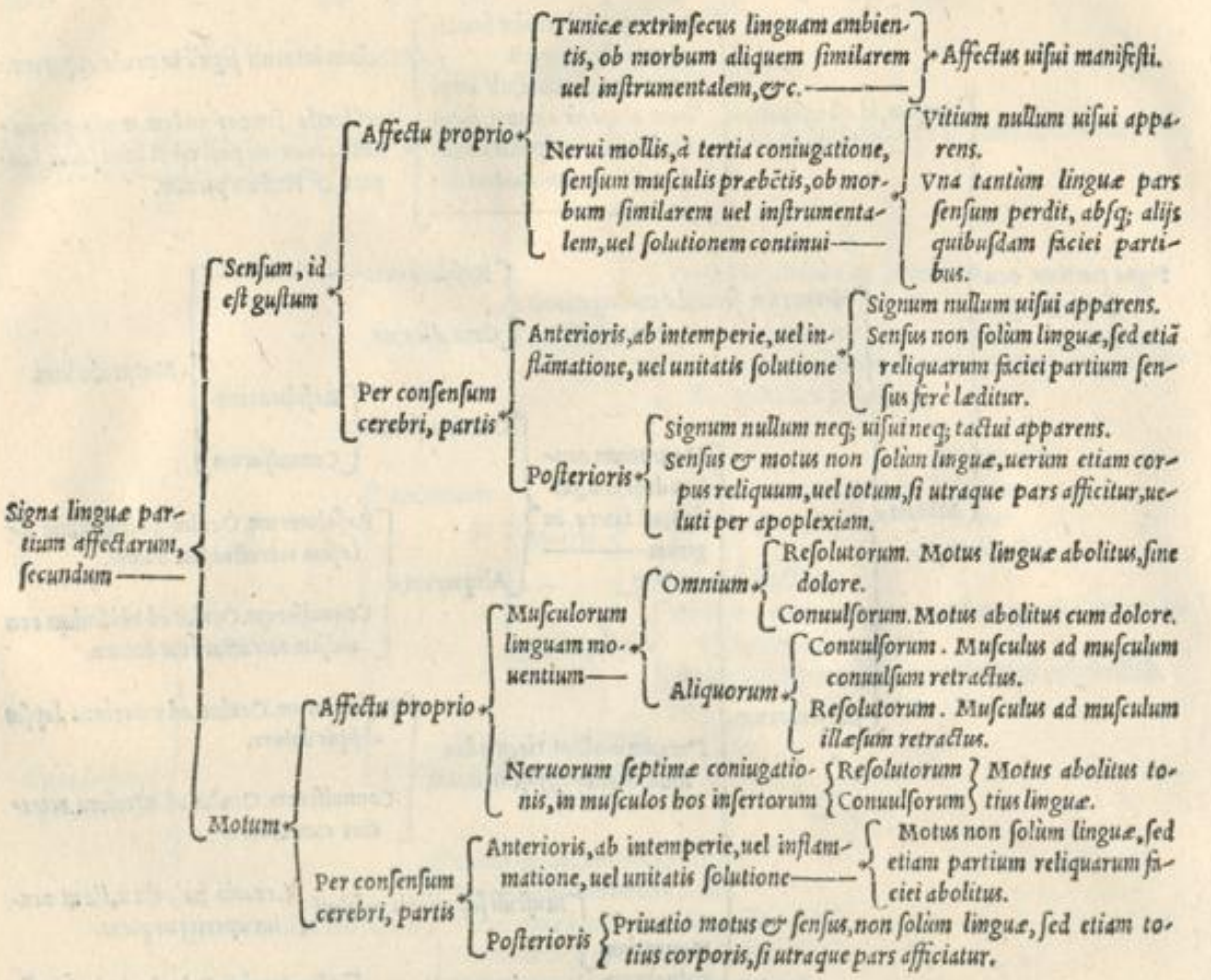
- Signa partium oculi affectarum, secundum
  - Sensum, id est uisionem
    - Nerui optici, à morbo similari uel instrumentali. → Nullum intuenti signũ in oculo apparens.
    - Spirituũ uisualium, ob morbum aliquem cerebri, cuius causa multi aut pauci admodum spiritus in oculum descendunt. → Accidentia semper eodem modo permanentia maximè post cibos boni succi, sumptos, & Hieram picram.
  - Motum
    - Neruorum secundæ coniugationis
      - Resolutorum
      - Conuulsorum
      - → Motus abolitus.
    - Musculorum
      - Mouentium oculum deorsum, sursum, ad latera, in girum
        - Omnium simul
          - Resolutorum
          - Conuulsorum
          - → Motus abolitus.
        - Aliquorum
          - Resolutorum. Oculus ad musculum illæsum retractus sine dolore.
          - Conuulsorum. Oculus ad musculum conuulsum retractus cum dolore.
      - Neruum mollem circumdantium, oculumq; sustimentium
        - Resolutorum. Oculus ad exteriora lapsus absque dolore.
        - Conuulsorum. Oculus ad interiora retractus cum dolore.
      - Mouentium palpebram
        - Musculi superioris resoluti → Laxatio palpebræ, ita ut oculus aperiri nequeat.
        - Inferiorum duorum, quorum resoluitur
          - Alter tantùm. Palpebra ad oppositum musculum deflectens.
          - Ambo simul. Oculus claudi nequit.

De signis oculorum laborantium affectu proprio, & per consensum, ex Gal. ibidem.

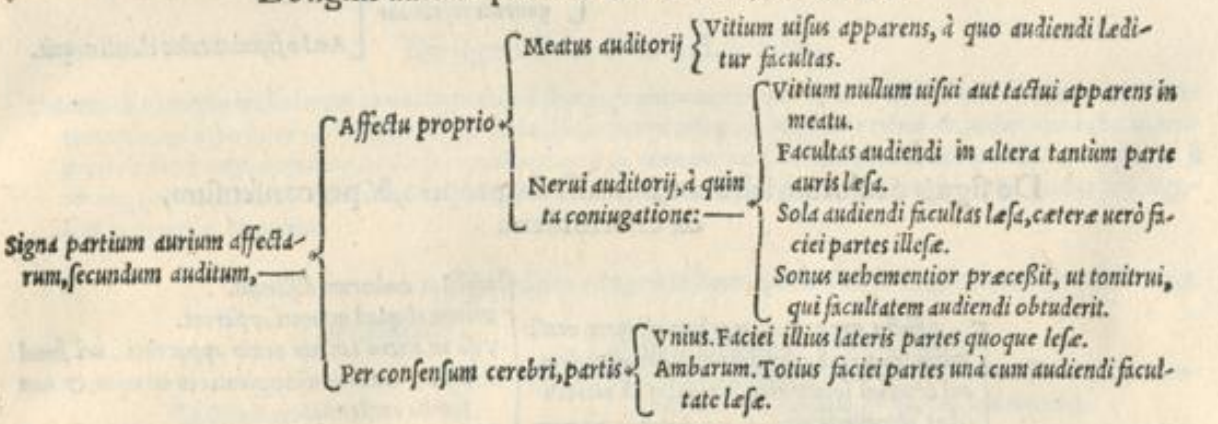
- Signa oculorum affectorum
  - Affectu proprio, ob morbum aliquem oculi ipsius seu pupillæ, similarem, instrumentalem, uel continui solutionem: Sumuntur ab accidentibus intrinsecis: ut
    - Affectus amborum dissimilis.
    - Vitium aliquod intuenti apparens.
    - Visa in altero tantùm oculo apparentia, uel simul eodem modo non incipientia in utroque, & non similia existentia.
    - Affectus semper eodem modo permanens, maximè post cibos boni succi sumptos, & Hierâ picram.
  - Per consensum
    - Ventriculi bile obsessi sine febre, & cum febre ante crisin per uomitum biliosum. Fit hæc quãdo uapor aliquis biliosus ascendit in cerebri uentriculos, & animastica facultate circumuectus, & per neruum opticum in oculum transgressus. → Nullum indicium in oculo apparet. Visa eodẽ tempore, & similia in utroq; oculo incipientia. Accidentia non eodem modo permanentia, maximè uentriculo malè concoquente, & rosionem sentiente, accidentia augentur, & contrà uentriculo bene concoquente, sumptaq; hiera picra, accidentia minuuntur.
    - Cerebri. Fit hoc in delirio per febrium ardentium uigorem, & phrenitidem, quando fumus ex usto humore elatus, & per uenas & arterias in oculum cum optico deductus, pupillam opplens.
    - Corporis totius. Fit hoc in febribus, crisi instante per sanguinis fluorem è naribus, & uisa apparent splendida.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171166-p0199-4

De signis partium linguæ affectarum, ex Gal. ibidem.

De signis aurium partium affectarum, ex Gal. ibid.

De signis partium affectarum in olfactu læso, ex Gal. quarto, de Locis affectis.

De signis partium spinalis medullæ affectarum, ex Gal. ibidem.

- Signa partium affectarum spinalis medullæ
  - Affectu proprio, similari, uel instrumēt. uel solutione contenui, citra luxationē, in
    - Parte
      - Dextra — Omnium partium dextrarū corporis inferiorum, tam sensus quàm motus priuatio.
      - Sinistra — Partium omnium sinistrarum inferiorum tam sensus quàm motus priuatio.
      - Vtraque — Resolutio omnium particularum tam sinistra quàm in dextra parte.
    - Neruo originem ducente à uertebra
      - Colli
        - Prima — Cutis caput ambiens musculosa, recipiēs neruos quatuor ab his, resoluta.
        - Secunda — Cutis caput ambiens musculosa, recipiēs neruos quatuor ab his, resoluta.
        - Quarta — Diaphragma resolutum.
        - Quinta — Diaphragma resolutum.
        - Septima & prima & secunda metaphreni — Resolutio manus & cubiti.
      - Lumborum. Resolutio crurum.
      - Circa os sacrum. Dejectio & urinæ redditio inuita.
  - Per consensum cum luxatione, à casu, uel ictu, tumore præter naturā uertebrarum
    - Primarum ceruicis ad interna inuersatū, in
      - Rectū: & sumūtur ab
        - Actionibus læsis
          - Animal. motricib.
            - Paralysis nulla.
            - Spiritus non admodū elatus.
            - Naribus loquuntur.
          - Natural.
            - Deglutitio cū labore magno, ita ficui quadā deuorare conarentur, per nares essluebat id quod ingesserant.
        - Accidentibus intrinsecis
          - Cauitas in ceruice manifesta.
          - Angina interdum adest, pueris magis quàm adultis.
          - Dolor partis, dum tangitur.
          - Gula citra phlegmonem oppressa.
          - Tumor sub genis citra phlegmonem.
          - Lingua aucta atque exerta cum motu difficili.
          - Venæ, sub lingua manifestæ.
          - Venæ capitis, temporum, ceruicis quibusdam elatæ.
          - Circa tempora caliditas maior, maximè doloribus auctis.
          - Oculi non subsidentes.
      - Obliquum: & sumpta ab
        - Actionibus animal. motricibus
          - Paralysis usq; ad manus.
          - Respiratio difficilis.
        - Excrementis
          - Sputum coctum atq; exiguum, non sine molestia excretum.
          - Screatio inter loquendum.
        - Accidentibus intrinsecis
          - Venæ elatæ.
          - Pedes frigidissimi.
    - Reliquarum omnium sōras labantium, in
      - Rectum
        - Gibbus seu tumor præter naturam, sine paralysi.
        - Tensio partium internarum sub gibbo, attrahente ad se corpora neruosa.
      - Obliquum — Spina in obliquum torta cum paralysi partium, ad quas nerui ex luxatis uertebris procedentes, perueniunt: idq; magis in ceruice, in thorace minus, sed multò minus in lumbis accidere solet. Si quidem in ceruice uertebræ inter se connexæ æqualiter utræq; conferunt foramini, unde neruus procedit. In thorace autem superior magis, inferior minus. Sed in lumbis totus neruus ex superiore excidit uertebra, ubi si transuersa eueniat luxatio uertebrarum, eadem secum trahens, & spinalem medullam & neruum illæsum seruat ipsius secundum naturam ortum. Quum uerò anguloſa fit spinalis medullæ luxatio. id est cum non paulatim, sed assim, perinde ac si frangeretur, pars aliqua curuatur, subiectas partes omnes lædi necesse est. Paulatim uerò facta luxatione, atque in orbem magis, nihil notatu dignum patiuntur partes, quæ commotæ uertebræ supponuntur.

¶ Spinalis medulla per consensum quoq; cerebri affici potest, utpote à quo & sentiendi & mouendi facultatem recipit.

De signis laryngis ab angina læsi, ex Gal. de Locis affectis, libro quarto.

- Signa laryngis angina læsi —
  - Communis omni angmæ: & sumuntur ab —
    - Actionibus animal. motricibus læsis
      - Spirandi difficultas, nullo existente, uel in thorace uel pulmone uitio.
      - Difficultas loquendi ob angustiam & dolorem.
    - Accidentibus intrinsecis
      - Angustia in gutture.
      - Tumor calidus aut frigidus, intrò, foras, sursum, ad fauces, deorsum ad pectus pertinens, perspicuus uel omnem sensum latens.
  - Propria cuique angmæ speciei
    - Primæ: sumuntur ab
      - Actionibus animalibus læsis — Spiratio difficilis, ita ut spiritus uix trahitur.
      - Accidentibus intrinsecis
        - Nullum neque in faucibus neq; in ceruice phlegmones signum.
        - Dolor uehemens laryngis.
        - Mors, ob morbi uehementiam, ita ut eadem die inguleat, interdum secundo, tertio, rarius in quartum protrahitur.
    - Secundæ: ab
      - Actionibus animalibus motr. læsis. Spiratio difficilis.
      - Accidentibus
        - Intrinsecis — Tumor & rubor in faucibus. Dolor non minus uehemens, ut in prima.
        - Extrinsecis. Superiori non minus periculosa, sed longius spacium habens, præcipuè si rubor fuerit uehemens.
    - Tertiæ: sumpta ab
      - Actionibus animal. mot. læsis — Respiratio non difficilis illæso laryngè, à fluxione delata in fauces & collum.
      - Accidentibus
        - Intrinsecis — Tumor & rubor in faucib. et ceruice. Dolor non uehemens.
        - Extrinsecis. Diuturnior priore, et min⁹ periculosa.
    - Quartæ — Tumor & rubor ceruicem tantùm & pectus comprehendens, & non ad interiora recurrens.
    - Quintæ — A luxatis uertebris primis intrò, ut in signis partium spinalis medullæ affectarum per consensum.

De signis dispnœæ, id est difficilis respirationis, ex Gal. ibid.

- Signa respirationis difficilis, cum motu omnium thoracis musculorũ, factæ ob morbũ aliquem partium —
  - Similarium, uidelicet
    - Intemperiem calidam: & sumũtur ab
      - Actionibus læsis
        - Animalibus motricibus — Spiratio frequens & uelox. Exufflatio calida & plurima.
        - Vitalibus — Pulsus uehemens, maior, uelocior, frequentior pro caloris incremento, si uitalis uirtus robusta est.
        - Naturalibus. Sitis uehemens.
      - Accidentibus intrinsecis
        - Faciei & oculorum rubor.
        - Capitis ardor.
        - Calor circa thoracem, dum tangitur.
    - Virium imbecillitatem intemperiem sequentem: sumpta ab
      - Actionibus
        - Animal. motricibus —
          - Spiratio rara, nõ frequẽs, non uelox.
          - Exufflatio minimè calida, & non ab ore facta, sed ex naribus tantùm.
          - Cõtractio narium pinnæ.
        - Vitalibus. Pulsus non mutatus.
      - Accidentibus intrinsecis. Nullus calor in thorace ardens.
  - Instrumentalium, uidelicet obstructionem, à
    - Tumore præternaturam, ut in peripneumonia, sumpta ab
      - Actionibus
        - Animal. mot. — Respiratio maxima, uelocissima, frequentissima, ita ut surgant inspirantes.
        - Vitalibus — Pulsus magnus, languidus, frequẽs multum, inæqualis in pulsatione una & multis.
      - Accidentibus intrinsecis
        - Rubor genarum maximus.
        - Febris.
        - Grauitas.
    - Tuberculo
      - Spiratio absque stertore in bona ualetudine.
      - Pulsus inæqualis.

□

- Pure: & sumuntur ab
  - Excrementis. Sputum sanguinis cum tussi.
  - Accidentibus
    - Præsentibus
      - Vulnus penetrans thoracem.
      - Remissa febris symptomaticæ uehementia.
      - Grauitas laterum intus, in imo thorace.
      - Fluctuatio in thorace audita, præcipuè moto corpore ualenter & celeriter.
    - Præteritis: præcessit
      - Angina
      - Peripneumonia magna
      - Pleuritis magna

      } Sputis nondum purgata.
- Humoribus diffluentibus ex cerebro, uel partibus uicinis, in pulmones, aut spatiũ thoracis citra febrem
  - Multis, crassis & lentis
    - Spiratio cum stertore, quàm primum ubi angustia est percepta.
    - Sputum paucum cum tussi ualidissima, quia tenaciter inhæret humor.
  - Serosis, liquidis, aquosis, pituitosis
    - Sputum ab initio tenue, & paucum, magna etiam tussi excretum.
    - Nam tussi leuatum, ab expirato aëre diuulsum, in pulmones refluit. Postea coctum & modicè crassatum, cum mitiori tussi copiosius excretum.

De signis partium affectarum in hæmorrhagia, facta per os, ex Gal. ibidem.

Signa sanguinis per os reiecti à
- Cerebro per foramina palati, & fauces
  - Sanguis minimè spumosus reiectusq; cum screatu. Solet interdum etiam tussiendo reijci, quando nimirũ affatim in asperam à cerebro arteriam incidit, proinde diligenter animaduertendum.
  - Capitis dolor, aut grauitas, uel præcessit, uel adhuc adest.
  - Ictus uel casus præcessit.
  - Sensus quidam caloris in descensu, & saporis sanguinis in ore percipitur.
- Faucibus
  - Sanguis screando reiectus.
  - Solutio continui in dictis locis, apparens lingua per specillum, uel digitum depressa.
- Ventriculo
  - Sanguis per uomitum reiectus.
  - Deiectio simul, uel paulò pòst sanguinis concreti, nigricantis.
  - Ictus, casus, erodentium sumptio præcessit.
  - Dolor in parte erosa uel rupta sentitur. Si uerò aperto uase uomatur, nullus in parte dolor adest, nec causa ruptionis præcessit.
- Partibus spiritalibus
  - Pulmone
    - Sanguis spumosus tussiendo reiectus.
    - Bronchij pars uel uenæ, uel arteriæ tunica per tussim reiecta.
    - Dolor nullus, aut admodum remissus.
  - Thorace
    - Sanguis minimè spumosus, per tussim reiectus, sed niger grumosusq; & perpaucus.
    - Dolor in thorace.
  - Aspera arteria
    - Ramentum parua tussi reiectum.
    - Sanguis paucus, ruber & calens.
    - Dolor in ea parte, non tantùm inspirando perceptus, sed etiam deglutiendo, præsertim si ad Laryngem est ulcus.
- Ore tantùm
  - Spuitio simplex.
  - Solutio continui, uisui manifesta.
- Hirudine hærente
  - In spatio super os palati
    - Sanguis tenuis & serosus cum tussi screatue pluribus diebus, sine capitis dolore & grauitate præsente, uel præterita, uel ictu.
    - Hirudo die tertio & quarto aucta uisui sub luce splendida apparens in meatu narium, aut foramnibus palati.
    - Natatio & mersio in stagno, uel aqua alia hirudmibus plena, præcessit.
  - In uentriculo
    - Vomitus sanguinis tenuis & serosi.
    - Potus aquæ ex impuro fonte uel stagno præcessit, hirudmibus plenis.
    - Sanatur amaris & acribus epotis.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf
urn:nbn:de:hbz:061:2-171166-p0203-8
DFG

De signis partium affectarum in uoce læsa, ex Gal. ibidem.

- Signa partium affectarum in uoce læsa
  - Gutturis, & eius membranæ internæ
    - Humectatæ immodicè
      - Catarrho
      - Potu
      - Saliua, &c.
      - → Vox rauca.
    - Veluti inflammatæ cum suis musculis, ab exclamatione uehementi → Vox rauca cum siccitate partis.
  - Musculorũ guttur aperientium & claudentium, laborantium
    - Affectu proprio ab
      - Intemperie
      - Tumore
      - Palpitatione
      - Tremore, &c.
    - Per consensum
      - Vertebra ceruicis luxata introrsùm, de qua angina prius dictum est.
      - Tumore aliquo guttur uel asperã arteriã cõprimẽte.
    - → Vox & respiratio læsa, id est abolita, debilitata, depranata, pro specie causarum lædentium magnitudine, multitudine.
  - Neruorum uocalium in gutturis musculos insertorum
    - Recurrentium à sexta coniugatione, thoracem ingressa
      - Incisorum unà cum aspera arteria.
      - Perfrigeratorum.
      - Euulsorum.
      - → Animal mutum, si amborum usus pereat. Semiuocale, si alterum tantùm sic offendatur.
    - Aliorum
      - Sexta coniugatione, obiter per collum descendentium.
      - Septima coniugatione in aliquos musculos, germina quædam largita, uocis noxa minor.
  - Thoracis
    - Perfossi magno uulnere → In primis quidem semispirans, ac mox animal semiuocale redditur, id que per accidens, priuata uidelicet peculiari uocis materia. Quòd si membranam thoracis mediam penetret, animal fit mutum & celerrimè suffocatur.
    - Resoluti, in parte
      - Altera → (as above)
      - Vtraque → Vt in apoplexia, sopore, morbo comitiali, uigilanti sopore, uox læditur, siue spinalis medullæ partes primæ, siue simul cum ijs cerebrũ quoq; afficiatur.

De signis affectuum cordis, ex Gal. libro quinto, de Locis affectis.

- Signa cordis affecti
  - Affectu proprio
    - Istemperie
      - Sine fluxu materiæ
        - Æquali, ut in febre hectica.
        - Inæquali
          - Pulsus uarius pro natura utriusq; intemperiei.
          - Spiratio difficilis & uaria febris.
          - Subita mors non sequitur.
      - Cum fluxu materiæ, id est tumore præter naturam, incepto quidem, nam aucto mox occidit
        - Phlegmone
          - Difficilis spiratio ingens.
          - Febris acuta.
          - Phrenitis.
          - Incendium intolerabile.
          - Mors subitanea, præcipuè aucto phlegmone.
        - Erysipelate
          - Difficilis spiratio ingens.
          - Incendium intolerabile.
          - Febris acutissima.
          - Phrenitis.
          - Mors præceps, maximè aucto erysipelate.
    - Obstructione à multo sanguine in corde contento
      - Palpitatio.
      - Adolescentia, &c. Hos omnes uenæ sectio quotannis uere iterata iuuit.
    - Vulnere
      - Ventris sinistri { Mors subita cum magna sanguinis fluxione.
      - Substantiæ tantùm cordis { Mors interdum die secundo, propter ortam phlegmonem.
  - Per consensum, cum #

- # Per consensum cum
  - Cordis pāniculo affecto
    - Tumore
      - Calido, ut phlegmone. Signa cordis phlegmones, sed mitiora.
      - Molli, qui humorem in se continent, qualem hydatides pustulæ.
      - Duro, ceu membranis multis sibi invicem impositis, constante sine humore, œdemate, scirrho, &c. — } Palpitatio à uenæ sectione nō adiuta.
    - Humore, simili urinæ, tam mu tò ut cor satis dilatari nequeat — } Palpitatio à uenæ sectione non adiuta, sed solis attenuantibus.
  - Stomacho, id est ore uentriculi
    - Humore bilioso, uenenoso.
    - Phlegmone.
    - Erysipelate ——— } Syncopa stomachica cum dolore stomachi.
  - Cerebro, in uehementi
    - Apoplexia
    - Epilepsia
    - Catalepsi
    - Caro
    - Lethargo } Actio musculorum thoracis, & respiratio abolita. Quò fit, ut mors necessariò statim succedat.

De signis thoracis affectuum, ex Gal. ibidem.

- Signa thoracis affectuum
  - Proprioru
    - Musculorū inflammatorum —
      - Superiorum, & Notha dicitur pleuritis
      - Intercostalium
        - Externorū, notha etiam pleuritis uocatur,
        - Internorum. Est autem hæc media inter ueram & Notham pleuritidem ———
      - Hæc sumūtur ab
        - Actionibus læsis
          - Animal. motricib.
            - Respiratio minus parua quā in Pleuritide uera.
            - Tussis nulla, neque sputum.
          - Vitalibus. Pulsus neq; tensus neq; durus.
        - Accidētibus intrinsecis
          - Febris minus acuta quàm in Pleuritide uera.
          - Dolor lateralis minor quā in uera pleuritide.
        - Dolor grauior.
        - Sputum coloratum.
    - Membranæ costas succingentis, inflammatæ. Hæ uera Pleuritis appellatur: & sumuntur hæc signa ab ——
      - Actionibus læsis
        - Animal. motricibus —
          - Spiratio parua, frequens.
          - Tussis
            - In principio sine sputo colorato.
            - Post principiū cum sputo —
              - Pallido aut flauo, à biliosa Pleuritide, quæ crebrior est.
              - Rubro, à sanguinea.
              - Nigro, à melancholica.
              - Spumoso & candicante, à pituitosa.
        - Vitalibus. Pulsus paruus, durus, tanquam tensus.
      - Accidentibus intrinsecis
        - Dolor punctorius atque tensiuus, aliquando ad iugulum, si superiores partes afficiuntur, aliquando ad præcordia, si inferiores.
        - Febris acuta.
  - Per consensum, cum
    - Partibus uicinis, & quæ respirando mouentur, affectis.
    - Spinali medulla, aut neruis, ab ea, ad thoracē proficiscētibus
    - Hæc quoque sumuntur ab
      - Actionibus læsis
        - Animalibus motric.
          - Respiratio parua, frequens.
          - Tussis sine sputo colorato.
        - Vitalibus.
      - Accidentibus intrinsecis
        - Dolor in parte, primò affecta pro particulæ affectæ, & morbi natura.

Signa septi transuersi affecti, magna ex parte dicta sunt in Phrenitide.

De signis affectuum gulæ, ex Gal. ibidem.

- Signa gulæ affectuum, partium
  - Similarium, id est intemperiei
    - Tarditas ingestorum in transitu, æqualis & sine dolore.
    - Deglutitio difficilis, maximè supino, erecto uerò facilior.
  - Instrumentalium
    - Obstructionis à
      - Bolo crasso, duro, lento, integro.
      - Pisce integro.
      - Ouo integro, &c.
    - Compressionis, à
      - Tumore aliquo præternaturã
        - Calido, ut erysipelate, & sumuntur ab
          - Actionibus natural. læsis,
            - Appetitrice
              - Sitis maior, quàm pro febris magnitudine.
            - Attractrice. Deglutio difficilis.
          - Accidentibus intrinsecis
            - Sensus multi caloris in gula.
            - Febris non admodum ardens, nisi magnus fuerit tumor.
            - Dolor deglutiendo grauissimus.
            - Deglutionis inæqualitas.
        - Parum calido, ut œdomate, scirrho
          - Dolor exiguus.
          - Deglutitionis inæqualitas citra febrem & calorem & sitim.
      - Luxata uertebra colli intrò, quibus gula incumbat
        - Deglutitio inæqualis.
        - Dolor partis dum tangitur.
        - Cauitas rotunda in ceruice.
        - Gula citra phlegmonem oppressa, & inde ciborum deglutitio difficilis: quæ si cogitur, per nares regurgitat cibus.
  - Vtrique parti commun. id est solutionis continui, & sumuntur ab
    - Actionibus naturalib. excretric.
      - Pus cum uomitu reiectum, & deiectione multis deinceps diebus.
    - Accidentibus
      - Præsentibus
        - Dolor in parte ulcerata, maximè deglutiendo acria, salsa, amara, acida, quorum hæc mordendo illa astringendo sunt dolorifica.
      - Præteritis
        - Tumor aliquis præcessit.
        - Medicamenta ulcerantia præsumpta.

De signis affectuum oris uentriculi, ex Gal. lib. quinto, de Locis affectis, & Artis med.

- Signa affectuum oris uentriculi
  - Propriorum, & uel
    - Morborum
      - Similarium, ut intemperiei. Signa ferè similia uentriculi morbis.
      - Instrumentalium, ut
        - Phlegmonis
        - Erysipelatis
        - Œdematis
        - Scirrhi
        - → Signa similia affectibus gulæ.
    - Symptomatum, ut
      - Appetentiæ
        - Abolitæ. Nulla prorsus appetentia.
        - Debilis: in qua parum & debiliter appetunt.
        - Depravatæ: appetentia
          - Immodica ciborum malorum.
          - Canina.
          - Lupina.
          - Citta.
      - Corruptionis ciborum, in uentriculo natantium. Ructus acidi uel nidorolenti.
      - Cardiogmos, id est cordis doloris & morsus.
      - Nauseæ
      - Singultus
      - → Signa sensui manifesta sunt.
  - Ex ipso ortorum, &c.

- ✻ Ex ipso ortorum, consentientibus ei alijs partibus——
  - Corde
    - syncopa stomachica
    - Cardiaca dispositio
    - → Hæc signa sumuntur ab
      - Actionibus læsis, & uel——
        - Naturali, expultrice
          - Sudor faciei, colli ad pectus usque.
        - Vitali
          - Pulsus debilis, inæqualis atq; interceptus.
      - Accidentibus intrinsecis
        - Febris acuta.
        - Extrema frigidæ.
        - Marcor corporis terrestris pro uiuido nitore.
        - Deliquium animi.
  - Cerebro, humore uel uapore uitioso, ad ipsum elato, & nascitur uel—
    - Morbus comitialis
      - Vehemens cogitatio, aut rei alicuius intentio.
      - Inedia longa.
      - Ira.
      - Mala in uentriculo concoctio.
      - Crisis per uomitum in febribus acutis, nullo, quod eam præsagiret, præcedente indicio.
      - Sanantur
        - Vomitu bilioso.
        - Purgatis excrementis uentriculi, quotannis bis, per hieram picram.
        - Proba coctione.
        - Cibo corrupto difficili, mane dato.
      - Delirium.
      - Sopor.
      - Melancholia hypochondriaca: de qua prius.
  - Oculis. Visa suffusorum uisis similia: de quibus suprà.

De signis morborum uentriculi, ex Gal. Art. med.

- Signa morborum uentriculi
  - Similarium, intemperiei
    - Calidæ: sumuntur ab
      - Actionibus naturalibus læsis. Sitis inexpleta, præsertim si humor bilioſus in tunicis uentriculi contineatur.
      - Excrementis:
        - Dejectio bilioſa, Vomitus bilioſus } Si humor est in uentriculi spatio.
        - Ructus fumoſus & nidorolentus.
        - Nausea manis: si humor est in tunicis uentriculi.
      - Accidentibus extrinsecis
        - Victus ratio calida.
        - Auxilium à frigidis.
        - Offensio à calidis.
    - Frigidæ: & sumuntur ab
      - Actionibus naturalibus læsis. Ciborum inexpleta cupiditas, & appetentia canina.
      - Excrementis.
        - Dejectio pituitosa, Vomitus pituitosus } Si humor est in uentriculi spatio.
        - Nausea manis: si humor in tunicis contineatur.
        - Ructus acidus.
      - Accidentibus extrinsecis
        - Vetus ratio frigida.
        - Auxilium à calidis.
        - Læsio à frigidis.
  - Instrumentalium
    - Inflammationis
    - Erysipelatis
    - Œdematis
    - Scirrhi——
    - → Signa affectibus gulæ similia.
  - Vtrique parti communium, id est unitatis solutionis. Signa similia gulæ affectibus.

De signis morborum hepatis, ex Gal. ibidem.

- Signa morborum hepatis
  - Similarium, intemperies
    - Calidæ, & aduritur sanguis & assatur: sumuntur ab
      - Actionibus naturalibus læsis
        - Cibi fastidium.
        - Sitis ingens.
      - Excrementis
        - Alui excrementa fæci sanguinis similia.
        - Vitiosorum humorum uomitus.
      - Affectionibus intrinsecis
        - Febris insignis.
        - Calor totius corporis, præcipuè palmarum & plantarum & renum acer, mordax, ipsi homini molestus.
        - Color totius flaueſcens, &c.
    - Frigidæ, & humores crassos, & ad motum contumaces reddit: hæ quoque sumuntur ab——
      - Actionibus naturalibus læsis. Ciborum cupiditas.
      - Excrementis. Alui sanioſa & tenuia excrementa.
      - Accidētibus intrinsecis. Febris nulla, nisi ea temporis tractu ob putredinem humorum accidat.
    - Humidæ, humores reddit aquosiores & tenuiores.
    - Siccæ, humores sicciores & crassiores reddit.
  - Instrumentalium—
    - Tumoris
      - Phlegmonis, in parte—
        - Gibba. Hæc sumuntur ab
          - Actionibus animal. motricibus læsis
            - Tussis exigua.
            - Spirandi difficultas.
          - Accidētibus intrinsecis
            - Grauitas in dextro hypochōdrio.
            - Dolor totum hypochondriū tra hens, atq; ipsius doloris ad iugulum extensio.
            - Dolor ad nothas costas nonnun quam extensus.
            - Febris continua.
            - Facillimè tactu noscitur.
        - Sima
          - Ingens cibi fastidium.
          - Sitis inexhausta.
          - Nausea, singultus.
          - Vomitus tum synceræ bilis, tum eius, quæ ouorum uitellis similatur, quæ postea eruginis aliquando colorem referre conspicitur.
          - Aluus astricta, nisi unà cum uisceris huius imbecillitate inflammationem excitari contingat.
          - Grauitas in dextro hypochondrio.
          - Febris continua.
          - Dolor ad nothas costas nonnunquam extensus.
          - Linguæ color in primis quidem magis ruber, deinde uerò niger euadens.
          - Tactui non apparet tumor.
      - Erysipelatis. Signa his sunt similia, sed multò maiora, ut febris ardens, sitis uehementissima.
      - Scirrhi. Tumor multò manifestior tactui est initio, quàm phlegmone, quia durior, & incumbentes musculi atrophia sunt extenuati. Postea uerò licet augeatur, tamen ægrius tactu deprehenditur, propter hydropem, quæ mox scirrhum hepatis sequitur.
    - Obstructionis, & sumuntur ab——
      - Actionibus animal. motricibus læsis
        - Tussis sicca, parua.
        - Spirandi difficultas.
      - Accidentibus intrinsecis
        - Grauitas in dextro hypochondrio, tanquam pondus quoddam suspensum.
        - Dolor punctorius.
        - Febris præcipuè ubi traxit iam obstructio eaq; magna.
        - Dolor tensiuus, maximè cùm à uaporoso spiritu obstructio est facta.

De signis hydropis, ex Galeno.

- Signa hydropis
  - Communia: hæc sumuntur ab
    - Actionibus naturalibus læsis:
      - Appetentia deiecta, si calor simul adest: si uerò frigiditas, undecunque appetit.
      - Sitis inexpleta.
    - Excrementis. Vrina pauca, & aliquando rubra.
    - Affectionibus seu accidentibus intrinsecis
      - Color totius corporis, & maximè circa oculos, albus uel plumbeus, si materia est frigida: si uerò calida, flauus uel subruber.
      - Inflatio totius corporis, oculorum, pedum, manuum interdum, in hyposarca maxima: in ascite etiam magna, in tympania autem solus uenter tumet.
      - Febres languidæ, interdum & dysenteria hepatica, & pustulæ saniem resudantes.
      - Corpore supino totus uenter extenditur.
  - Propria
    - Hyposarcæ: sumuntur ab
      - Actionibus uitalibus. Pulsus undosus, mollis, latus.
      - Excrementis. Fluor alui sanguinolentus.
      - Accidentibus intrinsecis
        - Inflatio corporis totius, ac si corpus impinguatum esset, præsertim facies.
        - Digiti cuiuis parti appressi, uestigium relinquunt.
    - Tympanitæ: sumuntur ab
      - Actionibus uitalibus: Pulsus longior, non languidus, uelocior, frequens, subdurus cum quadam tensione.
      - Accidentibus intrinsecis
        - Totus uenter tumidus & tensus multum, sine pondere.
        - Ventre digitis percussо, sonitus seu tympani auditur.
        - Totum corpus alimenti penuria marcessit, sine tumore pedum aut totius corporis.
        - Ructibus gaudet & leuatur.
    - Ascitæ: hæc sumuntur ab
      - Actionibus uitalibus læsis: Pulsus paruus, frequentior, subdurus, cum quadam tensione.
      - Excrementis. Vrina parcior quàm reliquis hydropibus.
      - Accidentibus intrinsecis
        - Grauitas in uentre percepta.
        - Sonitus aquæ in uentre allisæ auditur moto corpore, uel in latus inclinato.
        - Tactu non sonat uenter, sed digito cedit.
        - Supernæ partes atrophia tabescunt, infernæ uerò ut uenter, pedes, tibiæ, &c. inflantur.
        - Corpore supino pars summa uentris decidit, latera inflantur magis, ut uesica aqua plena.

De signis morbi regij, ex Gal. ibidem.

- Signa morbi regij
  - Communia: hæc sumuntur ab
    - Actionibus læsis
      - Vitalibus. Pulsus paruus, & utcunq; durus, siccatis arterijs.
      - Naturalibus
        - Appetentia deiecta.
        - Sitis auctior.
    - Accidentibus intrinsecis
      - Color præsertim in tunica oculi cohærente pallidus, flauus, uel nigricans, si à liene fiat.
      - Color bilis flauæ fuligini mistus, hepate & liene affectis, seu misto utroq; ictero.
  - Propria, facti
    - Ratione hepatis propter
      - Obstructionem ipsius maximè in parte sima, in qua uesicula continetur, ita ut bilis flaua unà cum sanguine per totũ spargatur corpus: & sumuntur ab
        - Excrementis
          - Deiectio candida.
          - Vrinæ flauæ, crassæ, sanguine impuro in totum corpus sparso.
        - Accidentibus intrinsecis
          - Grauitas in hypochondrio dextro.
          - Febris nulla appareat uel præcesserit.
      - Magnam ipsius intemperiem. Quando enim iecinoris secundum naturam mutata est temperies, humores eiusmodi uitio afficiuntur ——— } Febris, & est signum malum.
    - Ratione folliculi fellis, & aliquando uel propter
      - Imbecillitatem facultatis attractricis.
      - Nimiam repletionem, qua scilicet expultrix uirtus grauatur.
      - Obstructionem illius meatus. Signa ut in obstructione hepatis partis simæ.
    - Ratione lienis, uel propter imbecillitatem facultatis attractricis uel expultricis, uel obstructionem
      - Color totius corporis fuscus.
      - Grauitas in hypochondrio sinistro.
    - Aliâ quadam ratione, uel
      - Per iudicationem febris. Cum scilicet superante natura humores bilioſi ad exteriora depelluntur, quod bonum est indicium.
        - Deiectio & urina secundum naturam se habẽtia, si perfecta crisis fuerit.
        - Cessatio febris.
      - Ab externa corruptione, ciom uel corrumpitur sanguis, à causa existente uel
        - In corpore, cùm scilicet humores corrumpuntur.
        - Extra corpus à causa extrinseca, quales sunt
          - Morsus uiperæ.
          - Morsus canis rabidi.
          - Pestilens aër.
          - Venenum epotũ, &c.

Signa affectuum lienis, facilè inueniuntur ex ijs, quæ de iecore diximus.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171166-p0209-5

De signis affectuum, inteſtinis propriorum, ex Gal. ibid.

- Signa affectuum inteſtinis propriorum.—
  - Communia: ſumuntur hæc ab——
    - Excrementis
      - Initio bilis mordax excernitur.
      - Deinde interaneorum abraſiones ſequuntur.
      - Poſtea paulùm cruoris ſimul excerni uidetur, quando uidelicet affectus ipſe iam dyſenteria eſt.
    - Accidentibus intrinſecis {Dolor / Torſio} Ventris.
  - Propria, inteſtinorum
    - Dyſenteriæ (quæ cruenta alui deiectio eſt, cum dolore uētris & torſione)
      - Crafſorum: ſumuntur ab—
        - Excrementis
          - Excretio facta paulò pòſt termina.
          - Abraſiones craſſæ, pingues.
          - Sanguis parum aut nihil cum excrementis miſtus.
        - Accidentibus intrinſecis Dolor ſub umbilico.
      - Tenuium: ſumpta ab——
        - Excrementis
          - Excretio facta multò pòſt termina.
          - Abraſiones paruæ, tenues, ſine pinguedine.
          - Sanguis plurimum miſtus cum excrementis.
        - Accidentibus inirinſecis {Dolor / Torſio} Supra umbilicum.
    - Teneſmi, qui recti inteſtini ulcus eſt
      - Vehemens & prompta deijciendi cupiditas, & conatus frequens, ſed pauca admodum excrementa ſequuntur, quæ quidem ab initio pituitoſa & pinguia, progreſſu uerò temporis etiam abraſionis ſpecie deijciuntur, uerùm per totum morbi ſpatium ijs, quæ à ſupernis deſcendunt, haudquaquam miſceri uidentur.
  - Colici affectus: ſumpta ab—
    - Actionibus naturalibus, uidelicet expult.
      - Vomitus pituitoſorum & corruptorum excrementorum.
      - Nauſea & uomitus multò grauiores, & magis aſſidui, quàm in renum cruciatu.
    - Excrementis
      - Excrementorum retentio, ita ut ne flatum quidem, neq; etiam ructum excernere poſſint, aut ſi quid ui aliqua excernatur, id flatuoſum quodammodo eſt, & ſæpenumero aquæ ſupernatare conſueuit, ſimilem habens bubulo ſtercori conſiſtentiam.
      - Vrina biliоſior, craſſior, interdum pituitoſior.
    - Accidentibus intrinſecis {Dolor lumborum & coxarum ob uiciniam & connexionem quandam cum neruis.}
  - Voluuli
    - Cauſæ {Tumor inteſtinum ad chordæ ſimilitudinem conuoluens. / Obſtructio ab arido ſtercore.}
    - Signa {Dolor uehementiſſimus in partibus inteſtinorum ſublimioribus, uomitionibus grauiter cruciantur, adeò ut nonnulli ſub fine ſtercus quoque euomere conſpiciantur, à quo affectu uix unquam aliquis ſanus euadit.}
  - Lienteriæ, id eſt leuitatis inteſtinorum. {Subita contentorum excretio, ob facultatis retentricis imbecillitatem, quia retinere cõtenta, ne exiguo quidẽ tempore poſſunt. Nam illicò excernunt ea, perinde ac ſi graue aliquod onus deponerent, haud ſecus, quàm in ſtranguria contingit.}

ANNOTATIO.

¶ Notandum, quòd ſigna in colica paſſione ſunt ferè æqualia nephriticorum, niſi quòd illa multò his ſunt maiora & uehementiora, &c. Nam nauſea magis infeſtantur colici, quàm nephritici, ita quod per uomitum reijciantur biliоſa & pituitoſa, in quibus aſſumpti quoque cibi aliquid admiſtum uidetur.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171166-p0210-6 DFG

De signis renum affectuum, ex Gal. ibidem.

- Signa renum affectuum
  - Calculi: sumuntur ab
    - Actionibus natural. expultr.
      - Vomitus
      - Nausea
      - } Ob connexionem ac consensum renũ cum uentriculo, &c.
    - Excrementis. Sabulosa in urina subsidentia.
    - Accidentibus intrinsecis
      - Dolor lumborum in profundo.
      - Grauitas in renibus & lumbis.
  - Abscessus: sumpta ab
    - Excrementis
      - Pus uel mucosum quiddam urina permistum defluit: hinc q; urina redditur alba, turbida, lactis sero persimilis, quæ tandem quiete sedimentum id purulentum mucosum ue deponit.
    - Accidentibus intrinsecis
      - Dolor cum horrore interpolato, & inæquali.
      - Febris inordinata.
      - Decubitus pronus uel in latus illæsum, grauitatem & ueluti suspensum infert.
  - Vlceris perseuerantis
    - Pus interdum exiguum cum urina excretum, interdum ramentum & sanguis, qui erosi tam ulceris indicium est.
    - Caruncule cum urina excretæ.
    - Dolor creberrimus in affecto rene.
  - Imbecillæ retentricis
    - Tenuis sanies sanguinis mingitur similis excrementis, quæ in hepaticorum affectuum initio excernuntur, nisi quòd magis uidetur cruenta, ob imbecillem renum retentricem, uel quòd ora seu meatus, per quos ex cana uena in renes urina percolatur, supra modum dilatantur.
  - Diabetæ
    - Sitis uehementissima.
    - Potus plurimus ob sitim. Quapropter exuperanter quoque reddunt id, quod biberunt, eo à sua qualitate mutato.

De signis uesicæ affectuum, ex Gal. lib. primo & sexto, de Locis affectis.

- Signa propriorum uesicæ affectuum
  - Stranguriæ, id est stillicidij urinæ, facti ab —
    - Acrimonia urinæ ob
      - Renum uitium aliquando: aliquando ob alias partes quæ cum urinis humorum suorum uitia, aut pus sibi abscessus aliquem infestauerit, transmittere possunt.
    - Imbecillitate facultatis
      - Retentricis uesicæ, quum uel à multitudine contentæ in ipsa materiæ uesica grauatur, uel à mordacitate conuelliur: sed ab horũ utrolibet magis imbecilli, quàm robusti dolere consueuerunt.
      - Expultricis, ab intemperie aliqua, maximè frigida.
    - Vlcere.
    - Resoluto colli uesicæ musculo, tunc inuita & indolens est stranguria.
  - Ischuriæ, id est urinæ retentæ, ob
    - Excretricis facultatis imbecillitatem: tunc decliuis positus colli uesicæ, & compressio exprimunt lotium.
    - Obstructionem colli uesicæ, à
      - Tumore
        - Inflammatione in parte aliqua colli uesicæ uel uirgæ.
        - Scirrho.
        - Abscessu.
        - Tumore alio, &c.
      - Innato aliquo ut caruncula, quod iũc euenire solet, quando ulcus præcessit —
        - Tunc immissa ænei fistula dolet in ea parte, & rupta caruncula sequitur sanguis, & carnis fragmenta.
      - Aduenient aliquo, ut
        - Lapide. Præcedit pudendi pruritus, aqueæ urinæ, & sabulosa hypostasis.
        - Grumo, nulla signa lapidis, & sanguis cum urina exit, quamuis sine etiã ab ulcere fieri possit.
        - Crasso lentoq; humore: uictus ex crassis, lentis, multus cibis præcessit.

De signis uteri affectuum, ex Gal. ibidem.

- Signa uteri affectuum —
  - Suffocationis uteri
    - Signa
      - Immobiles & sine sensu quædam iacent, cum obscurissimo minimoq; pulsu, uel omnino sine ullo apparent.
      - Quædam animi defectionem tantùm, & difficili spiratione laborant, sed mobiles & sentientes cum integra ratione existunt.
      - Qudam crura & brachia contrahunt.
      - Vterus quibusdam cum collo sursum, quibusdã ad latus retrahitur, quibusdam in suo situ permanent.
      - Symptomata alia, ob multas uteri affectuum differentias.
    - Causæ, uel
      - Semen cohibitum. Hic affectus uiduis magna ex parte euenit, ijsq; maximè, quæ antea probè purgarentur, ac parerent, atque uirorum concubitu gauderent.
      - Menstrua retenta, à quibus uterus uel sursum uel ad latus retrahitur, magis aut minus, pro plenitudinis modo.
  - Mensium
    - Retentorum: sumpta ab
      - Actionibus naturalibus
        - Nulla cibi cupiditas.
        - Fastidium.
      - Excrementis
        - Vrinæ nigricantes, cum rubra quadam sanie, quibusdam urina aut difficulter mittitur aut omnino suppримitur.
      - Accidentibus intrinsecis
        - Mulier neque prægnans neque puerpera, lac habens in mammis.
        - Grauitas corporis totius.
        - Inæqualitas horrida.
        - Febres ardentes.
        - Dolor lumborũ & colli & sincipitis, qui etiam oculorum fundamenta infestat.
    - Vacuatorium immodicè: sumpta ab—
      - Actionibus naturalibus
        - Concoctio ciborum uitiata.
        - Cupiditas ciborum nulla.
      - Accidentibus intrinsecis
        - Totius corporis color fœdus.
        - Pedes mollt tumore attolluntur, & totũ corpus subtumidum fit.
        - Prostratio uirium corporis.
        - Conuulsio, &c.
  - Profluuij muliebris
    - Vniuersum corpus per uterũ expurgatur, euacuaturq;, quemadmodum interdum per renes, id uerò potissimum accidit in mulieribus laxis & pituitosis.
    - Excernitur sanies rubra, interdum aquosa aut suppallida.
    - Sanguis interdum etiam prægnantibus excernitur, si ora uenarum in ceruice aperiuntur.

De signis ulceris in colis meatu, gonorrhœæ & priapismi, ex Gal. ibidem.

- Signa ulceris in colis meatu
  - Dolor inter meiendum.
  - Pus urinam præuenit, quod uerò à uesica, renibus, &c. egreditur urinæ admistum uidetur.

Gonorrhœa est seminis excretio inuita, quam inuoluntariam quoque nominare licet, quæ si fiat pudendo intento, à conuulsione est partium spermaticarum: si laxo, ob retentricis facultatis & concoctricis imbecillitatem.

Priapismus est, quum colis & in longitudine & circulo totus augetur, nullo stimulante ad libidinem aut desiderio, aut acquisito calore, ui quibusdam accidere consueuit, qui supini decumbunt. Fit autem ab arteriarum oris immodicè patentibus, uel uaq; oroso spiritu in fistuloso nctuo orto.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171166-p0212-8 DFG

De signis temporum morborum uniuersalium, ex Gal. lib. primo de Crisibus, & primo Aphorismorum.

- Signa temporum morborum uniuersalium
  - Principij. Cruditas.
  - Augmenti
    - Anticipatio accessionis.
    - Accessio longior.
    - Morbus & symptomata uehementiora.
    - Intermissionis ac declinationis tempus breuius.
  - Status
    - Præsentis
      - Accessio neque anticipans neque tardans, sed æqualis.
      - Accessio neque longior neque breuior, sed æqualis.
      - Morbus & symptomata neque uehementiora neque mitiora.
      - Intermissionis ac declinationis tempus æquale.
    - Futuri, sumpta ab accidentibus
      - Intrinsecis
        - Morbi natura, ut
          - Tertiana —— } Citius ad statum perueniunt.
          - Erysipelas, &c. }
          - Quotidiana } Tardius ad uigorem peruenit.
          - Œdema, &c. }
        - Incrementis, circuitu: quæ si fuerint ——
          - Magna: manifestum est morbi augmentum.
          - Parua: longius distare futurũ morbi uigorem ostendit.
        - Temperatura ægrotantis
          - Calidior & siccior.
          - Frigidior & humidior.
        - Mox apparentibus, siue urinis, siue sputis, siue alui excrementis ——
          - Coctis.
          - Crudis.
      - Extrinsecis
        - Ætate.
        - Anni tempore.
        - Regione.
        - Constitutione aëris.
        - Victus ratione.
  - Declinationis
    - Accessio tardior.
    - Longitudo accessionis breuior.
    - Morbus & symptomata mitiora & simpliciora.
    - Intermissionis ac declinationis tempus longius.

De signis prognosticis salutis & mortis, ex Gal. lib. secundo Prognosticorum, tertio de Crisibus, primo de Arte curatiua ad Glauconem, & lib. de Constitutione artis medicæ.

- Signa prognostica salutis & mortis sumuntur ab —
  - Actionibus seu uiribus animalibus, uitalibus & naturalibus. Quæ si fuerint
    - Validæ, ut possint morbum superare, necesse est ægrotum euadere.
    - Imbecilles, ut non possint morbum superare, æger omnino morietur.
  - Passionibus seu Accidentibus
    - Intrinsecis, uel à
      - Morbo, & uel à
        - Specie eiusdem, quæ cognoscitur ex proprijs symptomatibus.
        - Magnitudine, quæ cognoscitur ex quantitate symptomatum.
        - More, uidelicet num morbus sit
          - Benignus
          - Malignus
          - } Hic dignoscitur ex ipsius morbi differentia.
      - Parte affecta, nimirum an sit
        - Nobilis, periculum ægroto portendit.
        - Ignobilis, nullum laboranti periculum indicat, præsertim uiribus ualentibus.
    - Extrinsecis
      - Regione.
      - Aëris constitutione.
      - Anni tempore.
      - Victus ratione, &c.

De signorum generibus, ac de singulorum natura, ex Gal. lib. primo de Crisibus, & primo Aphorismorum comment. 12. & lib. tertio de Morbis uulgaribus.

- Signorum in morbis apparentium, quædam
  - Certa omnino, coctionis & cruditatis signa medicis dicta sunt. Hæc ferè cernuntur in
    - Sputis
    - Vrinis
    - Alui excrementis.

    Horum quodq; significat uel
    - Coctionem simpliciter, & hæc semper bona sunt, ut quæ morbi solutionem haud ita multò pòst futuram ostendant.
    - Cruditatem, quæ longum morbum indicant.
    - Cruditatem & prauitatem simul, siue mortem.
  - Incerta prorsus, nullam stabilem facultatem habentia, quod alijs temporibus, & alijs in dispositionibus, alia significent, critica dicũtur, & sunt uel
    - Signa tantùm, ut
      - Colli & capitis dolor.
      - Temporum grauitas.
      - Hallucinationes.
      - Lachrymæ inuoluntariæ.
      - Vertigo tenebrosa.
      - Oculi & facies rubentes.
      - Vigiliæ.
      - Æstus ingens.
      - Anxietas.
      - Labri inferioris agitatio.
      - Delirium. Exclamatio.
      - Anhelitus difficultas.
      - Somnus grauis.
      - Præcordiorum substractio.
      - Stomachi fastidium.
      - Nausea, sitis ingens.
      - Dolor oris ueutriculi.
      - Non posse ferre decubitum.

      Horũ quædam cernũtur in
      - Actionibus
      - Excrementis.
      - Accidentibus intrinsecis.
    - Signa & causæ, ut
      - Vomitus.
      - Sudores.
      - Vrinæ multæ.
      - Alui profluuium.
      - Menstruorum eruptio.
      - Hæmorrhoidum apertio.
      - Sang. ex naribus fluxus.
      - Parotides alijq; abscessus.

    Neq; ut prima semper fida, neq; ut secunda infida sunt. Hæc cum urinis, sputis, alui excrementis excernuntur, & in toto corporis habitu apparent. Horum alia semper
    - Bona, ut salutis & uitæ
      - Mente constare, & bene, &c.
      - Facilis anhelitus.
      - Facilis tolerantia.
      - Pulsuum bonitas.
      - Decubitus decens.
      - Facies sanis similima.
      - Corporis totius æqualitas, & alia quæ Hipp. in Prognosticis attulit.
    - Mala, ut mortis. Sunt autem signis salutis contraria, & quæ in Prognosticis Hipp. alia enumerat.

    Hæc omnia nõ solùm sunt signa, sed etiam accidentia corporis aq; morborum.

De signis Crisis futuræ, ex Gal. libro tertio de Crisibus.

Crisis est subita ad sanitatem conuersio.

- Signa Crisis futuræ, sumuntur ab
  - Actionibus
    - Animalibus
      - Sensibilibus
        - Proprijs. Sensus omnes difficiles.
        - Communibus
          - Vigiliæ.
          - Somnus grauis.
      - Motricibus. Difficilis anhelitus.
      - Principibus
        - Obliuio & præsertim ignorantia.
        - Delirium.
    - Naturalibus
      - Coctio in urina apparet, si affectus est in genere uenoso: in sputo, si affectus est partium spiritalium: in alui excrementis, si in uentre inferiore.
      - Vrinæ retentio.
      - Sitis intolerabilis.
  - Affectibus corporis, *

- * Affectibus corporis,
  - Intrinsecis
    - Turbatio & agitatio in corpore ægrotantis.
    - Difficilis tolerantia.
    - Vertigines tenebricosæ.
    - Dolor capitis, colli & stomachi, aliarumq; partium.
    - Labrum inferius agitatum.
    - Nonnullis aurium sonitus, & uani ante oculos splendores, & lachrymæ inuoluntariæ.
    - Rigor uehemens.
    - Status & summus uigor morbi.
  - Extrinsecis
    - Die aliquo indicatorio est indicata per aliquam euacuationem, ut uomitum, deiectionem, urinas, &c.
    - Dies aliquis indicatorius adest.
    - Nox aut dies accessionem, in qua crisis futura est, præcedens, grauis & molesta.
    - Anticipatio accessionis.
    - Æstus.
    - Clamor.
    - Furor.
    - Non posse in eodem situ recumbere.

De signis Crisis futuræ per excretionem aliquam, ex Gal. libro tertio, de Crisibus, & Hipp. lib. primo de Morbis uulgaribus.

- Signa Crisis futuræ per
  - Excretionem (quod accidit in morbis acutis)
    - Fluxum sanguinis: sumpta ab
      - Actionibus
        - Animalibus
          - Sensibilibus
            - Visus hebes.
            - Tenebræ oculis obseruantur.
            - Splendores uani ante oculos.
            - Oculorum hallucinationes.
          - Motricibus. Spirandi difficultas.
        - Vitalibus. Pulsus magnus.
      - Affectionibus
        - Intrinsecis
          - Oculi rubicundi & lachrymosi.
          - Dolor colli & capitis tensiuus.
          - Temporum grauitas.
          - Extensio in præcordijs absque dolore.
          - Malarum & narium rubor.
          - Natura ægri sanguinea.
        - Extrinsecis
          - Æstas, Ver.
          - Adolescentia.
          - Regio calida, &c.
    - Vomitum: sumpta ab
      - Actionibus
        - Animalibus sensibilibus
          - Hallucinationes.
          - Tenebræ oculis oboriuntur.
        - Vitalibus. Pulsus durus & inæqualis.
      - Excrementis. Sputum multum ac tenue per os defluens.
      - Affectibus corporis,
        - Intrinsecis
          - Dolor capitis ueluti mordax.
          - Capitis grauitas.
          - Vertigo.
          - Morsus oris uentriculi.
          - Labrum inferius agitatum.
          - Rigor & partes inferiores frigidæ.
        - Extrinsecis
          - Natura biliosa.
          - Ætas florens.
          - Æstas, &c.
    - Deiectionem
      - Signa sunt manifesta. Nam si coctionis & crisis signa adsunt, signa autem fluxus sanguinis, uomitus, sudoris absunt, tunc crisim per deiectionem fore putandum est, nisi magna lumborũ grauitas & tensio crisim in muliere per menses indicet, aut in uiris per hæmorrhoidas insuetas.
    - Sudores: sumpta ab
      - Actionibus
        - Animalibus principibus. Delirium.
        - Vitalibus. Pulsus undosus & mollis.
      - Excrementis
        - Vrina retenta uel pauca.
        - Alui excrementa retenta uel pauca.
      - Accidentibus intrinsecis
        - Partes corporis exteriores
          - Rubræ.
          - Calidæ.
          - Vaporosæ.
        - Signa uomitus nulla.
        - Rigor.
  - Abscessum sequitur.

De signis Crisis futuræ per abscessum, ex Gal. ibid.

- Signa crisis futuræ per abscessum, quod accidit in morbis diuturnis. Et huiusmodi abscessus fiunt ad partes
  - Superiores. Horum signa sumuntur ab
    - Actionibus
      - Animalibus
        - Sensib. { Proprijs. Surditas repentina. / Communibus. Somnus grauis.
        - Motricibus. Difficilis anhelatus sine causa manifesta.
      - Vitalibus.
    - Accidentibus intrinsecis
      - Dolor capitis uehemens.
      - Grauitas capitis & temporum.
      - Præcordia semper mollia & sine dolore.
      - Morbus non ualdè diuturnus.
  - Inferiores: & sumuntur signa ab
    - Excrementis. Vrina { Tenuis / Cruda } Multo tempore micta.
    - Accidentibus intrinsecis
      - Grauitas, tensio / Phlegmone / Dolor — } Partium inferiorum.
      - Circa hypochondria aliquid phlegmones & caloris in peripneumonia, huc repere humores significat.
      - Morbus diuturnus.
      - Nullum signum parotidum.

De his qui plura desiderat, legat librum tertium Gal. de Crisibus.

Cùm pulsus & urina, non paruam demonstrandorum morborum uim obtineant, meritò etiam, quomodo ex eis, ipsi dignoscantur, ante oculos ponendum erit. Pulsus nanq; cordis, arteriarumq;, urinæ uerò tecoris, uenarumq; constitutionem indicant. Verùm antequàm morborum ex eis cognitionem ostendamus, prius utriusq; differentias atq; causas, & quæ medico circa utrunque sint obseruanda, ponemus.

Quæ circa pulsus medico obseruanda, ex Gal. & alijs.

In pulsibus medico duodecim obseruanda:

1. Primum, ut naturalis pulsus dispositionem agnoscat. tam hominis temperati quàm intemperati. Nam ipsa non cognita, dubiosa tunc de pulsu infirmi fertur opinio, atque sic medicum errare contingit.
2. Secundum, ut tactor non sit alteratus sed quietus.
3. Tertium, ut non subitò, cùm ad infirmum accedit, pulsum tangat, sed parum moretur ac sedeat. Nam quandoque ex reuerentia aut timore medici fit in pulsu uariatio.
4. Quartum, tangendo incipiat ab arteria dextri lateris, deinde ad sinistram perueniat, cùm dexter pulsus perfectior sit.
5. Quintum, tactoris manus non sit alterata, neq; in caliditate nimia, neq; frigiditate, sed mediocris caloris, ne ex nimia frigiditate sequatur pulsus retractio, aut ex caliditate expansio siue dilatatio.
6. Sextum, arteriam quatuor digitis, secundum longitudinem arteriæ comprehendat, & maximè cum digitorum pulpis, cùm in eis sit mator tempertes.
7. Septimum, tactus cum digitis dextræ manus fiat, cùm hi sensibilitatis melioris sint.
8. Octauum, ut tactor, cùm arteriam multa carne coopertam esse, aut naturaliter profundam comprehendit, fortiter cum digitis comprimat, non tamen ita fortiter, ut utrius à debito motu arteriæ impediatur. Quòd si carnosus non fuerit, leuiter tangat.
9. Nonum, digitos non statim remoueat, quo usque plures senserit pulsationes. Nam pulsus in processu aliquando uariatum ab eo, quod à principio fuit ex parte suarum differentiarum.
10. Decimum, ut cùm infirmus iacet super latus sinistrum, tangatur arteria dextri, & è conuerso. Quoniam propter compressionem impeditur transitus debitus spirituum.
11. Vndecimum, ut animaduertat, ne infirmus digitos multum extensos habeat, neque in pugnum reductos, ne ex tali situ indicium uariatur.
12. Duodecimum, ut consideret extrinsecà circa ægrum, ne præcesserit ira uehemens, gaudium, exercitatio, repletio, fames, quæ omnia in pulsu mutationem facere solent.

De differentijs pulsuum naturalium & causis, à quibus per sanitatem & citra morbum permutantur, ex Gal. lib. de Diff. & causis pulsuum, & alijs.

Pulsus naturalis, cùm lex atq; mẽsura sit cæterorum omnium pulsuum, prius obseruandus erit, neq; mox ab exercitatione, à balneis, à cibo immodico, à uino, uel alijs causis calfacientibus, neq; illicò ab ira uel timore, uel alijs causis cor & spiritus agitantibus, de pulsu nihil quicquam statuendum, antequam externarum uis deferbuerit, omnisq; sedata sit corporis permutatio.

Pulsus, est cordis arteriarumq; motus, natiui caloris moderator, ex dyastole systoleq; constans. Vel, pulsus est nuntius, qui non mentitur, præco, qui occulta refert, motibus contrarijs, dispositionem cordis arteriarumq;, & totius corporis manifestans.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171166-p0216-1 DFG

- Pulsus uel
  - Naturalis
    - Moderatus, qui nec magnus est, nec paruus, nec celer uel tardus, nec frequens uel rarus, nec uehemens aut languidus, nec durus uel mollis, nec inæqualis, nec alio quoquam modo nimius. Talis autem est cuius comparatione cæteros omnes, magnos aut paruos, celeres, aut tardos, aut alio quouis nomine exuperantiæ insigniuerunt. Hic non nisi in optima corporis natura animaduertitur, quæ & temperatißima est, & constitutione prorsus media, ac uerè quadrata: Causa est, temperata fortitudo uirtutis, obedientia instrumenti temperata, & contentum moderatius.
    - Immoderatus, qui per sanitatem & citra morbum immutatur, uel propter accidentia
      - Intrinsecà
        - Corporis temperaturam, etiam dum sana est,
          - Calidiorem, qualis est in cholericis & sanguineis,
            - Celer.
            - Frequens.
            - Magnus.
            - Vehemens.
          - Frigidiorem, ut in pituitosis & melancholicis
            - Tardus.
            - Rarus.
            - Paruus.
            - Imbecillis.
        - Habitum corporis
          - Gracilem
            - Magnus.
            - Rarus.
            - Vehemens aliquantum.
          - Pinguem, è contra.
        - Ætatem
          - Infantium & puerorum, pulsus
            - Celerrimus.
            - Creberrimus.
          - Iuuenum, pulsus
            - Maximus.
            - Vehementißimus.
          - Senum
            - Rarus.
            - Tardus.
            - Minimus.
            - Languidißimus.
        - Animi affectum
          - Iram: pulsus
            - Magnus.
            - Altus.
            - Vehemens.
            - Celer.
            - Frequens.
          - Tristitiam
            - Paruus.
            - Languidus.
            - Tardus.
            - Rarus.
          - Timorem: pulsus
            - Vehemens.
            - Celer.
            - Vibratus.
            - Inordinatus.
            - Inæqualis.
        - Somnum: pulsus
          - Paruus.
          - Languidus.
          - Tardus.
          - Rarus.
        - Vigilias
          - Magnus.
          - Celer.
      - Extrinsecà
        - Regionem & aëris constitutionem
          - Calidam
            - Celer.
            - Frequens.
            - Paruus.
            - Languidus.
          - Frigidam
            - Tardus.
            - Rarus.
            - Minor.
            - Vehementior.
          - Temperatam: pulsus
            - Maximus.
            - Vehementißimus.
        - Anni tempus. Nam in
          - Æstate: pulsus similes regioni calidæ.
          - Hyeme: pulsus similes regioni frigidæ.
          - Verè: pulsus proportione respondentes reg. temp.
        - Sexum. Nam uiris quàm mulieribus pulsus longè maior ac uehementior, sed paulò tardior atque rarior inest.
        - Exercitium
          - Nimium
            - Paruus.
            - Languidus.
            - Celer.
            - Frequens.
          - Modicum
            - Vehemens.
            - Magnus.
            - Celer.
            - Frequens.
        - Ocium: pulsus contrarij.
        - Cibum & potum pleniorem: pulsus
          - Magnus.
          - Vehemens.
          - Celer.
          - Frequens.
  - Non naturalis: sequitur.

De differentijs & cauſis pulſuum non naturalium, ex Gal. ibid. & alijs.

- **Pulſuum non naturaliũ differentiæ ſumuntur à —**
  - **Quãtitate, et uel —**
    - **Dilatationis, ut pulſus —**
      - Longus: cuius cauſa eſt uirtutis debilitas, ab inſtrumenti ineptitudine eueniens, aut ratione ——
        - Sui, cùm eſt nimium durum.
        - Extrinſecorum, ut
          - Rigiditas.
          - Cutis tenſio.
          - Denſitas carnis.
          - Durities corporis.
      - Latus, quando in latum excurrit arteria. Fit hic à mollitie inſtrumenti, uel uacuitate, uel carnoſitate, ſuper partem ſuperiorem ſtante.
      - Altus. Fit ab aucta neceſsitate, & uirtutis debilitate non multa.
      - Breuis. Fit à cauſa contraria longi pulſus.
      - Humilis: cuius cauſa eſt contractio caloris ad interiora, ſuffocatio caloris à moto humore, &c.
      - Magnus, qui fit à uirtutis fortitudine.
      - Paruus: huius cauſa eſt
        - Innati caloris penuria.
        - Ingens refrigerium.
      - Mediocris.
    - **Temporis quietis: cuius ſpecies ſunt**
      - Frequens, ſeu creber, qui ſæpe & breui quietis interuallo arteriam diſtendit, tactumq; ferit: & fit hic uel à
        - Virtutis debilitate.
        - Multa neceſsitate.
        - Multa caliditate.
      - Rarus, ex longioribus interuallis arteriam diſtendit: fit autem hic à fortitudine uirtutis & neceſsitate pauca, cum obedientia inſtrumenti.
      - Mediocris.
  - **Qualitate —**
    - **Motus, cuius ſpecies ſunt**
      - Celer, qui breui tempore arteriã diſtendit: cuius cauſa eſt multitudo neceſsitatis eueniendi.
      - Tardus, qui longo tempore arteriam diſtendit, & fit à cauſa contraria.
      - Mediocris.
    - **Virtutis: ut pulſus**
      - Validus ſeu uehemens, qui ualidè tactum ferit, fitq; à uirtutis fortitudine.
      - Imbecillis ſeu languidus, debilis qui debiliter tactum ferit: & fit à uirtutis debilitate.
      - Mediocris.
    - **Arteriæ, huius ſpecies ſunt**
      - Mollis, cum tenera laxaq; arteriæ tunica percipitur. Fit autem ab humiditate, ſeu inſtrumenti mollitiæ, ſiue ſpirituum quantitate.
      - Durus, cùm durior, rigidiorq; arteriæ tunica percipitur, fit ab inſtrumenti duritie.
      - Mediocris.
  - **Ordine, cuius ſpecies ſunt**
    - **Æqualis, in** — Vno pulſu, cuius initium & finis, omneſq; arteriæ partes æqualiter procedunt. Multis pulſationibus, in cuius pulſibus ſingulis ſimilitudo & æquabilitas omnino ſpectatur, in magnitudine, celeritate, cæteriſq; differentijs —— } Horum cauſa eſt fortitudo uirtutis, obedientia inſtrumẽti, neceſsitas non uariata.
    - **Inæqualis in**
      - **Vno pulſu, & uel in** — Diuerſis cum omnibus digitis arteriam æquè tangentibus, aut magnitudo, aut uehementia, aut durities, aut plenitudo non ſimilis apparet, cuius ſpecies ſunt ——
        - Diuerſus initio, medio atque fine, aliàs in uehementia, aliàs in magnitudine, aliàs in celeritate, alijſq; modis. Fit hic à uarietate in debilitate & fortitudine & inſtrumenti inobedientia, uarietate, & in neceſsitate.
        - Intercidens, ſeu intereiſus, cuius diſtentio continuitate deſtituta, media quiete intercipitur. Fit à fortitudine uirtutis, neceſsitate aucta, & inſtrumenti duritie.
        - Recurrens ſeu bis feriens, qui fit ſimili cauſa.
      - **Vna eademq; arteriæ parte: cuius ſpecies ſunt** —
        - Serratus, qui pariter cum iam dictis durus exiſtit: fit à putrefactione, maturatione, aut cruditate in uenis contenta.
        - Vibrans, quando manifeſtè magnaq; cum arteriæ dyaſtole, pars una dextrorſum, altera ſiniſtrorſum, una ſurſum, altera deorſum flectitur, qui fit ab inſtrumenti duritie, ſiue à ſiccitate, ſiue à conſtrictione, ſiue tenſione facta.
        - Conuulſiuus, qui fit à motu uirtutis non naturalis.
        - Vndoſus, qui fit à debilitate uirtutis cum inſtrumenti mollitie.
        - Vermiculans, qui fit à notabili uirtutis debilitate.
        - Formicans, à maxima uirtutis fit debilitate.
      - **Multis pulſationibus**
        - Æqualiter eſt qui inæqualitatis æquam paremq; mutationem retinet & Græcis dicitur μείων, Latinis imminutus, & gracileſcens.
        - Inæqualiter, qui nullam mæqualitatis ſimilitudinem retinet.

Sunt & alij pulſus, nimirum frigidus, calidus, plenus, uacuus, tenuis, groſſus, leuis, grauis. Verum cùm huiuſmodi ad medicum non pertineant, eos omiſimus.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171166-p0218-2 DFG

De dignotione morborum & partium affectarum, ex pulsibus, ex Gal. & alijs.

- Pulsuum differentiæ partium indicant
  - Primò ac per se, uel
    - Calidum
      - Sine humore, qualis est ab æstu, ephemera: ut pulsus
        - Frequens.
        - Celer.
        - Magnus.
        - Æqualis.
        - In hectica uerò aliquantū durior.
      - Cum humoribus
        - Putridis, qualis est in febribus putridis, ut pulsus
          - Frequens.
          - Celer.
          - Magnus.
          - Inæqualis. Nam systole celerior, quàm diastole.
        - Non putridis, ut plethora, uel synocho non putrido:
          - Frequens.
          - Celer.
          - Magnus.
          - Turgidus.
          - Plenus.
          - Vehemens, in robustis tantùm.
    - Frigidum
      - Cum humore siue putrido siue non putrido, ut uiscido, uiscoso, à quibus siue arteriæ obstruantur siue comprimantur, pulsus fiunt
        - Rari.
        - Tardi.
        - Parui.
        - Inæquales.
      - Sine humore, & fiunt pulsus
        - Rari.
        - Tardi.
        - Parui.
        - Duri, cum siccitate iuncti.
        - Molles, cum humiditate iuncti.
  - Affectum
    - Secundariò ac per consensum: & uel——
      - Phlegmonem in
        - Septo transuerso: pulsus
          - Durissimus.
          - Plurimum serrans.
          - Vibratus.
          - Conuulsiuus plerunque.
        - Membrana costas cingẽte, ut in pleuritide: pulsus
          - Minores, quàm in septi transuersi phlegmone.
        - Ventriculo, Liene, Vesica, Vtero, Intestinis
          - Pulsus adhuc minor quàm in pleuritide.
        - Pulmone, ut in peripneumonia
          - Magnus.
          - Languidus.
          - Mollis.
          - Inæqualis.
          - Vndosus.
      - Lethargum: pulsus ferè similes peripneumoniæ.
      - Apoplexiam & epilepsiam, præsertim cùm malum inualuit, & facultas opprimitur grauiter: pulsus ——
        - Languidus.
        - Paruus.
        - Rarus.
        - Tardus.
        - Inæqualis.
        - Celer tandem.
      - Conuulsionem: pulsus
        - Tensus.
        - Vibratus.
        - Inæqualis, non perinde tamen ualidus & magnus.
      - Paralysim
        - Paruus.
        - Languidus.
        - Inordinatus nonnihil.
        - Intermittens.
      - Asciten
        - Paruus.
        - Frequens.
        - Durus.
        - Tensus.
      - Tympanitem
        - Longus.
        - Celer.
        - Frequens.
        - Subdurus.
      - Anasarcam
        - Vndosus.
        - Latus.
        - Mollis.
      - Phrenitidem, &c. vide signum ☾
    - Partem affectam. Vide in seq. signum ⊕

- ☾
  - Phrenitidem
    - Durus & paruus.
    - Celer, ac frequens mirè.
    - Tremulus interdum, aut cum conuulsione intermittens.
  - Anginam
    - Magnus & undosus.
    - Conuulsiuus aliquantum.
    - Paruus / Tardus / Frequens / Inæqualis — Cùm suffocatio impendet.
  - Orthopneam:
    - Inæqualis.
    - Inordinatus.
    - Frequens.
    - Tardus ac deficiens.
    - Languidus tandem.
  - Phtisim
    - Paruus.
    - Languidus.
    - Celer non admodum.
    - Hecticus.
  - Cæteros uerò morbos, ad horum imitationem, qualem pulsum esse deceat, intelligere possumus.

⊕ Partem affectam. Pulsus nanque partium
- Carnosarum, mollis existit.
- Neruosarum & membranosarum
  - Durus.
  - Serrans.
  - Vibratus:

¶ Notandum quòd partes cordi propinquæ, aut ei uasis maioribus coniunctæ, magis ac celerius affectum suum cordi impertiunt. Distantiores uerò & paruis uasis copulatæ, minus & tardius.

Quæ in urinæ inspectione medico obseruanda.

Vrina est excrementum secundæ concoctionis, quæ fit in gibbo hepatis, renibus separatum, & ad uesicam excretum, humano corpori prorsus inutile.

In urinæ inspectione, obseruãda sunt quædam ex parte ——
- Medici, nempe animaduertat ut
  - Vrina sit in uase conueniente ex
    - Materia, id est ex uitro: Nullo colore affecto. / Non crasso, sed satis tenui.
    - Quantitate, ut totam urinam, quæ qualibet uice mingitur, contineat.
    - Figura. Non enim admodum amplum esse debet, sed strictum potius & longum ut & multa & pauca urina conspici possit, & in qua uasis regione sit sedimentum.
  - Fundum eius sit modicè rotundum, sine prominentia & angulis.
  - Fiat ex alia parte umbra quædam, ut radij colligantur, tanquam in speculo, & contenta melius appareant.
  - Vrina propè spectetur, ut eius differentiæ melius spectentur, & ne ipse medicus decipiatur. Habet autem hoc urina proprium, quod propè apparet crassior, & quod habet corpuscula quædam circumuolitantia & odorem.
- Vrinæ: uidelicet, ut
  - Vrina non statim cùm micta est, inspiciatur, sed refrigescat. Quoniam calor corporis diuellit, & suspendit partes crassiores urinæ, ut uideatur sine sedimento, & contentis, quæ paulò pòst discedente calore & spiritu illo aduentitio, apparent. Præterea ab huiuscemodi calore, & calor, & substantia, & liquor immutari potest.
  - Vrina non refrigescat in aëre nimis frigido, ne lædatur ex urina calor innatus & congeletur: unde obscuratur urina in liquore, & crassescit in substantia, & non est de ipsa, sicut de aqua, propter partes hæterogeneas in ipsa existentes.
  - Non refrigescat in aëre uentoso. Quoniam uentus permiscet & agitat urinas, inducit spumam, & cõmouet contenta. Qua de causa hic introducitur quæstio illa de urinis, quæ cùm claræ mingantur, perturbantur in aëre frigido, & de alijs, quæ cùm mingantur perturbatæ, clarescunt: & resoluitur, Quoniam illæ sunt essentialiter crassæ, hæc autem sunt crasse ex admistione.
  - Non reuocetur ad ignem, si ipsam corrumpi accidat. Quoniam nũquam calor ignis potest proportionari calori innato ipsius urinæ, & si in sole ponatur, resoluuntur partes tenuiores, unde urina mutatur naturali suo statu.
  - Tota urina, quæ una uice fuit excreta, simul conspiciatur, ne, si pars abijciatur, partes illæ abijciantur, quæ fortè residerent, aut quæ in superficie solent apparere.
- Corporis, & sumuntur uel ab
  - Habitu, à
    - Temperatura. cuius ratione multum etiam uariantur urinæ, nec eædem in omnibus sunt expectandæ, ut facilè ex principijs rectè cognitis discurrenti patebit.
    - Ætate. Nam
      - Puerorum urina crassior est, & turbulentior. Quoniam eorum calor est humidior, & multa in ipsis adest copia fuliginosorum excrementorum, unde urinæ crassæ ac turbidæ fiunt.
      - Iuuenum, coloratior ac tenuior, ratione caliditatis cum siccitate adiunctæ.
      - Senum, urina tenuis, & decolorata.
    - Sexu. Nam in muliere, urinæ decoloratiores & magis obscuræ. Quoniam frigidior humidiorq; uiro existit.
  - Passionibus
    - Intrinsecis
      - Cerebri. Cogitationes enim & tristitiæ animæ refrigerant corpus, unde fiunt urinæ crudiores, magis decoloratæ, & tenues.
      - Cordis. Iracundia calorem excitat, & quodammodo efferuescere facit.
      - Hepatis. Appetentia & amor intensus refrigerant corpus.
    - Extrinsecis, quæ multæ sunt, immutatur urina, ut somnus, regio, tempus, exercitium, ieiunium & huiusmodi, quæ omnia diligens medicus animaduertat.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf
urn:nbn:de:hbz:061:2-171166-p0220-2
DFG

De differentijs urinæ naturalis, & causis, ex Gal. & alijs.

- Vrina uel est
  - Naturalis, & uel
    - Optima exquisitè. Talis autem est substantia mediocri, nec aquæ modò tenuis, nec ut iumentorum crassa: clara, non turbida, colore subflauo. Quantitate media, & hesterno, superiorumq; dierum potui respondens, aut aliquantum parcior, quod potus nonnihil in corpus absumatur. Hypostasis subsidet alba, leuis, æqualis, in acutum fastigiata. Neq; crassum quicquam subest, neque bulla, neque filamentum, neque eorum quicquam, quæ inter mala referentur. Hæc nisi in optima corporis natura animaduertitur, quæ & temperatissima est, & constitutione prorsus media, & uerè quadrata.
    - Non optima, sed mediocris, & per sanitatem & citra morbum immutata: cuius differentiæ sumuntur ab accidentibus
      - Intrinsecis
        - Complexione
          - Sanguinea, in his conspicitur urina
            - Rufſa, cum rubedine tendente ad obscurum.
            - In substantia mediocriter spissa.
          - Cholerica urina
            - Citrina.
            - Rufſa.
            - Multum colorata.
            - Cum substantia tenui.
          - Phlegmatica
            - Alba.
            - In substantia spissa.
          - Melancholica: urina
            - Albedini uicina.
            - Cum quadam fuscositate.
            - Cum substantia satis tenui.
        - Ætate. Nam urina
          - Puerorum
            - Albior.
            - Crassior cum copiosiore sedimento.
          - Iuuenum
            - Citrina ad igneum tendens.
            - Cum substantia mediocri.
          - Senum:
            - Alba.
            - Tenuis.
            - Hypostasis pauca.
        - Sexu. Nam
          - Virorum magis colorata est quàm mulierum, & cùm mouentur turbantur, & eorum turbatio ad superiora ascendit.
          - Mulierum
            - Prægnantium, ad albedinem declinans, clara, in superficie habens nebulam, in medio uerò eius hypostasim ad modum coti carminati, in qua apparent quandoque granula ascendentia & descendentia, quæ cùm mouetur, non conturbatur.
            - Non prægnantium
              - Subcitrina, ad albedinem cum turbulentia quadam, & notabili crassitie declinans.
      - Extrinsecis
        - Regione, & aëris constitutione
          - Calida: urina
            - Coloratior.
            - Magis inflammata.
          - Frigida:
            - Alba.
            - Crassa.
            - Sedimentum multum.
        - Anni tempore
          - Æstate: urina coloratior quàm alijs temporibus.
          - Hyeme: urina remissior.
          - Vere & autumno: urina medio modo se habens.
        - Genere uitæ
          - Inædia, Ciborum calidorũ esu, Exercitio nimio, Vigilijs → Vrinæ
            - Coloratiores.
            - Sedimenta pauca.
          - Frigidorum ciborum esu, Somno multo, Crapula, Ocio, Inertia → Vrinæ
            - Albæ.
            - Crassæ.
            - Sedimẽta multa atque crua.
  - Non naturalis: sequitur.

De urinarum non naturalium differentijs, causis & prognosticationibus, à substantia & quantitate sumptis.

- **Differentiæ urinarum non naturalium sumuntur à**
  - **Substantia, cuius quatuor sunt differentiæ,**
    - **Tenuis.** Talis urina sub ijs tantùm coloribus inuenitur, qui ad rubrum procedunt, sub albo, pallido, aureo, croceo, ad rubrum usque. Nunquam enim cœrulea, liuida aut nigra tenuis apparet. Significat uel
      - Imminutam concoctionem, nativi caloris penuriam ex intemperie sola, citra humorum uitium.
      - Venarum obstructionem.
      - Hepatis debilitatem.
      - Immoderatam potationem.
      - Renum uel ureterum obstructionem à calculo, grumo, pure, uel caruncula, &c.
    - **Crassa,** quæ non potest esse, nisi ob admixtionem alicuius crassificientis, ut secundum urinam humoris admixti naturam, & quantitatem, uarias sortietur in crassitudine differẽtias: & significat uel
      - Concoctionis priuationẽ ob / Caloris oppressionem ob ——— → Crudorum humorum exuperantiam.
    - **Clara,** splendida, seu perspicua, quam uisus acies facile penetrat, quæ fit à spiritu & calore uel
      - Naturali. Talis significat
        - Perfectam & optimam coctionem.
        - Humorum bonitatem.
        - Nativi caloris summã ubertatem.
      - Non naturali: significat
        - Cruditatem.
        - Igneum calorem, qualis est in febribus.
    - **Turbida** seu obscura, per cuius mediũ non uidemus, quæ fit à paucitate spirituum, & caloris innati, & semper pro ratione caloris, & spiritus uel magis, uel minus lucida urina fiet. Hæc significat uel
      - Affectum
        - Vesicæ
        - Renum

        → In quibus uel humoris est copia, uel ulcus, è quo cruor uel sanies, pus, aut mucus.
      - Crassorum humorum copiam in uenis, quos difficilè coquit calor innatus.
      - Morbos diuturnos & contumaces.
      - Capitis dolorem.
      - Veternum / Lethargum → Maximè si diutius perseueret.
  - **Quantitate**
    - **Pauca.** Talis indicat uel
      - Cibi & potus paucitatem.
      - Euacuationem immodicã, siue per egestionem, siue per sudorẽ, &c.
      - Renum uel ureterum, uel uesicæ obstructionem, à calculo, grumo, pure, uel tuberculo.
      - Retentionem aquositatis in loco aliquo, ut in hydrope.
      - Ingentem caliditatem, humiditatem absumentem, ut in febribus.
      - Caloris & uirtutis mortificationem, ut in morti proximis.
      - Nimiam frigiditatem paralyticantem uesicam, ut in stranguria.
      - Inflammationem
        - Ani
        - Colli uesicæ
        - Vreteri

        → Coarctantem uesicæ collum.
      - Humorum cruditatem & compacitatem, qui difficulter secernuntur & permeant.
      - Mutationem potus in nutrimentum, quod extenuatis, & ex morbo conualescentibus frequens esse solet.
    - **Multa:** indicat uel
      - Assumptionem cibi multi & potus.
      - Ingentis aquæ copiam, quodam in loco tandiu coërcitæ, eruptionem, ab hydrope, uel multa eruditate prouenientem.
      - Repletionem multorum humorum in uenis.
      - Crisim, per uiam illam.
      - Humorum liquefactionem, ut in febribus incensiuis, & principio hecticæ, & tunc apparet urina unctuosa.
      - Nimiam renum caliditatem, aquositatem ad se attrahentem ab hepate, antequam digestio fiat in eo, ut est in diabetica passione, & tũc urina est ualdè multa, aquosa, tenuis, ut in crapula.
      - Medicamentorum diureticorum assumptionem, uel uini aquosi, &c.
      - Paruitatem expulsionis aliarum superfluitatum, uel propter sudorem, uel egestionem.

  Accidentibus intrinsecis: uidelicet

  - **Qualitate,** sequitur sign. ♂
  - **Contentis.** Vide signum ♂

De differentijs urinarum non naturalium, cauſis, & prognoſticationibus à qualitate ſumptis.

- ♂ Qualitas urinæ ſumitur à
  - Colore, & uel
    - Extremis coloribus, quorum ſunt duo
      - Albus, qui aquæ, niui aut cryſtallo aſſimilatur: atque duplex eſt,
        - Priuatiuus, id eſt ſine admixtione alicuius ſubſtantiæ. Talis indicat uel——
          - Diminutionem caliditatem uel per
            - Reſolutionem: cuius ſigna ſunt
              - Plurimus calor præcedens.
              - Plurimæ uigiliæ.
              - Plurimum ieiunium.
              - Maxima aliqua euacuatio, præſertim ſi corpus reſolubile ſit.
              - Syncope, &c.
            - Suffocationẽ ab
              - Extrinſeco, ut
                - Crapulanimia.
                - Ebrietate.
                - Victu copioſo præcedente.
                - Exercitio pauco.
              - Intrinſeco ut
                - Humoribus. Hinc eſt, quòd in omnibus ægritudinibus præcedẽtibus ab humoribus, antequam appareat concoctio, quia quodammodo ſuffocatur calor à materia, urinæ fiunt albæ & tenues, & prout concoquitur materia, & imualeſcit calor, urinæ uariantur.
          - Obſtructionem ſummam iecoris & renum. Nam propter uiarum obſtructionem non poteſt colari, niſi pura ſerositas: materia uerò tingens ipſam urinam, non poteſt tranſire, propter ſui craſſitiem.
        - Poſitiuus, id eſt cum ſubſtantiæ alicuius miſtione. Huiuſmodi ſignificat uel——
          - Pituitæ dominium, & huiuſmodi urina alba perrat, & ſine fœtore eſt.
          - Pus, atque talis urina fœtida eſt, & ſi dimittatur quantiſper, pus reſidebit in fundo, & remanebit urina à pure diſtincta alba, ut aqua.
          - Semen, & cognoſcitur præter reliqua, à gonorrhœa præcedente.
          - Partem aliquam colliquatam. Omnes enim corporis particulæ cùm ſint albæ, non erit mirum ſi urinam albam efficiunt: & hoc diſcernitur ex fœtore, & eo, quia reſidebit in fundo pars colliquata: & cognoſcitur facilè, an ſit ex colliquatione totius, an renum, ex febre ardẽte colliquatiua, & ex alijs ſignis tum huius, tum illius cauſæ.
      - Niger, qui aſſimilatur aquæ atramento commiſtæ. Fit etiam hic calor cum alicuius ſubſtantiæ permiſtione, uel ab
        - Extrinſecò aliquo, ut cibo: aut ſicut dicit Auicenna, ſi quis tingatur extrinſecus, & oblinatur fructu Alkane, quod eſt liguſtrum, flores ferens album, fructum nigrum.
        - Intrinſeco aliquo humore nigro
          - Fœce ſanguinis, quæ eſt humor melancholicus naturalis. Flaua bile aduſta.
          - Sanguine nigrefacto à
            - Caliditate, ut contingit in carbunculo, quod cognoſcitur ex febribus, & morbis, & alijs cauſis calidioribus præcedentibus.
            - Prigiditate, ut contingit in liuore cutis, & gangrænis, & diſtinguitur ex eo, quòd præceſſerit caſus percußionis & huiuſmodi, unde ſanguis ſit extrà uenas atrior factus, & cum urina excretus.
    - Medijs, Vide ſign. *
  - Odore
    - Nullo. Cùm urina naturalis debeat habere aliquid bilis admiſtum, & per conſequens bilis acrimoniam, indicabit talis urina——
      - Maximam frigiditatem.
      - Concoctionis diminutionem. Vnde alba talis ſolet eſſe urina, & tenuis & obſcura: quia in ipſa deficit actio debita caloris naturalis.
    - Aliquo
      - Bono, uidelicet urinæ conueniente, indicat cibum bene concoctum.
      - Malo ſiue fœtido, qui prouenit uel à
        - Membro putrefacto, per quod pertranſit urina, quod cognoſcitur ex dolore & alijs ſignis.
        - Putrefactis humoribus, unde in maximis putrefactionibus, ut in febribus peſtilentialibus urinæ & excremẽta fœtidiſſima redduntur: & hæc ſemper intellige, niſi ab extrinſeco contingat.

- Pituitæ, uel puris, uel seminis, &c. & secundum uariam qualitatẽ & quantitatem humoris admisti, fitq; color urinæ uel——
  - A summo albo non multum recedunt.
    - Niueus, qualis nix, & hic rarò admodum uel etiam nũquam apparet.
    - Crystallinus.
    - Aqueus.
  - Hi summam cruditatem indicant.
    - Lacteus, lacti similis, qui etiam ipse rarò uidetur.
    - Glaucus, qui cornu albo, lucido, uel corneæ tunicæ oculorum huic cornu cõparatæ. Hic frequenter apparet, et fit à pituita non bene concocta.
    - Charopus, qui cinericio colori assimilatur——
  - Oleagineus, propter admistionem pituitæ subuirentis, non concoctæ, qualis frequenter uidetur emuncta.
  - Liuidus: talis urina fit, quando pituita ad ultimum gradum adustionis deuenit.
- ✱ Medij colores fiunt ex mistione humoris alicuius, & uel——
  - Flauæ bilis, quasi quis crocum cum aqua miscuerit, & hinc uariæ colorum differentiæ oriuntur: uidelicet,—
    - Subpallidus, qui iuri carnium semicoctarum similis existit.
    - Pallidus: hic colori paleæ frumenti, ex qua extrahitur de nouo granum, assimilatur.
    - Subruffus, hunc sequitur.
    - Ruffus, qui ualdè citrinus est, tendens ad aliqualem albedinem, cuiusmodi est color cerasi dulcis & maturi.
    - Subflauus: floribus cartami similis.
    - Flauus, colori castanearum benè maturarum, & à corticibus suis mundatarum, similis est.
    - Rubeus.
    - Purpureus.
    - Violaceus, aut iridis, tendens ad quandam nigredinem, & fit ex admistione bilis adustæ.
    - Praßineus: fit ex magis adusta.
    - Æruginosus, qui ærugini æris assimilatur.
    - Cyaneus, uel isatidis.
    - Niger, ex bile torrefacta nigra reddita.
  - Atræ bilis, à qua oritur color uel
    - Glaucus.
    - Charopus.
    - Cæruleus.
    - Liuidus.
    - Cyaneus.
    - Niger.
  - Sanguinis, & fit color
    - Loturæ carnis similis.
    - Sanguinis.

ANNOTATIO.

¶ In coloribus urinarum semper obseruandum erit, an in melius, an in deterius processus indies fiat. Hinc enim cognoscitur actio naturæ.

De differentijs urinarum, causis & prognosticationibus à contentis sumptis.

Contentum in urina est corpus aliquod extrinsecum (extrinsecum dico, quod non est de substantia ipsius) excrementum terreum superadditum aquositati urinæ, generatum per sublimationem à calore moderato, uel immoderato.

- Spuma, quæ nihil aliud est, quàm extensio humidi uiscosi cum spiritu crasso mixti, facta à calore & motu. Hæc semper indicat materiã uiscosam cõcoquendã in uenis, esse agitatã à calore & motu: quæ si fuerint in
  - Vrina, quæ talis non est, & uel in corporibus —
    - Vrina alba, sine fœtore, & sine hypostasi mala, indicat materiam crudam & pituitosam in uenis. Est quoq; plerunq; maximum signum catharri descendentis à capite per uenas. Nam si descendat per asperam arteriam, aut per gulam, aut per neruos, non est necesse ut spuma in urina appareat.
    - Sanis. Indicat materiam uiscosam esse aggressam à calore naturali. Qua de causa, recta ac debita uictus ratione utendum erit, ne aggregentur materiæ, & caloris actiones non impediantur.
    - Ægris
      - In principio morbi, malum est signum. Quoniam multam materiam concoquendam indicat, & à calore præternaturam agitari. Vnde indicium sumitur, uel ægritudinem fore perniciosam, uel longam & difficilem, maximè si appareat cum alijs malis signis, & præterea cum debili uirtute. Spuma enim tunc tantùm abest, ut detendat, ut etiam augeat malitiam.
      - Post principium, et uel cum signis —
        - Bonis: indicat calorem naturalem incœpisse penetrare materiam.
        - Malis, colore & contentis: indicat calorem non naturalem agitare materiam, & cùm non sit potens ipsam resoluere, mouet tantum, unde excitat flatũ, & spumam generat. Quòd si uirtus fuerit fortis, periculum quidem indicat, tamen cum spe aliqua. Si uerò debilis fuerit uirtus, periculum maximum denotat.

- Extima superficie, & sunt tria genera,
  - Pinguedines
    - Congelatæ, quasi guttæ ceræ colliquatæ, ut etiam manu tolli possit. Indicat pinguedinis & adipis ficcioris colliquationem. Igneus enim calor non tantùm adurit partes leuiores, sed profundiores etiam attingit: & parum abest, quin ad solidarum etiam partium consumptionem deueniat. Indicat itaque uel principium hecticæ, si febris adsit, uel magnam renum colliquationem.
    - Sicut guttæ quædã olei, tanquã oculi. Indicat calorem igneũ in materiam agere adurendo & superassando. Indicat autem uel colliquationẽ in
      - Renibus, si febris non adsit.
      - Toto corpore cum febre.
    - Sicut telæ araneæ, quemadmodum in leguminibus & pingui iure apparere solet. Indicat bonam fieri concoctionem à calore naturali, qui non uiolenter extrahit pingue utile pro sublimatione sanguinis, unde excrementa aliquid etiam eius utilis obtinent, modò uerum sit, quod semper proportione respondeant rei, à qua excernuntur.
  - Circulus uel corona, est quoddam urinæ superficiẽ ambiens, generatum ex humido natiuo, colliquato à calore igneo, unde ex toto genere præternaturã est. Indicat autem calorem igneum, colliquantem humidum natiuum, qui quidem admodum malignus est, & intensus, ut in febribus ardentibus & colliquatiuis. Huiusmodi autem circulus uariatur uel in
    - Quantitate
      - Magna, lata, profunda & uel in corpore
        - Pingui, minus malum significat.
        - Macro, maximam indicat colliquationem.
      - Pauca, angusta, minorem indicat consumptionem, præsertim in corpore carnoso & pingui.
    - Qualitate & uel
      - Calore. Nam circulus
        - Subnigricans: indicat calorem igneum assare & adurere humores.
        - Viridis: non extremam indicat assationem.
      - Odore: fœtor enim certissimum putredinis indicium est.
    - Spumositate, & uel cum signis —
      - Bonis, in colore, substantia, & cæteris conditionibus, & cum ægri uirtute robusta, humidum quidem natiuum colliquari indicat, sed spuma detrahit malitiam huiusmodi colliquationis. Significat enim quòd calor naturalis, aliquid hoc in loco facit, & quòd aliquam materiam ad concoctionem præparat, unde tumefit & spumosa redditur: admiscetur autem coronæ: quoniam materia est admodum admista cum substantia colliquata.
      - Malis, in quantitate, qualitate, contentis, cum mala morbi tolerantia. Talis nanq; indicat perfectam malitiam colliquationis. Indicat enim calorem esse diminutum, in quantitate, non in malitia: & ratio est, quia diminutus est calor innatus, super quo fundatur calor igneus in subiectum, colliquando. Verùm cum non possit assare, sicut prius, in hac debilitate adurendi facit huiusmodi ampullas, quæ non sunt albæ, sed uirides, aut nigræ, & tunc præter quàm quod indicat ægritudinem sæuissimam, indicat etiam desperatum omnino esse corpus, & calorem naturalem penè extinctum.

ANNOTATIO.

¶ Notandum quòd in ultima tabe non apparet huiusmodi corona, quia tunc humidum natiuum, cùm iam sit ferè totum absumptum & colliquatum, paucum admodum est, ideo non apparet in urina.

- Locum determinatũ, et uel in
  - Corpore urinæ sequitur. ♆
  - Nullum certum locum. Vide inferius, sign. ⌗

- ☞ Contẽtorum alia occupant

- * Contenta in corpore urinæ certum locum occupantia: uel occupãt locum——
  - Supremum
  - Medium.
  - In his conſpicitur quoq; — Substantia, Quantitas, Qualitas — Non aliter quàm in ſedimentis, niſi quòd ſuſpenſum & nubes alba, leuis & æqualis minus bona ſint, quàm ſedimentum album, leue & æquale.
  - Pure: mucteratum ac ſordidum ulcus indicat.
  - Caruncula: exulceratos renes demonſtrat.
  - Calculo uel arenulis: calorem igneum uel in renibus, uel in ueſica oſtendit.
  - Aliena
    - Sanguine, puro, uel in grumum cõcreto: indicat uel—
      - Affectum inſtrumentorũ urinæ deſeruientium, id eſt
        - Renum
          - Vlcus.
          - Vaſis in ipſis exiſtentiis—
            - Continui ſolutionem
              - Diſruptionem, quã ſequitur multi ſanguinis euacuatio, facta uel ob
                - Humorũ multitudinem, craſſitudinem, acrimoniam.
                - Saltum uehementiorem, ictũ uel graue onus, & huiuſmodi.
              - Apertionẽ, unde paulatim & tenuior percolatur ſanguis, præſertim cùm parua eſt apertio.
            - Imbecillitatem, urinam ſubinde excernere nequeuntium, & hic ſanguis ſeiunctus admodum eſt.
        - Veſicæ, cùm uenæ ipſius extenſæ ſunt, ut contingit in ulceribus ueſicæ, quando pertinacius depaſcuntur, ſed in hoc ſigna ulceris præcedunt.
      - Vreterum. Exulcerantur autem magna ex parte his, qui in renibus lapidem habent, præſertim acutum, aſperum.
      - Penis, ab eadem cauſa exulcerari poteſt.
    - Amplitudinem oſculorum ex uena caua, urinam ad renes excolantium. Cùm enim ampliores & patentiores meatus fuerint, quiddam etiam ex ſanguine uenæ mittunt, aliaq; uidem cauſa cognoſcitur, hac præcipuè, quòd mutitur ſanguis ſine dolore aliquo.
    - Sanguinem in uenis non eſſe rectè elaboratum, & naturam in concoctione deficere.
  - Capillis: calorem igneum, adurentem, in uenis indicant.
  - Furfure et ſquamis, indicant uel—
    - Veſicam ſcabie laborare, quando uenæ nullum affectum habent, & tales non habent urinam tenuem, ſed mediocris conſiſtentiæ, quam Hipp. 4. Aphoriſ. 77. appellauit craſſam, inquiens: Quibus in urina craſſa furfurea quædam ſimul exeunt, his ueſica ſcabie laborat.
    - Affectum in uenis, & uel
      - Tunicæ earum, ſicuti ueſicæ. Quemadmodum enim cutis ſuperficies, quam cutem ſuperiorem nominant, in ſcabie, lepra atq; lichenibus tenue quid abjcit, quale quòd ſerpentum ſenectus nominatur, ſic ubi in partibus interioribus ea, quæ eſt ueluti cutis, tale aliquid patitur, furfurei cortices unà cum urina emittuntur.
      - Sanguinis, qui in uenis ipſis continetur, à febre ardente peruritur, aptior autem ad hoc eſt, quicunq; humor craſſior in eis exiſtit, & magis, qui ueluti fex ſanguinis eſt, quam humorem melancholicum dicimus, & tales habent urinas tenues. Nam cùm urina eſt tenuis, non ſecundum naturam ſe habet, & habent contenta à ſuperioribus, diſtinguuntur colore, illa enim candida, hæc rubra eſſe ſolent.
  - Subſtantia
    - Infimum, et ſedimẽta dicuntur. Huiuſmodi autem uariãtur uel à
      - Non aliena, ſed ipſius ſubſtantia, uel
        - Tenui — Crudũ — Concoctionis initium — Oſtendit.
        - Craſſa ſit uel à — Crudoris materiæ copia, quam innatus calor euincere non poteſt. — Criſi, diuturnorum morborum.
        - Mediocri: bonam indicat concoctionem.
      - Quantitate
        - Multa, quæ uel ob ſuppreſſionem
          - Conſueti ſudoris.
          - Alui deiectionis.
          - Alterius naturalis euacuationis.
        - Pauca: propter
          - Vigilias.
          - Inædiam.
          - Exercitationem immodicam.
      - Qualitate
        - Figura
          - Leui— / Æquali — Bonam indicat concoctionem.
          - Aſpera / Inæquali — Malam concoctionem oſtendit.
        - Colore
          - Albo.
          - Suppallido / Pallido / Rubro— — Bilem in uenis abundare indicat, aut ſanguinẽ uehementi incendio corrumpi.
          - Liuido / Nigro — Vitalis caloris extinctionem, uel corruptum ſanguinem, atrumue humorem ſignificat.

- Semper perſeuerant, & urina, ut turbida mingitur, talis etiam permanet. Indicat non eſſe perfectam ſublimationem, ſed actionem fieri in materiam craſſam & denſam, & permiſceri humores. Quòd ſi huiuſmodi urina appareat,
- In morbi principio peßimum eſt ſignum, tamen indicat multitudinem humoris putrefcentis exagitari à calore igneo, tendente ad corruptionem, & non poteſt eſſe à calore naturali, qui ſemper ordinatè procedit, nunquam in principio aggreditur materiam. Quòd ſi hæc urina ſit cum pulſu debili, ætate ſenili, tempore hyemis, virtute non conſtante, lætalis erit ægritudo. Si autem ætas ſit iuuenilis, & virtus conſtans, & alia benè atteſtentur, longa quidem erit ægritudo, & non periculoſa, non tamen deſperata.

Poſt principium, ut an urina clara apparuerit, nunc perturbata incipiat apparere, ut cognoſcamus, an talis ægritudo, quæ perturbationem iſtam facit, ſit à calore naturali, an ab igneo, oportet conſtantiam virtutis & reliqua attendere: quæ ſi bona ſint, cum bonis ſignis, indicat virtutem ualidam agere in morbum, & iam adeſſe propè ſtatum. At ſi huiuſmodi urinæ ſint cum alijs malis ſignis, indicat quòd putredo augeatur, & quòd calor igneus putredinalis incipiat humores uehementius exagitare, & dominare ſuper ipſos, & hoc ſæpe uidetur in febribus peſtilentialibus.

Contenta nullum certum locum occupantia, ſed per totum urinæ corpus diſperſa, uel——

Cùm mingitur, perturbata eſt, ſed paulò pòſt reſidet. Hæc bonam habet ſemper ſignificationem. Indicat enim, quòd in uenis bona inceperit fieri concoctio, & quod concoquitur, habet iam aliquam formam, licet imperfectam: ſed dum calor feruet in uenis, partes aliquæ terreſtres ipſi admiſcentur, quæ adhuc ab ipſo calore non ſunt perfectè ſeparatæ.

Clara quidem mingitur, ſed paulò pòſt perturbatio contingit, quæ ſi eſt in corpore——

- Sano, indicat ſanitatem culpatã. Quia calor ſubintrauit materiam aliquam crudam, quæ eſt intra uenas, & ipſam pellucidam fecit, rarefaciendo partes ipſius, qui calor & ſpiritus, ubi exhalat ab aëre extrinſeco refrigerata, urina redit ad propriam naturam, & perturbatur. Hi admonendi ſunt, ne plures cruditates colligant.
- Ægro
  - In principio, malum indicat: quia agitatio fit à calore igneo.
  - Poſt principium cum ſignis —
    - Bonis: indicat futuram concoctionem.
    - Malis: calorem igneum augeri oſtendit.

Quartæ & ultimæ partis Theoricæ finis.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171166-p0227-2 DFG

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf
urn:nbn:de:hbz:061:2-171166-p0228-8